

Nr 270.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till statens utlänningskommission m. m.; given Stockholms slott den 9 maj 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Eije Mossberg.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 maj 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena samt cheferna för justitie- och finansdepartementen anför statsrådet Mossberg följande.

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, har Kungl. Maj:t på min hemställan under punkterna 259, 260, 262 och 263 föreslagit riksdagen, att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1947/48 beräkna

dels till Statens utlänningskommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor;

dels till Statens utlänningskommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 150 000 kronor;

dels till Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor;

dels ock till Bidrag till omhändertagande av utlandssvenskar m. m. ett förslagsanslag av 500 000 kronor.

Sedan beredningen av förevarande ärenden numera avslutats, får jag ånyo anmäla desamma.

I. Inledning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 november 1946 tillkallade jag samma dag ordföranden i statens utlänningskommission Nils Hage-
lin att inom socialdepartementet verkställa översyn av statens utlännings-
kommissions och statens flyktingsnämnds verksamhet och organisation, vil-
ken översyn skulle syfta till att skapa en efter fredsmässiga förhållanden an-
passad ordning för handläggningen av de frågor, som hittills ankommit på
nämnda organ.

Utredningsarbetet har bedrivits så, att utlänningskommissionens sociala
uppgifter upptagits i samband med flyktingsnämndens verksamhet under det
att utlänningskommissionens organisation och verksamhet i övrigt behandlats
för sig. Utredningsmannen har den 31 januari 1947 avlämnat en promemoria
med förslag om inrättande av en utlänningsstyrelse samt den 11 februari 1947
en promemoria med förslag till omedelbar avveckling av statens utlännings-
kommissions sociala verksamhet och successiv reducering av statens flyk-
tingsnämnds uppgifter. Därjämte har utredningsmannen i anslutning till de
i sistnämnda promemoria framförda förslagen likaledes den 11 februari 1947
avlämnat en promemoria med förslag angående upphävande av bestämmel-
sorna i 61 § 2 mom. fattigvårdslagen om utlännings hemsändande. Vid utred-
ningen rörande utlänningskommissionens verksamhet och organisation har
statskommissarien R. E. Norberg biträtt såsom löne- och organisationsteknisk
expert, under det att direktören i svenska fattigvårds- och barnavårdsförbun-
det, förutvarande borgmästaren Eric Wahlberg biträtt såsom expert vid ut-
redningen rörande utlänningskommissionens och flyktingsnämndens sociala
verksamhet samt förfarandet vid hemsändning av utlämning.

I promemorian med förslag om inrättande av en utlänningsstyrelse har ut-
redningsmannen tillika föreslagit vissa ändringar av 8 och 15 §§ utlännings-
lagen den 15 juni 1945 (nr 315). Över dessa lagfrågor har Kungl. Maj:t tidi-
gare denna dag, på föredragning av chefen för justitiedepartementet, beslutit
inhämta lagrådets utlåtande jämlikt § 87 regeringsformen. Förslaget angå-
ende upphävande av bestämmelserna i 61 § 2 mom. fattigvårdslagen om ut-
lännings hemsändande behandlas i en likaledes denna dag av Kungl. Maj:t
beslutad proposition (nr 000) med förslag till lag om upphävande av 61 §
2 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.

Över promemorian med förslag om inrättande av en utlänningsstyrelse ha
efter remiss yttranden avgivits av chefen för försvarsstaben, socialstyrelsen,
statens arbetsmarknadskommission, överståthållarämbetet och samtliga läns-
styrelser utom en, statspolisintendenten, statens kriminaltekniska anstalt,
civilförsvarsstyrelsen, statens utlänningskommission, utlänningsnämnden,
statens flyktingsnämnd, statskontoret, riksräkenskapsverket, allmänna löne-

nämnden, överrevisionen för krisförvaltningen, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige, tjänstemännens centralorganisation och civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund. Därjämte ha yttranden överlämnats av överståthållarämbetet från polismästaren, kriminalpolisintendenten och biträdande kriminalpolisintendenten i Stockholm, av länsstyrelserna i Jönköpings och Kalmar län från landsfogdarna i länen, av länsstyrelsen i Blekinge län från polismästaren i Karlskrona, av länsstyrelsen i Malmöhus län från landsfogden i länet, poliskamrarna i Malmö och Hälsingborg ävensom stadsfiskalen i Trelleborg samt av utlänningskommissionen från kommissionens personalförening och civilförvaltningens personalförbund.

Över promemorian om den sociala flyktingsvården ha efter remiss yttranden avgivits av socialstyrelsen, statens arbetsmarknadskommission, medicinalstyrelsen, statens utlänningskommission, statens flyktingsnämnd, överstyrelsen för yrkesutbildning, svenska landskommunernas förbund, svenska stadsförbundet och utlandssvenskarnas förening.

Den 12 januari 1945 beslöt Kungl. Maj:t tillsätta en kommission med uppdrag att verkställa en allsidig undersökning rörande vissa förhållanden i samband med uppdragandet av att dåvarande e. o. byråinspektören i statens utlänningskommission Robert Paulson utlämnat vissa uppgifter till en svensk medborgare, som bedrivit olovlig underrättelseverksamhet. Kommissionen antog namnet parlamentariska undersökningskommissionen angående flyktingärenden och säkerhetstjänst. Kommissionen har hittills avlämnat två betänkanden, nämligen Betänkande I angående flyktingars behandling (SOU 1946: 36) och Betänkande II angående utlämnande av uppgifter om flyktingar (SOU 1946: 93). Dessa betänkanden samt en sammanställning av däröver avgivna yttranden torde få fogas såsom bilagor¹ (*Bilagor A—C*) till statsrådsprotokollet för denna dag.

II. Utlänningskontrollen.

A. Utlänningskommissionens tillkomst samt kommissionens nuvarande arbetsuppgifter och organisation m. m.

Statens utlänningskommission började sin verksamhet den 1 juli 1944. Beträffande kommissionens tillkomst, arbetsuppgifter, organisation m. m. lämnas en redogörelse i promemorian av den 31 januari 1947, varav följande må anföras.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 21 april 1943 tillkallades särskilda sakkunniga² för att inom justitiedepartementet biträda med en översyn av då gällande utlänningslag och vad därmed ägde samband. De sakkunniga, vilka antogo benämningen 1943 års utlännings-sakkunniga, avläm-

¹ Bilagorna A och B här uteslutna.

² De sakkunniga voro justitierådet G. Dahlman, tillika ordförande, pressombudsmannen R. Casparsson, utrikesrådet G. Engzell, ledamoten av riksdagens första kammare, professorn Å. Holmbäck och dåvarande tf byråchefen i socialstyrelsen C. Schmidt. Såsom sekreterare biträdde numera byråchefen i utlänningskommissionen G. Lindencrona.

nade den 13 februari 1944 en promemoria rörande den centrala organisationen för utlänningsärendenas handläggning.

I promemorian föreslago de sakkunniga sammanförande av socialstyrelsens utlänningsbyrå och avdelning för utlänningsförläggningar med utrikesdepartementets expedition för utländska passärenden till en särskild fristående myndighet, benämnd utlänningsinspektionen. Till motivering anförde de sakkunniga bland annat följande.

De sakkunniga ha funnit det angeläget, att en starkare organisation tillskapas för utlänningsärendenas behandling. Därvid har i första hand övervägts att med bibehållande av ärendenas handläggning inom socialstyrelsen förstärka dennas organisation. Då ledningen av utlänningsärendenas handläggning svårigen kan utövas av generaldirektören med dennes även i övrigt omfattande arbetsuppgifter borde en särskild tjänsteman, med överdirektörs ställning, förordnas för dessa ärenden. Överdirektören skulle i allt vad avser utlänningsärenden och vad därmed äger samband beredas samma ställning som generaldirektören i förhållande till socialstyrelsen i övrigt. Å andra sidan skulle överdirektören för att helt kunna ägna sig åt utlänningsärendenas behandling icke deltaga i styrelsens verksamhet inom övriga ämbetsområden. Fördelningen av chefsskapet mellan generaldirektören och överdirektören skulle således i realiteten innebära en uppdelning av socialstyrelsen i två avdelningar.

Emellertid ha de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att enbart en dylik ändring icke skulle vara en lycklig lösning. Socialstyrelsen, liksom generaldirektören, skulle i allmänhetens ögon alltjämt komma att framträda såsom ansvariga för den i styrelsens namn förda utlänningspolitiken. Risk för kompetenskonflikter med avseende å verkets administration skulle även föreligga. Den centrala utlänningsmyndigheten skulle, om den bibehölles i socialstyrelsen, icke erhålla den självständiga ställning, som kräves av den omfattning, utlänningsärendena redan ha och den ökning därav, som kan motas inom de närmast åren. De sakkunniga anse sig därför böra föreslå, att socialstyrelsen befrias från handläggningen av utlänningsärendena och att härför inrättas ett fristående organ, förslagsvis benämnt utlänningsinspektionen, med en överdirektör som chef.

Detta förslag innebär icke någon slutgiltig lösning av frågan om utlänningsärendenas centrala behandling. Organisationen är endast att betrakta som ett provisorium i avbidan på erfarenheter rörande behovet av ett fristående centralt organ för utlänningsärendena även under normala förhållanden. Ett återförande av utlänningsinspektionen till socialstyrelsen bör kunna vidtagas så snart förhållandena medgiva det, liksom inspektionen, om så skulle befinnas lämpligt, bör kunna inordnas under annat centralt ämbetsverk. I detta sammanhang vilja de sakkunniga erinra om att socialvårdskommittén i sitt i december 1942 avgivna betänkande angående socialvårdens organisation (SOU 1942: 56) antytt behovet av en omorganisation av socialstyrelsen, därvid borde övervägas att överflytta handläggningen av vissa grupper ärenden till annan central myndighet.

Över de sakkunnigas förslag om inrättande av en utlänningsinspektion inhämtades yttranden från chefen för försvarsstaben, socialstyrelsen, överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Malmöhus, Värmlands, Jämtlands och Norrbottens län ävensom från säkerhetschefen, statens arbetsmarknadskommision och statskontoret. Samtliga remissmyndigheter utom överståthållarämbetet tillstyrkte eller lämnade utan erinran de sakkunnigas förslag om

tillskapande av en särskild central myndighet för utlänningsärendenas handläggning.

Socialstyrelsen anförde bland annat.

Förslaget om överförande, i varje fall provisoriskt, av den centrala utlänningskontrollen till ett fristående organ innebär en genomgripande förändring av socialstyrelsens ämbetsuppgifter, som styrelsen hälsar med tillfredsställelse. Det har redan länge stått klart för styrelsen, att utlänningsärendenas organiska samband med styrelsens övriga arbetsuppgifter efter hand försvagats. Arbetsmarknadssynpunkterna tillmätas visserligen fortfarande stor betydelse vid de enskilda ärendenas avgörande och själva hjälpproblemen ha med ökningen av antalet flyktingar fått en allt större omfattning, men det ligger i sakens natur, att de polisiära och övervakande synpunkterna erhållit en betydligt ökad vikt med den utveckling, som de olika problem, vilka skapats av utlänningsans vistelse i landet, erhållit de senaste åren. Utlänningsärendenas oerhörda ansvällning har medfört, att verkets chef nödgats använda en oproportionerligt stor del av arbetstiden för dessa ärenden, trots att mycket långtgående åtgärder vidtagits för att avlasta arbetsbördan från honom. Samtidigt som utlänningsärendenas antal och betydelse starkt tillvuxit, har en kraftig expansion ägt rum även inom styrelsens övriga arbetsområden. Sålunda förgår knappast något år utan att nya arbetsuppgifter av stor social betydelse tillkomma å styrelsens fattigvårdsbyrå. Socialstyrelsen bör alltmera övergå till att bli en verklig chefsmyndighet för socialvården. Även arbetslöshetsförsäkringens utveckling har under de senaste åren medfört en väsentligt ökad arbetsbörd för styrelsen. De statistiska utredningarna ha samtidigt ökat i antal och vikt.

Det måste betecknas såsom en oundgänglig förutsättning för en socialvårdsreform, varigenom styrelsen skulle bli verklig chefsmyndighet för hela socialvården, att styrelsen befriades från sådana ärenden, som ej oundgängligen måste handläggas av styrelsen. Om icke förr måste i varje fall i samband med en socialvårdsreform utlänningsärendena brytas ut från socialstyrelsen. Styrelsen kan för sin del svårligen föreställa sig, att det kan bli möjligt att vid ett avlösande av den nu föreslagna provisoriska ordningen återgå till att förlägga utlänningsärendena till socialstyrelsen. En som ett provisorium anordnad utlänningsinspektion måste en gång komma att avlösas av ett centralt ämbetsverk på ordinarie stat, eller också måste inspektionen inordnas under annat ämbetsverk än socialstyrelsen. Man bör inrikta sig på att provisoriet icke får längre varaktighet än vad tidsförhållandena göra nödvändigt.

I anförande till statsrådsprotokollet den 14 april 1944 vid anmälan av ärendet uttalade chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, bland annat följande.

Det av utlännings-sakkunniga framhållna behovet av en starkare och enhetligare central organisation för handläggningen av utlänningsärendena kan jag väl vitsorda. För att ernå den erforderliga förbättringen av utlänningsorganisationen synes man ha att välja mellan tre olika vägar, antingen att vidtaga åtgärder för att inom socialstyrelsens ram få till stånd en mera fristående, effektivt arbetande utlänningskontroll eller att överflytta utlänningsärendena till statens arbetsmarknadskommission eller slutligen att i enlighet med sakkunnigförslaget för ändamålet, åtminstone provisoriskt, tillskapa en särskild självständig organisation. Av de hörda remissmyndigheterna har endast överståthållarämbetet avstyrkt bortflyttandet av utlänningsärendena från socialstyrelsen. Ämbetet har därvid bland annat framhållit de speciella förutsättningar, styrelsen genom sin kännedom om arbetsmarknadsförhållan-

dena hade för att bedöma utlänningsärendena. Alternativet att överflytta utlänningsärendena i allmänhet till statens arbetsmarknadskommission har icke närmare dryftats av myndigheterna. Kommissionen har själv endast påyrkat, att handläggningen av arbetstillståndsärenden för härvarande utlänningsärenden skulle överflyttas till kommissionen. Flertalet remissmyndigheter har tillstyrkt de sakkunnigas förslag om ett särskilt organ för utlänningsärendena. Ett par myndigheter har därvid ifrågasatt, om centralmyndigheten icke hellre borde organiseras såsom kommission eller nämnd än som ämbetsverk; detta skulle enligt deras uppfattning bättre svara mot dess karaktär av provisorisk kristidsmyndighet.

Jag delar uppfattningen om önskvärdheten att åtminstone tills vidare flytta bort utlänningsärendena från socialstyrelsens ämbetsområde. En sådan åtgärd framstår för närvarande såsom påkallad även av hänsyn till behovet att styrelsen mera skulle kunna ägna sig åt sina egentliga, socialvårdande arbetsuppgifter.

Ett viktigt motiv till utlänningsärendenas förläggning till socialstyrelsen var styrelsens uppgifter såsom tillsynsmyndighet för den offentliga arbetsförmedlingsverksamheten. Ärendena rörande den offentliga arbetsförmedlingen överflyttades emellertid under våren 1940 tills vidare till arbetsmarknadskommissionen. Att nu låta kommissionen omhändertaga utlänningsärendena skulle innebära ett fullföljande av denna linje. Även om tillgodoseendet av de vid utlänningskontrollen nödvändiga säkerhetssynpunkterna kan sägas vara en för kommissionen relativt främmande uppgift, synes man i vart fall icke i princip kunna avvisa tanken på en sådan överflyttning. Den nuvarande omfattningen av socialstyrelsens utlänningsavdelningar måste emellertid framkalla tvekan om den organisatoriska lämpligheten av en dylik åtgärd för närvarande. Härtill kommer, att förhållandena på arbetsmarknaden snabbt nog kunna förändras och ställa kommissionen inför mera maktpåliggande uppgifter än för närvarande. Jag har för den skull icke ansett mig nu böra ifrågasätta en sådan vidgning av kommissionens ämbetsområde,

Den möjlighet, som då återstår, är att för handläggning av utlänningsärendena tillskapa ett självständigt centralorgan. Denna linje anser jag för närvarande vara den lämpligaste utvägen.

Det nya centrala utlänningsorganet bör, såsom från olika håll framhållits, i avbidan på erfarenheter från mera normala förhållanden erhålla karaktären av ett provisorium. Med denna karaktär överensstämmer bäst att organisera utlänningsmyndigheten såsom kommission och icke, på sätt de sakkunniga föreslagit, såsom ett ämbetsverk under ledning av en överdirektör. Även om den ena eller andra organisationsformen icke torde behöva ha avgörande betydelse för provisoriets varaktighet, har jag efter övervägande av olika på frågan inverkan omständigheter stannat vid att i detta fall förordna formen av kommission.

Genom proposition nr 254 angående den centrala organisationen för utlänningskontrollen förelades förslaget 1944 års riksdag, som biföll detsamma.

Utlänningskommissionens arbetsuppgifter ha i första hand sin grund i att kommissionen enligt 1 § utlänningskungörelsen den 15 juni 1945 (nr 317) skall vara central utlänningsmyndighet. Därav följer en rad olika i utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315) och tillämpningsföreskrifterna till lagen angivna arbetsuppgifter, av vilka följande torde få omfattas.

Utlänning, som ankommer till riket, skall, där Konungen det förordnar, hava sin legitimationshandling försedd med påteckning av svensk myndighet,

visering. Visering meddelas av utlänningskommissionen eller, efter dess bemyndigande, av vederbörande tjänsteman vid svensk beskickning eller vid lönat svenskt konsulat eller av olönad svensk konsul, vilken är behörig meddela visering. Ehuru det under kriget rådande allmänna viseringstvånget numera upphävt för medborgare i ett flertal europeiska stater samt kommissionen kunnat i stor utsträckning generellt bemyndiga utlandsmyndigheterna att avgöra viseringsärenden, kvarstår dock å kommissionen en avsevärd arbetsbörda med sådana ärenden. Beträffande vissa grupper statslösa samt medborgare i särskilda länder har nämligen kommissionen funnit sig böra bibehålla beslutanderätten i de enskilda ärendena. Detsamma gäller i övrigt varje enskilt ärende, som på grund av att utlänningsgruppen saknar åter- eller vidaresejourmöjlighet från Sverige eller av annan anledning är av tveksam natur. Därtill kommer att kommissionen har att utfärda anvisningar och direktiv till utlandsmyndigheterna rörande de av dem direkt handlagda viseringsärendena.

Rent tekniskt kräver viseringsförfarandet en omfattande organisation. För varje utlänningsansökan, vars ansökan om visering till Sverige prövats av utlänningskommissionen, måste nämligen uppläggas dels ett registerkort och dels en dossier, i vilken materialet rörande ärendet samlas. Remisser till andra myndigheter, referensförfrågningar, slagningar i olika s. k. kontroll- eller ofördelaktighetsregister samt diarieföring av in- och utgående expeditioner kräver även stor biträdespersonal.

Utläning, som uppehåller sig i Sverige, måste enligt 4 § utlänningslagen vara försedd med *pass eller annan legitimationshandling*, som enligt Konungens förordnande må gälla såsom pass. Då en stor del av de utläningar, vilka för närvarande uppehålla sig i vårt land, vid ankomsten saknat legitimationshandlingar och icke kunnat erhålla sådana av hemlandsmyndigheterna, har utlänningskommissionen nödgats utställa främlingspass eller tillfälliga legitimationshandlingar för dem. Detsamma gäller för vissa utlänningsgrupper, vilka visserligen vid ankomsten innehaft legitimationshandlingar, men där förlängningar eller utställande av nya handlingar icke skett genom hemlandsmyndigheternas försorg. Utställandet av främlingspass förutsätter en prövning av frågan om utlänningsgruppen bör få kvarstanna utan att inneha av hemlandsmyndigheterna utfärdad godtagbar handling.

Utläning äger enligt 7 § utlänningslagen, bortsett från vissa speciella grupper, icke uppehålla sig i Sverige utöver viss tid utan att inneha av utlänningskommissionen meddelat *uppehållstillstånd*. För handläggningen av sådana ärenden, vilka för närvarande utgöra kommissionens mest omfattande och kanske väsentligaste arbetsuppgift, har uppbyggts en stor organisation. Varje ärende bedömes individuellt av en kvalificerad tjänsteman och i regel inhämtas yttranden från länsstyrelser, polis- och andra myndigheter. Liksom beträffande viseringsärendena har omfattningen av klientelet och ärendenas antal nödvändiggjort uppläggandet och förandet dels av ett särskilt kortregister över inkomna ärenden samt beviljade och vägrade tillstånd, dels ock av ett dossierregister, innehållande en särskild dossier

för varje utlänning, som vistas eller nyligen vistats i landet så länge, att han måst inneha uppehållstillstånd.

Enligt 13 § utlänningslagen äger utlänning icke antaga eller inneha arbetsanställning i Sverige utan särskilt tillstånd, *arbetstillstånd*. Även arbetstillstånd meddelas av utlänningskommissionen. Genom särskilda tillämpningsföreskrifter har emellertid Kungl. Maj:t, med stöd av en i lagen meddelad fullmakt, för närvarande helt befriat medborgare i Danmark, Finland, Island och Norge samt de baltiska flyktingarna från arbetstillståndsskyldigheten samt förklarar, att arbetstillstånd för närvarande icke erfordras för anställning i husligt arbete eller såsom skogs-, jordbruks- eller torvarbetare, dock icke i befälsställning eller med förvaltningsuppgifter och ej heller såsom trädgårdsmästare eller vid handelsträdgård. Vissa andra speciella undantag ha ock meddelats. Arbetstillståndsärendena handläggas inom kommissionen för närvarande i regel i omedelbar anslutning till uppehållstillståndsärende för vederbörande utlänning men i intim samverkan med statens arbetsmarknadskommission.

För belysande av omfattningen av kommissionens verksamhet har utredningsmannen lämnat följande uppgifter angående antalet utläningar, samt antalet handlagda ärenden rörande visering, uppehålls- och arbetstillstånd.

Antalet utläningar i Sverige har enligt socialstyrelsens och utlänningskommissionens officiella statistik under följande år uppgått till

1937	c:a 13 000	1943	c:a 49 000	} (I dessa siffror ha icke inräknats i Sverige tillfälligt omhändertagna finska barn eller från norra Finland till Sverige tillfälligt evakuerad civilbefolkning.)
1938	» 15 000	1944 (¹ / ₇)	» 68 000	
1939	» 20 000	1945 (¹ / ₇)	» 93 000	
1940	» 20 500	1946 (¹ / ₇)	» 91 000	
1941	» 21 500	1947 (¹ / ₁)	» 93 000	
1942	» 29 000			

Före utlänningskommissionens tillkomst handlades viseringsärendena av utrikesdepartementets expedition för utländska passärenden. Det högsta antalet där handlagda sådana ärenden uppnåddes under år 1940 med omkring 26 000. Från och med juli 1941 nedgick antalet avsevärt eller till omkring 1 200 ärenden per månad. Efter kommissionens tillkomst har antalet centralt handlagda viseringsärenden uppgått till

3:e kvartalet	1944	4 358 ärenden	
4:e »	1944	3 753 »	
1:sta »	1945	3 996 »	} eller sammanlagt 20 630 ärenden under år 1945.
2:dra »	1945	4 925 »	
3:e »	1945	6 296 »	
4:e »	1945	5 413 »	} eller sammanlagt 33 701 ärenden under år 1946.
1:sta »	1946	7 071 »	
2:dra »	1946	10 710 »	
3:e »	1946	9 739 »	
4:e »	1946	6 181 »	

Antalet av socialstyrelsen behandlade uppehålls- och arbetstillståndsärenden uppgives för år 1937 hava uppgått till 20 000. År 1938 behandlades där 47 000 sådana ärenden. Under år 1943 hade antalet stigit till 105 000, trots att vissa lättnader detta år infördes beträffande arbetstillståndsskyldigheten. Första halvåret 1944, d. v. s. under tiden fram till utlänningskommissionens inrättande, handlades 45 609 ärenden.

För utlänningskommissionens del har antalet ärenden av ifrågavarande art uppgått till, under

3:e kvartalet	1944	34 457	ärenden	
4:e »	1944	53 586	»	
1:sta »	1945	35 386	»	} eller sammanlagt 138 476 ärenden under år 1945.
2:dra »	1945	39 447	»	
3:e »	1945	26 803	»	
4:e »	1945	36 840	»	
1:sta »	1946	32 021	»	} eller sammanlagt 133 920 ärenden under år 1946.
2:dra »	1946	35 089	»	
3:e »	1946	38 071	»	
4:e »	1946	28 739	»	

Enligt skilda bestämmelser i utlänningslagen ankommer vidare å utlänningskommissionen att handlägga vissa ärenden om *avvisning* av utlännings samt att meddela *utrese- eller förpassningsbeslut* för utlännings ävensom att i tvivelaktiga fall eller där politiskt flyktingskap åberopas förordna om *verkställighet av beslut om avvisning, förpassning eller utvisning* av utlännings. På grund av svårigheterna i vissa fall att för närvarande verkställa beslut om utlännings avlägsnande ur landet samt på grund av hänsynstaganden till utlännings person och andra omständigheter måste ofta anstånd medgivas för längre eller kortare tid. Anstånden få ofta förlängas flera gånger, och i samband med anstånden ha i vissa fall meddelats särskilda föreskrifter om begränsning i utlännings vistelserätt till viss ort eller visst område eller om hans ställande under uppsikt av polismyndighet eller hållande i förvar. Antalet ärenden av nu angiven art har under år 1946 uppgått till 3 830. Ärendena förutsätta genomgång av ett omfattande utredningsmaterial samt i regel överväganden av många skiftande omständigheter.

Med stöd av utlänningslagen har Kungl. Maj:t i utlänningskungörelsen föreskrivit en omfattande *anmälningsskyldighet till utlänningskommissionen* angående utlännings. Sålunda åligger det länsstyrelser och polismyndigheter att ofördröjligen till kommissionen anmäla sådan omständighet beträffande utlännings, som kan antagas vara av betydelse vid prövning av fråga om uppehållstillstånd för denne. Åklagare, som beslutat om åtal mot utlännings, skall så snart ske kan till kommissionen insända anmälan om åtalet samt om utgången av målet. Domstol eller häktningsskyldighet, som beslutat om häktning av utlännings, skall så snart ske kan till kommissionen insända anmälan därom. Enligt särskilda bestämmelser i utlänningskungörelsen åligger det vidare i regel utlännings att vid ankomsten till riket och vid avresan härifrån ifylla en anmälningsblankett, vilken skall insändas till kommissionen. Slutligen är en var, som upplåter bostad åt utlännings för övernattning, ävensom den, som anställer utlännings i sin tjänst, skyldig att göra anmälan därom till kommissionen.

Fullgörandet av de olika föreskrivna anmälningskyldigheterna medför, att ett mycket omfattande material kommer utlänningskommissionen tillhanda. Detta material sammanställs och bearbetas på olika sätt. Bland annat föres ett register över alla utlännings, om vilka något ofördelaktigt är

känt för kommissionen. Anmälningar från länsstyrelser, polismyndigheter, åklagare och häktningsmyndigheter samlas därjämte i de för varje utlänning upplagda dossiererna för att tagas i beaktande vid behandling av fråga om förlängt uppehållstillstånd för utlänningen. Genom jämförelse mellan å ena sidan kommissionens register över beviljade uppehålls- och arbetstillstånd samt å andra sidan inkommande anmälningar från bostadsupplåtare och arbetsgivare ävensom med in- och utreseanmälningar av utlänningar kan kommissionen utöva kontroll över att utlänning icke utan vederbörligt tillstånd uppehåller sig här i riket eller innehar arbetsanställning.

De inkomna anmälningsblanketterna och de olika registren ligga även till grund för den verksamhet för *efterforskning av s. k. displaced persons*, som enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 augusti 1945 uppdragits åt utlänningskommissionen.

Genom beslut den 6 september 1946 förordnade Kungl. Maj:t, att socialstyrelsens befattning med den officiella *utlänningsstatistiken* fr. o. m. den 1 oktober samma år skulle upphöra och uppgiften i fortsättningen omhändreras av utlänningskommissionen. Denna statistik, som omfattar sammanställningar av antalet in- och utresande utlänningar, utlänningar med uppehålls- och arbetstillstånd, utlänningsarnas fördelning å olika nationaliteter, deras sysselsättning inom skilda yrkesområden och inom olika delar av landet, är av synnerligen stort värde vid uppdragandet av riktlinjerna för kommissionens utlänningspolitik i allmänhet.

I utlänningskungörelsen stadgas, att utlänning, med vissa särskilda undantag, ej må utan tillstånd av utlänningskommissionen eller länsstyrelse inresa i eller utresa ur riket å annan ort än sådan där *passkontroll* är anordnad. Vidare angivas de orter, å vilka passkontroll skall vara anordnad. Passkontrollerna å vissa mera livligt frekventerade passkontroller skola, där så finnes erforderligt, stå under ledning av särskild föreståndare samt vid förfall för denne av biträdande föreståndare. Föreståndare och biträdande föreståndare, vilka avlönas av statsmedel, förordnas av kommissionen efter samråd med länsstyrelsen. Närmare instruktioner för föreståndare och biträdande föreståndare utfärdas av kommissionen efter samråd med länsstyrelsen. Utöver dessa i utlänningskungörelsen intagna bestämmelser har i instruktionen för utlänningskommissionen föreskrivits, att kommissionen skall öva uppsikt över passkontrollen beträffande in- och utresande utlänningar. I sådant avseende har kommissionen att meddela råd och anvisningar rörande kontrollens utövande. Kommissionen skall därvid tillse, att passkontrollörer finnas i erforderligt antal, att de äro väl förfarna i sina uppgifter samt att de lokala anordningarna för passkontrollen äro ändamålsenliga. För fullgörande av uppsikten äger kommissionen förrätta inspektioner.

Genom överförandet av socialstyrelsens avdelning för utlänningsförläggningar till utlänningskommissionen fick kommissionen sig även anförtrodd en omfattande *social verksamhet* för flyktingar och andra utlänningar i landet. Denna verksamhet omfattar i första hand omhändertagandet av

flyktingar i läger av olika slag, såsom mottagningscentraler, karantänsläger, arbetsförmedlingsläger, konvalescenthem, mödra- och spädbarnshem, internatskolor och skolhem, ålderdomshem samt vissa avdelningar eller paviljonger vid sjukhus och sanatorier. Med lägerverksamheten sammanhånga ärenden om utlänningsgarnas intagning på eller utskrivning från de olika lägren samt deras omflyttande mellan lägren. Lägerverksamheten har medfört en omfattande administrativ och kameral verksamhet. Härein ingå såväl anställande och entledigande av för lägrens skötsel erforderlig personal och därmed sammanhängande personalärenden som förhyrande av lägerplatser och såsom förläggningar lämpliga pensionat och hotell liksom även anskaffande av baracker och olika slag av utrustning. Härför kräves även en omfattande bokförings- och revisionsverksamhet.

Enligt instruktionen för utlänningskommissionen skall denna tjänstgöra såsom *kansli åt statens flyktingsnämnd*. Härigenom har kommissionen ålagt ytterligare social verksamhet för flyktingar i landet. Å nämnden ankommer nämligen enligt kungörelsen den 12 september 1941 (nr 753) om statlig och statsunderstödd flyktingshjälp att handlägga ärenden om bidrag av statsmedel till enskilda sammanslutningar (flyktingskommittéer), vilka meddela flyktingshjälp, samt om direkt understöd av statsmedel åt utlännings, som icke erhåller hjälp genom flyktingskommitté. Vid hjälpverksamheten skall eftersträvas att förskaffa flykting möjlighet att själv sörja för sitt och sin familjs uppehälle genom arbete inom lämpligt yrke. Därjämte bör iakttagas, att flykting, för vilken lämpligt arbetstillfälle icke yppar sig, om möjligt erhåller utbildning, som är ägnad att vidga hans möjligheter att framdeles vinna försörjning. I mån av behov bör flykting även erhålla bistånd vid anskaffande av bostad.

I sin egenskap av central utlänningsmyndighet har utlänningskommissionen i stor utsträckning blivit *remissmyndighet* i ärenden av olika slag rörande utlännings. Så bruka i flertalet fall till kommissionen remitteras ärenden rörande tillstånd för utlännings att här i riket förvärva fast egendom (justitiedepartementet), att utöva läkar- eller tandläkaryrket (socialdepartementet), att inskrivas vid eller avlägga examen vid högre läroanstalter (ecklesiastikdepartementet), att bedriva näring eller att vara styrelseledamot i svenskt bolag (handelsdepartementet), att vara befäl å svenskt fartyg (kommerskollegium), att växla utländska valutor (valutakontoret) samt att erhålla körkort (länsstyrelserna) m. m.

Huvuddragen av utlänningskommissionens organisation angivas i kommissionens instruktion (SFS 489/1944). Enligt denna skall kommissionen bestå av en ordförande och chef samt högst åtta ledamöter. Ersättare skola finnas för ordföranden samt, i den utsträckning Kungl. Maj:t bestämmer, jämväl för ledamöterna. Inom kommissionen skola finnas tre byråer, nämligen passbyrån, kontrollbyrån och sociala byrån. Varje byrå förestås av en byråchef. En av dessa har förordnats att vara vice ordförande i kommissionen. Vid sidan av byråerna har kommissionen inrättat en särskild fristående avdelning för personalärenden samt administrativa och

kamerala ärenden, kansliavdelningen, vilken förestås av en förste sekreterare. Fördelningen av arbetsuppgifterna mellan de olika byråerna och kansliavdelningen bestämmas i särskild av kommissionen fastställd arbetsordning. Kommissionen har den 20 december 1945 fastställt arbetsordning, gällande från och med den 1 januari 1946. Ärendesfördelningen mellan byråerna kan i korthet angivas så, att å passbyrån handlägges flertalet tillståndsärenden av olika slag såsom ärenden om visering, uppehålls- eller arbetstillstånd; å kontrollbyrån handhaves den individuella utlänningskontrollen och ombesörjes kommissionens registerverksamhet; å sociala byrån handläggas alla ärenden rörande kommissionens sociala verksamhet.

Enligt instruktionen kunna ärenden avgöras i tre olika former, nämligen in pleno, av ordföranden eller av byråchef eller annan befattningshavare. Av utlänningskommissionen in pleno skola avgöras frågor rörande riktlinjerna för beviljande av inrese-, uppehålls- och arbetstillstånd samt eljest viktigare frågor rörande kommissionens organisation, instruktion och verksamhet. Kommissionen är beslutsmässig då förutom ordföranden vid sammanträdet minst halva antalet ledamöter eller ersättare för dem deltaga i avgörandet. Såsom kommissionens beslut gäller den mening varom de flesta förena sig eller, vid lika röstetal, den som biträdades av ordföranden. Övriga ärenden avgöras av ordföranden; dock att i arbetsordningen eller i förekommande fall genom beslut av kommissionen in pleno må bestämmas ärenden eller grupper av ärenden som få avgöras av vederbörande byråchef eller av annan befattningshavare. Med stöd av denna bestämmelse har i arbetsordningen föreskrivits, att ärenden angående beviljande och återkallande av visering, uppehålls- och arbetstillstånd samt utställande och förlängande av främlingspass må avgöras av cheferna för pass- och kontrollbyråerna; dock att ärenden, vilka äro av principiell betydelse, i vilka avvikelser från tidigare praxis ifrågasättes eller vilka eljest äro av synnerlig vikt eller giva anledning till stor tveksamhet, skola avgöras av kommissionen in pleno eller av ordföranden.

Utlänningskommissionens personal uppgick den 31 december 1946 förutom ordföranden till 500 tjänstemän, fördelade på följande befattningar.

3 byråchefer;	2 kansliskrivare;
11 sekreterare, av vilka 4 med arvode motsvarande Eo 26 och 7 med arvode motsvarande Eo 24;	13 kontorister;
1 kamrerare;	1 stämpelförsäljare i lönegrupp IV i krisavlöningsreglementet;
1 aktuarie;	30 kanslibiträden;
14 notarier;	5 tjänstemän i lönegrupp III i krisavlöningsreglementet;
50 amanuenser;	46 kontorsbiträden, av vilka 2 telefonister;
5 revisorer;	284 skrivbiträden, av vilka 6 telefonister;
11 assistenter;	15 expeditions- och kontorsvakter.
7 kuratorer;	
1 registrator och kassör;	

I denna personalförteckning ingår även den personal, som anställdes för att kommissionens sociala byrå skall kunna fungera som kansli åt statens flyk-

tingsnämnd. Däremot har icke medtagits utlänningsnämndens personal, vilken består av en av Kungl. Maj:t förordnad sekreterare med arvode, för närvarande närmast motsvarande Eo 23, samt ett kanslibitråde och ett skrivbiträde, vilka båda senare äro anställda hos kommissionen men ställts till nämndens förfogande.

Vid utlänningskommissionens inrättande ålade Kungl. Maj:t innehavarna av vissa ordinarie och extra ordinarie befattningar å utrikesdepartementets expedition för utländska passärenden samt å socialstyrelsens utlänningsbyrå och avdelning för utlänningsförläggningar tjänstgöringsskyldighet i kommissionen. Kommissionen antog därjämte som tjänstemän ett antal extra ordinarie tjänstemän hos socialstyrelsen, vilka beviljades tjänstledighet från sina respektive befattningar hos styrelsen. För kommissionens personal gäller krisavlöningsreglementet.

Med anledning av det till en början synnerligen kraftigt dominerande inslaget av extra ordinarie befattningshavare, vilka åtnjöto lön enligt viss löneklass i civila icke-ordinariereglementet, fann kommissionen det lämpligt och nödvändigt att nära anpassa arvoden för övrig personal till lägsta löneklass, som gällde för den extra ordinarie personalen i motsvarande ställning. Likaså ha icke-ordinariereglementets bestämmelser om löneklassplacering vid befordran analogivis tillämpats. För amanuenser och skrivbiträden har kommissionen fastställt särskild befordringsgång. Vad gäller amanuenser har principen varit, att en tingsmeriterad jurist på 3 1/2 år med bestämda intervaller skulle erhålla successiv löneuppflyttning från 550 till 700 kronor per månad (från och med den 1 juli 1946 från 605 till 755 kronor per månad) samt att annan amanuens på 5 år med bestämda intervaller skulle erhålla uppflyttning från 500 till 700 kronor per månad (från och med den 1 juli 1946 från 555 till 755 kronor per månad). För skrivbiträden har befordringsgången inneburit att befattningshavare på 4 år från anställningens början successivt erhållit löneuppflyttning från 260 kronor per månad (efter den 1 juli 1946 kronor 275) till 353 kronor 85 öre per månad (efter den 1 juli 1946 kronor 368: 85), vilket motsvarar kontorsbiträdeslön.

B. Utlänningskommissionens fortbestånd.

Utredningsmannen.

Utredningsmannen har föreslagit, att för utlänningsärendenas handhavande den 1 juli 1947 skall inrättas ett fristående centralt organ, organiserat som ett ämbetsverk. Som namn å ämbetsverket har utredningsmannen föreslagit utlänningsstyrelsen. I motiveringen för förslaget har utredningsmannen inledningsvis uttalat, att utlänningskontrollen icke är att beteckna som en krisuppgift i den meningen, att den i största utsträckning kan avecklas i och med återgången till fredsförhållanden. Tvärtom torde man nödgas förutsäga,

att vi ha behov av en utlänningskontroll under överskådlig tid framåt. Först i en sådan framtid, då ett fullständigt fritt folkutbyte samt en allmän ekonomisk och social gemenskap vunnits, bli utlänningspolitik och utlänningskontroll obehövliga. Utredningsmannen har även uttalat, att vi måste räkna med att under avsevärd tid framåt ett stort antal utlännningar kommer att vistas i Sverige och att bland dem finnas sådana, som ur olika synpunkter icke äro önskvärda här. Beträffande utlänningskontrollens syfte och utformning har utredningsmannen anfört följande.

Vår första egentliga utlänningslag utfärdades den 17 november 1927. Huvudprinciperna i denna lag ha sedan dess ägt bestånd och ligga även till grund för den nu gällande utlänningslagen av den 15 juni 1945. Lagstiftningens syfte är att åstadkomma kontroll över utlännarna i landet för att de utlännningar, som icke äro önskvärda, skola kunna förhindras att hit inresa och uppehålla sig här. Bortsett från vissa kategorier kriminella och asociala element angives emellertid icke i lagstiftningen vilka utlännningar, som skola anses vara icke önskvärda, utan överlämnas åt myndigheterna att pröva detta med hänsyn till de vid skilda tidpunkter rådande förhållandena.

Vid anmälan i statsrådet av förslaget till 1927 års utlänningslag angav föredragande departementschefen vissa omständigheter som, med hänsyn till dåvarande förhållanden, borde tillmätas särskild betydelse vid lagstiftningens tillämpning. Därvid betonades i första hand vikten att skydda den svenska arbetsmarknaden mot oreglerad invandring av utländska arbetssökande. Vidare framhölls behovet av kontroll över utlännarna med hänsyn till ordnings- och säkerhetssynpunkter. Det även vid denna tid betryckta bostadsläget i landet föranledde ett uttalande, att vid utlänningsärendenas handläggning hänsyn även skulle tagas till nödvändigheten att garantera tillgängliga bostäder åt den svenska befolkningen. Slutligen nämndes vikten av att sådana utlännningar icke tillåtos bosätta sig här, som kunde antagas av en eller annan anledning icke kunna acklimatisera sig med svenska förhållanden och levnadsvanor.

De riktlinjer för den svenska utlänningspolitiken, som angåvos vid behandlingen av 1927 års utlänningslag, bibehöllo sin betydelse ända fram till senaste krigsutbrottet. Under kriget trädde emellertid härav betingade speciella säkerhetssynpunkter i förgrunden varjämte de allmänna utrikespolitiska avvägandena finge stor praktisk betydelse. Asylrättsprincipens upprätthållande påverkade även utlänningspolitiken i allmänhet.

Den nu allt snabbare återgången till fredsförhållanden har föranlett omvärderingar av huvudsynpunkterna för den svenska utlänningspolitiken. Arbetsmarknads- och befolkningsspolitiska bedömningar ha åter trätt i förgrunden varjämte det allmänna nödläget i Europa givit en dominerande ställning åt de humanitära synpunkterna. Även bostadsläget har kommit att åter i viss mån inverka å utlänningsfrågornas bedömande. Och liksom under tiden före det senaste krigsutbrottet göra sig de vanliga ordnings- och säkerhetssynpunkterna åter gällande — till och med avsevärt starkare än då på grund av den ökade kriminalitet och asocialitet, som blivit en följd av kriget.

De omständigheter, som inverka å frågan om den allmänna utlänningspolitikens fastställande och dennas tillämpande å de enskilda utlännarna, växla från tid till annan. Ett försämrat arbetsmarknads- eller bostadsläge kan t. ex. kräva starkare restriktivitet än hittills vid beviljandet av inrese-, uppehålls- och arbetstillstånd för utlännningar, som söka sig till vårt land för att taga arbetsanställning eller bosätta sig här. En ökning av brotts-

ligheten eller asocialiteten hos utlänningarna här kan kräva skärpta åtgärder till förhindrande av att sådana utlänningar tillåtas bosätta sig i vårt land, som kunna anses vara icke önskvärda på grund av kriminell eller asocial belastning. Överhuvud taget torde kunna sägas, att en allmän utlänningspolitik aldrig kan fastställas med permanent giltighet. Politiken måste ständigt anpassas efter växlingarna i det aktuella läget, varvid övervägandena böra grundas såväl å relevanta förhållanden inom landet, såsom arbetsmarknads-, befolknings- och bostadsläget m. m., som å förhållandena i Europa och världen i övrigt.

Tilläggas må, att utvecklingen i allt större utsträckning synes gå den vägen, att frågor rörande utlänningsproblemen upptagas i internationellt sammanhang, varvid det även för Sveriges del är av stor betydelse att följa utvecklingen och tillvarataga sina intressen.

Utredningsmannen har vidare uttalat, att å det centrala organ, som erfordras för beredning av de allmänna utlänningspolitiska frågorna, även bör ankomma att handhava och ansvara för tillämpningen av de allmänna riktlinjerna å de enskilda utlänningsärendena. Härom har utredningsmannen anfört följande.

Vid tillämpningen av den allmänna utlänningspolitiken bör givetvis så långt som möjligt hänsyn tagas till de enskilda utlänningarnas personliga förhållanden. Därför bör utlänningspolitiken — om den skall kunna tillämpas humant och förnuftigt — endast innefatta de allmänna riktlinjerna för den tillämpande myndigheten. Den närmare utformningen av politiken måste ske genom avgöranden i enskilda ärenden. I vissa främmande länder har man visserligen fastställt kvotregler för invandring och tillämpat andra summariska bedömningsgrunder, men en sådan politik torde icke vara lämplig med den svenska uppfattningen av denna fråga. För vårt land måste stor betydelse fästas vid den individuella bedömningen av de enskilda utlänningar, vilka skola tillåtas bosätta sig och taga arbetsanställning här.

Vad angår frågan vilket organ, som bör anförtros uppgiften att vara central utlänningsmyndighet, har utredningsmannen uttalat, att läget nu torde vara ungefär detsamma som vid utlänningskommissionens tillkomst. Man har att välja mellan tre olika alternativ, nämligen att återföra utlänningsärendena till socialstyrelsen, att överföra dem till annan myndighet, närmast den centrala arbetsmarknadsmyndigheten, eller att för ändamålet inrätta ett fristående centralt organ. Av dessa alternativ har utredningsmannen, såsom förut angivits, förordat det sistnämnda. Till stöd härför har anförts.

Beträffande de båda förstnämnda alternativen till organisationsfrågans lösning bör beaktas, att av förut angivna skäl utlänningspolitiken aldrig torde kunna fastställas uteslutande ur en speciell synpunkt, utan att alla på frågan vid skilda tidpunkter inverkan hänsynstaganden måste givas spelrum. Med hänsyn härtill torde det icke vara lämpligt att hänföra utlänningsärendena i allmänhet till ett för ett särskilt arbetsområde inrättat organ. Skälen att hänföra utlänningsärendena till socialstyrelsen torde numera i huvudsak ha bortfallit, sedan arbetsmarknadsärendena icke längre handläggas av detta verk. Att i stället hänföra ärendena till arbetsmarknadsorganet skulle emellertid kunna medföra ett icke fullt motiverat dominerande av arbetsmarknadssynpunkterna. Liknande farhågor kunna säkerligen med fog resas

gentemot att polismyndighet göres till central utlänningsmyndighet. Allmänt kan sägas att det icke torde vara uteslutet att läget inom utlänningspolitiken, som för närvarande är sådant att de arbetsmarknadspolitiska hänsynstagandena åter börja bliva av väsentlig betydelse utan att dock de rent polisiära och utrikespolitiska momenten få underskattas, så kan påverkas av förhållandena i världen och även i Sverige, att en förskjutning av värdesättningen av de olika huvudintressena inbördes med jämna mellanrum måste företagas. Då det för kontinuiteten av verksamheten icke torde vara lämpligt att överföra utlänningsärendena från ett verk till ett annat allt efter som olika intressen dominera, torde även på längre sikt samma premisser föreligga, som då 1943 års utlänningsakkunniga uttalade, att det ur alla synpunkter vore lämpligast att hänskjuta utlänningsärendena till ett fristående centralt organ.

Anmärkas må, att en uppdelning av utlänningsärendena mellan de olika centrala myndigheter, som beröras av desamma — såsom fallet i viss mån var före utlänningskommissionens tillkomst — säkerligen skulle innebära en tillbakagång, i första hand beträffande möjligheterna till att kontinuerligt ha en samlad överblick över utlänningsfrågans växlingar och därav påkallade ändringar av den allmänna utlänningspolitiken. Men även för utläningarna skulle frågan ställa sig mera komplicerad eftersom de då i sina angelägenheter skulle behöva vända sig till flera olika organ. Dessutom skulle ur arbetstekniska och organisatoriska synpunkter säkerligen en försämring inträda, då förutsättningarna för en allsidig överblick av de enskilda ärendena skulle saknas, om de nu hos utlänningskommissionen centralt förvarade handlingarna uppdelades å flera myndigheter eller dessa skulle få tillhandahållas vederbörande myndighet varje gång ett ärende komme under prövning av någon av dem. Den sammanlagda arbetsuppgiften skulle icke minska, varför någon personalbesparing icke skulle inträda utan förhållandet skulle bliva det omvända, nämligen att särskild personal hos de olika myndigheterna skulle behöva avdelas att hålla kontakt med övriga berörda myndigheter.

En annan omständighet, som talar för ett fristående centralt organ för utlänningsärendena är, att dessa säkerligen alltid på grund av sina skilda aspekter komma att i viss mån tilldraga sig mer allmän uppmärksamhet och, även om de organisatoriskt hänfördes under en även för andra arbetsuppgifter tillskapad myndighet, icke skulle naturligt sammansmälta med myndighetens ämbetsuppgifter i övrigt. Därtill kommer, att verkets chef, förutom att planlägga och leda verksamheten inom verkets övriga avdelningar, även måste kontinuerligt iakttaga alla de faktorer, som böra påverka utlänningspolitikens gestaltning. Erfarenheterna under den tid, utlänningsärendena lågo under socialstyrelsen, gävo klart vid handen, att ansvaret för politikens utformande och för de individuella ärendenas avgörande allvarligt inkräktade på generaldirektörens möjligheter att ägna sig åt verkets övriga ämbetsområden. Icke heller inrättandet under en annan myndighet av en särskild avdelning för utlänningsärendena under en souschef torde, av skäl som anfördes av 1943 års utlänningsakkunniga, vara en lycklig lösning av organisationsfrågan.

Till stöd för förslaget att den fristående centrala utlänningsmyndigheten skall organiseras som ett ämbetsverk har utredningsmannen särskilt framhållit betydelsen därav för personalen. Härom anföres.

Under utlänningskommissionens verksamhetstid ha förmärkts svårigheter att i en organisation av kommissionens karaktär behålla duglig arbetskraft under längre tid. Avgång av personal har ständigt ägt rum och svårigheter ha förelegat för nyrekrytering, faktorer som nödvändiggjort att återstående

personal i alltför hög grad måst sysselsättas på övertid. Möjlighet att bereda personalen fastare anställningar torde därför kunna medföra fördelar även ur personalbesparingssynpunkt. Givet är nämligen att täta ombyten av personal och omfattande övertidsarbete måste allvarligt inverka å den totala arbetsprestationen. Rörligheten bland utlänningskommissionens personal kan visserligen måhända tagas som uttryck för den allmänna situationen på arbetsmarknaden, men även om så är fallet, särskilt beträffande den lägst avlönade personalen, är det angeläget att utlänningsmyndigheten åtminstone inte blir utsatt för konkurrens om sin personal från den övriga statsförvaltningen på grund av att denna kan bjuda fastare anställningsförmåner. Ett sådant förhållande är, sett i ett större sammanhang, enbart till skada för hela förvaltningen. Det synes därför nödvändigt att tillskapa en sådan organisationsform för det centrala utlänningsorganet, att inom detsamma möjligheter givas till liknande anställningsformer som inom den övriga statsförvaltningen i allmänhet,

Yttrandena.

De myndigheter, som avgivit yttranden över utredningsmannens förslag, ha framfört mycket varierande synpunkter. Av vissa myndigheter har problemställningen ingående diskuterats, under det att flertalet helt allmänt angivit sin ståndpunkt eller särskilt framhållit viss eller vissa omständigheter, som ansetts vara av särskild betydelse för principfrågans avgörande. Myndigheterna kunna emellertid i stort sett uppdelas i två ungefär lika stora grupper, av vilka den ena tillstyrkt eller lämnat utan erinran utredningsmannens förslag om inrättande omedelbart av ett särskilt ämbetsverk för utlänningsärendenas handläggning. Den andra gruppen myndigheter har åter förordat bibehållande tills vidare såsom ett provisorium av utlänningskommissionen som central utlänningsmyndighet i avbidan på ytterligare erfarenheter rörande utlänningsärendenas omfattning och art under fredliga förhållanden. Ett par myndigheter ha slutligen ifrågasatt andra provisoriska åtgärder i avvaktan på frågans definitiva lösning. I anslutning till uttalanden om behovet av ett särskilt ämbetsverk för utlänningsärendenas handhavande ha flera myndigheter förordat särskild utredning i olika avseenden, berörande utlänningskontrollens utformning och ärendenas tekniska handläggning.

Förslaget om omedelbart inrättande av en utlänningsstyrelse har tillstyrkts av bl. a. *statens utlänningskommission*. Enligt kommissionens mening är den centrala frågan i förevarande utredning den, huruvida det även i framtiden kan anses föreligga behov av en utlänningskontroll. Härom har följande anförts.

Med utlänningskontroll avses därvid prövning av utlänningars rätt att uppehålla sig i vårt land eller här antaga arbetsanställning. Antalet utlänningar med uppehållstillstånd i riket överstiger för närvarande 94 000. Även om en del av dessa så småningom kommer att erhålla svenskt medborgarskap och stora grupper komma att lämna landet, torde utlänningsstocken icke därigenom komma att mera nämnvärt sjunka, då man även för framtiden måste räkna med en fortsatt tillströmning av utlänningar. I detta sammanhang må nämnas, att t. ex. under januari månad 1947 sammanlagt omkring 5 500

utläningar med vistelsetillstånd lämnade riket, under det att omkring 7 000 nyinresta utläningar beviljades tillstånd för vistelse här.

Liksom efter förra världskriget torde även nu förefinnas ett önskemål att åstadkomma ett fritt folkutbyte av samma art som före 1914, d. v. s. möjlighet för utläningar att utan särskilda restriktioner inresa i och bosätta sig i andra länder. Även kommissionen delar i princip uppfattningen om önskvärdheten härav. Ett förverkligande av detta önskemål synes dock icke möjligt under tid, som nu kan överblickas. Ända sedan första världskriget har läget i Europa varit så labilt, att särskilda åtgärder för kontroll av resandetrafiken mellan länderna varit påkallade. I likhet med vad som nu sker genomfördes emellertid även efter första världskriget successivt ett upphävande av viseringstvånget mellan de olika länderna. I stället infördes spärar i form av krav på uppehålls- och arbetstillstånd. En dylik kontroll infördes även i Sverige genom 1927 års utlänningslag — föranledd närmast av en överenskommelse i september 1926 med Tyskland om ömsesidigt upphävande av viseringstvånget — och har alltsedan dess varit gällande i svensk utlänningslagstiftning. En utlänningskontroll av denna art, som icke inverkar hämmande på den normala resandetrafiken, är för närvarande för Sveriges del nödvändig. Under nuvarande förhållanden skulle vi nämligen eljest få en mycket stor invandring, och bland invandrarna komme att finnas ur olika synpunkter mindre önskvärda element. Även om systemet med tillståndsprövning i en framtid skulle slopas, kvarstå dock arbetsuppgifter för avvissning, förpassning eller utvisning av utläningar, som på grund av asocialitet, kriminalitet eller liknande icke äro önskvärda i vårt land. Av nu angivna skäl finner kommissionen det erforderligt att upprätthålla någon form av utlänningskontroll för skydd av vår ekonomiska, sociala och kulturella standard.

Kommissionen har uttalat, att den behövliga utlänningskontrollen bör handhavas av en fristående central utlänningsmyndighet. Härom anföres.

Upprätthållandet av kravet på uppehålls- och arbetstillstånd för utläningar förutsätter en tillståndsprövning. Enligt kommissionens uppfattning får denna icke göras summarisk, utan hänsyn måste bland annat av humanitära skäl tagas till varje utlännings personliga förhållanden, såsom arbets- och försörjningsförmåga, vistelsetidens längd, svensk härstamning m. m. Detta bedömande av varje individuellt fall måste ske under hänsynstagande till alla på utlänningsfrågorna i allmänhet inverkande synpunkter, såsom utrikespolitiska, statsekonomiska, arbetsmarknadspolitiska, befolkningspolitiska, kulturella och polisiära bedömningar. I likhet med utredningsmannen anser kommissionen det därför olämpligt att lägga avgörandet i dessa frågor under en myndighet, vars huvudsakliga verksamhet ligger endast på ett speciellt område. Lika olämpligt skulle det vara med en uppdelning av ärendena mellan olika myndigheter. Mot detta sistnämnda alternativ talar enligt kommissionens uppfattning särskilt starkt, att det för utläningarna själva därigenom lätt kunde uppstå tvekan till vilken myndighet de hade att vända sig i visst speciellt ärende.

Beträffande frågan om den lämpligaste organisationsformen för den fristående centrala utlänningsmyndigheten har kommissionen tillstyrkt utredningsmannens förslag. Härom har anförts.

Inom kommissionen har uttalats viss tveksamhet, huruvida icke den nuvarande kommissionsformen borde bibehållas med hänsyn till svårigheterna att ännu klart överblicka de omständigheter, som böra inverka på ett slut-

ligt ställningstagande till frågan. Den övergång till mera normala förhållanden i avseende å folkutbytet mellan länderna, som nu pågår och som måste vara av avgörande betydelse för omfattningen av den erforderliga utlänningskontrollen, borde jämväl tala för att tidpunkten för en definitiv reglering av organisationsfrågan ännu icke är inne. Emellertid torde såsom förut framhållits det bliva erforderligt att även framdeles upprätthålla någon form av utlänningskontroll. De gångna årens erfarenhet ger även klart vid handen, att denna måste sammanhållas av ett centralt organ. Kommissionen har därför kommit till den uppfattningen, att det är önskvärt att redan nu giva den centrala myndigheten den fastare form, som utredningsmannen föreslagit.

Vid detta ställningstagande har kommissionen tagit hänsyn till att de krävande och ansvarsfulla, av den allmänna opinionen noga observerade uppgifter, som äro förenade med en fortsatt utlänningskontroll, göra det ofrånkomligt att den centrala myndighet, som skall handhava dessa uppgifter, erhåller en fast organisation.

Kommissionen har vidare övervägt, huruvida den omständigheten, att gällande utlänningslag icke är av permanent karaktär, skulle utgöra hinder mot den föreslagna omorganisationen. Någon tveksamhet om behovet överhuvud taget av en mera permanent utlänningslagstiftning torde emellertid icke förefinnas. Under sådana förhållanden torde ett kortare provisorium med utlänningslagen icke utgöra skäl mot att redan innan en permanent utlänningslag stiftas tillskapa en fastare organisationsform för utlänningsärendenas handhavande.

Ej heller böra inom utlänningskommissionen pågående eller planerade omorganisations- och rationaliseringsåtgärder enligt kommissionens uppfattning inverka på frågan. Visserligen medföra dessa åtgärder svårighet att redan nu med säkerhet bedöma det totala personalbehovet framdeles hos den centrala myndigheten, men detta hindrar icke att man kan fastställa ett visst minimi-behov av personal, som under alla förhållanden erfordras. Utredningsmannens förslag syftar endast till inrättandet hos det föreslagna nya ämbetsverket av ordinarie och extra ordinarie befattningar för en personal, som efter särskild undersökning ansetts under alla förhållanden erforderlig under tid, som nu kan överblickas. I detta sammanhang må framhållas, att då utlänningsärendena den 1 juli 1944 överfördes från utrikesdepartementet och socialstyrelsen till kommissionen antalet med ifrågavarande arbetsuppgifter sysselsatta tjänstemän uppgick till 194, av vilka 6 vid nämnda tidpunkt voro placerade på ordinarie och 81 på extra ordinarie stat. Innehavarna av dessa ordinarie och extra ordinarie befattningar överfördes under olika former till utlänningskommissionen. Det måste enligt kommissionens uppfattning för utrikesdepartementet och socialstyrelsen vara mycket angeläget att få detta provisoriska förhållande slutligt ordnat.

Kommissionen vill slutligen framhålla, att endast om en fastare organisation skapas man får möjligheter att binda personalen till de uppgifter, som utlänningslagstiftningen medför. Den lösare organisation, som kommissionen äger, har medverkat till att kommissionen icke kunnat i önskvärd omfattning behålla lämplig personal. Det kan överhuvud taget icke anses rättvist och lämpligt, att såsom nu är händelsen personal, som får arbeta hårt och med ömtåliga uppgifter, icke ens efter flerårig tjänstgöring kan få en tryggad ställning. Därest möjligheter förelegat att med bibehållande av kommissionens nuvarande karaktär vid kommissionen binda lämplig personal och giva den samma förmåner som annan i statstjänst fast anställd personal, hade kommissionen velat tillstyrka ett förslag i denna riktning. Då detta emellertid icke synes möjligt vill kommissionen framhålla, att inrättandet av ett ämbetsverk icke utesluter möjligheten att, om detta framdeles mot för-

modan icke längre skulle vara erforderligt, överflytta den ordinarie personalen till andra ämbetsverk. Kommissionen vill även erinra om utredningsmannens förslag att anslagsbehovet för den föreslagna extra personalen halvårsvis skulle prövas av Kungl. Maj:t. Förslaget härom synes innebära en betydande garanti för att åtgärder successivt vidtagas för personalbesparing genom omorganisation och rationalisering.

Av de tillstyrkande myndigheterna ha vissa angivit särskilda skäl, som ansetts tala för förslaget genomförande. Sålunda anför *statspolisintendenten* följande.

Vad beträffar den egentliga utlänningskontrollen, vilken regleras av utlänningslagen med följdförfattningar, tillkom denna verksamhet år 1927, till synes närmast såsom en följd av den efter första världskriget uppkomna stora arbetslösheten. Närmast före och under loppet av det sista världskriget kom helt naturligt verksamhetens tyngdpunkt att i tämligen hög grad förskjutas till förmån för polis- och säkerhetsintressen. Under krigets slutskede och efterkrigstiden ha spörsmålen angående flyktingar samt den rådande avsevärda bristen på arbetskraft vunnit i betydelse. Utlänningskontrollen har hela tiden varit och är alltså av stor omfattning.

Erfarenheter, omfattande närmare tjugo år, böra utgöra ett gott underlag för bedömning av frågan, huruvida utlänningskontrollen bör anses såsom en mera tillfällig och tidsbegränsad företeelse eller är att betrakta såsom en stadigvarande uppgift, av betydelse även på längre sikt.

Även för en avsevärd tid framåt torde det vara välbetänkt att utlänningsmän, som vilja bosätta sig här i riket för längre tid, prövas vara ur svensk synpunkt önskvärda. Det vill synas som om ett fritt folkutbyte av det slag, som förekom före första världskriget, näppeligen kan bli möjligt än på länge. Det torde sålunda vara nödvändigt att för en avsevärd tid framåt upprätthålla en omfattande utlänningskontroll med tillståndsprövningar av olika slag m. m. Denna verksamhet, som enligt min mening är synnerligen betydelsefull, omsluter den allmänna utlänningspolitiken såväl i dess principuppläggning som i dess praktiska tillämpning. I anslutning till det anförda får jag såsom min mening framhålla att de hittills gjorda erfarenheterna i förening med utlänningskontrollens stora betydelse för riket motivera, förutom en permanent utlänningslagstiftning, ett fristående centralt organ för utlänningskontrollens handhavande.

Utredningsmannen, vars förslag går i här antydd riktning, har förordat inrättandet av en utlänningsstyrelse, vars stomme skulle bli i tillfälle att sörja för kontinuiteten och befordra utvecklingen på området. I utredningsmannens förslag, som överhuvud taget synes vara präglad av stor försiktighet och måttfullhet, har utlänningsstyrelsen i organisatoriskt hänseende så utformats att den kan avpassas till olika tidslägen. En utlänningsstyrelse med den sammansättning, som utredningsmannen föreslagit, framstår såsom en naturlig följd av den hittillsvarande utvecklingen på området. Tilläggas må att det med säkerhet ur personalsynpunkt skulle vara till stor skada för den utlänningskontrollerande verksamheten, om den provisoriska organisationen på området ytterligare skulle få fortbestå.

Vikten av en fast central utlänningsorganisation för reglering av det utländska arbetskraftsproblemet har särskilt framhållits av *tjänstemännens centralorganisation*, som anför följande.

Organisationen önskar i principfrågan kraftigt understryka angelägenheten av att det för utlänningsärendena, vilka till sin natur äro så speciella och till sin omfattning så betydande och vilka ej längre sammanhånga enbart

med flyktingsproblemen under krisåren utan efter hand komma att alltmärka anknyta till en normal svensk utlänningspolitik, tillskapas en fast central myndighet.

Frågan huruvida denna nya myndighet bör vara helt fristående och få formen av ett nytt ämbetsverk eller inordnas i den centrala arbetsmarknadsmyndigheten synes böra avgöras med hänsyn till arten och omfattningen av föreliggande arbetsuppgifter och de uppgifter, som i en fullt normal situation beräknas komma att finnas.

Betydande grupper av de utlänningsar, som såsom flyktingar fått sin hemvist i landet, torde för framtiden komma att kvarbliva här och efter viss tid bliva helt absorberade i det svenska näringslivet. Under en relativt lång tid kan det emellertid förutsättas, att härmed sammanhängande uppgifter bliva av ganska stor omfattning. Under trycket av nuvarande situation med starkt framträdande brist på arbetskraft ha frågor rörande import av utländsk arbetskraft i hög grad aktualiserats och så snart de politiska förhållandena stabiliserats, torde förutsättningar föreligga för en större rörlighet. Härvid måste tillses, att landet får en till de svenska arbetsmarknadsförhållandena i varje konjunkturläge anpassad utlänningspolitik med den utländska arbetskraften som en i möjligaste mån elastisk kvantitet.

Det synes därför naturligt och välgrundat, att ett särskilt ämbetsverk inrättas för här ifrågavarande komplex av ärenden. Organisationen önskar härvid erinra om att de sakkunniga, som inom socialdepartementet verkställt utredning rörande ett nytt centralt arbetsmarknadsorgan, icke räknat med någon annan organisation för utlänningsärenden än som direkt anknyter till ännu kvarstående flyktingsproblem, till den del de ha arbetsmarknadskaraktär, utan synes ha utgått ifrån, att det för utlänningsärendena skulle erfordras en särskild myndighet. Organisationen önskar emellertid med stor skärpa framhålla vikten av att det mellan den centrala arbetsmarknadsmyndigheten och den centrala utlänningsmyndigheten skapas en intim organisatorisk kontakt. För organisationen framstår det sålunda som synnerligen betydelsefullt, att de svenska arbetsmarknadsintressena bliva väl tillgodosedda i utlänningspolitiken till förhindrande av en försämring av den svenska arbetskraftens sysselsättningsmöjligheter i vissa konjunkturlägen och till främjande av import av arbetskraft i sådana situationer, då det kan vara för svenskt näringsliv betydelsefullt att erhålla visst arbetskraftstillskott.

Utlänningskommissionens personalförening har särskilt framhållit betydelsen av fastare anställningsförhållanden för kommissionens personal, därvid följande anförts.

Personalens nuvarande anställningsförhållanden kännetecknas av — förutom en omfattande arbetsbörda — en anmärkningsvärd brist på trygghet: personalen saknar i regel sådana förmåner som fri sjukvård, pensionsrätt m. m. och därtill kommer ovissheten om anställningstidens längd. Denna bristande trygghet måste i längden menligt inverka på arbetslusten och arbetskraftens kapacitet. Ovissheten om den framtida utvecklingen leder till att personalen har svårt att få någon verklig hemkänsla i kommissionen och att den i stället söker sig bort till andra arbetsområden. Man torde utan överdrift kunna påstå, att otrygghetskänslan och oron bland personalen ökat i synnerhet under den senaste tiden. Det framstår därför desto mera angeläget, att fastare anställningsförhållanden snarast tillskapas för personalen. Det kan tilläggas, att i stor utsträckning endast hoppet om att ett ämbetsverk med fastare anställningsvillkor nu skall komma att inrättas, återhåller personalen från att i större skala genast söka annan anställning.

Om sålunda personalen i allmänhet önskar en omreglering av sin anställningsform, så gäller detta i alldeles särskild grad den personalgrupp av extra och e. o. tjänstemän, som den 1 juli 1944 vid kommissionens tillkomst överfördes från socialstyrelsen, varvid så gott som samtliga blevo arvodister och de extra tjänstemännen förlorade sin ställning som extra. Denna personalgrupp, som genom överflyttningen sålunda tillfördes ett krisorgan och så att säga förlorade sin tur till högre och fastare anställningar inom socialstyrelsen, har ett stort och berättigat intresse av att åter bli placerad i ett ordinarie ämbetsverk. Nämnda grupp inrymmer ett relativt stort antal befattningshavare med mångårig, väl vitsordad tjänstgöring; flera kunna återberopa en 10-årig, i vissa fall 20-årig tjänstetid. De extra ordinarie tjänster, som dessa inneha, äro alltför lågt placerade i lönegradshänseende och de högre arvoden befattningshavarna uppbära under sin tjänstgöring i kommissionen kunna ingalunda kompensera de ofördelaktiga utsikterna för framtiden.

I övrigt har förslaget om omedelbart inrättande av en utlänningsstyrelse tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *chefen för försvarsstaben, socialstyrelsen, statens arbetsmarknadskommission, länsstyrelserna i Uppsala, Värmlands och Jämtlands län, statens flyktingsnämnd, biträdande kriminalpolisintendenten i Stockholm, stadsfiskalen i Trelleborg, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige samt civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund*. De skäl, som av nämnda myndigheter anförts till stöd för ställningstagandet, överensstämma i huvudsak med de av utlänningskommissionen och statspolisintendenten framförda.

Såsom representativt för de uttalanden, vilka utmyнна i förslag om bibehållande tills vidare av utlänningskommissionen som central utlänningsmyndighet, kan angivas följande av *överståthållarämbetet* avgivna yttrande.

Av de statistiska uppgifterna i promemorian framgår, att antalet utlännningar i Sverige, som år 1937 utgjorde 13 000, den 1 juli 1944 uppgick till 68 000, den 1 juli 1945 till 93 000, den 1 juli 1946 till 91 000 och den 1 januari 1947 åter till 93 000. Utlänningsantalet har således ökat med 25 000 från tiden för utlänningskommissionens tillkomst. Även om utlänningsärendena numera av olika anledningar blivit av enklare beskaffenhet och en omfattande delegation av beslutanderätten i vissa ärenden kan komma att ske till lokala myndigheter torde dock handläggningen av ärenden, som sammanhånga med ett så stort antal utlännningar som 93 000, innebära en så omfattande arbetsuppgift att ansvaret för densamma i nuvarande läge icke bör överlämnas till annan central myndighet. Överståthållarämbetet, som utgår ifrån att någon omedelbar minskning av utlänningsantalet icke kan väntas, anser sig därför icke vilja ifrågasätta annat än att fortsatt behov av en särskild central utlänningsmyndighet tills vidare förefinnes.

Frågan om detta organ bör bibehållas vid dess nuvarande provisoriska form eller organiseras mera permanent som ämbetsverk synes främst vara beroende av huruvida inom överskådlig tid en avsevärd minskning i utlänningsantalet kan förväntas. Till ledning för bedömandet av detta spörsmål har överståthållarämbetet under hand från utlänningskommissionen inhämtat uppgift angående utlänningsarnas fördelning å olika nationaliteter per den 1 januari 1947. I detta sammanhang träder i förgrunden det stora antal utlännningar, vilka inkommit till landet såsom flyktingar och sedan här kvarblivit. I den mån dessa utlännningar icke frivilligt återvända till det egna landet sedan förhållandena där blivit mera stabila, torde flertalet av dem antingen komma att utresa till annat land eller efter hand assimileras med den

svenska befolkningen och erhålla svenskt medborgarskap. Överståthållar-ämbetet håller för sannolikt att nämnda flyktingsproblem inom en ej alltför lång tidrymd blivit i huvudsak löst. Att i övrigt ett så stort antal utlänningar för närvarande under längre tid uppehålla sig i landet torde främst kunna hänföras till de samverkande omständigheterna, att utlänningar, särskilt från våra nordiska grannfolk, söka sig över till vårt land för att bli delaktiga i de härstädes rådande gynnsamma levnadsvillkoren, samt att Sverige, som har stort behov av arbetskraft, i detta läge ej har anledning tillämpa en restriktiv utlänningspolitik. I samband med den utjämning av levnadsbetingelserna i olika länder, som efter hand kan förutsättas inträda om än tidpunkten härför nu är vanskelig att bedöma, torde en avsevärd minskning kunna förväntas i det antal utlänningar, som för längre tid vistas här. Andra förhållanden såsom en eventuell ändring i det svenska arbetsmarknadsläget kunna snabbt bidra till nämnda utveckling. Hur stor nedgången i utlänningsantalet kommer att bli kan givetvis nu ej ens tillnärmelsevis uppskattas. Uteslutet torde icke vara att antalet kommer att nedgå till 1937 års nivå, 13 000, men även om så icke blir fallet, synes dock med hänsyn bland annat till att utlänningsärendena kunna förutsättas bli av allt enklare beskaffenhet och beslutanderätten i ett stort antal ärenden torde kunna överlämnas till lokala myndigheter, behovet av ett fristående centralt organ för enbart utlänningsärenden, såvitt nu kan bedömas, icke för framtiden komma att kvarstå. Den omständigheten att i en framtid med friare förbindelser mellan folken resandefrekvensen mellan olika länder på grund av de snabbare samfärdsmedlena kan förutsättas bli av betydligt större omfattning än vad tidigare varit fallet synes enligt överståthållarämbetets uppfattning i detta sammanhang ej böra tillmätas betydelse, enär därvidlag fråga torde bli främst om mera kortvariga uppehåll. I övrigt bör eftersträvas att få viseringstvånget upphävt beträffande turister, vilkas övertakande helt torde kunna hänföras till det rent polisiära området. — I den mån mera normala fredsförhållanden inträda lära arbetsmarknads-synpunkterna i än större utsträckning än för närvarande bli av avgörande betydelse för utlänningsfrågornas bedömande. Den centrala beredningen och handläggningen av utlänningsärendena synes då i princip kunna överföras till det centrala arbetsmarknadsorganet. Vad utredningsmännen anfört mot en sådan anordning bör enligt överståthållarämbetets förmenande icke tillmätas avgörande vikt.

Med hänsyn till berörda förhållanden anser sig överståthållarämbetet böra avstyrka att den centrala utlänningsmyndigheten gives den mera permanenta form, som ett ämbetsverk innebär, och vill ämbetet i stället förordas, att myndigheten tills vidare bibehålles som kommission samt att på förnyat övervägande vid en tidpunkt, som nu icke närmare kan bedömas men som icke torde vara alltför avlägsen, får bero om myndigheten kan överföras såsom en underavdelning till det centrala arbetsmarknadsorganet. I avvaktan på sådant ställningstagande torde möjliga åtgärder böra vidtagas för att i lämplig utsträckning bereda personal vid utlänningskommissionen förbättrade anställningsvillkor.

Även länsstyrelsen i Malmöhus län har efter ingående diskussion av de föreliggande problemen funnit sig böra förordas bibehållande tills vidare av utlänningskommissionen som central utlänningsmyndighet. Länsstyrelsen har härom anfört följande.

Till en början må framhållas, att en mångfald olika aspekter, som spelar in vid utlänningsärendenas avgörande, nödvändiggör, att dessa ärenden tills vidare handläggas av ett fristående centralt organ, vars sammansättning garanterar största möjligt kringsyn och sakkunskap på detta speciella förvalt-

ningsområde. Denna omständighet synes emellertid i och för sig knappast motivera tillkomsten av ett *permanent* statligt ämbetsverk. Enligt länsstyrelsens förmenande kan läget för närvarande ingalunda anses vara så stabiliserat, att därav kunna dragas några bestämda slutsatser rörande det framtida behovet av ett bestående centralt utlänningsorgan.

I fråga om den verksamhet för utlänningskontroll, som för närvarande regleras i utlänningslagen med tillhörande följdförfattningar, må anmärkas, att en restriktiv utlänningspolitik givetvis fortfarande är nödvändig, till dess de politiska och sociala förhållandena i den krigshärjade delen av Europa åter blivit normala. I och med en fortgående stabilisering av dessa förhållanden torde emellertid kunna förväntas en successiv uppmjukning av restriktionerna. En sådan har för övrigt redan påbörjats genom upphävandet av visumtvånget för medborgarna i vissa länder och vissa begränsningar i skyldigheten att söka arbetstillstånd. Givetvis måste restriktionernas fortsatta mildrande innebära en motsvarande arbetsminskning för det centrala utlänningsorganet.

Den polisiära övervakningen av utlännningar här i riket avser huvudsakligen en kontroll över utlänningslagstiftningens efterlevnad. Denna kontroll är uppenbarligen fortfarande av stor vikt men torde minska i betydelse allteftersom utlänningsklientelet blir mera stabilt samt vidare den på erfarenhet grundade uppfattningen mer och mer gör sig gällande, att utlännningar a priori icke äro att betrakta som mindre laglydiga än landets egna medborgare. Härav följer, att de anmälningar, som för närvarande författningens enligt insändas till utlänningskommissionen för att där granskas och katalogiseras, med tiden måste betydligt minska i antal. Det torde sålunda kunna bedömas som sannolikt, att inom en kanske ej alltför avlägsen framtid den nuvarande omfattande anmälningsskyldigheten kan komma att väsentligt inskränkas och förenklas. Det torde för övrigt redan nu kunna ifrågasättas, huruvida de besvär och de kostnader, som denna omfattande anmälningsskyldighet förorsakar, uppvägas av motsvarande nytta.

Det torde med säkerhet kunna antagas, att jämväl vissa övriga arbetsuppgifter, som nu hårt belasta utlänningskommissionen, väsentligt komma att minska i antal, exempelvis utställande av främlingspass eller tillfälliga legitimationshandlingar samt beslut rörande avvisning, utresa och förpassning.

Medan det sålunda kan bedömas, att det centrala utlänningsorganets arbetsuppgifter rent kvantitativt småningom komma att minskas, återstår frågan huruvida uppgifternas natur kan motivera ett permanent bibehållande av ett dylikt organ. Såsom utredningsmannen själv framhållit, hava redan nu arbetsmarknads- och befolkningspolitiska bedömningar åter trätt i förgrunden, och med skäl torde kunna antagas, att dessa båda faktorer komma att spela en alltmer dominerande roll, ehuru givetvis de rent polisiära momenten fortfarande komma att få betydelse. I fråga om den allmänna utlänningspolitiken måste helt naturligt intim kontakt hållas med den politiska ledningen, vars direktiv självfallet äro bindande för det centrala organets handlande. Som dessa direktiv med samma verkan kunna lämnas vilken myndighet som än anförtros utlänningsärendena, utgör emellertid enbart detta icke ett motiv för permanent bibehållande av ett fristående organ med uteslutande uppgift att handlägga utlänningsärenden. Beträffande den praktiska tillämpningen av den allmänna utlänningspolitiken på de enskilda fallen skall enligt förslaget vederbörande fackmyndighets yttrande alltid inhämtas och detta yttrande tillerkännas avgörande betydelse sålunda, att ett beslut emot fackmyndighetens uttalande skall kunna ske endast av hänsyn till andra å ärendet inverkan omständigheter än sådana, som höra under fackmyndighetens kompetensområde. I praktiken torde detta framdeles — i stort sett —

komma att tillämpas så, att den centrala arbetsmarknadsmyndighetens uppfattning blir den avgörande faktorn med hänsynstagande dock till de upplysningar och det yttrande, som lämnas av polisiär myndighet. En nära till hands liggande lösning av förevarande organisationsfråga vore därför att i sinom tid överföra utlänningsärendena till den centrala arbetsmarknadsmyndigheten, som då skulle beredas tillgång till de polisiära uppgifterna, samlade exempelvis hos statspolisintendenten. Länsstyrelsen vill emellertid framhålla, att när länsstyrelsen saknar möjlighet bedöma de svårberäknliga faktorer, som i framtiden måste tillerkännas avgörande betydelse härvidlag, länsstyrelsen givetvis icke här avsett taga definitiv ställning till organisationsfrågan utan endast velat belysa vanskligheten av att nu fastlåsa organisationen på sätt utredningsmannen föreslagit.

Det anförda föranleder länsstyrelsen till det uttalandet, att ett centralt utlänningsorgan för närvarande synes vara av behovet påkallat men att beslut om permanent utformning av organisationen bör tills vidare anstå.

Synpunkter av enahanda slag som de av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Malmöhus län anförda, ha framförts av *länsstyrelserna i Stockholm, Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro, Gävleborgs och Västerbotens län, landsfogdarna i Jönköpings, Kalmar och Hallands län samt poliskammaren i Malmö* ävensom *statens kriminaltekniska anstalt, riksräkningsverket och överrevisionen för krisförvaltningen*.

Även *länsstyrelsen i Blekinge län* har givit uttryck åt liknande synpunkter men uttalat, att, då det med hänsyn till personalrekryteringen måhända i längden kan vara nödvändigt att centralorganet göres permanent, länsstyrelsen icke vill avstyrka förslaget om inrättandet av en utlänningsstyrelse.

Utlänningsnämnden har intagit en mellanställning i det avseendet, att nämnden funnit nödvändigt, att en fristående central organisation för handläggningen av utlänningsärendena upprätthålles, men ansett, att med hänsyn till ovissheten rörande den framtida utvecklingen det nuvarande provisoriet med en kommission tills vidare böra bibehållas, under förutsättning likväl att personalen kan beredas fastare anställning. Nämnden har härom anført följande.

Nämnden delar den sakkunniges uppfattning, att behov av en utlänningskontroll torde föreligga under avsevärd tid framåt. Vid avgörande av frågan, vilket organ bör anförtros uppgiften att vara central utlänningsmyndighet, synes man, som i promemorian framhålles, ha att välja mellan tre olika vägar. Att nu återföra utlänningsärendena till socialstyrelsen torde icke vara möjligt. Den successiva utbyggnad av socialvården, som ägt och alltjämt äger rum, utesluter en sådan anordning. Att överflytta dessa ärenden i sin helhet på den centrala arbetsmarknadsmyndigheten synes på av den sakkunnige anförda skäl mindre lämpligt. En tänkbar lösning vore emellertid att till arbetsmarknadsorganet överflytta de ärenden, som för närvarande handläggas å utlänningskommissionens passbyrå, samt att till polismyndighet hänföra de arbetsuppgifter, som för närvarande tillkomma kommissionens kontrollbyrå. En dylik söndersplittning av utlänningsärendena mellan olika myndigheter är emellertid ägnad att väcka allvarliga erinringar och bör därför enligt nämndens mening icke ifrågakomma. Med den sakkunnige är nämnden ense om nödvändigheten av en central organisation för handläggningen av utlänningsärendena. De möjligheter, som då återstå, äro att bibehålla tills vidare det nu-

varande provisoriet med en kommission eller omvandla denna till ett organ av permanent karaktär. De skäl, som av den sakkunnige anförts till stöd för förslaget att inrätta en permanent utlänningsstyrelse, synas nämnden väl motiverade. Nämnden vill särskilt understryka, vad den sakkunnige anför i fråga om önskvärdheten att bereda inom utlänningskommissionen anställd personal tryggare anställningsförhållanden.

Det kan emellertid ifrågasättas, om tidpunkten ännu kan anses vara inne att tillskapa ett permanent ämbetsverk. Som väntat har en återgång till normala förhållanden visserligen icke inträtt i och med fientligheternas upphörande men den tid, som därefter förflutit, synes vara alltför kort för att man därav skall kunna draga några säkra slutsatser om situationens utveckling. Med hänsyn till ovissheten om det framtida personalbehovet kunna skäl anföras för ett bibehållande tills vidare av det nuvarande provisoriet i avbidan på ytterligare erfarenheter. För en provisorisk lösning talar även, att en omarbetning av nu gällande utlänningslag är att förvänta inom de närmaste åren. Den centrala utlänningsmyndighetens framtida organisation samt utlänningslagens definitiva utformning synas äga det samband, att dessa frågor böra upptagas till behandling i ett sammanhang.

Vid övervägande av angivna synpunkter anser sig nämnden böra förorda, att det nuvarande provisoriet med en kommission tills vidare bibehålles. Dock förutsättes härvid, att möjlighet föreligger att inom den nuvarande organisationens ram bereda personalen fastare anställningsförhållanden. Skulle dock så ej vara förhållandet, tillstyrker nämnden trots rådande ovissheit rörande den framtida utvecklingen inrättandet av en utlänningsstyrelse.

Förslaget om inrättandet av en utlänningsstyrelse har avstyrkts av *länsstyrelsen i Kronobergs län*. Länsstyrelsen har jämväl avvisat tanken på att framdeles upprätthålla en central organisation för utlänningsärendenas handhavande men har förordat bibehållande ytterligare någon tid av utlänningskommissionen såsom ett provisorium. Till stöd för sitt ställningstagande har länsstyrelsen anført följande.

Den ansvällning, som utlänningskontrollen erhållit under kriget och som till större delen ännu kvarstår, måste i övervägande grad betraktas som en krisföreteelse beroende på att utlänningsärendena under denna tid huvudsakligen varit flyktingsproblem. Statistiken visar, att antalet utlänningar i vårt land under de sista åren varit tämligen konstant. Någon ny flyktingström av samma omfattning som under de sista krigsåren och tiden närmast därefter torde icke vara att påräkna. De utlänningar, som hädanefter komma hit, torde huvudsakligen vara ett relativt begränsat antal turister, affärsmän och arbetssökande. Att inrätta ett särskilt ämbetsverk för kontroll av denna så att säga normala resandeström och för de nu i landet befintliga flyktingarna synes icke motiverat. Det är i stället angeläget att flyktingarna i vårt land snarast möjligt inordnas i samhälls- och arbetslivet och icke betraktas som en grupp, avskild från samlevnaden i övrigt och ställd under särskild uppsikt. Inrättandet av ett ordinarie ämbetsverk för utlänningskontrollen skulle rent av kunna innebära risk för att flyktingsproblemets avveckling fördröjdes.

Då länsstyrelsen hyser den uppfattningen, att det är angeläget att snarast inordna de flyktingar, som kunna beräknas kvarstanna i vårt land, i det svenska samhällslivet, synes det länsstyrelsen önskvärt, att de problem som härvid uppkomma så snart omständigheterna medgiva komma att handläggas av de myndigheter, som handhava motsvarande uppgifter för svenska medborgare. I vad det gäller arbetsanskaffning o. d. synas sålunda uppgif-

terna böra omhändertagas av det centrala arbetsmarknadsorganet och dess underorganisation, den sociala verksamheten bör handläggas av socialvårdsorganen o. s. v. De polisiära uppgifterna torde i stor utsträckning kunna decentraliseras till länsstyrelserna och de lokala polismyndigheterna, som förhållandet var under den första utlänningslagens giltighetstid. Återstoden av de ärenden, som nu handläggas av utlänningskommissionen, torde kunna återföras till socialstyrelsen eller överföras till annan myndighet.

Länsstyrelsen vill emellertid icke förorda en omedelbar förändring av den nuvarande organisationen för utlänningsärendenas handläggning. Förhållandena i Europa äro ännu oordnade och det torde dröja ännu någon tid innan läget blir relativt normalt. Under tiden torde dock utlänningskontrollen successivt komma att uppmjukas, såväl i vårt land som i andra länder. Intill dess mera stabila förhållanden inträtt synes den nuvarande provisoriska organisationsformen i huvudsak kunna bibehållas.

Länsstyrelsen i Västmanlands län och landsfogden i Malmöhus län ha föreslagit omedelbart överförande av utlänningsärendena till statens arbetsmarknadskommission. Såsom skäl härtill har anförts, att frågan om utlänningsin- och utresa samt vistelse i landet uppenbarligen allt mindre blir en social och politisk asylfråga och alltmera en arbetsmarknadsfråga. Liknande synpunkter ha även anförts av en *minoritet inom flyktingsnämnden* (ledamoten Ebon Andersson och suppleanten Wallentheim), som förordat en undersökning av möjligheterna för utlänningsärendenas överförande till den centrala arbetsmarknadsmyndigheten. Därvid har som ytterligare skäl angivits, att vissa personalbesparingar därigenom torde bli möjliga, att utlänningsärenden städse kräva en nära kontakt med arbetsmarknadsmyndigheten samt att ett självständigt verk torde ha svårare än en avdelning inom den centrala arbetsmarknadsmyndigheten att anpassa sig efter de ändrade förhållanden, som kunna inträda i fråga om utlänningsorganisationens arbetsuppgifter.

Civildövarstyrelsen har förklarat sig starkt böjd för antagandet, att betydande besparingar och andra organisatoriska fördelar äro att vinna, därest utlänningsärendena överlåtas på existerande ordinarie statsorgan med arbetsuppgifter liknande eller eljest sammanhängande med de förutvarande.

Civildövaltningens personalförbund har förordat utlänningsärendenas hänförande till annan statlig institution med hänsyn till de större befodringsmöjligheter, som därigenom skulle vinnas för personalen.

Allmänna lönenämnden har i sitt utlåtande över förslaget icke närmare berört principfrågan om den framtida organisationsformen för utlänningsärendenas handhavande, men har ifrågasatt om icke i rationaliseringssyfte en undersökning bör ske för att utröna, i vilken utsträckning samarbete kan komma till stånd mellan utlänningsstyrelsen och andra myndigheter med arbetsuppgifter, som beröra utlänningsstyrelsens verksamhetsområde. Sålunda borde undersökas, huruvida icke utlänningsstyrelsens statistiska och registrerande verksamhet kan sammankopplas med exempelvis de åligganden i förevarande avseenden, som ankomma på statens kriminaltekniska anstalt.

Flera myndigheter ha upptagit frågan om möjligheterna att förenkla och rationalisera utlänningskontrollen. *Länsstyrelsen i Värmlands län* har sålunda

ifrågasatt, huruvida ej spörsmålet om en revision av nuvarande utlänningslagstiftning med därtill hörande tillämpningsbestämmelser och administrativ tillämpningspraxis borde underkastas ett allsidigt övervägande, innan definitiv ståndpunkt toges till organisationen för utlänningsärendenas handläggning under fredsmässiga förhållanden. Länsstyrelsen har härom anfört bland annat följande.

Den sakkunnige har icke ingått på en närmare prövning av frågan, huruvida skäl alltjämt kunna anses föreligga för upprätthållande i oförändrad omfattning av nuvarande regler om övervakning av utlännningar. Den svenska utlänningslagstiftningen kan anses principiellt grundad på en strävan att tillse, att utlännningar, som icke äro önskvärda, förhindras att vistas i vårt land samt att erforderligt skydd för utländskt intrång lämnas åt den svenska arbetsmarknaden. Dessa utgångspunkter i förening med de särskilda förhållanden, som utvecklats under världskrigets påverkan, hava lett till en relativt restriktiv inställning med en därav betingad tidsödande och arbetsorganisatoriskt krävande handläggning i fråga om tillståndsgivning, anmälningsgranskning, kontroll, registrering och statistik. Det kan ifrågasättas, huruvida lagstiftningen och dess tillämpning i tillräcklig grad anpassats efter inträdda ändrade förhållanden. I nu rådande arbetsmarknadsläge förefaller en liberalare inställning och en minskad restriktivitet åtminstone i vissa avseenden vara motiverad. Därav borde kunna följa en lättnad i den administrativa handläggningen beträffande utlännningar, vilka icke på grund av asocial belastning eller av liknande grund måste behandlas såsom icke önskvärda.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har ifrågasatt om icke hos utlänningskommissionen en kraftig rationalisering skulle kunna genomföras. Länsstyrelsen har funnit, att handläggningen av ärendena hos kommissionen borde kunna förenklas. Tiden för giltigheten av uppehållstillstånden för oförvitliga utlännningar borde sålunda kunna utsträckas avsevärt. En successiv decentralisering av vissa grupper av ärenden borde även genomföras.

Liknande synpunkter ha framförts av *överrevisionen för krisförvaltningen* samt *länsstyrelserna i Malmöhus* och *Göteborgs och Bohus län*. Även *länsstyrelsen i Kalmar län* har förordat en utredning av möjligheterna till förenkling av utlänningskontrollen.

Föredraganden.

Enligt gällande utlänningslag erfordras tillstånd för utlännningar för arbetsanställning, längre tids vistelse och i vissa fall inresa i Sverige. I lagstiftningen har emellertid i allmänhet icke angivits efter vilka principer tillståndsprövningen skall ske, utan har detta överlämnats till en central utlänningsmyndighet, utlänningskommissionen. Genom tillståndstvånget ha möjligheter skapats att begränsa den utländska invandringen till vad som kan anses vara lämpligt med hänsyn till läget å arbetsmarknaden, bostads- och befolkningspolitiska förhållanden, statsekonomiska skäl m. m. För upprätthållande av tillståndstvånget har vidare i lagstiftningen meddelats stadganden rörande utlänningsavlägsnande ur landet samt om en omfattande anmälningskyldighet rörande utlännningar.

Vid bedömningen av frågan om den framtida organisationsformen för ut-

länningsärendenas centrala handläggning är av grundläggande betydelse, huruvida och i vad mån vi böra räkna med behov framdeles av invandringsreglering. I detta avseende har jag den uppfattningen, att redan det förhållandet, att Sverige för närvarande har behov av ytterligare arbetskraft och därför kan bereda utlännningar arbetstillfällen här, kommer att medföra en avsevärd tillströmning av utlännningar allt efter som resemöjligheterna mellan länderna underlättas. Men även bortsett härifrån torde det i förhållande till de krigshärjade länderna relativt gynnsamma ekonomiska och sociala läge, vari vi befinna oss, utgöra en dragningskraft icke endast å arbetssökande utan även å hjälpbehövande utlännningar av olika slag. Att bland de utlännningar, vilka av sådana anledningar kunna söka sig till Sverige, skulle finnas många som icke kunna anses önskvärda här och som särskilt vid ett försämrat arbetsmarknads- och ekonomiskt läge skulle förorsaka svåra problem är uppenbart. Jag delar därför utredningsmannens uppfattning, att behov av någon form av utlänningskontroll kommer att föreligga under tid, som för närvarande kan överblickas. Grunderna för bedömningen av vilka utlännningar, som böra få invandra i landet för att här bosätta sig eller för längre eller kortare tid taga arbetsanställning, måste ständigt anpassas efter de växlande förhållandena och kan svårigen regleras i lagstiftning. För sammanhållet land och tillämpningen av en efter tidsläget anpassad utlänningspolitik torde därför även framdeles erfordras en central utlänningsmyndighet.

Det förhållandet, att reglering av invandringen till Sverige är erforderlig, innebär emellertid icke, att det nuvarande systemet och formerna härför äro de mest lämpliga. Jag har för egen del den uppfattningen, att systemet i flera avseenden kan förenklas och göras smidigare utan att syftet med det samma eftersättes. En omläggning i sådan riktning kan för övrigt visa sig nödvändig med den alltmer ökande strömmen av utländska affärsbesökande och turister m. fl. Vissa förenklingar, som varit möjliga inom ramen för gällande lag, hava genomförts av utlänningskommissionen. Förändringar av mera genomgripande art av systemet för utlänningskontroll torde emellertid förutsätta ytterligare undersökningar och överväganden och torde därför böra göras till föremål för utredning av särskilt tillkallade sakkunniga. Utlänningskontrollens huvudlinjer äro reglerade i gällande utlänningslag och frågan om en revidering av systemet torde därför lämpligen böra upptagas i samband med den översyn av lagstiftningen chefen för justitiedepartementet tidigare denna dag vid anmälan av fråga om förlängd giltighetstid för utlänningslagen funnit böra företagas.

Utredningsmannen, som även förutsatt möjligheten av framtida ändringar i den centrala utlänningsmyndighetens arbetsuppgifter och organisation, har uttalat, att en stomme av den centrala myndigheten dock under alla förhållanden torde visa sig erforderlig, och förordat att denna stomme uppbygges som kärnan i ett permanent ämbetsverk för utlänningsärendenas handhavande. Denna tanke bygger på förutsättningen, att för utlänningsärendenas handhavande framdeles skall bibehållas ett fristående centralt organ. Det synes mig dock icke lämpligt att binda organisationen förrän frågan om utlän-

ningskontrollens framtida utformning och bedrivande blivit slutligt avgjord. Med hänsyn härtill vill jag förorda, att frågan om inrättandet av ett permanent ämbetsverk för utlänningsärenden får vila i avbidan på den nämnda översynen av utlänningslagstiftningen och att nuvarande provisoriska anordning bibehålles. Såsom flera remissmyndigheter framhållit, torde dock hänsynen till utlänningskommissionens personal samt de olägenheter, som skulle uppstå om personalen i större utsträckning lämnade sina anställningar, kräva särskilda åtgärder för beredande åt dem av tryggare anställningsförhållanden. Till denna fråga återkommer jag senare.

C. Utlänningskommissionens organisation m. m.

Utredningsmannen.

Vid behandlingen av frågan om utlänningsmyndighetens organisation har utredningsmannen erinrat om att myndighetens arbetsuppgifter och huvudlinjerna för ärendenas handläggning äro fastställda i gällande utlänningslag och följdförfattningarna till denna. Beträffande ärendenas handläggning har utredningsmannen särskilt uttalat, att det bör vara utlänningsmyndigheten angeläget att upprätthålla intym kontakt med de olika berörda fackmyndigheterna. Utlänningsmyndigheten bör sålunda alltid söka handlägga de enskilda ärendena så, att tillbörlig hänsyn tages till vederbörande fackmyndighets yttrande. Om utlänningsmyndigheten ändock funne sig böra gå emot fackmyndighets uttalande, borde detta vara motiverat av hänsyn till annan eller andra å ärendet inverkan omständigheter än sådana, som höra under fackmyndighetens kompetensområde.

I detta sammanhang har utredningsmannen berört frågan om arbetstillståndsärendenas handläggning, därvid uttalats, att arbetsmarknadsmyndigheten bör hava ett dominerande inflytande å ärendenas bedömande ur ren arbetsmarknadssynpunkt, men att beslutanderätten bör bibehållas hos den centrala utlänningsmyndigheten. Till stöd för denna uppfattning har utredningsmannen uttalat, att det kan förekomma, att avsteg i såväl positiv som negativ riktning av humanitära eller polisiära eller andra skäl kan vara motiverat från det resultat, vartill ett ärendes bedömande uteslutande ur arbetsmarknadssynpunkt skulle leda.

Beträffande utlänningsmyndighetens organisation har utredningsmannen föreslagit, att myndigheten ställes under ledning av en överdirektör samt att myndigheten även efter avvecklingen av de sociala ärendena organiseras å tre byråer, benämnda pass-, kontroll- och kanslibyrån. Härom har utredningsmannen anfört följande.

1943 års utlännings-sakkunniga uttalade i sin promemoria rörande den centrala organisationen för utlänningsärendenas handläggning, att stora krav torde komma att ställas på innehavaren av befattningen som chef för den av de sakkunniga föreslagna organisationen. De sakkunniga förordade därför,

att befattningen inrättades såsom en överdirektörsbefattning, vilken icke borde placeras lägre än i lönegraden C 10 i gällande avlöningsreglemente. Detta uttalande torde i samma mån kunna tillämpas å befattningen som chef för den nu föreslagna myndigheten.

Myndighetens arbetsuppgifter skulle i huvudsak omfatta vad som enligt utlänningslagstiftningen ankommer å utlänningskommissionen i dess egen- skap av central utlänningsmyndighet. Dessa arbetsuppgifter ha under kom- missionens verksamhetstid handlagts å dess pass- och kontrollbyråer samt kansliavdelning. Arbetsuppgifternas omfattning har medfört, att de båda byråerna blivit osedvanligt stora och arbetsbelastade. Det synes därför moti- verat, att den nya myndigheten organiseras å tre byråer, benämnda passby- råån, kontrollbyrån och kanslibyrån, och att från de först nämnda byråerna till kanslibyrån överföras vissa ärendesgrupper av huvudsakligen admi- nistrativ natur. Bestämmandet av ärendenas fördelning mellan byråerna torde böra ankomma å myndigheten och närmare regleras i dess arbetsord- ning.

Utredningsmannen har föreslagit bibehållande av den nuvarande ordning- en i utlänningskommissionen med en styrelse, bestående av intresserepre- sentanter och lekmän. Antalet ledamöter i styrelsen har utredningsmannen ansett böra minskas från nuvarande åtta till sju, varjämte emellertid de tre byråcheferna föreslagits skola ingå såsom ledamöter av styrelsen. Till moti- vering av förslaget har utredningsmannen anfört följande.

Vid beredningen av frågor rörande den allmänna utlänningspolitikens fast- ställande måste olika berörda intressen beaktas. Det bör därför vara den centrala myndigheten angeläget, att upprätthålla intim kontakt med de myndigheter och organisationer, som företråda sådana intressen, som på- verka utlänningspolitikens fastställande. Sådan kontakt kan vinnas på olika sätt. Då det gäller individuella ärenden är i regel ett remissförfarande, an- tingen i formell form eller under hand, det mest naturliga. Men då fråga är om allmänna principer där det kan gälla vägande mellan och sammanjäm- kande av olika synpunkter och intressen, torde gemensamma sammanträden mellan representanter för de viktigaste intressena vara att föredraga. Detta har i utlänningskommissionen, liksom i flera ämbetsverk bl. a. överstyrelsen för yrkesutbildning, ordnats så, att i myndighetens styrelse ingå represen- tanter för de verk och myndigheter, vilkas arbetsområden beröras av verk- samheten i fråga. Detta system har under kommissionens verksamhetstid visat sig vara mycket lämpligt och medföra en allsidig belysning och bedöm- ning av frågorna. De förhållanden, som inverka å utlänningspolitikens gestaltning, växla från tid till annan. För närvarande synes emellertid uppen- bart, att arbetsmarknads- och polisiära synpunkter under avsevärd tid fram- åt bliva av väsentlig betydelse i detta avseende. Det synes därför lämpligt, att de myndigheter, vilka främst ha att tillvarata ifrågavarande intressen, bliva representerade i utlänningsmyndighetens styrelse. Dessa represen- tanter torde böra tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande fack- myndigheter, d. v. s. arbetsmarknadsmyndigheten och central polismyndig- het (statspolisintendenten). De övriga intressen, som böra vara företrådda i styrelsen, kunna oftare växla och det torde böra ankomma å Kungl. Maj:t att direkt utse representanter därför. I styrelsen torde, förutom en represen- tant för vardera av arbetsmarknadsmyndigheten och central polismyndig- het, böra ingå ytterligare fem intresserepresentanter. För ledamöterna böra utses personliga suppleanter. Därutöver synes emellertid motiverat att i sty-

relsen ingår, förutom verkets chef såsom ordförande, även byråcheferna såsom ledamöter. Dessa, som i stor utsträckning bära ansvaret för de av styrelsen uppdragna riktlinjernas praktiska tillämpning och genomförande, torde å ena sidan hava stort intresse av att deltaga i styrelsens förhandlingar för att därigenom få en fullständig bild av de synpunkter, vilka ligga till grund för styrelsens beslut i principfrågor. Å andra sidan torde byråcheferna med sina erfarenheter av utlänningspolitikens praktiska tillämpning och problemens successiva förändringar kunna utgöra ett värdefullt komplement till fackmyndigheternas representanter. En av byråcheferna bör förordnas till överdirektörens ställföreträdare.

Beträffande formerna för ärendens avgörande har utredningsmannen förordnat bibehållande i huvudsak av gällande ordning. Härom har följande anförts.

Å utlänningsmyndighetens styrelse synes böra ankomma att avgöra ärenden rörande uppdragandet av riktlinjerna för myndighetens verksamhet, viktigare individuella ärenden och större frågor rörande myndighetens organisation samt i övrigt de slag av ärenden som enligt instruktionen för utlänningskommissionen skola avgöras av kommissionen in pleno. Styrelsen bör vara beslutför om ordföranden, en eller flera av byråcheferna samt minst tre av övriga ledamöter eller deras suppleanter äro närvarande. Såsom styrelsens beslut bör gälla den mening, varom flertalet förenat sig, eller, vid lika röstetal för olika meningar, den som ordföranden biträder.

Övriga å styrelsen ankommande ärenden böra i princip avgöras av överdirektören ensam eller av denne och byråcheferna. I den senare formen böra, i den mån de icke äro av beskaffenhet att böra avgöras i plenum, avgöras ärenden angående utfärdande av tjänsteföreskrifter för myndigheten och dess befattningshavare; användande av anslag för myndighetens verksamhet eller till myndigheten underlydande organ; ledigförklarande av tjänster samt tillsättning av tjänster hos myndigheten; anställande av amanuenser och andra icke-ordinarie befattningshavare hos myndigheten samt, i förekommande fall, arvoden åt dessa, tillkallande av sakkunniga samt arvode åt sådana; tjänstledighet och förordnande som avser längre tid än sex månader i följd; löneklassplacering av befattningshavare; rätt att med innehavande tjänst förena annan befattning; tjänstgöringsbetyg ävensom ärenden i övrigt, vilka överdirektören anser böra behandlas i denna ordning.

Antalet enskilda ärenden, som komma under myndighetens direkta avgörande, torde bli så stort, att det är omöjligt för överdirektören att taga ståndpunkt i varje särskilt ärende. Det synes därför vara lämpligt att möjlighet föreligger för myndigheten att genom i plenum fastställd arbetsordning delegera beslutanderätt i enskilda ärenden till byråchef eller annan befattningshavare hos myndigheten. Detta förfarande har i stor utsträckning tillämpats hos utlänningskommissionen utan att några väsentliga olägenheter framträtt. Förhållandet har för övrigt varit det, att å passbyrån, där det största antalet ärenden handlagts, det reella avgörandet av enskilda ärenden som icke varit av tveksam eller principiell natur måst delegeras å underordnade befattningshavare.

Yttrandena.

Utredningsmannens förslag rörande utlänningsstyrelsens arbetsuppgifter och organisation m. m. har berörts endast i ett fåtal yttranden och endast beträffande vissa särskilda frågor.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har funnit den av utredningsmannen föreslagna titeln å den nya myndigheten rent språkligt icke vara korrekt samt har förordat namnet »överstyrelsen för utlänningsärendena» enär denna, ehuru tämligen tung, ansetts bättre täcka myndighetens arbetsuppgifter.

Frågan om arbetstillståndsärendenas handläggning har upptagits av *statens arbetsmarknadskommision*, som starkt framhållit det riktiga i att frågor om arbetstillstånd avgöras av det organ, som har ansvaret för arbetsmarknadspolitiken. Kommissionen har uttalat, att det endast ur praktiska synpunkter kan motiveras, att dessa avgöranden formellt läggas hos utlänningsorganet.

Tjänstemännens centralorganisation har uttalat, att det dominerande inflytandet på utlänningsärendenas bedömande ur arbetsmarknadssynpunkt bör, när det gäller nya arbetstillstånd, tillkomma arbetsmarknadsmyndigheten, även om beslutanderätten under hänsynstagande till polisiära och andra synpunkter bör ligga hos den centrala utlänningsmyndigheten. Centralorganisationen har även upptagit ett par speciella frågor rörande utlänningsmyndighetens instruktion. Sålunda har föreslagits, att den av utredningsmannen förordade kontakten med myndigheter och organisationer skall bliva administrativt dokumenterad genom en föreskrift i instruktionen för utlänningsstyrelsen. Vidare har påkallats ett stadgande om att vid föredragning av ärende i utlänningsstyrelsens plenum skall kunna på kallelse närvara icke endast representant för annan myndighet eller ock särskilt tillkallad sakkunnig utan även representant för organisation eller sammanslutning.

Socialstyrelsen har föreslagit en utökning av de för utlänningsstyrelsen föreslagna arbetsuppgifterna med vissa ärenden rörande näringstillstånd och medborgarskap. Styrelsen har härom anfört följande.

I promemorian föreslås, att den nya utlänningsstyrelsen skall ha i stort sett samma arbetsuppgifter som kommissionen frånsatt dess sociala verksamhet. Socialstyrelsen vill för sin del ifrågasätta, huruvida icke den nya utlänningsmyndigheten med fördel skulle kunna anförtros ytterligare arbetsuppgifter. Styrelsen avser näringstillståndsärenden och medborgarskapsärenden. Ärenden rörande tillstånd för utlänningsmyndighet att bedriva näring inom landet handläggas för närvarande av handelsdepartementet. Sedan för utlänningsärenden inrättats ett särskilt ämbetsverk, synes visst fog finnas för att detta ämbetsverk får ombesörja erforderlig utredning samt meddela beslut i dessa ärenden. I fråga om medborgarskapsärendena torde det nya ämbetsverket vara väl ägnat att i egenskap av remissmyndighet verkställa samtliga utredningar. Styrelsen har icke något yrkande i detta sammanhang men har härigenom velat fästa uppmärksamheten på dessa frågor.

Beträffande byråindelningen har allmänna lönenämnden ifrågasatt om icke antalet byråer inom styrelsen bör begränsas. Lönenämnden har därvid framhållit, att den nuvarande utlänningskommisionen visserligen vore uppdelad på tre byråer, men att bland dessa ingår en social byrå, vars arbetsuppgift icke skulle överflyttas på utlänningsstyrelsen.

Utlänningsstyrelsens sammansättning har berörts av ett par myndigheter. *Statens utlänningskommission* har med hänsyn till myndighetens grannliga uppgifter betonat vikten av att lekmannainflytandet icke minskas. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har förordat en begränsning av antalet ledamöter samt dessutom ifrågasatt lämpligheten av att i styrelsen skola ingå representanter för arbetsmarknadsmyndigheten och polisväsendet. Länsstyrelsen har härom anförut följande.

Enligt förslaget skall styrelsen utgöras av överdirektören, de tre byråcheferna och sju av Kungl. Maj:ts förordnade personer, tillhopa sålunda elva personer. Det förefaller länsstyrelsen som om ett så högt antal ledamöter knappast kan vara behöfligt och lämpligen bör nedbringas för underlättande av ärendenas handläggning. Då byråcheferna givetvis såsom föredragande en var beträffande sin byrås ärenden skola närvara vid styrelsens sammanträden och deltaga i överläggningarna, synes anledning saknas att tillerkänna dem ledamotskap.

Av de särskilt förordnade ledamöterna skall enligt förslaget en utses efter förslag av arbetsmarknadskommissionen och en efter förslag av statspolisintendenten såsom representant för polisväsendet. Länsstyrelsen vill ifrågasätta ändamålsenligheten av denna anordning under förutsättning att före ärendenas avgörande vederbörliga yttranden remissvägen inhämtas från de myndigheter, dessa ledamöter företräda. En bestämd olägenhet av förslaget i denna del blir, att ifrågavarande ledamöter nödgas fatta ståndpunkt till föreliggande spörsmål tvenne gånger, nämligen dels vid avgivandet av remissväret och dels vid styrelsens sammanträde. Enligt länsstyrelsens förmenande böra därför arbetsmarknadskommissionen och polisväsendet icke representeras i styrelsen. Antalet ledamöter däri skulle härigenom kunna nedbringas till — förutom överdirektören-ordföranden — fyra eller sex personer, samtliga obundna av föregångna ställningstaganden till vid sammanträdena handlagda ärenden.

Chefen för försvarsstaben har förordat, att en företrädare för försvarsledningen ingår i utlänningsorganets styrelse samt till stöd härför anförut.

Det är en allmänt utbredd missuppfattning, att faran för utländsk under rättelseverksamhet är mindre i fred än under krigstid. Utan att överdriva denna fara vill jag bestämt påstå, att den grundläggande underrättelseverksamheten bedrivs under fredsperioder. Under tider då krig icke råder kunna nämligen underrättelseorganen i lugn och ro införskaffa de detaljupplysningar, vilka erfordras för planläggningen av operationer, ävensom förbereda s. k. 5-kolonnverksamhet. Erfarenheterna från det senaste världskriget ha klart ådagalagt varthän godtrogenheten gentemot utlännningar kan leda. Man kan naturligen från vissa utlännningar icke förvänta samma lojalitet som av landets egna medborgare. Därtill må anföras, att förekomsten av ett större antal utlännningar, om vilka man intet eller föga känner, i en kritisk situation måste innebära ett faromoment av oberäknelig storlek. Det är därför av betydelse, när det gäller frågor om exempelvis uppehållstillstånd eller arbetsanställning, att försvarets intressen tillgodoses. Detta kan bäst ske genom att en representant för försvarsledningen ingår i utlänningsorganet.

I den mån utlänningsmyndigheten genom viseringstvängets successiva upphävande fråntages eller genom delegering av beslutanderätten i viseringsärenden frånsäger sig förhandskontrollen av hit inkommande utlännningar, synes en naturlig följd härav bliva en mer ingående efterhandskontroll. Härvid måste samarbetet mellan berörda myndigheter bliva av än större betydelse än hittills. Jag vill i detta sammanhang nämna, att försvarsstaben i

sina strävanden att följa utlänningsläget ävensom enskilda utlänningsars förhållanden haft och alltjämt har ett ingående samarbete med utlänningskommissionens kontrollbyrå och inom denna framförallt med dess kontrollavdelning. Sålunda äger dagligen samråd rum mellan försvarsstabens inrikesavdelning och nämnda kontrollavdelning. Även med hänsyn härtill bör en företrädare för försvarsledningen ingå i utlänningsorganets styrelse. Härigenom beredes nämligen försvarets representant möjlighet att upptaga eller yttra sig i ärenden, vilka aktualiseras genom nyssnämnda samarbete och som kräva handläggning in pleno.

Föredraganden.

De av utredningsmannen upptagna speciella frågorna om utlänningsmyndighetens organisation m. m. äro i viss mån beroende av den tidigare behandlade frågan huruvida myndigheten bör uppbyggas som ett ämbetsverk eller bibehålla kommissionsformen. Då jag på angivna skäl förordat det senare, följer därav att jag tillstyrker bibehållande i oförändrad form av en särskild styrelse under ordförandeskap av kommissionens chef och med särskilda intresserepresentanter och lekmän såsom ledamöter. Med bibehållande tills vidare av kommissionsformen följer vidare, att myndighetens namn icke bör ändras. Likaså torde under sådana förhållanden anledning saknas, att utbyta befattningen som ordförande och chef för kommissionen mot en överdirektörsbefattning.

Beträffande byråindelningen kan jag visserligen vitsorda utredningsmannens uttalande, att kommissionens pass- och kontrollbyråer äro osedvanligt stora och arbetsbelastade. Då byråernas arbetsuppgifter emellertid redan torde ha börjat minska och några nya uppgifter för byråerna icke kunna antagas uppkomma utan omläggning av systemet för utlänningskontrollen, anser jag den nuvarande ordningen med en pass- och en kontrollbyrå samt en fristående kansliavdelning under ledning av en förste sekreterare böra bibehållas.

De av utredningsmannen upptagna frågorna om formerna för avgörande av förekommande ärenden samt de i ett yttrande föreslagna ändringarna i kommissionens instruktion torde böra tagas under övervägande vid utfärdandet av ny instruktion för kommissionen.

Utlänningskommissionens arbetsuppgifter bliva, om de sociala ärendena bortflyttas på sätt i det följande kommer att angivas, i huvudsak helt en följd av gällande utlänningslagstiftning och böra därför icke upptagas i detta sammanhang. Jag vill dock beträffande arbetstillståndsärendena uttala, att, ehuru vissa skäl tala för deras överflyttande till den centrala arbetsmarknadsmyndigheten, jag på grund av de av utredningsmannen angivna omständigheterna och med hänsyn till de av utlännings- och arbetsmarknadskommissionerna i samförstånd vidtagna åtgärderna för sådana ärendens handläggning, förordar bibehållande av den formella beslutanderätten i dessa ärenden hos den centrala utlänningsmyndigheten.

Vad slutligen angår den av socialstyrelsen föreslagna utökningen av kommissionens arbetsuppgifter med vissa medborgarskaps- och näringstillståndsärenden, torde frågorna härom böra upptagas i annat sammanhang.

D. Utlänningskommissionens personal.

Utredningsmannen.

Utredningsmannen har inledningsvis framhållit, att fastställandet av utlänningsmyndighetens personalbehov förutsätter en värdering av omfattningen av de arbetsuppgifter, som ankomma å myndigheten i dess egenskap av central utlänningsmyndighet enligt utlänningslagen. I detta avseende har utredningsmannen vidare anfört följande.

För närvarande omfatta dessa arbetsuppgifter i huvudsak prövning av ärenden om inrese-, uppehålls- och arbetstillstånd för utlänningar, om utlänningars avlägsnande ur landet samt kontroll av utlänningsförfattningarnas efterlevnad och av de enskilda utlänningarna i landet. Av denna beskrivning av arbetsuppgifternas art framgår, att dessas omfattning måste ställas i relation bl. a. till antalet utlänningar i landet. Utvecklingen hittills i detta avseende tyder på en successiv stegring. Emellertid inverka även andra omständigheter å arbetsmängden, såsom den noggrannhet varmed utlänningskontrollen i allmänhet med hänsyn till tidsläget anses böra bedrivas. Vidare äro givetvis den centrala utlänningsmyndighetens arbetsuppgifter beroende av i vad mån beslutanderätt i enskilda ärenden anses kunna decentraliseras å lokala organ. Personalbehovets angivande är även beroende på möjligheterna av ytterligare rationaliseringar inom myndighetens organisation.

Utredningsmannen har föreslagit, att med hänsyn till de många osäkra momenten och möjligheterna av väsentliga ändringar av förutsättningarna organisationen uppbygges på sådant sätt, att den medger stor elasticitet i fråga om antalet anställda. Detta har föreslagits böra ske genom att utöver en viss fastare anställd personal för sådana arbetsuppgifter, som kunna beräknas bestå under överskådlig framtid, Kungl. Maj:t erhåller möjlighet att medgiva myndigheten anställande av den extra personal, som med hänsyn till förhållandena vid tidpunkten i fråga är oundgängligen nödvändig. Den fastare anställda personalen, vilken betecknats såsom stommen eller minimibehovet för framtiden, har föreslagits erhålla befattningar å ordinarie eller extra-ordinarie stat. Beträffande antalet sådana befattningar har särskilt framhållits, att utlänningsärendenas handläggning i regel kräver särskilt skold eller instruerad personal. Den fast anställda personalen måste därför kunna utnyttjas som arbetsledare och instruktörer för den för mera tillfälliga behov anställda personalen. Beträffande den extra personalen har föreslagits den ordningen, att utlänningsmyndigheten skall hava att halvårsvis hos Kungl. Maj:t göra framställning om erforderliga medel för dess avlöande, varigenom Kungl. Maj:t skulle beredas möjlighet att mer kontinuerligt bedöma omfattningen av myndighetens arbetsuppgifter och härför erforderlig personal.

Utredningsmannen har även erinrat om att inom utlänningskommissionen för närvarande pågår ett omfattande omorganisationsarbete i huvudsaklig överensstämmelse med vad överrevisionen för krisförvaltningen förordat i en med skrivelse den 5 juli 1946 till statsrådet och chefen för socialdepartementet överlämnad promemoria angående verkställd granskning ur ekonomisk synpunkt av utlänningskommissionens organisation och verksamhet. Denna

omorganisation, som syftar till en rationalisering av den tekniska handläggningen av kommissionens arbetsuppgifter, beräknas i huvudsak vara slutförd till den 1 juli 1947. Utredningsmannen har uttalat, att det vore möjligt, att visst efterarbete kunde komma att kvarstå till nästa budgetår. Hänsyn härtill hade emellertid tagits vid beräkningen av utlänningsmyndighetens behov av extra personal och en minskning av denna personal kunde således beräknas komma att ske successivt, allt efter som rationaliseringen slutligt genomfördes.

Minimibehovet under överskådlig tid av befattningar å *passbyrån* har av utredningsmannen beräknats till 1 byråchef i 30:e lönegraden, 1 förste byråsekreterare i 26:e och 1 i 24:e lönegraden, 3 byråsekreterare i 21:a lönegraden samt 6 amanuenser. För personal i biträdesgrad har föreslagits följande befattningar, nämligen 1 kansliskrivare i 11:e lönegraden, 3 kontorister i 9:e lönegraden, 6 kanslibiträden i 7:e lönegraden samt 20 kontors- och skrivbiträden.

För *kontrollbyråns* del har föreslagits följande befattningar: 1 byråchef i 30:e lönegraden, 1 förste byråsekreterare i 26:e lönegraden, 3 förste byråsekreterare och 1 förste aktuarie i 24:e lönegraden, 2 byråsekreterare i 21:a lönegraden samt 3 amanuenser. Därjämte har föreslagits följande befattningar i biträdesgraderna, nämligen 1 kansliskrivare i 11:e lönegraden, 4 kontorister i 9:e lönegraden, 6 kanslibiträden i 7:e lönegraden samt 52 kontors- och skrivbiträden. Av befattningarna ha 1 förste byråsekreterare i 24:e och 1 byråsekreterare i 21:a lönegraden avsetts för polisiärt utbildade tjänstemän.

Å *kanslibyrån* har utredningsmannen föreslagit inrättandet av följande befattningar: 1 byråchef i 30:e lönegraden, 1 förste byråsekreterare i 24:e lönegraden, 1 byråsekreterare i 21:a lönegraden samt 2 amanuenser ävensom 1 registrator och kassör i 14:e lönegraden, 2 kanslibiträden i 7:e lönegraden samt 8 kontors- och skrivbiträden. Därutöver har föreslagits 1 kontoristbefattning i 9:e lönegraden, avsedd för en tjänsteman med uppgift att fungera som sekreterare och stenograf åt överdirektören.

Till kanslibyrån skulle vidare hänföras samtliga expeditions- och kontorsvakter hos myndigheten. Behovet av befattningar härför har beräknats till 1 förste expeditionsvakt i 7:e lönegraden och 3 expeditionsvakter i 5:e lönegraden.

Samtliga föreslagna befattningar hava sin motsvarighet i kommissionens nuvarande organisation med undantag av förste aktuarien å kontrollbyrån, vilken för närvarande motsvaras av en arvodesbefattning i 21:a lönegraden. Till stöd för förslaget om inrättande av den nya tjänsten har anförts.

Med kommissionens statistiska arbete sysselsätts för närvarande såsom närmast ansvariga en aktuarie och en amanuens, vilka äro placerade å kontrollbyrån. Utlänningsstatistiken är av mycket stor betydelse för utlänningsmyndighetens allmänna verksamhet. Allmänna riktlinjer för t. ex. inresetillståndsgivningen för vissa nationalitetsgrupper, yrkesgrupper m. m. påverkas i viss mån av antalet beviljade ännu gällande sådana tillstånd. Andra verk och myndigheter hava även intresse av utlänningsstatistiken. Så är t. ex. kommissionens statistik över arbetsanställda utlännningar och dessas fördelning å olika yrkesgrupper och län av praktisk betydelse för arbetsmarknads-

kommissionen och länsarbetsnämnderna. I samband med att den tidigare av socialstyrelsen förda kvartalsstatistiken över utlänningarna i landet med vistelse- eller arbetstillstånd från och med den 1 oktober 1946 överförts å utlänningskommissionen ha åtgärder måst vidtagas för viss utbyggnad och rationalisering av de register och den organisation, varå statistiken bygges. Med hänsyn till vikten av utlänningsstatistikens noggranna förande samt arbetsuppgiftens svårighetsgrad och omfattning torde vara motiverat, att aktuariiefattningen uppflyttas till en förste aktuariiefattning i 24:e lönegraden.

I anslutning till beräkningen av antalet erforderliga befattningar för expediti- och kontorsvakter har utredningsmannen berört utlänningskommissionens lokalfråga och därvid erinrat om att kommissionen för närvarande har lokaler i sju olika byggnader i Stockholm, nämligen passbyrån vid Birger Jarlstorg 5, i den s. k. baracken å Riddarholmen, vid Mäster Samuelsgatan 44 samt i baracken vid Valhallavägen 135; kontrollbyrån vid Birger Jarls torg 5, Stora Nygatan 1 samt Munkbron 7; kansliavdelningen vid Brunkebergstorg 14 samt slutligen sociala byrån i baracken vid Valhallavägen 135. Efter den föreslagna personalreduceringens genomförande skulle enligt utredningsmannen utlänningsmyndigheten kunna inrymmas i de av utlänningskommissionen för närvarande disponerade lokalerna vid Birger Jarls torg, Brunkebergstorg, Stora Nygatan och Munkbron samt baracken å Riddarholmen. Ytterligare personalreduceringar framdeles torde i första hand möjliggöra frigörande av lokalerna vid Brunkebergstorg, Stora Nygatan och Munkbron.

Beträffande de föreslagna befattningarnas uppförande å ordinarie eller extra-ordinarie stat har utredningsmannen uttalat, att ehuru befattningarna kunna betecknas som ett minimibehov under överskådlig framtid, den möjligheten givetvis alltid föreligger, att en väsentlig förändring inträder i förutsättningarna för beräkningen av antalet erforderliga befattningar. I varje fall till dess ytterligare erfarenheter vunnits av efterkrigs- och fredsförhållandenas inverkan å utlänningsfrågorna borde därför icke samtliga uppföras å ordinarie stat. Bortsett från amanuenser samt kontors- och skrivbiträden framgår förslaget i detta avseende av följande uppställning.

<i>Ordinarie stat.</i>		<i>Extra-ordinarie stat.</i>	
Befattning	Lönegrad	Befattning	Lönegrad
1 överdirektör	C 10	1 byråchef	Eo 30
2 byråchefer	A 30	2 förste byråsekreterare	Eo 24
2 förste byråsekreterare	A 26	1 förste aktuarie	Eo 24
3 förste byråsekreterare	A 24	3 byråsekreterare	Eo 21
3 byråsekreterare	A 21	1 kansliskrivare	Eo 11
1 registrator och kassör	A 14	4 kontorister	Eo 9
1 kansliskrivare	A 11	4 kanslibiträden	Eo 7
4 kontorister	A 9	1 expediti- och kontorsvakt	Eo 5
10 kanslibiträden	A 7		
1 förste expediti- och kontorsvakt	A 7		
2 expediti- och kontorsvakter	A 5		
Summa 30 tjänstemän		Summa 17 tjänstemän	

Härjämte skulle till kommissionens fasta personal räknas 11 amanuenser. Behovet av kontors- och skrivbiträden har uppskattats till sammanlagt 80. Dessa befattningshavares hänförande till ordinarie eller icke-ordinarie stat och placering i lönegrad skulle bli beroende av tjänstgöringstidens längd för vederbörande befattningshavare, varvid de nya allmänna grunderna för befordringsgången skulle tillämpas.

Utöver nu angivna befattningshavare har utredningsmannen tills vidare räknat med följande extra personal: 1 förste byråsekreterare, 2 byråsekreterare, 12 amanuenser, 2 kontorister, 12 kanslibiträden, 4 expeditions- och kontorsvakter samt 108 kontors- och skrivbiträden.

Det sammanlagda personalbehovet hos utlänningsmyndigheten har sålunda beräknats till 30 ordinarie och 17 extra ordinarie befattningshavare över 4:e lönegraden, 11 amanuenser i lönegraderna Ex 15—Eo 21, 80 kontors- och skrivbiträden i lönegraderna Ex 2—A 4 samt 141 extra tjänstemän, eller tillhoppa 279 tjänstemän.

Med hänsyn till de av kommissionen tillämpade principerna för arvodesuppflyttning har utredningsmannen i detta sammanhang föreslagit, att för tjänsteman, som hos kommissionen innehar befattning med arvode motsvarande viss bestämd löneklass enligt löneplan Eo, skall vid övergång till ordinarie eller extra ordinarie befattning hos utlänningsstyrelsen i fråga om löneklassplacering och bestämmande av tidpunkten för löneklassuppflyttning så anses som om avlöningsreglementet varit å honom tillämpligt under den tid han tjänstgjort hos kommissionen.

Utredningsmannen har framhållit, att tillsättandet av de ordinarie och extra ordinarie befattningarna kommer att taga relativt lång tid i anspråk. Även om statsmakternas beslut angående utlänningsmyndighetens organisation skulle föreligga i så god tid att ansökningstiderna till befattningarna hunnit utgå den 1 juli 1947, skulle handläggningen av eller avgivande av förord till ifrågavarande tjänster komma att bli så pass tidskrävande, att den nya organisationen kan beräknas vara helt genomförd tidigast omkring den 1 oktober 1947. Utredningsmannen har även framhållit, att man i åtskilliga fall, där det kommer att finnas delvis samma sökande till en högre och en lägre befattning, måste avvakta det slutliga beslutet beträffande den högre tjänsten, innan den lägre kan definitivt tillsättas. Det syntes därför nödvändigt att införa någon form av övergångsbestämmelser. Utredningsmannen har föreslagit, att utlänningsstyrelsen bemyndigas att i den mån tjänstemän hos utlänningskommissionen, vilka äro sysselsatta med arbetsuppgifter, som skola överföras å utlänningsstyrelsen, icke kunna i omedelbar anslutning till styrelsens inrättande antagas eller förordnas å motsvarande ordinarie eller extra ordinarie befattningar hos styrelsen, de under en övergångstid bibehållas vid den löneställning de inneha den 30 juni 1947. Vid sådant förhållande böra emellertid med hänsyn till den beslutade löneregleringen de senare givna förordnandena erhålla retroaktiv verkan från och med den 1 juli 1947.

I samband med inrättandet av de föreslagna ordinarie och extra ordinarie befattningarna hos utlänningsmyndigheten skulle enligt utredningsmannens

förslag de befattningar hos utrikesdepartementet och socialstyrelsen indragas, vilka inrättats för de arbetsuppgifter som övertagits av utlänningsmyndigheten och vilkas innehavare genom Kungl. Maj:ts beslut ålagts att fullgöra sin tjänstgöringsskyldighet hos utlänningskommissionen eller som av vederbörande verk beviljats tjänstledighet för anställning hos utlänningskommissionen. De av dessa befattningar, som finnas upptagna i vederbörande verks personalförteckningar, ha angivits vara följande.

Befattning	Lönegrad
<i>Utrikesdepartementet.</i>	
2 kanslibiträden	A 7
<i>Socialstyrelsen.</i>	
1 byråchef	A 30
1 expeditionsvakt	A 6
1 kontorsbiträde	A 4
2 förste byråsekreterare	Eo 24
1 byråinspektör	Eo 22
3 byråsekreterare	Eo 21

Angivna tjänster hos socialstyrelsen äro direkt knutna till dess utlänningsbyrå. Samma anknytning har vidare följande extra ordinarie personal, nämligen 1 förste amanuens (Eo 18), 1 kansliskrivare (Eo 11), 8 kanslibiträden (Eo 7), 1 expeditionsvakt (Eo 5), 19 kontorsbiträden (Eo 4) och 38 skrivbiträden (Eo 2).

Yttrandena.

Personalfrågan har i allmänhet icke berörts i yttrandena. Ett par remissorgan har dock gjort allmänna uttalanden varjämte en del speciella frågor upptagits i några yttranden.

Svenska arbetsgivareföreningen har understrukit, att största försiktighet bör iakttagas vid inrättande av ordinarie tjänster inom ämbetsverket och att man vid uppgörande av personalstat bör i första hand taga sikte på sådana förhållanden beträffande utlännningar i Sverige, som kunna väntas råda, sedan normala, fredsmässiga förhållanden i världen inträtt. Föreningen har ställt sig tveksam till den uppgjorda personalstaten och förordat ett mindre antal ordinarie tjänster än utredningsmannen förutsatt. Liknande synpunkter ha angivits av *länsstyrelsen i Malmöhus län*. *Statskontoret* har däremot för sin del uttalat, att det framlagda förslaget till personalorganisation är väl ägnat att läggas till grund för en förenklad och rationaliserad administration under den fortsatta provisorietiden. *Statskontoret* har emellertid förklarat sig icke vara berett att tillstyrka inrättandet av nya ordinarie befattningar för kommissionens verksamhet. Däremot har *statskontoret* uttalat, att det torde vara lämpligt att ersätta det för kommissionen nu tillämpade krisavlöningsreglementet med de anställnings- och avlöningsvillkor, som från och med nästa

budgetår må komma att fastställas för statlig icke-ordinarie personal i allmänhet, som anställts för tidsbegränsade arbetsuppgifter.

Statens utlänningskommissionens personalförening har mera ingående behandlat utredningsmannens beräkning av antalet tjänster. Sammanfattningsvis har föreningen uttalat, att vid fördelningen av personalstyrkan på ordinarie och extra ordinarie stat bör iakttagas, att hela den personal, från byråchef till och med kanslibiträden — dock med undantag för amanuenser — som av utredningsmannen betecknats som ett minimibehov för den nya organisationen, placeras å ordinarie stat. Hela antalet å ordinarie stat uppförda befattningshavare skulle sålunda utgöra 47. Vidare har föreningen förordat, att av den i utredningen som extra betecknade personalen minst 1 förste byråsekreterare, 1 byråsekreterare, 6 amanuenser, 1 kontorist samt 6 kanslibiträden uppföras å extra ordinarie stat. Om härtill läggas de 11 amanuenser, som utredningen föreslagit, skulle hela antalet extra ordinarie tjänstemän med undantag för skriv- och kontorsbiträden bli 26. Befattningarna i Ex 2—A 4 ha av föreningen beräknats till 134. Föreningen har förutsatt, att de nya allmänna bestämmelser, som komma att bli gällande i avseende å befordringsgången för amanuenser och biträdespersonal, i full utsträckning göras tillämpliga å personalen i det nya verket, varvid denna bör få tillgodoräkna sig tidigare anställningstid i kommissionen.

Civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund har uttalat, att det enligt förbundets uppfattning icke syntes sannolikt, att de arbetsuppgifter, som — sociala byråns personal icke inräknad — nu sysselsätta en personalstyrka på cirka 400, inom några månader kan nedbringas till det av utredningsmannen föreslagna antalet 279. Förbundet förutsätter därför, att en successiv avveckling av personalen äger rum i den omfattning, vartill minskningar av arbetsuppgifterna kunde föranleda. Förbundet har härom vidare anfört följande.

Förbundet delar i princip utredningsmannens uppfattning, att organisationen måste uppbyggas med hänsyn till de krav på elasticitet, som måste ställas på myndigheten. För bedömande av utredningsmannens beräkningar saknar emellertid förslaget erforderliga hållpunkter. Svårigheterna att bedöma utredningsmannens avvägningar bli än större, när utlänningsmyndighetens handläggning av vissa ärenden eller grupper av ärenden göres beroende av vissa förutsättningar, om vilkas inträffande man i dagens läge icke har några möjligheter att uttala sig. Vad man däremot i dagens läge kan säga är, att utlänningskommissionens arbetsuppgifter för närvarande äro av betydande omfattning. Med hänsyn till arbetsmarknadslägets utveckling och befolkningspolitiska avväganden finnes jämväl anledning antaga, att utlänningsmyndigheten framdeles kommer att erhålla nya arbetsuppgifter av betydelse för det svenska näringslivets arbetskraftsförsörjning. Man måste därvid räkna med att åtgärderna härvidlag direkt utformas under hänsynstagande till konjunkturläget vid varje särskild tidpunkt och att utlänningspolitiken anpassas i förhållande härtill. Även om det kan erinras, att en viss del av arbetsuppgifterna inom en mer eller mindre avlägsen framtid kan avvecklas, synes det mera vara att utslag av önsketänkande än ett realistiskt bedömande att utgå ifrån att personalstyrkan skulle kunna nedskäras inom tid och på sätt utredningsmannen föreslagit. Det bör i detta sammanhang beaktas

att det inom Sverige för närvarande finnes ett avsevärt antal utlännningar, avsedda att inlemmas i den svenska folkroppen.

Då såsom tidigare framhållits åtskilliga arbetsuppgifter av mera krisbetonad karaktär kunna förväntas kräva en förhållandevis stor personal under åtskilliga år framåt, vill förbundet understryka, att hänsyn måste tagas till att den kvalificerade personal, som genom mångårig verksamhet inom socialstyrelsens utlänningsbyrå och därefter inom utlänningskommissionen förvärvat särskild skicklighet, icke kommer att finna en i princip så löslig anställning som den nuvarande vara förenlig med dess intressen. Man kan i stället med visshet påräkna, att denna personal hellre söker sig till andra arbetsområden än det den under bibehållande av de nuvarande osäkra arbetsvillkoren övergår till utlänningsmyndigheten för att där syssla med arbetsuppgifter, som — åtminstone såvitt nu kan bedömas — komma att bli av avsevärd varaktighet.

Enligt förbundets uppfattning kräva de speciella förhållanden, under vilka utlänningskommissionen arbetar, speciella åtgärder för personalproblemens lösning. Förbundet är emellertid med hänsyn till utlänningsmyndighetens av den sakkunnige förutsatta normala organisation berett att tillstyrka en permanent personaluppsättning av i stort sett den föreslagna omfattningen. Därutöver bör emellertid en stor del av övrig personal med varaktigare arbetsuppgifter kunna påräkna fastare och med pensionsrätt förenad anställning. För denna personal bör emellertid klargöras, att densamma även vid extra ordinarie anställning riskerar att entledigas, därest arbetsuppgifterna skulle avvecklas eller minskas.

Allmänna lönenämnden har i sitt yttrande upptagit vissa frågor rörande överdirektörens lönegradsplacering och personalförteckningarnas utformning samt härom anfört följande.

Den sakkunnige har föreslagit, att ämbetsverkets chef skulle erhålla ställning som överdirektör i C 10, motsvarande enligt det från och med den 1 juli 1947 gällande avlöningssystemet lönegrad Cp 17. Lönenämnden vill för sin del sätta i fråga, om icke en lönegradsplacering i C 9, motsvarande Cp 15, kan vara tillfyllest. Beträffande lönegradsplaceringar för byråchefs- och förste byråsekreterartjänsterna har lönenämnden ej funnit anledning till erinran. I personalförteckningen ha vidare upptagits 6 befattningar som byråsekreterare i 21 lönegraden och 11 amanuéstjänster. Lönenämnden anser, att antalet befattningar som byråsekreterare och amanuenser hos styrelsen bör reduceras. Av i betänkandet lämnade uppgifter vill det nämligen synas nämnden, att för ifrågavarande befattningar huvudsakligen avsetts den mera rutinemässiga handläggningen av utlänningsärenden. Med hänsyn härtill torde det ej minst ur rekryteringssynpunkt vara lämpligare att för dessa arbetsuppgifter inrätta tjänster som förste kontorsskrivare och kontorsskrivare i 17 respektive 15 lönegraden. Beträffande amanuéstjänsterna må för övrigt framhållas, att ifrågavarande befattningar i princip torde få betraktas som passagetjänster, varför det ur denna synpunkt torde få anses mindre tillfredsställande med dylika tjänster till det antal som föreslagits.

Förslaget att den byråchef, som skulle tjänstgöra som överdirektörens ställföreträdare, skulle erhålla särskilt arvode à 1 200 kronor för år kan lönenämnden icke biträda. Enligt nämndens mening bör i stället byråchef under förordnande som överdirektör äga uppbära vikariatsersättning i enlighet med bestämmelserna i civila avlöningsreglementet med därtill hörande tilläggsbestämmelser.

Även *civilförvaltningens personalförbund* har förordat utbytande av en del amanuensbefattningar mot kontorsskrivarbefattningar. Förbundet har tillika hemställt, att i tjänsteförteckningen upptagas de för närvarande å kommissionens kansliavdelning inrättade assistentbefattningarna. Beträffande expeditionsvaktpersonalen har förbundet uttalat, att utredningsmannen räknat med ett betydligt lägre antal än som torde komma att visa sig erforderligt. Förbundet har även uttalat sin förvåning över att icke utredningsmannen, i likhet med 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga, ansett det önskvärt att åtminstone en av expeditionsvakterna, som har att i första hand taga emot besökande utlänningar, besitter någon kunskap i främmande språk. Detta motiverade enligt förbundet på sin tid inrättandet av en befattning i lönegrad A 6, vilken befattning utredningsmannen icke upptagit i sitt förslag.

Frågan om lönegradsplaceringen för vissa å utlänningskommissionens kontrollavdelning anställda polisiärt utbildade tjänstemän har upptagits av *ledamoten i utlänningskommissionen major Leche* i ett särskilt yttrande, vari förordas, att avdelningens föreståndare placeras i 26:e och dennes närmaste biträde i 24:e lönegraden. Till motivering härav har följande anförts.

Ursprunget till kontrollavdelningen torde närmast vara att söka i den s. k. »Statens polisbyrå för övervakande av utlänningar i riket», vilken förestods av tjänsteman med lön och tjänsteställning motsvarande kriminalöverkonstapel.

Sedan 1937 har antalet utlänningar i riket ökat från cirka 13 000 till 93 000, vilket medfört en motsvarande ökning i kontrollavdelningens arbetsbörda.

Det kan förväntas, att lättnader komma att införas beträffande utlänningars möjligheter att erhålla uppehålls- och arbetstillstånd och beträffande anmälningsskyldigheten m. m. Detta kommer emellertid icke att medföra någon lättnad i kontrollarbetet utan snarare att medföra en ökning av detta. Registraturuppgifterna bliva nämligen ofullständiga, vilket kommer att medföra utökad och mer kvalificerat arbete med att uppdaga de utlänningar, som vistas här illegalt, eller beträffande vilka åtgärder måste vidtagas med anledning av att de äro mindre önskvärda här i riket.

Med hänsyn till säkerhetsintresset är det nödvändigt, att tjänsterna vid kontrollavdelningen sättas så pass högt, att kvalificerad personal erhålles för desamma. Den arbetsbörda och det ansvar, som åvilar tjänstemännen vid kontrollavdelningen, måste sålunda anses berättiga, att ifrågavarande tjänster i lönehänseende för föreståndaren sättas i nivå med poliskommissarie i Stockholm och för övriga tjänster i nivå med överkonstaplar, d. v. s. 26, respektive 24 lönegraderna.

Ifrågavarande tjänster vid kontrollavdelningen torde vidare vara att anse som sluttjänster, enär innehavarna av dessa genom sina speciella kvalifikationer icke torde kunna omplaceras på andra befattningar inom kommissionen.

Landsfogden i Malmöhus län har uttalat, att det måhända vore angeläget att genomföra en utökning av befattningarna för polisiärt utbildade tjänstemän å kontrollbyrå.

Utlänningsnämnden har till behandling upptagit frågan om tillskapande för framtiden av fastare anställningsförhållanden även för nämndens per-

sonal samt föreslagit, att för detta ändamål inrättades dels en förste byråsekreterarebefattning i 24:e lönegraden och dels en kanslibiträdesbefattning i 7:e lönegraden, båda placerade å extra ordinarie stat. Till motivering för förslaget har nämnden anfört följande.

För närvarande utgöres nämndens personal av en av Kungl. Maj:t förordnad sekreterare med arvode för närvarande närmast motsvarande Eo 23 samt ett kanslibitråde, varjämte statens utlänningskommission vid behov tillhandahåller ytterligare skrivpersonal. De skäl, som av den sakkunnige åberopats till stöd för tillskapande av fastare anställningsförhållanden för kommissionens personal, synas nämnden i lika hög grad tillämpliga, vad angår nämndens personal. Det synes nämnden därför önskvärt, att sekreterarebefattningen hos nämnden erhåller karaktären av en extra-ordinarie befattning med placering i förslagsvis 24 lönegraden, varjämte en extra-ordinarie befattning som kanslibitråde med placering i 7 lönegraden torde böra inrättas. Inrättande av sistnämnda befattning skulle icke utesluta, att kommissionen alltjämt vid behov har att ställa erforderlig skrivpersonal till nämndens förfogande.

Beträffande det av utredningsmannen väckta förslaget om rätt för vissa av kommissionens befattningshavare att vid placering å ordinarie eller extra-ordinarie befattning hos utlänningsstyrelsen få i fråga om löneklassplacering tillgodoräkna tidigare motsvarande tjänstgöring hos utlänningskommissionen har *allmänna lönenämnden* framhållit, att frågan om tillgodoräkning av tidigare anställningstid hos kommissionen givetvis blir beroende av vilka föreskrifter, som i detta hänseende komma att meddelas i det nya avlöningsreglementet. Därest reglementet icke skulle komma att innefatta andra bestämmelser beträffande uppflyttning i löneklass på grundval av föregångens statsanställning än som för närvarande gälla, torde frågan om befattningshavares inplacering i högre löneklass än begynnelselöneklassen i respektive lönegrader från fall till fall böra underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Lönenämnden har vidare uttalat, att nämnden anser det skäligt, att befattningshavare hos utlänningskommissionen — på sätt utredningsmannen förordat — i avbidan på beslut om tjänstetillsättning får under fullgörande av motsvarande arbetsuppgifter hos utlänningsstyrelsen uppbära tidigare till honom utgående avlöning. Beträffande förslaget att beslut om tjänstemans antagande till befattningshavare hos styrelsen skulle erhålla retroaktiv verkan har lönenämnden framhållit, att ett bifall härtill torde komma att innebära ett avsteg från hittills tillämpade principer vid tjänstetillsättningar. Förslaget torde också få bedömas mot bakgrunden av de eventuella bestämmelser beträffande tillgodoräkning av statstjänst för löneklassplacering, som kunna komma att meddelas i det nya avlöningsreglementet.

Föredraganden.

Av utredningsmannen har framhållits skäligheten av att utlänningskommissionens personal erhåller fastare anställningsformer och uttalandet härom har icke föranlett någon erinran av remissmyndigheterna. Ehuru jag kan instäm-

ma i utredningsmannens uttalande i detta avseende, finner jag mig icke, med utgångspunkt från uppfattningen att kommissionsformen åtminstone tills vidare bör bibehållas för myndigheten, kunna tillstyrka inrättandet av ordinarie befattningar hos kommissionen. Däremot anser jag skäligt, att den del av personalen hos utlänningskommissionen, som kan betecknas såsom stommen för framtiden, erhåller extra ordinarie anställning. För personalen i övrigt torde däremot tills vidare böra bibehållas de nuvarande anställningsformerna.

Utredningsmannens förslag till personalplan synes mig i huvudsak omfatta den personal, som under alla förhållanden torde visa sig erforderlig för framtiden. Samtliga de i personalplanen upptagna befattningarna ha sin motsvarighet i nuvarande organisation med undantag av överdirektören och förste aktuarien. Vad gäller förste aktuarien kan jag vitsorda värdet av en ingående och noggrann utlänningsstatistik samt att ledningen härav ställer stora krav å befattningens innehavare. Jag har tidigare uttalat, att jag icke anser inrättande av en överdirektörsbefattning motiverat vid bibehållande av kommissionsformen för myndighetens organisation. Icke heller kan jag tillstyrka inrättande av den föreslagna nya kanslibyrån. Med hänsyn till dessa förhållanden vill jag förorda, att samtliga de av utredningsmannen å förslaget till ordinarie och extra-ordinarie stat upptagna befattningarna uppföras å tjänsteförteckning för kommissionen med undantag för överdirektören och en av byråcheferna samt med den ändringen att en förste byråsekreterare i 24:e lönegraden utbytes mot en förste byråsekreterare i 26:e lönegraden. Mot utredningsmannens beräkningar av behovet av amanuenser samt kontors- och skrivbiträden har jag intet att erinra. Med bibehållande av kommissionsformen bortfaller även anledningen att ersätta kommissionens vice ordförande med en ställföreträdare för överdirektören. Behovet av polisiärt utbildad personal synes mig för närvarande tillräckligt tillgodosett genom utredningsmannens förslag. Frågan om ytterligare förstärkning av denna personal och förbättring av dess avlöningsförhållanden torde böra göras beroende av den framtida lösningen av frågan om utlänningskontrollens bedrivande. Det av några remissmyndigheter framförda förslaget om utbytande av ett par amanuensbefattningar mot befattningar för kontorsskrivare och förste kontorsskrivare torde böra anstå i avbidan på erfarenheter av det för närvarande inom kommissionen pågående rationaliseringsarbetets inverkan å organisationen.

På grund av omorganisationen böra de från utrikesdepartementet och socialstyrelsen till kommissionen överflyttade ordinarie befattningshavare, vilka äro upptagna å de förstnämnda två myndigheternas personalförteckningar, överföras på övergångsstat. Jag gör härom hemställan i det följande i fråga om utrikesdepartementet. Vid anmälan denna dag av proposition angående vissa anslag till socialstyrelsen framlägger jag motsvarande förslag beträffande styrelsen.

Utredningsmannen har föreslagit vissa övergångsbestämmelser beträffande den hos kommissionen fast anställda personalen. Vad angår förslaget om

rätt för denna personal att vid löneklassplacering få tillgodoräkna tidigare anställningstid hos utlänningskommissionen kan jag tillstyrka detsamma i den mån, den tidigare tjänstgöringen uppenbarligen är av samma art som den, för vilken befattningen i fråga avses. Frågan om retroaktiv verkan av beslut om tjänstemans antagande till extra ordinarie befattningshavare anser jag böra bedömas individuellt av Kungl. Maj:t med hänsyn till de särskilda omständigheterna i det speciella fallet. I avbidan på beslut om tjänstetillsättning bör befattningshavare äga uppbära avlöning enligt de bestämmelser, som gälla för den del av personalen, som icke kommer i åtnjutande av extra-ordinarie befattningar.

E. Anslagsberäkningar för budgetåret 1947/48.

1:o) Statens utlänningskommission: Avlöningar, förslagsanslag.

Budgetår	Anslag	Nettoutgifter
1944/45	700 000	1 614 286
1945/46	700 000	2 654 156
1946/47	1 500 000	—
1947/48 (förslag).....	1 632 000	—

Som framgår av de lämnade sifferuppgifterna har kommissionens avlöningsanslag för budgetåren 1944/45 och 1945/46 måst överskridas högst avsevärt. Detta kommer att bliva fallet jämväl beträffande det för innevarande budgetår anvisade anslaget. För bestridande av kommissionens avlöningskostnader har Kungl. Maj:t för budgetåret 1946/47 genom skilda beslut — anslagsmedel ställas kvartalsvis till kommissionens förfogande — anvisat tillhoppa 2 657 000 kronor, att disponeras sålunda:

Avlöningsstat.

1. Ersättning till ordföranden för mistade avlöningsförmåner, <i>förslagsvis</i>	kronor	15 000
2. Arvoden åt ordförande, vice ordförande och ledamöter ävensom byråchefer, <i>förslagsvis</i>	»	60 000
3. Ersättningar till kanslipersonal, <i>högst</i>	»	2 540 000
4. Ersättningar till av kommissionen anlitade sakkunniga, <i>högst</i>	»	2 000
5. Arvoden till ledamöter och suppleanter i utlänningsnämnden samt ersättningar till kanslipersonal hos nämnden, <i>förslagsvis</i>	»	40 000

Summa kronor 2 657 000.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1947/48 har *statens utlänningskommission* föreslagit, att anslaget upptages till 2 010 000 kronor.

Utredningsmannen har föreslagit följande avlöningsstat för budgetåret 1947/48.

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, <i>förslagsvis</i>	kronor	416 300
2. Avlöningar till extra ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	465 800
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal <i>högst</i>	»	700 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	95 000
5. Arvode till överdirektörens ställföreträdare	»	1 200
6. Arvoden till ledamöter och suppleanter i utlänningsstyrelsen, <i>förslagsvis</i>	»	9 000
7. Ersättningar till av utlänningsstyrelsen anlitade sakkunniga, <i>högst</i>	»	1 000
8. Arvoden till ledamöter och suppleanter i utlänningsnämnden samt ersättningar till kanslipersonal hos nämnden, <i>förslagsvis</i>	»	30 000
Summa kronor		1 718 300

Anslagsposterna till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat och till avlöningar till extra ordinarie personal hava av utredningsmannen beräknats med hänsyn till den av statsmakterna i princip beslutade löneregleringen och under förutsättning att 1944 års personalutrednings förslag till befordringsgång för viss biträdes- och amanuenspersonal antages att gälla under budgetåret 1947/48 samt med lön i lägsta löneklassen inom respektive lönegrad.

Utlänningsnämnden har i skrivelse den 6 november 1946 hemställt, att nämndens ledamöter tillkommande arvoden måtte fastställas att utgå i överensstämmelse med de arvoden, som utgå till ledamöter i andra nämnder. Nämnden har härom anfört följande.

Utlänningsnämnden tillkom genom utlänningslagen den 11 juni 1937. I samband härmed föreskrev Kungl. Maj:t, att envar av nämndens tre ledamöter skulle åtnjuta ett fast arvode av 1 000 kronor för år räknat jämte ett särskilt arvode av 20 kronor för sammanträdesdag. Genom beslut den 2 maj 1941 förordnade Kungl. Maj:t med tillämpning tillsvidare från och med budgetåret 1941/42, att ordföranden i nämnden skulle åtnjuta ett fast arvode av 1 000 kronor och envar av de två övriga ledamöterna ett fast arvode av 750 kronor, allt för år räknat, varjämte det särskilda arvodet för sammanträdesdag sänktes till 12 kronor. De arvoden, som nämndens ledamöter för närvarande åtnjuta, hava jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 29 juni 1945 fastställts att utgå med belopp överensstämmande med de år 1941 fastställda. För denna sänkning av arvodena saknas enligt nämndens uppfattning numera tillräckliga skäl. Till stöd härför må framhållas, att det totala antalet till nämnden remitterade ärenden år 1940 utgjorde 186 under det att motsvarande siffra för år 1945 var 4 316. Under sistnämnda år höll nämnden därjämte 191 förhör med utlänningsärenden. Även om antalet till nämnden remitterade ärenden efter krigsslutet minskat i antal, har någon påtaglig lättnad i nämndens arbete härigenom icke inträtt. Detta sammanhänger därmed, att nämnden den 15 juni 1945 i samband med omhändertagandelagens tillkomst övertagit den länsstyrelsens tidigare åvilande skyldigheten att hålla förhör i vissa utlänningsärenden samt att utlänningskommissionen därjämte i betydande omfattning anlitat nämnden som förhörmyndighet i förpassningsärenden. Detta innebär, att den utredning, som tidigare införskaf-

fats vid länsstyrelsernas förhör, numera skall införskaffas vid förhör inför nämnden. Denna utvidgning av arbetsuppgifterna har visat sig innebära ett betydande merarbete för nämndens ledamöter. Under innevarande år har nämnden tills dato hållit 85 förhör med utlännningar. Dessa förhör ha i de flesta fall tagit lång tid i anspråk, då vederbörande utlännningar därvid så gott som undantagslöst antingen själva eller genom ombud bruka förebbringa ett vidlyftigt material. Då det icke sällan visat sig önskvärt, att tillgängligt material före förhörs hållande cirkulerar bland nämndens ledamöter samt numera regelmässigt föredragning inför nämnden sker i anslutning till upprättade skriftliga promemorior, vilka på förhand tillställas ledamöterna, äro dessa tvungna att anslå betydande tid till hemarbete. Det förtjänar även i detta sammanhang framhållas, att nämnden innevarande år på hemställen av olika myndigheter haft att avgiva yttrande såväl över förslag till ändringar i nu gällande utlänningslag som i frågor rörande rätta tolkningen av nämnda lag. Flertalet av nämndens ledamöter har sin huvudsakliga verksamhet inom andra områden. Detta förhållande samt den sekreteraren i nämnden åvilande arbetsbördan har icke möjliggjort för nämnden att i medeltal hålla mer än två sammanträden per vecka, vilket till följd av den stora anhopningen av ärenden medfört, att sammanträdena kommit att draga långt ut på tiden. Sålunda bruka nämndens sammanträden i medeltal vara minst 2 à 3 timmar.

Nämnden har tidigare icke ansett sig böra påkalla höjning av ledamöternas tillkommande arvoden, enär det icke varit möjligt att med någon högre grad av säkerhet bedöma omfattningen av det arbete, som framdeles komme att åvila nämnden. Då emellertid, enligt vad nämnden nu kan bedöma, någon minskning i nämndens arbete inom överskådlig tid icke kan förväntas inträda, får nämnden hemställa, att arvodena måtte fastställas att utgå i överensstämmelse med de arvoden, som utgå till ledamöter i andra nämnder.

Föredraganden.

Vid bibehållandet av kommissionsformen för den centrala utlänningsmyndigheten böra medel under avlöningsanslaget beräknas för följande ändamål, nämligen till ersättning till ordföranden för mistade avlöningsförmåner, till arvoden åt ordförande, vice ordförande och ledamöter, till avlöningar till extra ordinarie personal, till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, till rörligt tillägg, till ersättningar till av kommissionen anlitade sakkunniga samt till arvoden till ledamöter och suppleanter i utlänningsnämnden. Ersättningar till utlänningsnämndens kanslipersonal ha härvid förutsatts skola utgå från de till kommissionen för motsvarande ändamål anväsa posterna.

För *ersättning till ordföranden för mistade avlöningsförmåner* samt till *arvoden åt ordförande, vice ordförande och ledamöter* torde böra avses 15 000 respektive 20 000 kronor.

Posten till *avlöningar till extra ordinarie personal* uppskattar jag med utgångspunkt från de löner, som komma att gälla enligt den av riksdagen i princip fastställda löneregleringen för statens tjänstemän, till 845 000 kronor.

Med hänsyn till att under budgetåret 1947/48 den icke fasta personalen torde få antagas komma att något nedgå i antal uppskattar jag behovet av medel till *avlöningar till övrig icke-ordinarie personal* — av utredningsmännen beräknat till 700 000 kronor — till 650 000 kronor.

För rörligt tillägg och ersättningar till av kommissionen anlitate sakkunniga torde erfordras 90 000 respektive 2 000 kronor.

Då jag anser, att arvoden till ledamöter och suppleanter i utlänningsnämnden böra utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de regler, som gällde före budgetåret 1941/42, beräknar jag denna post till 10 000 kronor.

Kommissionens avlöningsstat skulle alltså upptaga följande anslagsposter:

1. Ersättning till ordföranden för mistade avlöningsförmåner, <i>förslagsvis</i>	kronor	15 000
2. Arvoden åt ordförande, vice ordförande och ledamöter, <i>förslagsvis</i>	»	20 000
3. Avlöningar till extra ordinarie personal, <i>högst</i>	»	845 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	650 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	90 000
6. Ersättningar till av kommissionen anlitate sakkunniga, <i>högst</i>	»	2 000
7. Arvoden till ledamöter och suppleanter i utlänningsnämnden, <i>förslagsvis</i>	»	10 000
Summa kronor		1 632 000;

2:o) **Statens utlänningskommission: Omkostnader, förslagsanslag.**

Budgetår	Anslag	Nettoutgifter
1944/45	150 000	552 958
1945/46	150 000	504 621
1946/47	150 000	—
* 1947/48 (<i>förslag</i>)	280 000	—

Kungl. Maj:t har den 31 maj 1946 fastställt följande omkostnadsstat för kommissionen, att tillämpas under budgetåret 1946/47:

Omkostnadsstat.

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	5 000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	»	35 000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	»	110 000
Summa kronor		150 000.

I skrivelse den 27 augusti 1946 har *statens utlänningskommission* beräknat kommissionens omkostnader under budgetåret 1947/48.

Kommissionen har upptagit posten till sjukvård m. m. till 10 000 kronor under förmålan att för detta ändamål under budgetåret 1945/46 använts cirka 10 000 kronor.

I fråga om posten till reseersättningar upplyser kommissionen, att medelsätgången under budgetåret 1945/46 utgjort cirka 64 900 kronor. Med hänsyn till att antalet läger beräknas komma att väsentligt minska, kommer antalet inspektionsresor att nedgå. Den härav föranledda kostnadsminskningen anser kommissionen dock i viss mån komma att uppvägas av

en erforderlig ökning av antalet tjänsteresor för inspektion av passkontrollerna. Kommissionen föreslår, att för reseersättningar anvisas 35 000 kronor.

För *expenser* hava, enligt vad kommissionen uppger, under budgetåret 1945/46 förbrukats cirka 429 000 kronor, därav för inventarier 66 000, för tryckningskostnader 69 000, för telefon och telegram 127 000, för annonsering 1 000, för bränsle och lyse 35 000, för städning 35 000 samt för övriga ändamål 96 000 kronor. För nästa budgetår väntas utgifterna för inventarier komma att bli avsevärt mindre. Kommissionen anser, att denna post bör beräknas till 10 000 kronor. Övriga poster utom posten för böcker och prenumerationer väntas även komma att minska. Kommissionen föreslår att posten för *expenser* upptages till 310 000 kronor.

I enlighet härmed uppskattar kommissionen hela medelsbehovet till (10 000 + 35 000 + 310 000) 355 000 kronor.

Utredningsmannen har för det nya ämbetsverket föreslagit, att kostnaderna för *sjukvård* med hänsyn till ökningen av antalet sjukvårdsberättigade tjänstemän uppräknas till 15 000 kronor.

Posten till *reseersättningar* föreslås begränsad till 15 000 kronor.

Utgifterna för *expenser* har utredningsmannen i betraktande av förelagren begränsning av myndighetens arbetsuppgifter och av dess lokalbehov beräknat till 250 000 kronor.

Utredningsmannen har alltså uppskattat hela medelsbehovet till (15 000 + 15 000 + 250 000) 280 000 kronor.

Föredraganden.

Mot utredningsmannens beräkningar har jag intet att erinra. Jag uppskattar alltså medelsbehovet för omkostnader till 280 000 kronor.

III. Flyktingshjälpen.

A. Utlänningskommissionens sociala verksamhet.

Genom 1937 års utlänningslag centraliserades utlänningsärendena till socialstyrelsen, där en särskild byrå inrättades för dessa ärendens handläggning. I och med det andra världskrigets utbrott och fortgång ökades snabbt arbetsuppgifterna å byrån. Styrelsen fick bland annat genom kungörelser den 16 februari 1940 (nr 92 och 93) i uppdrag att i vissa fall förordna om utlännings omhändertagande i förläggning samt att anordna och hava inendet över erforderliga förläggningar.

Genom beslut den 17 maj 1940 förordnade Kungl. Maj:t, att å socialstyrelsen ankommande ärenden rörande planläggning, anordnande och drift av för utlännings omhändertagande avsedda förläggningar, rörande disciplinen och ordningen inom sådana förläggningar samt rörande där omhändertagna utlännings förflyttning till andra förläggningar eller deras tagande i förvar skulle tills vidare handläggas av en särskild, från utlänningsbyråns skild avdelning inom styrelsen, avdelningen för utlänningsförläggningar.

Genom särskilda beslut den 31 maj, den 21 juni och den 9 augusti 1940 förordnade Kungl. Maj:t, att statens utrymningskommission skulle omhändertaga civila flyktingar från Norge, Danmark och de baltiska länderna. I kungörelse den 12 september 1941 (nr 753) föreskrevs emellertid, att i den mån flyktingshjälp ansågs böra utgå i form av beredande av vistelse på för flyktingar anordnat läger socialstyrelsen skulle handhava denna verksamhet.

Vad avser annan flyktingshjälp än beredande av lägervistelse må nämnas, att direkt stöd från det allmännas sida till hjälp åt enskilda flyktingar lämnades redan år 1935, då insamlingen för landsflyktiga intellektuella erhöll anslag av lotterimedel. Dessförinnan hade flera frivilliga hjälpkommittéer igångsatt verksamhet för att bispringa politiska flyktingar. År 1939 trädde staten till för att allmänt stödja hjälpverksamheten för politiska flyktingar och nämnden för statens flyktingshjälp upprättades den 24 maj 1939. Den statliga flyktingshjälpen genom nämnden verkade i stor utsträckning därhän, att de frivilliga flyktingskommittéerna, som åtnjöto bidrag av nämnden, i huvudsak kommo att framstå såsom de normala organen för hjälp åt behövande politiska flyktingar.

Krigshändelserna förde med sig, att betydligt större flyktingströmmar än tidigare sökte sig till vårt land. Särskilda anstalter vidtogos för de olika kategorierna flyktingar. Vissa länders legationer, såsom de norska och danska, togo så småningom själva hand om sina flyktingar. Andra fingo omhändertagas av de svenska myndigheterna i läger. Många av sistnämnda flyktingar behövde emellertid fortsatt hjälp, sedan de genomgått mottagningslägren. Att såsom tidigare hänvisa dessa skaror flyktingar till flyktingskommittéerna ansågs ogörligt. Den 12 september 1941 tillsatte Kungl. Maj:t en särskild statens flyktingsnämnd, som skulle övertaga nämndens för statens flyktingshjälp uppgifter och samtidigt i betydligt större utsträckning än denna direkt kunna bisträcka enskilda flyktingar, som voro i behov av hjälp.

Socialstyrelsens avdelning för utlänningsförläggningar, vilken tillfördes både uppgiften att svara för den flyktingshjälp, som utgick i form av beredande av vistelse på läger, och uppdraget att vara kansli åt statens flyktingsnämnd, kom härmed att växa i mycket hastig takt och hade, då maximsiffran nåtts, bland annat ansvaret för omkring 150 läger och förläggningar samtidigt. I denna siffra inkluderas icke de läger, som drevos av andra myndigheter, t. ex. civilförsvarsstyrelsen eller av utländska legationer.

Då utlänningsärendena i samband med utlänningskommissionens inrättande den 1 juli 1944 utbrötos från socialstyrelsen, övergick avdelningen i kommissionens sociala byrå. Avdelningen, som tidigare haft att delta i arbetet med mottagande av de stora flyktingströmmarna från Norge, Danmark och Balticum, var vid denna tidpunkt huvudsakligen verksam med avseende å de baltiska flyktingarna. Avvecklingen av sistnämnda klientel var i det närmaste slutförd på försommaren 1945. Genom överförandet till Sverige genom röda korsets och UNRRA:s försorg av ett stort antal tyska koncentrationslägerfångar tillkommo nya och på grund av dessa s. k. repatrianders fysiska och psykiska tillstånd delvis artskilda arbetsuppgifter.

Utlänningskommissionens sociala byrå, där alltså flertalet av de med flyktingshjälpen sammanhängande praktiska uppgifterna kommit att samlas, skall, enligt 9 § i den för kommissionen fastställda arbetsordningen, handlägga ärenden om flyktingshjälpverksamheten i den mån fråga är om flyktingarnas första mottagande, deras vistelse å särskilt anordnade flyktingsläger, anskaffande av utrustning m. m., upprättande och handhavande av skötselns av förläggningar för omhändertagandet av vissa utlänningar samt klagomål från utlänning över behandlingen å förläggning eller läger. Vidare skall byrån utgöra kansli åt statens flyktingsnämnd, vilken har att handlägga ärenden dels om bidrag av statsmedel till enskilda sammanslutningar (flyktingskommittéer), som meddela flyktingshjälp, och dels om direkt understöd av statsmedel åt utlänning, som icke erhåller hjälp genom flyktingskommitté. Sociala byrån skall även handlägga ärenden av ekonomisk natur, som hava samband med kommissionens läger- och förlägningsverksamhet ävensom med statens flyktingsnämnds verksamhet, handlägga ärenden angående personal å kommissionens läger och förläggningar samt upprätta förslag till besvarande av remisser och avgivande av yttranden rörande ärenden, som bedömas beröra byråns verksamhetsområde.

Internering av utlänningar förekommer icke sedan den 1 juli 1946 och interneringsförläggningarna äro sedan dess avvecklade. En annan grupp ärenden har emellertid tillkommit efter Kungl. Maj:ts uppdrag, nämligen omhändertagande av utländska barn, som i kontingenter överföras till Sverige för sjuk- och konvalescentvård under kortare tid. Därjämte har till kommissionens sociala byrå hänförs ärenden rörande transporter av flyktingar mellan olika läger samt från Sverige till hemlandet. Hitintills ha cirka 2 700 flyktingar lämnat landet med sådana transporter. I kommissionens flyktingshjälp ingår slutligen även kuratorsverksamhet, vilken skötes dels centralt av tre vid sociala byrån anställda kuratorer dels ock lokalt av å vissa läger och sjukhus anställda särskilda kuratorer. Kuratorerna handhava organiserandet av sysselsättning, arbetsterapi, kursverksamhet och yrkesutbildning i viss omfattning, placering av barn i fosterhem, individuella resor till andra länder m. m.

Rörande kommissionens lägerverksamhet har utredningsmannen lämnat följande redogörelse.

Utlänningskommissionens lägerverksamhet nådde kulmen sommaren 1945, varefter en stadig minskning skett särskilt under år 1946. Beläggningen på lägren utgjorde sålunda den 15 september 1945 11 000. Den 1 januari 1946 var motsvarande siffra omkring 7 000 och den 1 april samma år 5 000. Den 1 september 1946 utgjorde antalet lägerfall omkring 2 500. Vid senaste årskiftet var siffran cirka 2 250. Att beläggningssiffrorna så ansenligt minskat beror dels på den företagna repatrieringen till hemländerna och dels på att även repatrianderna efter sex månaders vistelse i landet i princip ålagts samma skyldighet att själva försörja sig, som åvilar flyktingar i gemen, och i överensstämmelse härmed i mån av arbetsförmåga genom arbetsförmedlingens anvisats arbete. Särskilt under våren 1946 forcerades arbetsförmedlingsverksamheten på lägren. En genomgång av det kvarvarande klientelet visar emellertid, att någon ytterligare mera betydande avgång genom arbetsplacering

ring icke är att vänta under den närmaste tiden. Klientelet utgöres nämligen nu nästan helt av konvalescenter, minderåriga, åldringar och arbetsoförmögna.

Antalet på läger omhändertagna flyktingar, för vilka utlänningskommissionen till fullo ombesörjer omvårdnaden, uppgick den 1 januari 1947 till 2 102. Av dessa var flertalet omhändertaget å konvalescentläger samt läger för kroniskt sjuka och åldringar. Klientelet å dessa läger är i stor utsträckning behäftat med sjukdomar av olika slag. På vissa läger utgöres huvudparten av tuberkulosfall, som dessutom många gånger även lida av andra sjukdomar eller äro invalider. Vanligen finnas samtidigt även ett antal reumatiker, kroniskt sjuka, blinda och invalider ävensom nervklena personer. Sålunda utgjorde lägrens sammanlagda antal invalider, reumatiker, kroniskt sjuka och blinda cirka 150. Antalet tuberkulosfall var över 400, varibland ett 75-tal dessutom var behäftat med annan sjukdom eller lyte. Antalet nervsjuka uppgick till ett 70-tal och åldringarna till ett 50-tal. Antalet flyktingar, som åtnjoto eftervård efter sjukhusvistelse eller dylikt, var omkring 75.

Förutom läger för sjuka, konvalescenter och åldringar driver kommissionen även mödra- och spädbarnshem, internatskolor och skolhem, ett gymnasium (i Sigtuna) samt arbetsförmedlingsläger och mottagningsförläggningar. Å de sistnämnda genomgå till landet nykommande flyktingar karantän och underkastas polisförhör varjämte flyktingarna erhålla utrustning och i förekommande fall hänvisas till arbete å den allmänna arbetsmarknaden.

Personalen vid kommissionens läger uppgick den 31 december 1946 till ca 400.

I detta sammanhang må framhållas, att flyktingar finnas även å vissa särskilda avdelningar och paviljonger vid sjukhus och sanatorier. Denna verksamhet omhänderhaves i huvudsak av medicinalstyrelsen, som för ändamålet åtnjuter statsanslag. Viss kuratorsverksamhet liksom utbetalning av fickpengar samt i förekommande fall utrustning med kläder ombesörjes emellertid av kommissionen. På sådant sätt omhändertagna flyktingar uppgingo den 3 januari 1947 till ett antal av 431.

Beträffande kommissionens verksamhet med avseende å utländska barn må nämnas, att sociala byrån enligt Kungl. Maj:ts direktiv *dels* haft att svara för inkvartering och vård, utrustning, transporter m. m. av omkring 400 franska tuberkulösa barn, som under sexmånadersperioder vistats i Sverige, *dels ock* ordnat karantäns- och genomgångsläger samt utrustning och transporter för omkring 2 000 andra utländska barn, som inbjudits för placering i fosterhem i Sverige genom föreningen Rädde Barnens försorg.

B. Flyktingsnämndens verksamhet.

Flyktingsnämndens nuvarande verksamhet grundas på kungörelsen den 12 september 1941, enligt vilken nämnden må lämna hjälp till sådana i riket vistade flyktingar, som sakna nödiga medel för sitt uppehälle eller eljest äro i behov av bistånd.

Flyktingshjälp genom nämndens försorg har huvudsakligen lämnats genom bidrag av statsmedel till vissa flyktingskommittéer och direkt bistånd

åt flyktingar, som icke äro intagna å läger. Dock har, såsom framgår av det följande, nämnden även i viss begränsad omfattning bedrivit hjälpverksamhet genom omhändertagande å läger av behövande flyktingar.

Beträffande gränsdragningen mellan utlänningskommissionens och flyktingsnämndens lägerverksamhet för flyktingar har utredningsmannen lämnat följande redogörelse.

Praxis har icke alltid följt den ordning, som fastslagits genom kungörelsen den 12 september 1941, att utlänningskommissionen skulle omhänderhava vården av alla utläningar, som vistas på läger och ännu icke ansetts böra bliva föremål för enskild utplacering, medan flyktingsnämnden hade att svara för hjälpbehövande flyktingar, som ej vistas på läger.

En av de bärande principerna för kommissionens lägerverksamhet har varit, att flyktingar, som vid ankomsten till riket måst placeras i läger, sedan de en gång kunnat lämna dessa, icke senare på grund av iråkade svårigheter tillåtits återvända. Särskilt under tider av stor tillströmning av flyktingar har det varit en nära nog tvingande nödvändighet att undantagslöst upprätthålla denna princip. Vederbörande hjälpbehövande flyktingar ha i stället hänvisats som individuella hjälpfall till flyktingsnämnden. Ofta har det emellertid då inträffat, att flyktingar, som varit utplacerade från läger, av flyktingsnämnden bedömts böra erhålla hjälp i form av inkvartering och vid förekommande behov vård i mera kollektiv form. Särskilda hem av lägerbetonad karaktär ha måst upprättas för mödrar med barn, gamla och orkeslösa personer samt partiellt arbetsföra och tillfälligt husvilla. Dessa flyktingsnämndens läger ha med undantag för mödra- och barnhemmen i det väsentliga ej skilt sig nämnvärt från de under kommissionen lydande lägren. Sedan utlänningskommissionens lägerklientel numera reducerats till minsta möjliga, har anledning ej förefunnits att upprätthålla denna strängt genomförda dualism, utan flyktingsnämnden får numera enligt överenskommelse med utlänningskommissionen placera in flyktingar även på kommissionens läger och vice versa. Organisatoriskt har sociala byråns kamerala avdelning ombesörjt såväl utlänningskommissionens som flyktingsnämndens utgifter i samband härmed, varför någon mera strikt gränsdragning härutinnan icke direkt befunnits påkallad.

Sammanfattningsvis kan sägas, att utlänningskommissionen omhänderhar den övervägande delen av lägerklientelet men även sysslar med individuella fall såsom flyktingsbarns placering i fosterhem, enskilda flyktingars och flyktingsgruppers repatriering och utvandring liksom även övrig individuell kuratorsverksamhet med mottagning för hjälpsökande såväl centralt som i distrikt med större anhopningar flyktingar, i senare fall genom speciellt förordnade kuratorer. Flyktingsnämnden å sin sida svarar för flyktingshjälp i form av bistånd till enskild flykting men har dock såväl tre konvalescentläger som ett speciellt bostadsplaceringsläger med arbetsmöjligheter. Å det senare har för övrigt utlänningskommissionen ägt placera vissa utläningar, som avvakta verkställigheten av meddelade avvsningsbeslut. Antalet flyktingar som av nämnden omhändertagits å läger uppgår för närvarande till 134.

Beträffande omfattningen av den av flyktingsnämnden bedrivna hjälpverksamheten genom direkta bidrag till hjälpbehövande flyktingar har utredningsmannen lämnat följande uppgifter.

Någon kontinuerlig bild av det antal flyktingar, som varit beroende av flyktingsnämnden, står svårligen att få med hänsyn till att någon samlad statistik över verksamheten icke föres. Emellertid har nämnden i skrivelse

till Kungl. Maj:t den 20 maj 1946 med plan för avveckling av nämndens verksamhet uppskattat antalet flyktingar med löpande understöd från nämnden den 15 maj 1946 till 971. Vidare uppgav nämnden, att den dessutom har ett skiftande klientel av tillfälliga understödstagare, som begära hjälp. Dessas antal uppgick till omkring 2 000 å 3 000 i månaden.

Vid en motsvarande uppskattning av flyktingsnämndens understödsclientel avseende november månad 1946 framgick, att antalet löpande understöd minskat till 873, för vilket kostnaderna under nämnda månad belöpte sig till cirka 80 000 kronor. Antalet tillfälliga understödstagare visade ännu större nedgång och var endast 619 med ett understödsbelopp av sammanlagt cirka 51 000 kronor.

Understödsclientelet's fördelning länsvis och med hänsyn till olika hjälpformer enligt uppskattningen i november 1946 framgår av *tabellerna A och B*.

Flyktingsnämndens hjälpverksamhet har i mycket stor utsträckning omfattat sådan vård, som fattigvårdsstyrelse enligt 1 § fattigvårdslagen är skyldig lämna. Nämndens verksamhet har emellertid även omfattat sådan hjälp, som motsvarar fattigvård enligt 2 § fattigvårdslagen, såsom bidrag till omskolning, arbetslöshetshjälp, starthjälp samt hjälp till blivande och nyblivna mödrar motsvarande svensk mödrahjälp.

Vad särskilt gäller omskolnings- och arbetslöshetshjälpen har sådan i olika former utgått både från flyktingsnämnden, arbetsmarknadskommis-sionen och överstyrelsen för yrkesutbildning. Härom har utredningsmannen lämnat följande uppgifter.

Den omskolningsverksamhet, som bedrivs för flyktingar, har vanligen ombesörjts av överstyrelsen för yrkesutbildning, som på initiativ av arbetsmarknadskommis-sionen igångsatt kurser för flyktingar eller ställt disponibla platser i ordinarie kurser till förfogande. Vid dessa kurser ha hitintills utgifterna för uppehållet under kurstiden vanligen bestritts av flyktingsnämnden. Vissa slag av kurser har dock arbetsmarknadskommis-sionen själv anordnat. Sålunda genomgingo cirka 800 flyktingar, sysselsatta i arkivarbete, sommaren 1946 kurser i svenska för att få sina möjligheter att erhålla anställning underlättade. Nämnas kan, att överstyrelsen för yrkesutbildning på framställning av arbetsmarknadskommis-sionen nyligen startat speciella kurser för arkivarbetare. Bidrag till flyktingarnas uppehälle under dessa kurser kommer att med Kungl. Maj:ts medgivande utbetalas direkt av arbetsmarknadskommis-sionen.

Den arbetslöshetshjälp, som ombesörjes av flyktingsnämnden, utgöres väsentligen av kontantunderstöd. Det kan härvid gälla bistånd till flyktingar under den tid företaget, där de äro anställda, gör driftsuppehåll, det kan gälla bidrag till försörjning under en arbetslöshetsperiod mellan två anställningar m. fl. situationer. Eftersom dessa uppgifter äro intimt förknippade med flyktingarnas uppträdande på arbetsmarknaden, anmäles hjälpbehovet vanligen på initiativ av arbetsmarknadsorganen, som också bruka utbetala understöden för flyktingsnämndens räkning. Nämnas kan, att länsarbetsnämnderna ha flyktingsnämndens bemyndigande att utan dess hörande utbetala arbetslöshetshjälp med 7 kronor per dag under en tid av högst 7 dagar (s. k. uppehälle under väntetid).

Härutöver har arbetsmarknadskommis-sionen i början av år 1943 anordnat beredskapsarbeten i form av vägarbeten för norska flyktingar, där tid-

Tabell A. Löpande understöd under november 1946.

	Understöd i allmänhet		Mödrahjälp		Sjukvård		Kläder		Bohag		Resor		Summa	
	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.
Stockholms stad.....	166	16 407	—	—	10	140	12	1 117	—	—	2	30	190	17 694
Stockholms län	37	3 697	—	—	—	—	2	373	—	—	—	—	39	4 070
Uppsala stad	38	4 175	—	—	—	—	11	859	—	—	2	12	51	5 046
Uppsala län (i övr.).....	17	1 385	—	—	—	—	2	446	—	—	1	6	20	1 837
Södermanlands län.....	31	3 028	—	—	—	—	2	365	—	—	—	—	33	3 393
Norrköpings stad	38	3 322	—	—	—	—	3	442	—	—	2	99	43	3 863
Östergötlands län (i övr.)...	12	970	—	—	1	70	2	239	—	—	—	—	15	1 279
Jönköpings län.....	28	2 369	—	—	1	31	2	226	—	—	1	8	32	2 634
Kronobergs län	65	6 722	—	—	2	18	19	2 360	—	—	13	222	99	9 322
Kalmar län.....	38	3 820	—	—	2	131	3	693	—	—	1	36	44	4 680
Gotlands län.....	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15
Blekinge län.....	2	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	136
Kristianstads län.....	12	677	—	—	1	15	—	—	—	—	1	16	14	698
Malmö stad.....	14	1 260	—	—	—	—	1	113	—	—	—	—	15	1 373
Malmöhus län (i övr.).....	33	3 513	2	290	2	166	—	—	—	—	—	—	37	3 969
Hallands län	2	30	1	45	—	—	—	—	—	—	—	—	3	75
Göteborgs stad	22	2 390	—	—	4	55	3	168	2	99	—	—	31	2 712
Göteborgs o. Boh. län (i övr.)	12	866	—	—	3	152	3	823	—	—	—	—	18	1 841
Borås stad.....	10	685	1	120	5	172	2	232	—	—	—	—	18	1 209
Älvsborgs län (i övr.)	32	2 975	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	2 975
Skaraborgs län	10	1 002	—	—	1	6	1	15	—	—	—	—	12	1 023
Värmlands län.....	12	890	—	—	—	—	1	253	—	—	1	25	14	1 168
Örebro län	17	1 204	—	—	—	—	—	—	1	77	—	—	18	1 281
Västmanlands län.....	25	2 335	1	126	1	192	3	386	—	—	—	—	30	3 039
Kopparbergs län.....	10	850	—	—	—	—	1	120	—	—	1	30	12	1 000
Gävleborgs län.....	25	2 017	—	—	—	—	7	151	—	—	1	32	33	2 200
Västernorrlands län.....	4	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	200
Jämtlands län.....	6	578	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	578
Västerbottens län.....	1	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	200
Norrbottnens län.....	5	145	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	145
Hela riket	725	67 847	5	581	33	1 148	80	9 381	3	176	27	522	873	79 655

Tabell B. Tillfälliga understöd unde^r november 1946.

	Understöd i allmänhet		Mödrahjälp		Sjukvård		Kläder		Bohag		Resor		Summa		Sammandrag av utlämnade löpande och tillfälliga understöd november 1946	
	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.	Antal understöds-tagare	Understöds-belopp i kr.
Stockholms stad.....	121	8 304	1	155	17	474	53	3 584	7	1 603	4	79	203	14 199	393	31 893
Stockholms län.....	—	—	—	—	—	—	2	145	1	200	1	121	4	466	43	4 536
Uppsala stad.....	17	1 393	5	937	3	249	5	515	1	219	—	—	31	3 313	82	8 359
Uppsala län (i övr.)....	5	553	1	171	1	65	5	428	—	—	1	23	13	1 240	33	3 077
Södermanlands län.....	14	918	4	1 130	1	132	16	1 736	—	—	1	—	27	3 943	69	7 336
Norrköpings stad.....	9	352	1	250	3	58	1	257	—	—	—	—	14	917	57	4 780
Östergötlands län (i övr.)	5	89	2	117	1	65	1	111	—	—	1	23	10	405	25	1 681
Jönköpings län.....	4	236	3	505	5	131	2	277	3	1 081	1	32	18	2 262	50	4 896
Kronobergs län.....	8	602	—	—	—	—	7	808	—	—	3	48	18	1 458	117	10 780
Kalmar län.....	5	315	1	220	1	43	2	111	—	—	2	41	11	730	55	5 410
Gotlands län.....	—	—	1	85	1	152	—	—	1	46	—	—	—	3	4	298
Blekinge län.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	139
Kristianstads län.....	6	257	1	145	2	227	3	224	—	—	—	—	12	853	26	1 551
Malmö stad.....	3	160	1	229	—	—	—	—	—	—	—	—	4	389	19	1 762
Malmöhus län (i övr.)...	14	1 171	7	616	8	412	1	202	—	—	—	—	30	2 401	67	6 370
Hallands län.....	3	163	2	411	1	3	—	—	—	—	—	—	6	577	6	652
Göteborgs stad.....	27	1 176	—	—	—	—	17	694	—	—	1	5	45	1 875	94	6 428
Göt. o. Boh. län (i övr.) ..																
Borås stad.....	11	613	2	760	1	51	2	111	—	—	—	—	16	1 535	34	2 744
Älvsborgs län (i övr.)....	6	283	—	—	1	7	1	41	—	—	—	—	8	331	40	3 306
Skaraborgs län.....	5	289	2	320	—	—	1	349	2	586	3	67	13	1 611	25	2 634
Värmlands län.....	7	669	4	533	2	55	10	1 051	1	263	2	153	26	2 724	40	3 892
Örebro län.....	6	532	1	70	1	123	2	471	1	23	—	—	11	1 219	29	2 500
Västmanlands län.....	6	480	—	—	4	131	8	787	1	477	2	58	21	1 913	51	4 952
Kopparbergs län.....	2	36	1	75	—	—	—	—	—	—	—	—	3	111	15	1 111
Gävleborgs län.....	24	1 547	6	983	4	540	4	324	4	165	1	25	43	3 584	76	5 784
Västernorrlands län.....	10	659	—	—	—	—	2	110	1	875	6	514	19	2 158	23	2 358
Jämtlands län.....	1	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	200	7	778
Västerbottens län.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	200
Norrbottnens län.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	145
Hela riket	319	20 997	46	7 712	57	2 918	145	12 236	23	5 538	29	1 196	619	50 697	1 492	130 352

Kungl. Maj:ts proposition nr 270.

tals över 1 000 arbetare samtidigt voro sysselsatta och sammanlagt cirka 4 000 norska flyktingar haft anställning. En liknande form av beredskapsarbeten har kommissionen bedrivit i samarbete med riksantikvarieämbetet, som anvisat lämpligt arbete i form av fornminnesvårdsuppgifter. Den på senare tiden mest betydelsefulla formen av arbeten för sådana flyktingar, som ej kunnat placeras i öppna marknaden, utgör emellertid arbetsmarknadskommissionens igångsättande av arkivarbeten för intellektuella flyktingar. Denna verksamhet har tidvis omfattat över 1 000 flyktingar samtidigt, och sammanlagt torde cirka 500 arkivarbetare fortfarande inneha dylikt arbete. Flertalet av dessa kan på grund av ålder, olämplighet för arbete i öppna marknaden m. fl. orsaker bedömas behöva sysselsättas i arkivarbete så länge de äro att betrakta som arbetsföra, varför kommissionens befattning med denna form av arbetslöshetshjälp troligen måste bestå för lång tid framåt. I de fall då flyktingshjälp lämnats enligt denna s. k. arbetslinje ha flyktingarnas familjer i mån av behov kunnat erhålla understöd av flyktingsnämnden enligt fattigvårdsnormer.

Flyktingsnämndens nuvarande tredje huvuduppgift är prövning av frågor om statsbidrag till flyktingskommittéer. Enligt kungörelsen om statlig och statsunderstödd flyktingshjälp den 12 september 1941 kan statsbidrag utgå till flyktingskommitté med högst 40 % av kommitténs kostnader för individuella understöd åt flyktingar. Härvid skall dock iakttagas, att statsbidraget beräknas endast på den del av understödet, som motsvarar vad i liknande fall skulle ha utgått såsom arbetslöshetshjälp eller fattigvård. Beviljandet av statsbidrag skall handhavas av flyktingsnämnden, som, då särskilda skäl anses tala härför, äger att medgiva högre statsbidrag än vad förut sagts. Särskilt i fråga om hjälp åt barn har nämnden medgivit högre understöd, i vissa fall upp till 70 %.

För närvarande är antalet flyktingskommittéer med statsbidrag 13 och kommittéernas klientel utgör omkring 500 personer. Bidragen lämnas vanligen i form av restitution, sedan kommittéernas redovisning granskats av flyktingsnämnden. Flyktingsnämndens sammanlagda utgifter för ifrågavarande kommittéer uppgingo under år 1946 till 619 301 kronor.

En särskild grupp utlänningar, beträffande vilken flyktingsnämnden även bestrider kostnader för understöd, utgöres av till hemlandet återkomna svenskfödda, tyskgifta kvinnor jämte deras barn. Enligt Kungl. Maj:ts uppdrag handhaves hjälpverksamheten beträffande denna grupp för flyktingsnämndens räkning av utlandssvenskarnas förening, som därvid har att följa av nämnden lämnade direktiv. Nämnden ersätter helt föreningens kostnader för denna hjälpverksamhet. Föreningen understöder för närvarande omkring 500 dylika fall på flyktingsnämndens uppdrag. För hjälpverksamheten för de utlandssvenskar, som bibehållit sitt svenska medborgarskap, åtnjuta utlandssvenskarnas förening anslag direkt av Kungl. Maj:t.

I anslutning till redogörelsen för utlänningskommissionens och flyktingsnämndens sociala verksamhet har utredningsmannen framhållit, att denna verksamhet i stor omfattning kommit att utövas i samband med flyktingarnas uppträdande på arbetsmarknaden, varför av praktiska skäl stora delar av densamma ombesörjts av arbetsmarknadsorganen, vilka för

detta ändamål förstärkts med speciella avdelningar och tjänstemän. Utredningsmannen har härom anfört.

Nämnas kan, att redan socialstyrelsen våren 1944 gjorde framställningar om att arbetsmarknadscommissionen skulle genom sina underorgan, länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar, åtaga sig att — på samma sätt som commissionen redan tidigare på direkt framställning från de norska, danska och holländska flyktingskontoren ombesörjde vederbörande flyktingars utrustning med gångkläder, arbetskläder, fickpengar, resetraktamenten, startbidrag till kost och logi i samband med förstagångsanställning, arbetslöshetsbidrag i väntan på arbete m. m. — bistå styrelsens och flyktingsnämndens klientel på respektive myndigheters bekostnad i samma omfattning. Sedermera träffades överenskommelse mellan utlänningscommissionens sociala byrå och arbetsmarknadscommissionen, att denna utrustningsverksamhet av arbetsmarknadsorganen skulle ombesörjas jämväl beträffande de flyktingar, som genom sin vistelse på mottagningsförläggningar o. dyl. komme att sortera under utlänningscommissionen. Framställningen kompletterades under hösten 1944 med en anhållan, att arbetsmarknadscommissionen åt utlänningscommissionen skulle ombesörja bohagsutrustningen åt sådana flyktingsfamiljer, som avflyttade från mottagningsförläggning.

Slutligen må anföras, att utlänningscommissionen i skrivelse till arbetsmarknadscommissionen den 16 januari 1945 hemställde, att de till länsarbetsnämnderna knutna utlänningsamanuenserna måtte för lokalt begränsade tjänsteförrättningar ävensom i vissa understödsfrågor få tagas i anspråk av statens utlänningskommissions sociala byrå och statens flyktingsnämnd samt att de i nu nämnda fall, utan att vederbörande länsarbetsnämnder därom först tillfrågades, bemyndigades mottaga direktiv från sociala byrån respektive flyktingsnämnden. Arbetsmarknadscommissionen, som biföll utlänningskommissionens hemställan, utfärdade den 19 januari samma år direktiv i berörda frågor. Härigenom fick speciellt flyktingsnämnden tillgång till en lokal administration, som successivt knutits fastare till nämndens kansli och utnyttjats såväl till erforderliga utredningar som till verkställandet av nämndens olika beslut. För utlänningskommissionens sociala byrå ha dessa lokala organ haft betydelse vid uppläggnigen av omvårdnaden för repatrianderna.

C. Tidigare förslag angående avveckling av flyktingsnämndens verksamhet.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 maj 1946 framlade *statens flyktingsnämnd* en plan för avveckling av nämndens verksamhet. Nämnden framhöll, att efter avslutandet av krigshändelserna i Europa läget beträffande flyktingarna stabiliserats, så att några nya större flyktingsgrupper icke längre anlände till vårt land. Tidigare ankomna flyktingar hade, om man bortsåge från vissa grupper av repatriandi, börjat växa in i det svenska samhället. Dessa omständigheter hade föranlett, att nämnden ansett sig böra till övervägande upptaga frågan, om icke nämndens verksamhet skulle helt eller delvis avvecklas. Nämnden förordade för sin del en successiv avveckling. Det äldre flyktingsklientelet borde utan några svårigheter kunna omedelbart överföras till de ordinarie socialvårdande organen. En dylik överflyttning stötte emellertid på svårigheter, då det gällde sådana flyktingar,

som icke vistats i landet någon längre tid. Sistnämnda flyktingar hade nämligen behov av en hjälp- och rådgivningsverksamhet, som vore särskilt anpassad för personer, som helt nyligen upptagits i det svenska samhället. Framför allt hade de behov av starthjälp i olika former. Fattigvårdsstyrelserna kunde icke förväntas vara hågade att lämna dylik hjälp, enär fattigvårdslagen icke medgäve fattigvårdssamhälle gottgörelse av staten för hjälp, som icke hade karaktären av fattigvård enligt 1 § fattigvårdslagen.

Under angivna förhållanden ansåg flyktingsnämnden, att nämnden borde finnas kvar ännu någon tid, förslagsvis till den 1 juli 1947. Nämndens arbetsuppgifter borde emellertid begränsas till att avse följande grupper av ärenden: 1) hjälp till flyktingar, som inkommit i riket efter viss dag, förslagsvis den 1 juli 1944; 2) hjälp till flyktingar, som sedan minst tre månader uppburit löpande understöd direkt från nämnden; 3) direkta bidrag till flyktings resekostnader, oavsett tidpunkten för flyktingens ankomst till riket; samt 4) statsbidrag till flyktingskommittéer och utlandssvenskarnas förening. Övriga ärenden skulle övertagas av de ordinarie socialvårdande organen.

Efter den föreslagna övergångstidens slut borde enligt nämndens uppfattning samtliga flyktingar överföras till de ordinarie socialvårdsorganen. Vissa uppgifter, som icke lämpligen kunde påläggas dessa organ, borde enligt nämndens mening anförtros åt utlänningskommissionen. Detta skulle gälla dels frågor om restitution till flyktingskommittéerna för understöd och resekostnader, dels tillsynen över utlandssvenskarnas förenings understödsverksamhet för svensktyskar och betalningen av kostnaderna härför och dels nämndens direkt till flyktingar utgivna resebidrag.

Över flyktingsnämndens förslag avgåvos yttranden av utlänningskommissionen, socialstyrelsen samt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.

Utlänningskommissionen uttalade sammanfattningsvis, att frågan om en avveckling av flyktingsnämnden syntes böra göras till föremål för närmare utredning, lämpligen genom särskilt tillkallade sakkunniga. Övervägas borde därvid, huruvida icke i stället för en total avveckling av den extra flyktingshjälpen regler borde fastställas, som innebure en begränsning i densamma genom bestämmandet av en tidsfrist, räknad från flyktingens ankomst till riket, under vilken hjälpen finge utgå. Därest emellertid Kungl. Maj:t skulle finna, att av statsfinansiella eller andra skäl den extra flyktingshjälpen icke vidare skulle utgå, syntes det böra närmare undersökas om och i vad mån statsbidrag skulle kunna utgå till fattigvårdsmyndigheterna dels för åt flyktning lämnad fattigvård enligt 2 § fattigvårdslagen och dels för de ökade administrationskostnader, som kunde uppkomma genom ökningen av antalet fattigvårdsärenden för utlänningar.

Socialstyrelsen ställde sig tveksam till lämpligheten av en successiv avveckling av flyktingsnämndens verksamhet. En dylik form för avvecklingen skulle medföra, att flyktingarna under avvecklingstiden uppdelades i två kategorier, vilket skulle medföra praktiska svårigheter. Socialstyrelsen föreslog därför, att nämndens verksamhet vid lämplig tidpunkt skulle upphöra

på en gång. Styrelsen underströk betydelsen av att flyktingarna erhöles nödig starthjälp och föreslog i samband därmed en ändring av 60 § fattigvårdslagen så att fattigvårdssamhälle skulle kunna erhålla gottgörelse av staten för fattigvård, som enligt 2 § lämnats flykting i avsikt att göra det möjligt för honom att själv försörja sig. Gottgörelsen borde ej utgå med högre belopp än som kunde anses erforderligt för att ernå det med understödet avsedda syftet. En närmare utredning syntes erforderlig i olika avseenden, innan beslut meddelades om flyktingsnämndens upplösning. Nämnden borde enligt socialstyrelsens mening få i uppdrag att i samråd med socialstyrelsen och utlänningskommissionen verkställa utredning och avgiva förslag rörande de åtgärder, som lämpligen borde vidtagas, då nämndens verksamhet upphörde.

Svenska fattigvårds- och barnvårdsförbundet behandlade i sitt yttrande verkningarna av flyktingshjälpens överförande till de ordinarie socialvårdande organen. Härutinnan framhöll förbundet, att det speciellt under en övergångstid torde uppstå vissa svårigheter för socialvårdsorganen att möta och bemästra den extra arbetsbelastning, som tillkomsten av samtliga hjälpbehövande flyktingar till det ordinarie klientelet skulle innebära. I vart fall kunde man förutsätta, att det icke bleve möjligt att ägna flyktingarna den speciella uppmärksamhet och personliga omsorg, som vore nödvändig. Starka skäl talade sålunda för att huvudparten av flyktingarna alltfort skulle erhålla hjälp genom flyktingsnämnden. Nämndens förslag angående överförande av det äldre flyktingsklientelet till de ordinarie socialvårdande organen komme icke att vålla några svårigheter av betydelse på grund av det relativt ringa antal flyktingar, varom vore fråga. Förbundet framhöll emellertid, att förslaget komme att få vissa ekonomiska konsekvenser för kommunerna, när dessa endast kunde erhålla ersättning av staten för fattigvård, som meddelats jämlikt 1 § fattigvårdslagen. Förbundet ansåg därför, att särskilda administrativa föreskrifter borde meddelas om en mindre sträng tillämpning av statsbidragsbestämmelserna i fattigvårdslagen ävensom att de ordinarie socialvårdande organen under avvecklingstiden borde beredas möjlighet att hos flyktingsnämnden erhålla erforderliga råd och upplysningar.

D. Flyktingshjälpens framtida bedrivande.

Utredningsmannen.

Utredningsmannen har föreslagit, att såväl utlänningskommissionens som flyktingsnämndens sociala verksamhet skall successivt avvecklas i enlighet med en av utredningsmannen framlagd plan. Denna avveckling skulle ske under ledning av flyktingsnämnden och för detta ändamål borde utlänningskommissionens sociala verksamhet, i den mån den icke kunde omedelbart avvecklas, överföras å flyktingsnämnden.

I fråga om utlänningskommissionens lägerverksamhet har utredningsmannen uttalat, att det torde få anses lämpligt, att det flyktingsklientel, som är omhändertaget å kommissionens läger för sjuka, konvalescenter och

åldringar, snarast beredes tillfälle att så långt möjligt få vård vid ordinarie sjukvårdsanstalter och att planläggningen härav liksom undersökningen av hur flyktingarna på bästa sätt kunna tagas om hand intill dess tillräckligt antal platser på nämnda anstalter finnas tillgängliga sker i samråd med medicinalstyrelsen. Beträffande de närmare detaljerna för en sådan anordnings genomförande har utredningsmannen anfört följande.

Vid förhandlingar, som förts med medicinalstyrelsen rörande hithörande problem, har denna ställt sig välvillig till förslagen och uppgivit sig vilja medverka i den mån personal och medel ställas till dess förfogande. Styrelsen avser att för vården av tuberkulösa flyktingar använda de E-paviljonger, som redan tidigare genom styrelsens försorg finnas uppförda för flyktingar vid vissa sjukhus men som ännu ej tagits i bruk. Härvid skulle vederbörande landsting svara för driften. Övriga sjuka, som kräva specialvård, såsom sinnessjuka eller nervklena, avses att på annat sätt omhändertagas. I den mån det bedömes lämpligt att för vård av flyktingarna fortfarande behålla vissa av utlänningskommissionens läger, skulle driften av dessa anförtros åt landstingen på liknande sätt som beträffande E-paviljongerna. Härvid kan tilläggas, att särskilt konvalescentvården, till vilken även flertalet av förut uppräknade fall torde få anses höra, troligen kommer att nödvändiggöra, att dessutom ett antal dylika, från de allmänna sjukvårdsanstalterna fristående läger, finnas tillgängliga.

Det må i detta sammanhang framhållas, att medicinalstyrelsen sedan sommaren 1945 åtnjuter statsanslag för administreringen av ett flertal för flyktingar upprättade beredskapssjukhus och provisoriska sjukhus, varvid styrelsen som regel träffat överenskommelse med vederbörande landsting om själva driften av dessa sjukhus.

Vid preliminära underhandlingar med svenska landstingsförbundet har förbundet förklarat sig villigt att medverka till den nu skisserade ordningens genomförande. Den omflyttning av klientelet mellan de olika lägren och sjukförläggningarna för flyktingar, vilken, sedan den föreslagna omläggningen genomförts, av olika skäl kan bli erforderlig, skulle ombesörjas lokalt enligt direktiv från medicinalstyrelsen, vari även skulle inbegripas tillfrisknade flyktingars utskrivning och överföring till arbetsförmedlingsläger.

Den centrala överblick, som kommer att erfordras beträffande åsyftade flyktingars sjukhus- och konvalescentvård, kommer alltså att upprätthållas av medicinalstyrelsen dels genom från de olika anstalterna regelbundet infordrade rapporter angående beläggning m. m., dels även i samband med granskning och betalning av utgifterna för denna flyktingsvård, som avses att hundraprocentigt gäldas med till medicinalstyrelsens förfogande ställt statsanslag.

Sedan en flykting väl tillfrisknat och utskrivits, bör vederbörande i mån av senare behov av sjukhusvård eller konvalescentvård icke äga återvända till dessa speciella flyktingläger utan i vanlig ordning remitteras till allmänna konvalescent- eller sjukvårdsanstalter. Härigenom ernås den åsyftade successiva minskningen av beläggningen på flyktinglägren.

Utlänningskommissionens mödra- och spädbarnshem samt upptagningshem för barn skulle enligt utredningsmannens förslag likaledes avvecklas och klientelet intagas på de ordinarie barnvårdsanstalterna. Beträffande planen i denna del har utredningsmannen anfört följande.

Den platsbrist, som för närvarande råder å nämnda anstalter, torde nödvändiggöra, att en del av de ifrågakvarande speciella hemmen under en av-

vecklingstid bibehållas. Vid förhandlingar, som härom förts med socialstyrelsen, har uttalats, att de speciella hemmen för flyktingklientelet av denna art under avvecklingstiden borde drivas av landsting eller andra lämpliga organ under socialstyrelsens överinseende, varvid kostnaderna för driften skulle gäldas av flyktingsnämnden. Intagning på hemmen och barnens utplacering i fosterhem etc. skulle kunna förmedlas av socialstyrelsen, under förutsättning att en särskild tjänsteman finge hos styrelsen anställas med uppdrag att närmast handhava dessa uppgifter.

Utredningsmannen har erinrat om att sedan hösten 1945 till Sverige såsom flyktingar inkommit ett mindre antal ensamma barn, vilka placerats i utlänningskommissionens hem, samt att man torde böra räkna med att barn av denna kategori även i fortsättningen kunna anlända hit. I den mån så sker, borde dessa från mottagningsförläggningarna genom socialstyrelsens försorg placeras i lämpliga upptagningshem för att sedan i mån av behov på annat sätt omhändertagas.

Till arbetsmarknadskommissionen har utredningsmannen föreslagit överförande av utlänningskommissionens mottagningscentraler, arbetsförmedlingsläger samt förrådsverksamhet. Förslaget härom har närmare utvecklats på följande sätt.

Uppgiften att upprätta och driva mottagningscentraler torde rent organisatoriskt utan olägenhet kunna överföras på arbetsmarknadsmyndigheterna. Dessa organ äro icke främmande för dylik verksamhet eftersom de omhändertaga lägerverksamhet för dels flyktingar, som deltagit i olika av dem anvisade arbetsuppgifter, såsom vägarbeten, skogsavverkning och fornminnesvårdsarbeten, dels norska skolelever, som förlagts i av dessa myndigheter anordnade skolinternat, i vissa fall f. d. flyktingsförläggningar. Slutligen ingår i arbetsmarknadsorganens ordinarie arbetsuppgifter att hålla lager av förläggningsmateriel att användas vid igångsättandet av beredskapsarbeten och liknande. En rationalisering för statsverket kan därför påräknas, om förenämnda lägerverksamhet uppdrages åt arbetsmarknadsmyndigheterna eftersom dessa ändock komma att driva intendentur och förrådsverksamhet, vilket däremot den centrala utlänningsmyndigheten skulle kunna befrias från enligt nämnda förslag. Ett införlivande med arbetsmarknadskommissionens intendenturverksamhet av utlänningskommissionens enligt detta förslag överflödiga verksamhet av samma slag, speciellt dess centralförråd i Bäckehagen, skulle därför i detta sammanhang vara att förorda. Att på mottagningsförläggningarna svara för utlänningskontrollen och därmed sammanhängande uppgifter torde utan svårighet kunna uppdragas åt den centrala utlänningsmyndigheten och polismyndigheterna även om arbetsmarknadsorganen stå för själva administrationen. Slutligen kan i detta sammanhang nämnas, att enligt vad utredningen erfarit det föreslagits, att organiserandet av en eventuell samlad överföring av utländsk arbetskraft skulle uppdragas åt arbetsmarknadskommissionen, som alltså under alla omständigheter skulle behöva i annat sammanhang vidtagna anordningar motsvarande dem som nyss föreslagits. I den mån det klientel vid mottagningscentralerna, som icke skall arbetsförmedlas — vanligen utlänningar, som mottagas av släktingar och vänner — skulle i och för hjälp behöva få kontakt med ordinarie socialvårdande organ, skulle detta kunna ske genom vederbörande länsarbetsnämnds utlänningskonsulent.

Vid de arbetsförmedlingsläger, som finnas, skola endast sådana utlänningar, som friskförklarats från konvalescenthem eller motsvarande, vistas

för att skyndsammast möjligt genom den vid lägret särskilt upprättade arbetsförmedlingen placeras i lämpligt arbete. Med hänsyn till att friskförklaring av konvalescenter endast i ringa omfattning torde kunna komma att äga rum för det nu återstående lägerklientelet, torde måhända behov av speciella arbetsförmedlingsläger i fortsättningen icke föreligga. Möjligen skulle klientelet kunna överföras till mottagningscentralerna för att genom dessas arbetsförmedlingar placeras i arbete. I undantagsfall skulle även förmedling direkt från konvalescenthemmen kunna tänkas genom närmaste arbetsförmedling eller länsarbetsnämndens utlänningskonsulent. I den mån arbetsförmedlingsläger emellertid i fortsättningen skulle erfordras, synes driften av själva lägeradministrationen böra överföras på arbetsmarknadsorganen, eftersom detta slag av lägerverksamhet huvudsakligen synes vara en arbetsförmedlingsuppgift.

En överföring till arbetsmarknadsorganen av sådan lägerverksamhet, som äger samband med arbetsförmedlingsuppgiften, skulle måhända även ur personalsynpunkt kunna betecknas som en rationalisering, då en minskning av båda myndigheternas nuvarande sammanlagda personal på lägren troligen kunde åvägbringas. Genom den föreslagna ordningen ernås även garanti för att lägerledningens och själva arbetsförmedlingens intressen arbeta i samma riktning, en betydelsefull faktor i strävandena att snarast möjligt avveckla lägerverksamheten.

Även utlänningskommissionens härefter kvarstående läger, nämligen gymnasiet i Sigtuna och kommissionens skolhem, har utredningsmannen föreslagit skola överföras till arbetsmarknadskommissionen. Till motivering härav har anförts.

Då det knappast kan anses rationellt att upprätthålla utlänningskommissionens förläggningsadministration för ett enda läger, bör driften av gymnasiet kunna uppdragas åt arbetsmarknadskommissionen. Tilläggas kan, att vissa elever skola där avlägga sin examen den 15 februari, återstoden den 15 augusti 1947. Efter avslutad skolgång skall troligen flertalet söka sig arbete i öppna marknaden. Det skulle därför för vederbörande kunna anses som enbart fördelaktigt, om en intim kontakt med arbetsmarknadsmyndigheterna åvägbringades snarast möjligt, så att ungdomarna kontinuerligt kunna komma i åtnjutande av bland annat den yrkesvägledningsverksamhet, som arbetsförmedlingen kan bistå med. Så snart kursverksamheten slutförts, skulle därför gymnasiet kunna betraktas såsom arbetsförmedlingsläger.

På framställning av mosaiska församlingen i Stockholm beslöt utlänningskommissionen den 24 september 1946, att den av kommissionen bedrivna skolverksamheten för judiska repatriander och flyktingar under 18 år skulle fortgå till den 1 april 1947. Förhandlingar med församlingen ha givit till resultat, att denna önskar, att skolverksamheten i allmänhet bedrives ytterligare ett år. Lämpligen kunde församlingen själv övertaga den fortsatta driften av skolorna och härför få påräkna ekonomiskt stöd av flyktingsnämnden. Detta förslag har framlagts för församlingen, som lovat närmare pröva detsamma.

Utlänningskommissionen har även upprättat en polsk skola, vilken dock i likhet med övrig skolverksamhet bör avvecklas, varom förhandlingar komma att upptagas med vederbörande myndigheter.

Utredningsmannen har vidare förordat, att på arbetsmarknadsorganen skulle överföras uppgiften att för flyktingar, som i fortsättningen från läger

eller sjukhus utplaceras i arbete, bekosta den starthjälp i form av kläder, kontantbidrag och möbler, som nu betalas av utlänningskommissionen och flyktingsnämnden. Härom har följande anförts.

Dessa bidrag böra endast utlämnas mot återbetalningsskyldighet, som dock i särskilt ömmande fall bör kunna hävas. Omläggningen skulle rent praktiskt innebära en förenkling i vissa avseenden. Arbetsmarknadskommissionens kameral- och förrådsbyrå har nämligen ombesörjt och ombesörjer alltjämt utrustningsverksamhet för sociala byråns och flyktingsnämndens räkning och har därigenom i stor omfattning omhändertäckt inköp och utrustning åt flyktingar. Härvid har räkning på dessa kostnader liksom de olika slag av hjälp, som utgått genom arbetsmarknadsorganen, efter granskning av vederbörande länsarbetsnämnd samt arbetsmarknadskommissionen måst tillställas utlänningskommissionen eller flyktingsnämnden för liknande detaljgranskning. Omläggningen innebär, att alla bokförings- och kontrollåtgärder skulle komma att stanna hos den verkställande myndigheten, som i fortsättningen alltså även blir den betalande.

I promemorian har omförmålts, att sociala byråns befattning med transporter av repatriandi enligt fattat beslut skulle upphöra från och med den 15 februari 1947. Arbetet med de resor, vilka efter denna tidpunkt likväl kunna komma att bli aktuella, har utredningsmannen funnit kunna fullgöras av flyktingsnämnden.

Utredningsmannen har uttalat, att flyktingsnämnden i fortsättningen tills vidare bör vara forum för den individuella omvårdnaden av flyktingarna. Kommissionen skulle härigenom kunna befrias från skyldigheten att taga befattning med någon form av egentlig flyktingshjälp och avvecklingen av denna form av krisverksamhet skulle helt ombesörjas av flyktingsnämnden.

Beträffande flyktingsnämndens verksamhet har utredningsmannen förordat en avveckling av densamma i etapper. I den första etappen skulle verksamheten för hjälp vid arbetslöshet, hjälp till omskolning samt starthjälp överföras å arbetsmarknadskommissionen. Flyktingsnämndens direkta hjälpverksamhet i övrigt skulle däremot bibehållas hos nämnden, dock att fattigvårdsstyrelser och länsarbetsnämnder skulle anlitas som ombud vid hjälpverksamheten. I den andra avvecklingsetappen, vilken skulle påbörjas vid tidpunkt som Kungl. Maj:t bestämde, skulle nämndens återstående direkta hjälpverksamhet — med undantag för vissa särskilda arbetsuppgifter — helt upphöra. Därvid skulle flyktingarna i likhet med andra utlänningar vid behov av hjälp från det allmännas sida hänvisas att anlita de kommunala hjälporganen, fattigvårdsstyrelser och barnavårdsnämnder. Härigenom skulle vinnas, att flyktingarna då det gäller sådan hjälp i princip skulle erhålla samma ställning som svenska medborgare. De särskilda arbetsuppgifter, vilka efter andra etappen i avvecklingen skulle bibehållas hos nämnden, skulle huvudsakligen omfatta bidrag till flyktingskommittéer.

Till motivering av planen för avveckling av flyktingsnämndens hittillsvarande verksamhet har utredningsmannen anförts, att man troligen kan räkna med att flyktingarnas behov av ekonomisk hjälp kontinuerligt kommer att avtaga, huvudsakligen beroende på att de numera vistats i landet under läng-

re tid samt därvid vunnit anknjytning till svenskt samhällsliv, icke minst därigenom att ett mycket stort antal flyktingar erhållit arbetsanställning.

Till stöd för förslaget, att arbetslöshetshjälpen för flyktingar skulle överföras på arbetsmarknadsorganen har utredningsmannen framhållit, att det alltid kommer att bli dessa organ, som tidigast få kontakt med inträffade förändringar på arbetsmarknaden i fråga om sysselsättningsmöjligheterna. Då det med all säkerhet i första hand bli utlänningsarna, som få lämna sina anställningar vid en åtstramning på arbetsmarknaden, särskilt som en icke oväsentlig del av desamma nu har svårighet att erhålla annat än ytterst tillfälliga anställningar, föreligger redan nu behov av att arbetsmarknadsorganen få i uppgift att svara för uppläggnings- och utformningen av en enhetlig arbetslöshetspolitik även för utlänningsarna.

Beträffande den inverkan i hjälpavseende förslaget om indragande i övrigt av den direkta hjälpverksamheten genom flyktingsnämnden skulle hava för flyktingarna har utredningsmannen anfört följande.

Därest flyktingarna såsom andra utlänningsarna hänvisas till de kommunala hjälporganen, skulle desamma alltså beredas hjälp vid minderårighet och arbetsoförmåga, d. v. s. erhålla fattigvård enligt 1 § fattigvårdslagen och hjälp enligt lagen om samhällets barnavård. I alla dessa fall äro de kommunala organen — fattigvårdsstyrelser och barnavårdsnämnder — skyldiga att ingripa.

Vidare skulle flykting och för flykting försörjningspliktig bli på liknande sätt som svenska medborgare ersättningskyldiga till det allmänna för erhallen vård, vilket nu icke är fallet. Nämnas kan dock, att flyktingsnämnden med hänsyn härtill i viss omfattning utlämnat bidrag såsom lån och att den vårdtagande flyktingen på så sätt blivit ersättningskyldig.

Då vårdkostnaderna enligt 60 § fattigvårdslagen och 63 § lagen om samhällets barnavård ersättas av staten, belastas kommunerna i regel icke av denna hjälpverksamhet på annat sätt än att länsstyrelsernas och de kommunala organens administrativa arbete i viss grad kommer att öka.

Skyldighet att lämna utlänningsarna sådan hjälp, som omnämnes i 2 § fattigvårdslagen, finnes icke för fattigvårdsstyrelse liksom sådan skyldighet icke förefinnes, då det gäller svenska medborgare. Då ersättning av staten för fattigvård enligt sistnämnda paragraf icke enligt nu gällande bestämmelser kan erhållas, torde utlänningsarna i viss utsträckning icke kunna påräkna sådan hjälp, ehuru en hel del fattigvårdsstyrelser — särskilt i de större kommunerna — säkerligen icke komma att undandraga sig att även lämna sådant understöd, särskilt om utlänningsarna under längre tids vistelse i kommunen där haft arbetsanställning och erlagt skatt till kommunen.

Därest emellertid starthjälp, hjälp till omskolning och understöd vid arbetslöshet för utlänningsarna, som förut anförts, skulle kunna lämnas av arbetsmarknadskommissionen, torde flyktingarnas behov av hjälp enligt 2 § fattigvårdslagen bli mindre betydande.

Utredningsmannen har framhållit, att i ett särskilt avseende den direkta flyktingshjälpens avskaffande skulle innebära ett försämrat läge för flyktingarna. Enligt nu gällande bestämmelser kan mödranhjälp endast lämnas kvinnan, som författningsenligt skall vara mantalsskriven i riket och som är svensk medborgare, dock att Kungl. Maj:t äger, under förutsättning av ömsesidighet, ingå överenskommelse med främmande stat, att dess medborgare

skola i avseende å tillämpning av mödrahjälpsförordningen likställas med svenska medborgare. Någon sådan överenskommelse har hitintills icke träffats. Vid lämnandet av hjälp av detta slag har flyktingsnämnden helt följt de i den gällande mödrahjälpsförordningen och av socialstyrelsen uppdragna riktlinjerna för mödrahjälps meddelande. För undvikande av ifrågavarande försämring för flyktningarna har utredningsmannen föreslagit, att Kungl. Maj:t med stöd av lagen den 17 juni 1938 angående rätt för Konungen att meddela förordnande om vissa förmåner åt statslösa m. fl. utfärda bestämmelser om att personer, vilka stadigvarande vistas i riket och icke någonstädes äga medborgarskap eller, ehuru de äga medborgarskap, icke åtnjuta sitt hemlands skydd, skola i avseende å tillämpningen av förordningen den 11 juni 1937 om mödrahjälp likställas med svenska medborgare. Beträffande den föreslagna ändringens tillämpning har utredningsmannen anfört följande.

Då det kan möta svårigheter för mödrahjälpsnämnderna att avgöra, huruvida utländsk kvinna bör betraktas såsom statslös eller därmed likställd person och huruvida sökanden bör anses ha stadigvarande hemvist i Sverige, synes det lämpligt att i ärende angående mödrahjälp åt utlänning varom här är fråga, barnavårdsnämnden, innan nämnden med yttrande överlämnar ansökan om mödrahjälp till mödrahjälpsnämnden, inhämtar utlåtande av den centrala utlänningsmyndigheten. Denna blir därigenom i tillfälle att giva uttryck åt sin uppfattning om sökandens flyktingskap och kan även lämna upplysningar av värde för bedömande huruvida utlänningen kan anses ha stadigvarande hemvist i riket. Uppgift kan sålunda av utlänningsmyndigheten lämnas om längden av sökandens vistelse i Sverige, de resor vederbörande företagit till annat land, det uppgivna syftet med vistelsen här samt beviljade uppehålls- och arbetstillstånd. Ett remissförfarande av nu angiven art torde icke i nämnvärd grad behöva fördröja handläggningen av mödrahjälpsärendet.

För undvikande av att kommun gör ekonomisk förlust vid meddelande av fattigvård enligt 1 § fattigvårdslagen åt utlänning genom intagande av denne å kommunens fattigvårdsanstalt, har utredningsmannen föreslagit, att frågan om höjning av den av Kungl. Maj:t utfärdade vårdtaxan upptages till prövning. Härom har utredningsmannen anfört följande.

De i denna taxa fastställda beloppen torde på grund av de senare årens prisstegringar på livsmedel m. m. icke tillnärmelsevis täcka den verkliga kostnaden, varför kommunen i sådana fall själv får svara för en icke obetydlig del av den till utlänningen utgående vården. Då det kan inträffa, att en kommun kan bli skyldig att lämna en arbetsoförmögen utlänning, som till och med rent tillfälligt vistas inom kommunen, vård på kommunens fattigvårdsanstalt under årtal, kan detta icke anses tillfredsställande. Det synes därför angeläget, att de i taxan angivna ersättningsbeloppen höjas så, att desamma komma att bättre svara mot de verkliga kostnaderna. Då en sådan höjning överhuvudtaget torde kunna anses skäligen, vill utredningen föreslå, att denna fråga av Kungl. Maj:t upptages till omprövning.

Med anledning av utlänningskommissionens i yttrande över flyktingsnämndens plan för verksamhetens avveckling gjorda uttalande, att undersökning borde göras i vad mån statsbidrag skulle kunna utgå till fattigvårdsmyndigheterna för de ökade administrationskostnader, som kunde

uppkomma genom ökningen av antalet fattigvårdsärenden för utlänningar, har utredningsmannen förklarat sig icke kunna tillstyrka, att statsbidrag skall utgå härför. Till motivering härav har utredningsmannen anfört.

Utredningen vill påpeka, att fattigvårdsstyrelser enligt gällande lagstiftning äro skyldiga att utan ersättning för administrationskostnader lämna utlänningar hjälp enligt 1 § fattigvårdslagen. Detsamma gäller, då utländska barn behöva omhändertagas enligt lagen om samhällets barnavård m. m. Därtill kommer, att fattigvårdsstyrelse enligt 6 § i kungörelsen om statlig och statsunderstödd flyktingshjälp bör biträda flyktingsnämnden i dess verksamhet. Många fattigvårdsstyrelser i landets olika delar äro på grund härav för närvarande flyktingsnämndens ombud och verkställa utan någon särskild ersättning för nämndens räkning såväl utredningar som utbetalning av understöd m. m. Dessutom kan framhållas, att de kommuner, där socialvårdsorganen efter den speciella flyktingshjälpens avskaffande skulle behöva i högre grad än vad nu är fallet syssla med hjälp till flyktingar, i regel kunna påräkna skatt från åtskilliga där arbetsanställda utlänningar, för vilka kommunen vid behov av hjälp enligt 1 § fattigvårdslagen får gottgörelse av staten.

Beträffande de efter andra avvecklingsetappen kvarstående särskilda arbetsuppgifterna för nämnden har utredningsmannen anfört följande.

Det torde få anses välbetänkt, att flyktingsnämnden får tillfälle att ytterligare någon tid lämna bidrag till flyktingskommittéerna, då dessas betydelse för sitt speciella klientel måste anses värdefullt och det stöd och den omvårdnad, flyktingarna genom kommittéerna erhålla, underlättar deras anpassning och avlasta andra hjälporgan. Tilläggas kan, att den hjälp, som för närvarande på grund av kommittéernas verksamhet endast delvis behöves utgå av statsmedel, i annat fall skulle kunna komma att hundra procentigt drabba statsanslagen.

Flyktingar, som önska resa till annat land, ha efter framställning till flyktingsnämnden kunnat erhålla bidrag att täcka resekostnaderna. Det brukar härvid gälla såväl återresor till hemlandet som vidare emigration till annat land. Det torde ur flera synpunkter vara lämpligt, att hjälp lämnas flyktingar att så snart förhållandena det medgiva återvända till sina hemländer. Men även sådana flyktingar böra bistås, vilka visat svårigheter att akklimatisera sig med svenska förhållanden och som därför söka sig till länder, som bättre motsvara vederbörandes invanda miljö. Det synes fullt i linje med en humanitär flyktingspolitik att även i fortsättningen ekonomiskt stödja dylik verksamhet.

Som redan nämnts kan det tänkas, att vissa uppgifter i samband med den fortsatta lägerverksamheten för flyktingar icke helt kunna övertagas av de administrerande organen. Där så erfordras bör därför flyktingsnämnden kunna träda emellan och svara för uppkommande kostnader.

Därest starthjälp, hjälp till omskolning och understöd vid arbetslöshet skulle kunna lämnas av statens arbetsmarknadskommission och utländsk moder, som är att betrakta som flykting, i regel skulle kunna erhålla mödrahjälp, torde som förut påpekats flyktingarnas behov av hjälp enligt 2 § fattigvårdslagen icke bliva betydande. Emellertid torde under en viss övergångstid behov av särskild hjälp för en eller annan flykting trots detta kunna uppstå. Därest sådana fall bliva aktuella, synes det lämpligt att flyktingsnämnden efter hänvändelse från bland annat vederbörande länsarbetsnämnd skulle kunna bevilja erforderlig hjälp. Det bör dock förutsättas, att sådan hjälp endast skall lämnas i undantagsfall och att flyktingsnämndens hjälp-

verksamhet i sådana fall bör vara inskränkt. I den mån sådan speciell hjälp prövas böra utgå, synes densamma kunna efter flyktingsnämndens uppdrag utbetalas genom vederbörande länsarbetsnämnd och påföras nämndens anslag hos arbetsmarknadscommissionen. Som i det följande föreslås bör nämningen kommissionen bland annat ombesörja av flyktingsnämnden beslutade utbetalningar.

Utredningsmannen har slutligen uttalat, att, så snart det anses lämpligt efter andra etappens slutförande, frågan om nämndens totala avveckling ånyo bör upptagas till prövning.

Beträffande flyktingsnämndens framtida organisation har utredningsmannen föreslagit, att nämnden även i fortsättningen skall bestå av fem ledamöter med personliga ersättare, varvid bland dessa ordförande och vice ordförande torde böra utses av Kungl. Maj:t. Dessa böra härför erhålla särskilt arvode. Särskild sekreterare åt nämnden skulle härjämte förordnas. Utredningsmannen har slutligen föreslagit, att flyktingsnämndens kansli skall överflyttas från utlänningscommissionen till arbetsmarknadscommissionen samt härom anfört följande.

När det gäller frågan, vart flyktingsnämndens kansli i fortsättningen bör förläggas, kan man till en början konstatera, att någon egentlig bundenhet till det centrala utlänningsorganet icke längre existerar och att detta på grund av sin avsaknad av lokala organ icke är särskilt lämpat för uppgiften. Att bilda ett fristående kansli kan icke heller anses befogat. Däremot tala starka skäl för att flyktingsnämnden för verkställighet av sina beslut bibehåller sin lokala representation vid länsarbetsnämnderna. I den utsträckning personal erfordras för central handläggning av ärenden åt flyktingsnämnden, synes det lämpligt att denna ställes till förfogande av den ordinarie chefsmyndigheten för dessa lokalorgan, d. v. s. arbetsmarknadscommissionen. Detta motiveras även av att huvudparten av de ärenden, flyktingsnämnden kommer att få taga ställning till, troligen aktualiseras av de lokala arbetsmarknadsorganen liksom att arbetsmarknadsorganen under alla omständigheter komma att ha befattning med flyktingsfrågor genom sin handläggning av arbetslöshetshjälpen.

Yttrandena.

De av utredningsmannen framförda förslagen till avveckling av utlänningscommissionens sociala verksamhet och successiv reducering av flyktingsnämndens uppgifter ha i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissmyndigheterna. *Statens utlänningscommission* uttalar sålunda, att kommissionen delar utredningsmannens uppfattning angående önskvärdheten av att kommissionens sociala verksamhet och flyktingsnämndens uppgifter successivt överföras å de ordinarie socialvårdande organen, samt tillstyrker förslaget härom ävensom de av utredningsmannen föreslagna formerna för verksamhetens fortsatta bedrivande av sistnämnda organ. *Utlänningscommissionens personalförening* finner de utarbetade etapperna för en successiv avveckling av flyktingsnämndens verksamhet i stort sett ändamålsenliga. Däremot anser föreningen den framlagda organisationsplanen för avveckling av utlänningscommissionens sociala verksamhet onödigt komplicerad. Föreningen utvecklar det senare uttalandet på följande sätt.

Det förefaller icke vara ändamålsenligt, att den nuvarande lägerverksamheten uppdelas på ett flertal olika myndigheter, varvid icke blott olika myndigheter i olika fall komma att svara för administrationen och driften av lägren utan även olika myndigheter bliva kontrollinstanser. Med den relativt begränsade omfattning, som lägerverksamheten nu har, synes det fastmer praktiskt, att denna handhaves av en central myndighet. Vid övervägande av vilken myndighet som då främst bör ifrågakomma, har föreningen för sin del velat förorda flyktingsnämnden, som ju redan har den största erfarenhet på området. Att i nuvarande läge exempelvis inkoppla medicinalstyrelsen och arbetsmarknadskommissionen såsom var för sig centrala organ för lägerverksamheten verkar vara ett alltför osmidigt arrangemang. Det kan starkt ifrågasättas, om det lämpligaste sättet att avveckla en krisbetonad verksamhet är att överföra denna från en kommission till olika ordinarie ämbetsverk — även arbetsmarknadskommissionen väntas ju bliva ett dylikt ordinarie organ den 1 juli 1947. Den i utredningen på tal om arbetsmarknadskommissionen anförda motiveringen kan icke heller väga tungt, om man betänker, att endast ett rent arbetsförmedlingsläger och tre mottagningscentraler för närvarande äro i drift och att arbetsförmedlingsfallen bland det nuvarande lägerklientelet utgör ett försvinnande mindretal. Ett successivt överförande av det kvarvarande lägerklientelet på ordinarie vård- och hjälpinrättningar — i den mån platser bliva disponibla — synes lika väl kunna organiseras av flyktingsnämnden som någon annan myndighet.

Beträffande det praktiska genomförandet av förslaget om avveckling av utlänningskommissionens lägerverksamhet har *socialstyrelsen* framhållit vikten av att samråd i god tid äger rum med styrelsen. Sådant samråd är i synnerhet påkallat för placering av åldringar i ålderdomshem och för barnavårdens ordnande. Styrelsen har även anfört följande speciella synpunkter å den framtida flyktingshjälpen i form av lägervistelse.

Utredningen anser det lämpligt, att det klientel, som för närvarande vårdas å speciella läger och hem för kroniskt sjuka, snarast beredes tillfälle att så långt möjligt få vård vid ordinarie sjukvårdsanstalter. Till detta i och för sig naturliga önskemål vill socialstyrelsen emellertid foga en erinran om den rådande allvarliga bristen på vårdplatser å sjukhem etc. Styrelsen har vid flera tillfällen riktat uppmärksamheten på de olyckliga konsekvenserna för ålderdomshemmen av den stora bristen på platser för sjukvård. I nu förevarande sammanhang vill styrelsen enträget förorda en sådan utbyggnad och utrustning av utlänningskommissionens och flyktingsnämndens nuvarande konvalescentläger och vårdhem, att dessa framgent kunna fylla sina uppgifter. En inskränkning av dessa vårdanstalter är i rådande läge och för överskådlig framtid otänkbar. Vad som nu sagts gäller i lika hög grad om vården av de sinnessjuka och nervklena som om de kroniskt kroppssjuka patienterna.

I fråga om de normala åldringarna, för närvarande uppskattade till ett femtiotal, torde möjligheter föreligga för vård å vissa ålderdomshem. Härom bör emellertid, såsom framhållits, närmare samråd äga rum med socialstyrelsen.

I vad förslaget avser utlänningskommissionens mödra- och spädbarnshem samt upptagningshem har samråd redan i viss mån ägt rum med socialstyrelsen. Men även här vill styrelsen betona vikten av nära samråd inför de praktiska dispositionerna och särskilt understryka att styrelsens medverkan vid intagning av barn på hemmen och utplacering i fosterhem förutsätter

medgivande att en särskild för dessa uppgifter kvalificerad tjänsteman får anställas hos styrelsen. Uppgifterna skulle taga minst ett halvt års tid i anspråk och medgivandet torde därför gälla ett halvt år.

Även *medicinalstyrelsen* har berört frågan om formen för flyktingars bistående genom deras omhändertagande å sjukhus och läger m. m., därvid styrelsen anfört följande.

Av utredningen framgår, att de flyktingar, som nu äro omhändertagna å de av utlänningskommissionen och statens flyktingsnämnd drivna lägren, till långt övervägande delen även i fortsättningen synas vara i behov av sjukhusvård eller annan medicinsk omvårdnad.

En kategori, som särskilt bör uppmärksammas, utgör de tuberkulösa fallen, enligt utredningen uppgående till omkring 400. Medicinalstyrelsen har möjlighet att emottaga dessa fall å s. k. E-paviljonger vid vissa sanatorier, under förutsättning att berörda landsting åtaga sig att svara för driften av desamma, och att kostnaderna härför helt ersättas landstingen av staten. Överflyttningen till nämnda paviljonger kan emellertid ske endast successivt allteftersom de hinna bliva färdigutrustade och erforderlig personal kunnat anskaffas. Läkarvården avses att under sanatorieläkarnas överinseende omhänderhavas av utländska läkare, som därtill av medicinalstyrelsen förordnas.

Övriga i utredningen berörda kategorier vårdbehövande flyktingar, som vistas å läger, äro en var till numerären avsevärt mindre än kategorien tuberkulösa och omfatta sammanlagt ej ett lika stort antal som sistnämnda kategori.

Det sinnessjuka klientelet avses att såsom hittills omhändertagas å statens sinnessjukhus. De nervklena åter avser styrelsen att åtminstone till en del kunna bereda vård å till vissa sinnessjukhus anslutna provisoriska avdelningar.

Var övriga, i utredningen såsom invalider, reumatiker, kroniskt sjuka, blinda, konvalescenter och åldringar betecknade kategorier lämpligen böra definitivt omhändertagas, kan för närvarande ej med säkerhet bedömas, i avsaknad som man är av kändedom om tillståndet hos de särskilda fallen. Först efter en närmare undersökning av klientelet får ställning tagas härtill. Det synes därför lämpligt att tills vidare sammanföra här avsedda kategorier ävensom nervklena, i den mån de ej nu kunna mottagas å till sinnessjukhus anslutna paviljonger, till vissa av utlänningskommissionens och flyktingsnämndens nuvarande läger. Förutsättningen härför är, att berörda landsting åtaga sig att svara även för driften av dessa samt helt ersättas kostnaderna av staten, enär eljest en fullständig avveckling snarast möjligt, såsom syftemålet med utredningen är, av utlänningskommissionens och flyktingsnämndens lägerverksamhet ej torde vara möjlig att genomföra. Huru läkarvården vid de läger, som sålunda avses att bibehållas, lämpligen bör omhänderhavas anser sig medicinalstyrelsen ej i ärendets nuvarande läge behöva taga ståndpunkt till.

Medicinalstyrelsen vill understryka, att styrelsen med avseende å avdelning och läger, som sålunda avses att genom landstingen drivas för vård av flyktingar, ej anser sig kunna taga annan befattning än överinseendet, meddelandet av erforderliga direktiv för omflyttningar o. dyl. samt, efter verkställd granskning, utbetalningar av ersättningar till landstingen för driftkostnaderna. Den sociala omvårdnaden av klientelet, såsom tillhandahållande av fickpengar, av kläder etc., kan medicinalstyrelsen sålunda ej åtaga sig att övervaka.

I fråga om den direkta flyktingshjälpens avveckling har *statens flyktingsnämnd* förutsatt, att förslaget genomföres i sådan takt, att den redan tidigare av nämnden föreslagna avvecklingen av nämndens verksamhet kan genomföras så snart omständigheterna det medgiva.

Socialstyrelsen har i detta avseende understrukit önskvärdheten av att den direkta flyktingshjälpen upphör på en gång vid tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämmer, och icke avvecklas successivt, så att olika kategorier hjälpsökande uppstå, nämligen sådana, som hava att vända sig till flyktingsnämnden, och sådana, som hava att anlita de kommunala socialvårdsorganen. En dylik kategoriklyvning skulle medföra besvär och omgång. Styrelsen har vidare riktat uppmärksamheten på den begränsning till understöd enligt 1 § fattigvårdslagen som skulle komma att gälla för flyktingar på grund av bestämmelserna om fattigvårdssamhälles rätt till ersättning av statsmedel och den härmed sammanhängande proceduren enligt 61 § fattigvårdslagen, nämligen framställning om utlännings hemsändning. Styrelsen anför härom vidare följande.

Utredningen föreslår, att befattningen med viss hjälp av sådan art och omfattning, som motsvarade understöd enligt 2 § fattigvårdslagen, såsom arbetslöshetshjälp, omskolningshjälp och starthjälp, skulle tämligen omedelbart överföras till arbetsmarknadskommissionen. I sammanhang härmed vill styrelsen erinra om styrelsens förslag i skrivelse den 21 december 1946 till Kungl. Maj:t att de erkända arbetslöshetskassorna skulle öppnas för alla utlänningar och härigenom skulle många flyktingars understödsbehov vid arbetslöshet bli tillgodosett.

Styrelsen medger, att flyktingarnas behov av hjälp enligt 2 § fattigvårdslagen, därest de nyss refererade förslagen genomföras, blir mindre omfattande. Detta måste så mycket mer bli fallet som de flesta flyktingar numera vistats så länge här i landet, att startsvårigheterna väsentligen torde ha övervunnits. I det att styrelsen alltså tillstyrker att de nämnda förslagen snarast förverkligas, vill styrelsen begränsa sig till att i avvaktan på socialvårdskommitténs förslag till socialhjälpslag uttala den förhoppningen, att fattigvårdsstyrelserna även i fråga om nu ifrågakvarande hjälpklientel lämna erforderligt understöd efter förebyggande linjer.

Statens utlänningskommission har framhållit vikten av att när flyktingshjälpen överföres å de ordinarie socialvårdande organen vederbörlig hänsyn tages till det förhållandet, att flyktingarna sedan ett flertal år tillbaka vid behov av hjälp varit vana att vända sig till ett speciellt för dem inrättat organ. Med hänsyn härtill har kommissionen uttalat den förhoppningen, att lämpliga åtgärder vidtagas för vägledningen av flyktingarna rörande de ändrade hjälpformernas utnyttjande. Detta torde vara av betydelse för bibehållandet av den goodwill, som under krigsåren vunnits genom det svenska flyktingsarbetet.

Frågan om en höjning av vårdtaxan enligt 51 § fattigvårdslagen har upptagits i ett par yttranden. *Socialstyrelsen* har sålunda framhållit, att i de fall, då flykting meddelas vård å en kommuns ålderdomshem — vilket i avsevärd omfattning är att förvänta genom den förut berörda avvecklingen — kommunen tillskyndas ekonomisk förlust, enär ersättning med stats-

medel för sådan vård i regel utgår enligt den av Kungl. Maj:t utfärdade vård-taxan. Styrelsen erinrar om att den i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslagit, att vårdtaxans belopp jämväl tills vidare under år 1947 bibehållas vid den i kun-görelsen den 31 december 1945 bestämda höjningen, samt att styrelsen hem-ställt om uppdrag att i samråd med medicinalstyrelsen verkställa översyn av taxan. Styrelsen anför vidare följande.

Därest svårigheter skulle yppa sig att i avvaktan på taxans revision erhålla vårdplatser å ålderdomshem till gällande ersättningsbelopp för flyktingar, som komma att överflyttas till sådana hem, vill styrelsen erinra om att Kungl. Maj:t i enskilda fall genom särskilda beslut medgivit ersättning för sådan vård med högre belopp än de i taxan angivna. Styrelsen föreslår, att i före-kommande fall en skälighetsprövning av ersättningsbeloppet må kunna äga rum så att den föreslagna avvecklingen av utlänningskommissionens och flyk-tingsnämndens åldringsvård icke må hindras av nu berörda ekonomiska skäl.

Svenska stadsförbundet har särskilt understrukit angelägenheten av att de i nämnda taxa angivna ersättningsbeloppen höjas så, att de komma att bättre svara mot de verkliga kostnaderna. Utan en sådan höjning måste det givet-vis te sig alldeles särskilt oegentligt, att taxan skall vara bestämmande för statens ersättning till kommun för anstaltsvård åt icke svenska medborgare. Men även med hänsyn till de övriga ersättningsfrågor, som skola regleras en-ligt taxan, måste kravet på en höjning av dennas ersättningsbelopp anses fullt befogat.

Utlandssvenskarnas förening har uttalat, att föreningen givetvis intet har att erinra mot att en omprövning av vårdtaxans belopp kommer till stånd, men framhåller samtidigt, att, även om på detta sätt en höjning av vård-taxan sker, kommunerna ändock näppeligen komma att beredas sådan er-sättning, att med skäl kan förväntas, att vård härför skall beredas åt t. ex. de utlandssvenskar, som äro i behov av vård på ålderdomshem.

Föredraganden.

Den statliga flyktingshjälpen under krigsåren har, bortsett från statsbidrag till flyktingskommittéer, utgått efter två skilda huvudlinjer, nämligen genom omvårdnad av flyktingar å läger samt genom direkta bidrag för underhåll eller i form av bohagsutrustning, kläder m. m. De praktiska förhållandena ha lett till den praxis, att nykomna flyktingar först omhändertagits i läger och senare, efter utskrivning med eller utan samband med arbetsplacering, i mån av behov lämnats bistånd genom direkta bidrag. På detta sätt ha sedan krigsutbrottet omkring 110 000 flyktingar av olika nationaliteter under längre eller kortare tid vistats å utlänningskommissionens läger. Av detta antal åter-stå för närvarande endast omkring 2 000 personer. Dessa senare befinna sig emellertid i regel i sådant fysiskt och psykiskt tillstånd, att de kunna anta-gas icke inom den närmaste tiden eller i vissa fall överhuvudtaget kunna reda sig själva. Då några nya flyktingsströmmar icke längre torde behöva för-väntas, kan sägas, att den uppgift som kommissionens lägerverksamhet haft att fylla, nu är slutförd. Det återstående lägerklientelet omhändertagande

är en uppgift av annan karaktär, nämligen beredande av mer eller mindre permanent omvårdnad. Med anledning härav har Kungl. Maj:t genom beslut den 25 april 1947 i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsmannens förslag förordnat om överflyttande av utlänningskommissionens och flyktingsnämndens lägerverksamhet, beträffande mödra- och spädbarnshem samt upptagningshem för barn å socialstyrelsen, beträffande sjukvårdsförläggningar och konvalescenthem å medicinalstyrelsen samt beträffande mottagnings- och arbetsförmedlingsläger å arbetsmarknadskommissionen. Även utlänningskommissionens intendentur och förrådsverksamhet ha genom samma beslut överförts å arbetsmarknadskommissionen.

Vad angår hjälpverksamheten bland flyktingar genom direkta bidrag från flyktingsnämnden är förhållandet, att även denna verksamhet nu börjat avtaga i omfattning. Anledningen härtill är uppenbarligen, att flyktingarna nu vistats så länge i landet att de börjat akklimatisera sig med svenska förhållanden samt fått en ny start i livet och därför i mindre omfattning än omedelbart efter utskrivningen från lägren äro i behov av understöd. Bidragande torde även vara, att flyktingarna under vistelsen i Sverige kunnat återhämta sig från de fysiska och psykiska skador de ådragit sig under kriget. Även bland detta klientel måste man emellertid räkna med att en viss grupp åldringar, invalider och andra mer eller mindre arbetsoförmögna för framtiden torde vara beroende av hjälp från det allmännas sida. Också detta kvarstående hjälpbehov har dock nu förlorat sin kriskaraktär, och det synes därför lämpligt att i huvudsak överföra bidragsverksamheten å de härför avsedda ordinarie organen, d. v. s. fattigvårdsstyrelser och barnavårdsnämnder. En särskild anledning härtill är, att flyktingarna därigenom i understödsavseende principiellt helt skulle likställas med svenska medborgare. Jag kan således tillstyrka förslaget om avveckling av flyktingsnämndens direkta bidragsverksamhet.

Såsom utredningsmannen framhållit bör dock flyktingsnämnden tills vidare bibehållas för handläggning av ärenden om statsbidrag till enskilda flyktingskommittéer, då dessa senares verksamhet särskilt av psykologiska skäl icke torde böra ersättas med den allmänna socialvården. Då flyktingskommittéernas hjälpverksamhet till viss del bestrides med insamlade medel, vinnas även en statsekonomisk fördel genom bibehållandet i detta avseende av det nuvarande systemet. Även i övrigt torde försiktigheten bjuda att under en övergångstid bibehålla flyktingsnämnden såsom ett organ, vilket i undantagsfall skall kunna bisträcka nödställda flyktingar med sådan hjälp som icke täckes av den obligatoriska fattigvården enligt 1 § fattigvårdslagen eller andra av statsmedel bekostade hjälpformer för utlänningar.

Beträffande tidpunkten för överförande i huvudsak av flyktingsnämndens direkta bidragsverksamhet å de ordinarie socialvårdande organen vill jag förorda, att denna tidpunkt, med hänsyn till att de kommunala organen kalenderårsvis redovisa lämnad hjälp åt utlänningar och till vikten av att dessa organ på lämpligt sätt noga informeras om omläggningens innebörd, icke sättes tidigare än årsskiftet 1947/48.

Med avseende å den av flera remissmyndigheter berörda frågan om översyn

av vårdtaxan enligt 51 § fattigvårdslagen vill jag erinra om att Kungl. Maj:ten genom beslut den 7 mars 1947 anbefallt socialstyrelsen och medicinalstyrelsen att efter erforderlig utredning före den 1 oktober 1947 inkomma med gemensamt förslag till bestämmelser beträffande ersättningsbelopp enligt fattigvårds- och barnavårdslagarna för anstaltsvård för tid från och med den 1 januari 1948.

E. Anslagsberäkningar för budgetåret 1947/48.

Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m., förslagsanslag.

Budgetår	Anslag	Nettoutgifter
1945/46	20 005 000	20 042 896
1946/47	9 000 000	—
1947/48 (förslag)	4 145 000	—

I skrivelse den 27 augusti 1946 har *statens utlänningskommission* framlagt förslag rörande beräkningen av medelsbehovet för av kommissionen driven flyktingshjälp under budgetåret 1947/48. Kommissionen har därvid anfört bland annat följande.

För närvarande vistas omkring 2 650 flyktingar, varav cirka 230 baltiska, å kommissionens läger, konvalescenthem, mödra- och spädbarnshem, skolhem och internatskolor. Dessutom vistas cirka 300 belgiska och franska barn å särskilda läger och barnhem, för vilket klientel kostnaderna dock bestridas av särskilt anslag. En icke obetydlig reduktion av antalet vanliga lägerfall, från ungefär 5 100 i mitten av mars, och cirka 3 200 i mitten av juni till nuvarande 2 650, har genomförts, vilket förhållande kan tillskrivas framför allt den intensifierade arbetsförmedlingsverksamheten under våren och sommaren och i viss mån de ökade möjligheterna till repatriering och emigration. Möjligheterna till utplacering i arbete torde emellertid komma att successivt minskas. En nyligen företagen genomgång av ifrågakvarande lägerklientel har nämligen givit vid handen, att det stora flertalet utgöres av åldringar, minderåriga, konvalescenter och andra personer, vilka icke äro fullt arbetsföra. En bidragande orsak till förväntad långsammare minskning av antalet lägerfall är, att lägren efter hand tillföras flyktingar, vilkas hälsotillstånd medgiva överflyttning från beredskapssjukhus till konvalescentläger. Å andra sidan kan antalet barn å skolhem och internatskolor till och under budgetåret 1947/48 beräknas nedgå med ungefär 300 genom utplacering i arbete av ungdomar i åldern 17—18 år. Försiktigheten synes sålunda bjuda, att antalet lägerfall under ifrågakvarande budgetår i varje fall ej uppskattas till lägre än 1 000.

Genomsnittskostnaderna för vistelse å läger — vari ingå olika utgiftsposter, såsom kost, logi, läkarvård, fickpengar, kompletterande klädesutrustning, administration, undervisning m. m. — torde kunna beräknas till omkring 6 kronor 50 öre per dag och person eller för hela budgetåret 2 372 500 kronor.

Från och med den 1 april 1946 har kommissionen övertagit den sociala omvårdnaden av utlänningar, som vistas å beredskapssjukhus. Antalet sådana utlänningar, för närvarande uppgående till ungefär 550, synes ej böra uppskattas till lägre än 300. Utgifterna härför, vilka innefatta kostnader för komplettering av klädesutrustning, fickpengar, administration m. m., synes böra beräknas till 120 000 kronor.

Kommissionen har dessutom ansett sig böra räkna med 50 000 kronor för ersättning av vissa inventarier samt ytterligare 150 000 kronor för bestridande av avvecklingskostnader i samband med nedläggande av förläggningar.

Medelsbehovet för transporter av flyktingar från riket låter sig ej beräknas. Kommissionen vill dock föreslå, att för detta ändamål anslås 200 000 kronor.

Sammanlagda medelsbehovet för flyktingars emottagande och vistelse å läger och beredskapssjukhus m. m. för budgetåret 1947/48 har alltså av kommissionen beräknats till (2 372 500 + 120 000 + 50 000 + 150 000 + 200 000) 2 892 500 eller i avrundat tal till 2 900 000 kronor.

Statens flyktingsnämnd har i skrivelse den 27 augusti 1946 hemställt om anvisande av medel för den hjälpverksamhet bland flyktingar, som bedrivs av nämnden ävensom av flyktingskommittéerna. Nämnden har därvid erinrat om att den i skrivelse den 20 maj 1946 föreslagit en successiv avveckling av sin verksamhet samt framhållit, att de framlagda beräkningarna av medelsbehovet under budgetåret 1947/48 grundats å förutsättningen att nämnden under ifrågavarande tidsperiod kommer att bestå med ungefär samma uppgifter som hittills. Nämnden har vidare anfört i huvudsak följande.

Utgifterna för nämndens egen understödsverksamhet kunna lämpligen fördelas på två poster, nämligen kontantunderstöd och kostnader för utrustning, vari även i erforderliga fall ingår anskaffande av bohagsutrustning. Kontantunderstöden i sin tur böra uppdelas i regelbundna och tillfälliga. Dessa understöd beräknas i stort sett efter samma normer, som tillämpas av fattigvården i den ort, där vederbörande är bosatt.

Nämndens medelsförbrukning under de senaste tre budgetåren framgår av nedanstående tabell:

Budgetår	Förbrukat belopp	Därav återbetalat	Nettoförbrukning
1943/44	1 274 613: 85	35 063: 11	1 239 550: 74
1944/45	2 428 400: 30	62 845: 56	2 365 554: 74
1945/46	4 622 354: 13	372 374: 91	4 249 979: 22

Under budgetåret 1945/46 förbrukade nämnden således ungefär 4 620 000 kronor. Härav ha understöden utgjort cirka 1 430 000 kronor. Klädes- och bohagsutrustning har tillhoppa utgjort närmare 1 050 000 kronor. Visst slag av tillfälliga understöd har utbetalats av arbetsmarknadskommissionen till ett belopp av i runt tal 1 640 000 kronor. Slutligen har något mer än 500 000 kronor utbetalats såsom statsbidrag till flyktingskommittéer.

Å ena sidan måste det anses mycket sannolikt, att en hel del flyktingar, i synnerhet repatriandi, komma att avresa ur riket så snart de få möjlighet därtill. Man torde vidare kunna räkna med att framför allt den stora baltiska flyktingsgruppen under budgetåret 1947/48 i ännu högre grad än som nu är fallet anpassats i det svenska samhället och endast i ringa grad faller under nämndens verksamhetsområde.

Å andra sidan ha många av repatriandi ur hälsosynpunkt ett så dåligt utgångsläge att de, även om de kunna utplaceras i arbete, troligen under ganska lång tid framåt då och då komma att behöva anlita det allmännas hjälp. Man torde även böra påpeka, att på grund av nu rådande brist på arbetskraft ett ganska stort antal flyktingar kunnat beredas anställning, ehuru de av olika orsaker icke kunna betraktas som fullgod arbetskraft. Dessa komma vid en förändrad arbetsmarknadssituation med all säkerhet att bliva understödstagare.

Under förutsättning att nämnden kommer att fortsätta sin verksamhet under budgetåret 1947/48 synas dess utgifter därför böra beräknas på följande sätt.

Statsbidragen till kommittéerna torde böra upptagas till ett belopp av 700 000 kronor. En del av detta belopp är avsett att utgöra restitution på beviljade resebidrag. Storleken av detta belopp kan möjligen komma att ökas med ytterligare några tiotusentals kronor beroende på i vilken utsträckning flyktingsklientelet erhåller möjlighet att lämna landet, vare sig de repatrieras eller resa till andra länder.

Bidraget till utlandssvenskarnas förening för viss understödsverksamhet för nämndens räkning beräknas till 50 000 kronor per månad eller 600 000 kronor.

Kostnaderna för understöd till ensamstående flyktingar eller flyktingsfamiljer, vilka behöva understöd helt eller delvis, anser sig nämnden böra uppskatta till ungefär samma belopp, som för närvarande åtgår, nämligen cirka 112 500 kronor per månad eller 1 350 000 kronor under ifrågavarande budgetår.

Utgifter för bohagsutrustning synas vid ifrågavarande tidpunkt knappast längre böra ifrågakomma. Däremot bör visst belopp för klädesutrustning fortfarande beräknas åt de flyktingar, som leva på understöd eller vilkas inkomster äro så ringa, att de knappast komma över fattigvårdsnivån. Detta belopp uppskattas av nämnden till cirka 100 000 kronor.

Nämnden mottager alltjämt räkningar från arbetsmarknadskommissionen å cirka 50 000 kronor per månad. Dessa avse huvudsakligen de rekvisitioner å kost och logi samt arbetskläder, som flyktingarna erhålla vid utplacering i arbete från läger. Med utgångspunkt från nuvarande beläggning på lägren torde ett belopp av 300 000 kronor böra beräknas för detta ändamål.

Med stöd av vad sålunda anförts har flyktingsnämnden — under förutsättning att nämnden under ifrågavarande tidsperiod kommer att fortsätta sin verksamhet — hemställt, att för nämndens utgifter under förevarande anslag anvisas ett belopp av (700 000 + 600 000 + 1 350 000 + 100 000 + 300 000) 3 050 000 kronor.

Statens utlänningskommission har förklarat sig icke hava anledning till erinran mot flyktingsnämndens anslagsäskanden.

Det begärda anslaget utgör således (2 900 000 + 3 050 000) 5 950 000 kronor.

Föredraganden.

Beträffande den sociala verksamhet, som hittills bedrivits av utlänningskommissionen, har kommissionen beräknat kostnaderna för nästa budgetår till 2 892 500 kronor, därav 2 372 500 för lägerverksamhet, 120 000 kronor för social omvårdnad av utlänningar å beredskapssjukhus, 50 000 kronor för inventarier, 150 000 kronor för avvecklingskostnader i samband med nedläggande av läger samt 200 000 kronor för transport av flyktingar från riket. Kommissionen har i fråga om lägerverksamheten utgått från en genomsnittlig beläggning å lägren av 1 000 personer. Såsom jag tidigare anfört, skall lägerverksamheten under nästa budgetår bedrivas av medicinalstyrelsen, socialstyrelsen och arbetsmarknadskommissionen, därvid avsikten är, att flyktingarna skola i största möjliga omfattning överföras till ordinarie socialvårdsanstalter. För de å sådana anstalter omhändertagna utlänningarna komma vårdkostnaderna att belasta det allmänna fattigvårdsanslaget. Kostnaderna för lägervistelse böra emellertid alltjämt bestridas från flyktingsan-

slaget. Vad angår medelsbehovet, vill jag framhålla, att lägerklientelet visserligen torde komma att minska på grund av överförandet av flyktingar till ordinarie socialvårdsanstalter. Med hänsyn till bristen på platser vid dessa anstalter och då, i betraktande av lägerklientelet nuvarande sammansättning, utskrivning från lägren icke torde komma att ske i den omfattning, som antagits av kommissionen, synes dock antalet lägerfall under nästa budgetår icke komma att mera avsevärt understiga den av kommissionen angivna siffran. Med utgångspunkt härifrån och från kommissionens beräkning av dagskostnaden per person uppskattar jag anslagsbehovet till 2 000 000 kronor. Mot beräkningen av kostnaderna för social omvårdnad av flyktingar, som intagits å beredskapssjukhus, har jag intet att erinra. Kostnaderna upptagas alltså av mig till 120 000 kronor. Beträffande utgifterna för lägrens avveckling har jag med hänsyn till att avvecklingen redan påbörjats och således till en del kommer att bekostas av anslaget för innevarande budgetår ansett medelsanvisningen för budgetåret 1947/48 kunna begränsas till 50 000 kronor. För inventarier och transporter av flyktingar ur riket finner jag mig icke böra beräkna några medel.

Med avseende å flyktingsnämndens verksamhet har jag intet att invända mot nämndens uppskattning av utgifterna för bidrag till flyktingskommittéer och till utlandssvenskarnas förening. För dessa ändamål böra alltså avses 700 000 respektive 600 000 kronor. Då nämndens verksamhet är avsedd att i huvudsak upphöra vid årsskiftet 1947/48, föreslår jag med godtagande av nämndens beräkning av det månatliga medelsbehovet att för direkta understöd anvisas ett belopp av 675 000 kronor. I övrigt anser jag mig icke böra beräkna medel för ifrågavarande verksamhet.

I enlighet härmed skulle förevarande anslag böra uppföras med (2 000 000 + 120 000 + 50 000 + 700 000 + 600 000 + 675 000) 4 145 000 kronor.

IV. Bidrag till omhändertagande av utlandssvenskar m. m.

Under denna rubrik har å riksstaten för innevarande budgetår anvisats ett förslagsanslag av 500 000 kronor. Anslaget är närmast avsett att disponeras för utgivande av bidrag till utlandssvenskarnas förening för föreningens kostnader för omhändertagande av från utlandet hemvändande svenska medborgare samt dess hjälpverksamhet bland nödlidande svenskar i utlandet ävensom för bestridande till viss del av föreningens administrationskostnader. En utförlig redogörelse för de ändamål, för vilka anslaget avsetts, har lämnats i proposition nr 306 till 1945 års riksdag.

I skrivelse den 5 november 1946 har *utlandssvenskarnas förening* framlagt förslag rörande beräkningen av förevarande anslag för nästa budgetår. I skrivelsen lämnas till en början en redogörelse för föreningens utgifter och inkomster under budgetåret 1945/46. Utgifternas storlek och fördelning på olika ändamål framgår av följande sammanställning.

I. Hjälpverksamhet i Sverige

A. Svenska medborgare	794 887: 29
B. Svenskfödda, utländska medborgare	370 489: 22

C. Svenskhemmet (ålderdomshemmet i Flo- dafors)	34 099: 14	1 199 475: 65
II. Hjälpverksamhet utomlands		
Livsmedelssändningar		233 328: 93
III. Administrationskostnader		
för hjälpverksamheten		106 452: 63
	Summa kronor	1 539 257: 21.

För täckande av dessa kostnader har föreningen erhållit bidrag till ett sammanlagt belopp av 1 612 675 kronor 72 öre. Övervägande delen härav, eller 1 582 149 kronor 92 öre, utgöres av statsbidrag, medan ett belopp av 30 525 kronor 80 öre erhållits från privat håll genom individuella inbetalningar för livsmedel. Av statsbidragen ha 319 206 kronor 55 öre erhållits genom utlänningskommissionen för hjälpverksamhet åt svenskfödda, utländska medborgare och återstoden, eller 1 262 943 kronor 37 öre, genom direkta anslag å riksstaten. Då de från statsverket totalt erhållna medlen utgöra 1 612 675 kronor 72 öre och utgifterna 1 539 257 kronor 21 öre, har alltså statsverket per den 30 juni 1946 förskottat 73 418 kronor 51 öre. Sistnämnda belopp har balanserats till budgetåret 1946/47.

För att beträffande hjälpverksamheten i Sverige erhålla en överblick över hjälpklienteletts sammansättning med avseende på ålder, familjeförhållanden och yrken samt huruvida understödstagarna varit helt eller delvis beroende av understödet, har föreningen verkställt en undersökning angående dessa förhållanden under augusti månad 1946, vilken ansetts representativ såsom en normal månad. Resultatet av undersökningen framgår av tabell 1 och 2.

Tabell 1. Hjälpklienteletts sammansättning i augusti 1946.

Å l d e r	Familjer				Ensamtstående		Helt beroende		Delvis beroende		Summa	
	Huvudperson		Barn		SM	UK	SM	UK	SM	UK	SM	UK
	SM	UK	SM	UK								
16—21 år.....	—	—	—	—	4	—	2	—	2	—	4	—
22—50 ».....	36	69	53	164	28	17	67	97	50	153	117	250
51—67 ».....	24	—	4	—	38	16	32	11	34	5	66	16
68— ».....	28	—	—	—	32	15	19	10	41	5	60	15
Summa	88	69	57	164	102	48	120	118	127	163	247	281

SM = svenska medborgare.

UK = svenskfödda, utländska medborgare (bidrag genom utlänningskommissionen).

Av tabell 1 framgår, att hela antalet hjälpsökande under augusti månad 1946 utgjorde 528 personer. Av dessa voro 247 svenska medborgare, fördelade på 88 försörjningspliktiga huvudmän med sammanlagt 57 barn och 102 ensamstående personer. Av totalantalet, 247 personer, voro 120 helt och 127 delvis beroende av understöd. De svenskfödda, utländska medborgarna uppgingo till 281, fördelade på 69 försörjningspliktiga huvudmän med sammanlagt 164 barn och 48 ensamstående personer. Av totalantalet, 281 personer, voro 118 helt och 163 delvis beroende av understöd.

Tabell 2. Hjälpklientelefs yrkesgruppering i augusti 1946.

Yrke eller titel	Svenska medborgare				Svenskfödda utländska medborgare			
	Ålder			Summa	Ålder			Summa
	16—21	22—50	51—		16—21	22—50	51—	
Affärsbiträde.....	—	—	—	—	—	2	—	2
Barnsköterska.....	—	1	—	1	—	1	—	1
Dansös.....	—	1	—	1	—	—	—	—
Direktör.....	—	—	4	4	—	—	—	—
Elektrisk montör.....	—	—	2	2	—	—	—	—
Fabriksarbetare.....	—	8	4	12	—	4	1	5
Flygkapten.....	—	2	—	2	—	1	—	1
Folkskollärare.....	—	—	1	1	—	1	—	1
Frisör.....	1	1	—	2	—	—	1	1
Fru.....	—	15	3	18	—	44	10	54
Förrädsarbetare.....	1	4	—	5	—	—	—	—
Garvare.....	—	—	4	4	—	—	—	—
Gjutmästare.....	—	—	2	2	—	—	—	—
Godsägare.....	—	—	2	2	—	—	—	—
Hembiträde.....	1	1	1	3	—	6	—	6
Ingenjör.....	—	1	5	6	—	—	—	—
Kassör.....	—	—	—	—	—	1	—	1
Kindergartenlärarinna.....	—	1	—	1	—	—	—	—
Konstnär.....	—	—	1	1	—	—	—	—
Kontorist.....	—	3	4	7	—	16	1	17
Köpman.....	—	8	18	26	—	1	—	1
Körsnär.....	—	—	2	2	—	—	—	—
Lantbrukare.....	—	—	5	5	—	—	—	—
Montör.....	—	2	—	2	—	—	—	—
Murare.....	—	—	1	1	—	—	—	—
Musikdirektör.....	—	—	2	2	—	—	—	—
Målare.....	—	—	2	2	—	—	—	—
Näringsfysiolog.....	—	—	2	2	—	—	—	—
Sadelmakare.....	—	—	3	3	—	—	—	—
Servitör.....	—	3	—	3	—	1	—	1
Sjuksköterska.....	—	1	—	1	—	1	—	1
Sjukgymnast.....	—	—	2	2	—	1	—	1
Skeppstimmerman.....	—	—	4	4	—	—	—	—
Skolkökslärarinna.....	—	1	—	1	—	1	—	1
Skomakare.....	—	—	2	2	—	—	—	—
Skräddare.....	—	—	2	2	—	—	—	—
Skådespelare.....	—	1	—	1	—	1	—	1
Språklärare.....	—	—	6	6	—	—	—	—
Studerande.....	1	3	—	4	—	—	—	—
Sångerska.....	—	2	—	2	—	1	—	1
Sömmerska.....	—	—	2	2	—	2	—	2
Tandsköterska.....	—	—	—	—	—	1	—	1
Vaktmästare.....	—	1	2	3	—	—	—	—
Verkmästare.....	—	2	1	3	—	—	—	—
Änkefru.....	—	—	35	35	—	1	17	18
Summa	4	62	124	190	—	87	30	117

Vid uppgörande av tabell 2 har den yrkesbeteckning begagnats, som vederbörande hjälpsökande själv använt rörande tidigare verksamhet utomlands, dock med undantag för sådana personer i arbetsför ålder, om vilka man skäligen kunnat antaga, att de i framtiden komme att försörja sig inom det yrke, vari de för närvarande äro verksamma i Sverige.

Rörande hjälpbehovet uttalas.

Genom intimt samarbete med de statliga arbetsförmedlingsorganen har föreningen under budgetåret 1945/46 kunnat placera 412 personer i arbete. Det har dock visat sig, att en del av de återvända utlandssvenskarna tagit sådan skada av krigsårens umbäranden, att de haft svårt att snabbt återvinna full hälsa. Det är sålunda ej ovanligt, att personer, vilka under någon tid haft förvärvsarbete, måst upphöra med detta på grund av sjukdom, vederbörligen styrkt av läkare, och åter fått begära hjälp hos föreningen. En stor del av föreningens hjälpklientel kom till Sverige under höstmånaderna 1945 och har på grund av anförda svårigheter ännu ej kunnat helt inpassas i den svenska arbetsmarknaden. I detta sammanhang förtjänar framhållas, att utblottade svenskar och svenskfödda allttjämt återvända till Sverige, ehuru antalet väsentligt nedgått. Även dessa måste fortlöpande omhändertagas.

Varaktigt hjälpbehov synes under avsevärd tid framåt föreligga för åldringar samt för ensamstående kvinnor med minderåriga barn. För den senare gruppen kommer hjälpbehovet att minska eller upphöra i den mån barnen växa upp och kunna insättas i förvärvsarbete, varemot för den förstnämnda gruppen hjälp måste beräknas utgå tillsvidare. I den mån folkpension och barnbidrag kunna beviljas åt dem, som äro svenska medborgare, kommer behovet av hjälp från föreningen att i motsvarande grad minskas.

Antalet åldringar, som äro placerade å pensionat, ålderdomshem och motsvarande, uppgår för närvarande till omkring 30. Utlandssvenskarnas förening svarar helt för dessas vårdkostnader. En del äldre personer åtnjuta ännu hemunderstöd genom föreningen, men det är endast en tidsfråga, när även de måste beredas vård å lämplig anstalt, varvid föreningen kommer att söka få dessa åldringar intagna på kommunala ålderdomshem. Det torde emellertid ej låta sig göra att härvid få själva kostnaderna för anstaltsvården överförda på respektive kommuners socialvård, även om rätt skulle föreligga för kommunerna att enligt 60 § fattigvårdslagen söka sitt åter av staten. De platser på ålderdomshem, som föreningen hittills anskaffat på olika håll, hava bl. a. erhållits genom samarbete med statens fattigvårdskon-sulenter. Föreningen har härvid, för att åldringarna ej skola känna sig fullkomligt isolerade, sökt såvitt möjligt få dem placerade på hem, där släktingar eller gamla vänner finnas i närheten.

I detta sammanhang förtjänar framhållas, att föreningen i vissa fall får erlægga en något högre dagavgift än den av Kungl. Maj:t jämlikt fattigvårdslagen, § 51 andra stycket, fastställda. Detta inträffar i sådana fall, där vård beredes på ålderdomshem, som ej är beläget inom vederbörandes vistelsekommun, varför fattigvårdsstyrelsen i den kommun, där ålderdomshemmet ligger, förbehåller sig denna högre dagavgift. Ett överförande till socialvården av dylika hjälpfall kan i regel icke ske utan menliga följder för åldringarna, varför föreningen anser sig nödsakad att tillsvidare och intill dess annorlunda blivit bestämt svara för de sålunda ökade vårdkostnaderna. Skillnaden mellan den av Kungl. Maj:t fastställda vårdkostnaden och den avgift, som betalas av föreningen, kan även variera på skilda hem.

Det tidigare av föreningen drivna ålderdomshemmet i Flodafors har nedlagts under augusti 1946. Tanken att ånyo anordna ett särskilt ålderdomshem för hemvända utlandssvenskar kan måhända synas ligga nära till hands men är enligt föreningens mening för närvarande icke påkallad, särskilt om hänsyn tages till de sannolikt relativt höga engångskostnaderna för upprättande av ett dylikt hem. Visserligen önska en del personer, som utomlands lärt känna varandra, även efter hemkomsten hålla tillsammans, men några större anpassningssvårigheter, när utplacering skett, ha ej visat sig föreligga.

Angående kostnaderna för ifrågavarande hjälpverksamhet anför föreningen.

Av en beräkning för första kvartalet 1946 framgår (se tabell 3), att understödet per försörjningspliktig huvudperson uppgått till i medeltal 250 kronor eller för år räknat till 1 000 kronor. I detta belopp ingå dock ej de reverslån, som beviljats i och för igångsättande av rörelse i försörjningssyfte.

Tabell 3. Hjälpverksamheten för svenska medborgare under första kvartalet 1946.

Belopp i kronor	Löpande understöd samt bosättningslån						Större reverslån (rörelselån)			Summa
	Under 200	201-400	401-600	601-800	801-1 000	1 001-1 500	1 501-2 000	2 001-3 000	Över 3 000	
Antal huvudpersoner...	157	103	73	44	25	27	10	4	19	462
I procent av totala antalet.....	34	22	16	10	5	6	2	1	4	100

Hjälpkostnaderna för svenska medborgare under första kvartalet 1946 utgjorde 240 509 kronor. Däri ingingo större reverslån å 131 800 kronor. De löpande understöden och bosättningslånen belöpte sig alltså till 108 709 kronor. Då antalet större reverslån (belopp över 1 500 kronor) utgjorde 33, kan en medelsiffra per person på hjälpkostnad av direkt social natur erhållas sålunda: $\frac{108\,709}{462 - 33} = 253$ kronor 50 öre. För helt år uppgår alltså kostnaden till cirka 1 000 kronor per person.

Under hela budgetåret 1945/46 uppgick summan av beviljade reverslån för studier, bosättning och startande av rörelse i försörjningssyfte till 209 617 kronor 40 öre, fördelade på 224 låntagare. Återbetalning å dessa lån och övriga understöd har per den 30 juni 1946 skett med 10 846 kronor 11 öre. En ökning av återbetalningarnas belopp är att förvänta under budgetåret 1946/47 allt eftersom avtalade amorteringar börja verkställas.

Hjälpen till utomlands boende svenska medborgare och svenskfödda (inom Tyskland blott till svenskfödda fruar enligt ockupationsmyndigheternas bestämmelser) har under budgetåret 1945/46 bestått av livsmedelssändningar. Kostnaden härför har uppgått till 259 121 kronor 74 öre, varav större delen belöper på livsmedelssändningar till Tyskland. Kostnaderna ha främst finansierats genom statsbidrag, vilka uppgå till 233 328 kronor 93 öre.

Föreningen anför vidare.

Enligt samstämmiga rapporter från föreningens ombud i Central-Europa synes livsmedelsläget där ha avsevärt försämrats under höstmånaderna 1946. Ett omedelbart behov av att öka sändningarnas såväl antal som storlek föreligger därför redan för budgetåret 1946/47. Med all sannolikhet kommer livsmedelsläget i Europa att ställa avsevärda krav på föreningen även under budgetåret 1947/48. Det synes därför nödvändigt att nedlägga större kostnader än hittills på denna del av hjälpverksamheten.

Kostnaderna för regelbundna livsmedelssändningar till de svenskar och svenskfödda, vilka finnas i Europa och äro beroende av sådana sändningar för sitt livsuppehälle, måste dock bli avsevärt lägre än de kostnader, som skulle uppstå vid ett eventuellt återförande av dessa personer till Sverige.

Antalet hjälpbehövande beräknas uppgå till omkring 3 000 personer, fördelade i stort enligt nedan:

Finland	150
Frankrike	670
Grekland	15
Holland	220
Italien	25
Polen	25
Tyskland	
amerikanska zonen (med franska zonen)	375
engelska zonen	1 250
ryska zonen	575
Ungern	10
Österrike	80

Summa 3 395 personer.

Föreningen öförmäler slutligen, att av totalkostnaden för hjälpverksamheten de av statsverket burna administrationskostnaderna utgöra 5,9 %.

Beträffande anslagsbehovet för samtliga nu angivna ändamål för budgetåret 1947/48 uttalar föreningen.

Då enligt vad förut anförts starka skäl tala för att hjälpbehovet bland utlandssvenskarna icke kommer att väsentligt nedgå under budgetåret 1947/48, har föreningen med stöd av förut framlagda synpunkter beräknat kostnaderna för en fortsatt hjälpverksamhet nämnda budgetår — under förutsättning att de av föredragande departementschefen i proposition nr 306/1945 framlagda direktiven för hjälpverksamhetens bedrivande alltjämt skola gälla — till 1 000 000 kronor, varvid en inbördes förskjutning mellan storleken av hjälpverksamheten i Sverige och utomlands kan komma att bli nödvändig. Nämnda belopp kommer att minskas i samma mån det allmänna livsmedelsläget i Europas centrala delar förbättras.

Föreningen är i stort i avsaknad av medel för bedrivande av hjälpverksamhet i här ifrågavarande omfattning, varför föreningen alltfört ser sig nödsakad att lita till bidrag från staten. Dessa kunna naturligtvis nedgå i den mån det blir föreningen möjligt att på privat väg anskaffa medel, men erfarenheten visar, att några större belopp icke torde stå att erhålla på detta sätt. Föreningen anser därför ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor böra för ändamålet upptagas å riksstaten för nästa budgetår.

För sin ordinarie administration har föreningen tidigare anvisats ett bidrag på riksstaten av 30 000 kronor. Då behovet av ett dylikt anslag alltjämt kvarstår för att föreningen skall kunna bedriva sin verksamhet med utsikt till framgång, får föreningen anhålla att även för budgetåret 1947/48 för nämnda ändamål erhålla ett anslag av 30 000 kronor.

Föreningen hemställer sålunda om anvisande av dels ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor till omhändertagande av utlandssvenskar m. m. samt för därmed direkt förbundna kostnader och dels ett bidrag av 30 000 kronor för föreningens ordinarie administration.

Utredningsmannen har i sin promemoria den 11 februari 1947 ifrågasatt lämpligheten av att fortsätta uppdelningen av utlandssvenskarnas klientel

med en särskild grupp för sådana, som icke äro svenska medborgare, samt förordad en utredning av förutsättningarna för en samordning av hjälpen till utlandssvenskarna med den ordinarie socialvården. Utredningsmannen framhåller, att det i vissa fall synes kunna uppstå olägenheter för föreningen att behöva upprätthålla en understödsverksamhet efter två olika normer, särskilt som de understödda torde ha svårt att förstå det berättigade i denna uppdelning. Systemet synes därjämte favorisera de utlandssvenskar, som bibehållit sitt svenska medborgarskap. Om denna hjälp även i fortsättningen skall utdelas av ett enda organ, synes densamma helst böra utgå efter för alla klienter gemensamma normer.

Socialstyrelsen har i yttrande över utredningsmannens förslag förordad, att ifrågakarande verksamhet helt överföres på föreningen. Styrelsen har här om anfört följande.

Då utlandssvenskarnas förening av Kungl. Maj:t direkt betrots med uppdraget att utöva en omfattande och skiftande hjälpverksamhet för utlandssvenskar, som äro svenska medborgare, synes det socialstyrelsen lämpligt och riktigt, att även hjälpverksamheten beträffande klientelet i övrigt anförtros föreningen. Styrelsen vill alltså tillstyrka en avveckling av flyktingsnämndens befattning med hjälpverksamheten för svenskfödda, tyskgifta kvinnor.

Vad beträffar föreningens hjälpverksamhet för de övriga utlandssvenskarna utövas denna enligt Kungl. Maj:ts beslut den 29 juni 1945 under kontakt med representanter för socialstyrelsen, arbetsmarknadskommissionen och överstyrelsen för yrkesutbildning. Sedan något år tillbaka pågår här i möjligaste mån en successiv överföring av hjälpfall till samhällets ordinarie socialvård. Sålunda vårdas för närvarande endast ett trettiotal äldre utlandssvenskar på föreningens pensionat, medan ungefär ett lika stort antal vårdas å skilda kommunala ålderdomshem. Icke några barn vårdas för närvarande genom föreningens försorg på barnhem.

Styrelsen anser det vara av värde, att i förevarande sammanhang den av utlandssvenskarnas förening bedrivna hjälpverksamheten, vilken är mera nyanserad och till sin natur känsligare än den för flyktingarna ordnade verksamheten, göres till föremål för en särskild översyn i syfte att i nu rådande situation planera verksamhetens framtida utformning.

Utlandssvenskarnas förening har i utlåtande över utredningsmannens memoria framhållit, att föreningens samarbete sådant det nu är organiserat med statens olika organ i fråga om hjälparbetet icke från föreningens sida påkallar behov av omläggning, då arbetet hela tiden gått fullt friktionsfritt. Av praktiska skäl vill föreningen dock tillstyrka, att den av utredningsmannen föreslagna utredningen skyndsamt kommer till stånd. Föreningen har utvecklat sin synpunkt å frågan på följande sätt.

Tillkomsten av bestämmelsen om att de svenskfödda utländska medborgarna skola sortera under de statliga myndigheterna grundar sig på föredragande departementschefens uttalande i proposition 306/1945 (s. 13) samt riksdagens skrivelse nr 452/1945. Utlandssvenskarnas förening har därefter erhållit direktiv från flyktingsnämnden på vad sätt understödsverksamheten till denna grupp flyktingar skall skötas. I praktiken skilja sig understödsformerna och omfattningen av understödet till hemvända utlandssvenskar, som äro svenska medborgare, och dem, som genom giftermål blivit utländska

medborgare, ej i någon större grad. För bägge grupperna tillämpas i allmänhet understöd i samma omfattning som för den allmänna socialvården. Någon höjning av understöden förekommer nog för bägge, då alla som anlät hit varit totalt blottställda och ofta dessutom varit såväl själsligt som kroppsligt ganska illa ställda. Bestämmelsen om att de svenskfödda, utländska medborgarna skola understödjas enligt direktiv från flyktingsnämnden medför emellertid för föreningen som verkställande organ icke den frihet att i varje fall och situation förfara på det smidigaste och mest lämpliga sätt, som vid varje tillfälle förefaller lyckligast ur den hjälpbehövandes synpunkt. Arbetet blir tungrovt. Om vid ett visst tillfälle en hjälpbehövande visar sig vara i behov av understöd, som ej står i överensstämmelse med de av flyktingsnämnden lämnade direktiven, måste föreningen skriftligen hänvända sig till nämnden för att få prövat om hjälp kan lämnas på önskat sätt. Nämnden har då att pappersmässigt pröva fallet, fatta beslut och lämna besked till föreningen, som haft den direkta kontakten med klienten. Förfarandet är tidsödande. Föreningen har sedermera, för närvarande för perioder om två månader, att skriva räkning till nämnden på sina utlägg för klientelet, upptagande understödstagarnas namn och utgifterna för dem. Utgiftsposterna för oktober och november 1946 uppgingo till ett antal av 519. Dessa utgiftsposter, som först granskats mot föreningens bokföring och verifikationer av föreningens auktoriserade revisorer, underkastas därefter förnyad granskning av nämnden, varefter en tjänsteman från nämnden företar sakgranskning av utgifterna med genomgång av akterna å föreningen. Skulle det härvid visa sig att någon utgiftspost ej står i överensstämmelse med lämnade direktiv eller att någon understödstagare upptagits till svensk medborgare utan att föreningen erhållit kännedom härom, avisas betalningskravet. Föreningen har under sådana omständigheter endast att bokföra den redan gjorda utgiften på de statsmedel, som direkt anvisats för föreningens hjälpverksamhet. Hur bokföringen än till slut sker blir det under alla omständigheter statsmedel, som måste anlitas. Föreningen anser, att det enligt dess mening onödiga dubbelarbete, som på detta område nu försiggår, redan i samband med de ifrågasatta avvecklingarna borde föreslås bli ändrat. Då föreningen har statsmakternas förtroende att med statsmedel självständigt handha hjälpverksamheten åt hemvända utlandssvenska medborgare, vilket klientel är större än det s. k. svenskfödda utlandsklientelet, skulle, om föreningen finge självständigt handha även det senare klientelet, betydande förenklingar och besparingar inträda, icke minst till fördel för vederbörande statliga myndigheter. Föreningen vill i detta sammanhang erinra om att i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut en var av socialstyrelsen, statens arbetsmarknadskommission och överstyrelsen för yrkesutbildning utsett en representant, med vilken föreningen har att samarbeta vid hjälpverksamhetens utövande. Föreningen står också i kontinuerlig kontakt med dessa representanter, särskilt med dem från socialstyrelsen och arbetsmarknadskommissionen, vilkas arbetsfält mest beröras av föreningens hjälpverksamhet. Slutligen finnes jämte föreningens egna auktoriserade revisorer även en av Kungl. Maj:t utsedd revisor, som fortlöpande följer verksamheten.

Föredraganden.

För innevarande budgetår har i enlighet med vad chefen för socialdepartementet hemställt till bidrag till omhändertagande av utlandssvenskar m. m. anvisats ett förslagsanslag av 500 000 kronor. Departementschefen framhåll rörande anslagsberäkningen, att en närmare uppskattning av medelsbehovet icke läte sig göra. Såsom av det föregående framgår, har under budgetåret

1945/46 för ändamålet åtgått c:a 1,5 miljoner kronor. Vid anslagets användning hava därvid de riktlinjer tillämpats, vilka godkändes av 1945 års riksdag (prop. 306/1945, riksd. skriv. nr 452/1945).

Mot den av föreningen framlagda beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1947/48 har jag i stort sett intet att erinra. De av utredningsmannen upptagna frågorna angående förutsättningarna för en samordning av hjälpen till utlandssvenskar med den ordinarie socialvården samt rörande formerna för den hjälp, som meddelas svenskfödda personer, vilka förlorat sitt svenska medborgarskap, torde böra göras till föremål för förnyade överväganden. Resultaten av dessa överväganden torde få beaktas vid anslagsberäkningen för budgetåret 1948/49. För nästa budgetår anser jag mig på grund av det anförda böra förorda en medelsanvisning av 1 000 000 kronor, ersättning för föreningens administrationskostnader däri inräknad.

V. Hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående i olika hänseenden anfört, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte

dels för riksdagen anmäla

a) parlamentariska undersökningskommissionens angående flyktningärenden och säkerhetstjänst betänkanden angående flyktingars behandling och angående utlämnande av uppgifter om flyktingar samt däröver avgivna yttranden; och

b) den i det föregående framlagda planen angående avveckling av statens utlänningskommission och begränsning av statens flyktingsnämnds verksamhet för hjälp åt flyktingar och andra utlännningar;

dels ock föreslå riksdagen att

I) godkänna det förslag till omorganisation av statens utlänningskommission, som av mig framlagts;

II) medgiva att personalförteckning för statens utlänningskommission må fastställas i enlighet med av mig framförda förslag;

III) medgiva, att två av de å utrikesdepartementets personalförteckning upptagna kanslibiträderna överföras å övergångsstat;

IV) för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa

dels till *Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m.* ett *förslagsanslag* av kronor 4 145 000

dels till *Bidrag till omhändertagande av utlandssvenskar m. m.* ett *förslagsanslag* av » 1 000 000

V) för budgetåret 1947/48 under V a huvudtiteln anvisa
dels till *Statens utlänningskommission*:
Avlöningar ett förslagsanslag av kronor 1 632 000
dels ock till *Statens utlänningskommis-*
sion: Omkostnader ett förslagsanslag av .. » 280 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter
biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet
Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bi-
laga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riks-
dagen.

Ur protokollet:

M. Silfverstolpe.

Sammanställning av till socialdepartementet överlämnade yttranden rörande parlamentariska undersökningskommissionens angående flyktingärenden och säkerhetstjänst betänkanden I angående flyktingars behandling (SOU 1946:36) och II angående utlämnande av uppgifter om flyktingar (SOU 1946:93).

De befattningshavare, som blivit berörda i parlamentariska undersökningskommissionens betänkanden I och II (SOU 1946:36 och 93), hava genom remiss den 18 februari 1947 beretts tillfälle att avgiva yttranden. Remissen omfattade befattningshavare inom utrikesdepartementet, försvarsstaben, socialstyrelsen, statens utlänningskommission, staten kriminaltekniska anstalt, förutvarande allmänna säkerhetstjänsten, statspolisen samt fångvårdsstyrelsen. Remissen ställdes till kabinetssekreteraren K. I. Westman, chefen för försvarsstaben C. A. Ehrensvärd, t. f. generaldirektören och chefen för socialstyrelsen E. G. Bexelius, ordföranden och chefen för statens utlänningskommission N. P. Hagelin, föreståndaren för statens kriminaltekniska anstalt, överdirektören H. Söderman, statspolisintendenten G. Å. L. Thulin samt överdirektören och chefen för fångvårdsstyrelsen H. P. Göransson med anmodan att bereda av betänkandena berörda nuvarande eller förutvarande befattningshavare inom respektive institutioner tillfälle att yttra sig över betänkandena och att inkomma med de yttranden, som kunde komma att avgivas, ävensom med eget utlåtande i ärendet. Vidare har generaldirektören K. J. Höjer beretts tillfälle avgiva yttrande.

Utrikesdepartementet.

Med anledning av remissen ha genom kabinetssekreterarens försorg följande personer beretts tillfälle att avgiva yttrande, nämligen sändebudet i Rom, envoyén herr Günther, sändebudet i Paris, envoyén E. C. Boheman, sändebudet i Bern, envoyén S. J. Söderblom, sändebudet i Rio de Janeiro, envoyén R. Kumlin, chefen för utrikesdepartementets rättsavdelning, utrikesrådet G. Engzell, generalkonsuln i Bombay C. A. M. Hallenborg, legationsrådet i disponibilitet E. S. Hellstedt samt förste legationssekreteraren vid beskickningen i London, friherre I. K.-G. E. Lagerfelt.

Här nedan angivna yttranden hava överlämnats.

Envoyén E. C. Boheman anför:

Såvitt jag kunnat finna, är jag i undersökningskommissionens betänkande del II personligen omnämnd endast å s. 74 i samband med de anvisningar och råd, som av mig och dåvarande utrikesrådet Söderblom lämnades intendenten Lundqvist före en resa till Berlin. Då jag mycket väl erinrar mig nämnda tillfälle kan jag vitsorda, att den givna framställningen är riktig.

Det kanske kan äga något intresse att tillägga att, såvitt jag minns, Söderblom samma morgon underrättat mig om Lundqvists resa, till vilken han

erhållit tillstånd av statsrådet Möller. Härom hade Söderblom fått vetskap genom telefonpåringning från Lundqvist. Jag minns väl att jag då, troligen åtföljd av Söderblom gick in till utrikesministern, varvid jag framhöll det enligt mitt förmenande betänkliga i denna kontakt med den tyska polisen. Utrikesministern sade sig i och för sig dela dessa betänkligheter men han och statsrådet Möller hade kommit överens om att Lundqvist dock borde resa med hänsyn till att varje förbindelse med den tyska polisen icke borde avvisas. Orsaken till detta ställningstagande vore främst, att vissa personliga förbindelser kunde visa sig vara av nytta när det gällde att rädda svenskar, som av en eller annan anledning blivit häktade i Tyskland. Lundqvist borde dock instrueras att iakttaga stor försiktighet. (Det kanske här bör inskjutas, att utrikesdepartementet och dess organ under hela kriget bedrev en i stort sett framgångsrik verksamhet för att bispringa svenskar, som råkat illa ut i Tyskland.) En stund efter samtalet med utrikesministern kom Lundqvist som avtalat upp till Söderblom, varvid jag under större delen av samtalet deltog i detsamma, ehuru jag då och då fick gå in i mitt rum för att taga emot viktiga telefonsamtal.

Min personliga befattning med flyktingfrågor var för övrigt under kriget ganska ringa. Kabinettssekreteraren hade då en omåttlig arbetsbörda och flyktingfrågorna handlades främst av cheferna för rättsavdelningen och politiska avdelningen. Dessa chefer föredrogo direkt dessa ärenden för utrikesministern, mera sällan i min närvaro. Med den kännedom jag äger om ifrågavarande personer är jag övertygad om att de underställt regeringen samtliga viktigare frågor.

Jag erinrar mig emellertid mycket väl, att jag fann den rådgivande roll, som utrikesdepartementet fick påtaga sig i dessa frågor, otillfredsställande och att jag vid flerfaldiga tillfällen föreslog, att något av de statsråd, som icke voro alltför arbetsbelastade, skulle utses att övervaka och koordinera samtliga hithörande frågor. Detta blev emellertid först under senare delen av kriget realiserat. Utrikesdepartementets personal var alltför fåtalig och de ledande tjänstemännen till den grad arbetstyngda, att det icke syntes mig mer än rimligt, att de icke till alla andra ärenden också belastades med hithörande ofta mycket ömtåliga frågor, vilkas avgörande icke nödvändigtvis behövde underställas regeringen via utrikesdepartementet. Jag minns också mycket väl, att jag för mina medarbetare påpekat önskvärdheten av att vid viktigare avgöranden i dylika frågor tillse, att chefer för socialdepartementet godkännande inhämtades. Jag är övertygad om att utrikesrådet Söderblom också framhållit detta för herrar Thulin och Lundqvist (se betänkandet s. 94).

Jag vill slutligen begagna detta tillfälle att framhålla att, även om otvivelaktigt fel och misstag begåtts i flyktingfrågor av utrikesdepartementets tjänstemän och andra, vilka fel och misstag dock såvitt jag kunnat finna av undersökningskommissionens betänkande icke i något fall kunnat påvisas hava lett till olyckliga konsekvenser för vederbörande flykting eller hans anhöriga, så borde detta icke få undanskymma det väsentliga, nämligen att Sverige under kriget bedrivit en långt liberalare flyktingpolitik än något annat land. De otaliga bevis på tacksamhet för vad Sverige gjort i detta hänseende, som strömmat mig till mötes här i Frankrike, ha varit talande. De franska flyktingar, som vistats i Sverige, hava bildat en särskild fransk-svensk förening och de försäkra med en mun, ofta efter anställd jämförelse med de erfarenheter som gjorts av de talrika fransmän som via andra länder återvänt till hemlandet, att i intet land hava flyktingar mötts av en liknande välvilja såväl från myndigheters som allmänhetens sida.

Envoyén R. Kumlin anför:

Under den tid jag under kriget tjänstgjorde å utrikesdepartementets politiska avdelning (september 1940—februari 1944) har jag deltagit i handläggningen av i betänkande II omnämnda ärenden rörande förbindelser mellan svensk och tysk polis ävensom besvarat fristående förfrågningar från polisens sida rörande olika uppkommande spörsmål. Jag kan icke erinra mig ha deltagit i handläggningen av i samma betänkande omnämnda ärenden rörande förbindelser med finska statspolisen.

1. De utrikespolitiska motiv, som förelegat för den av regeringen medgivna kontakten mellan de svenska och tyska polismyndigheterna, uppfattades av mig vara i första hand att söka förebygga, att det betydande inflytande, som representerades av Himmler i den tyska nazi-staten, lades i vågskålen till förmån för militära tvångsåtgärder mot Sverige. Det ansågs, att inom den högsta nazistledningen meningsbrytningar av och till förekommo rörande denna fråga, som när som helst kunde väntas få aktualitet i samband med utvecklingen av krigsläget i stort. Under krigets fortsättning tillkom behovet att förhindra drastiska åtgärder mot häktade svenskar i Tyskland, varvid möjligheten av direkt kommunikation med tyska polisen ansågs värdefull.

Beträffande kontaktens omfattning och utformning anser jag, att den beskrivning, som inför kommissionen lämnats av dåvarande kriminalpolisintendenten Lundqvist beträffande skriftväxlingen med tyska polisen (betänkande II, s. 80, nederst, — s. 81), på ett adekvat sätt återger även politiska avdelningens inställning till hithörande frågor. Det förefaller dock tveksamt, huruvida det av Lundqvist använda uttrycket »anvisningar», vilket kommissionen i olika variationer gjort till sitt eget, ger en riktig bild av arten av det samarbete, som i dessa frågor ägde rum mellan politiska avdelningen och polisen. Politiska avdelningen kopplades in som rådgivande instans, och huvudprincipen för dess rådgivande verksamhet uppfattades av mig vara att uppmärksamma, att den av regeringen medgivna direkta kontakten mellan de båda ländernas polismyndigheter å svensk sida gestaltades så innehållslös och till så litet förbindande som möjligt. Under detta samråd konsulterades politiska avdelningen ofta under hand av säkerhetstjänstens befattningshavare rörande olika detaljfrågor. Samtalen fördes resonemangsvis, och det uppfattades från min sida som en självklar förutsättning, att alla punkter, rörande vilka tveksamhet kunde råda, borde underställas respektive överordnade. Tanken att vid dylika samtal uttalade meningar kunde ha uppfattats som direktiv, bindande även för säkerhetschefen, är mig oförståelig, och så torde heller icke ha varit fallet.

Alla frågor av någon betydelse — dessa diskuterades ofta vid personliga besök i utrikesdepartementet av säkerhetstjänstens befattningshavare — underställdes utrikesministern för inhämtande av regeringens beslut. Det framgick av utrikesministerns uttalanden vid denna tid, att vissa frågor diskuterats enbart med socialministern, medan andra föredragits i allmän statsrådsberedning. I hithörande fall erhöles säkerhetstjänstens befattningshavare ofta — man skulle kunna säga av praktiska skäl — besked angående regeringens ställningstagande via de tjänstemän å politiska avdelningen, med vilka de samrätt, vanligen avdelningsschefen, och man torde här vara berättigad att tala om direktiv eller anvisningar, nämligen från regeringen. Även i dylika fall hade i varje fall jag den bestämda uppfattningen, att säkerhetstjänstens befattningshavare höllo säkerhetschefen i detalj informerad om gången av de överläggningar, som ägde rum med politiska avdelningen, och att säkerhetschefen hade möjlighet att med socialministern kolla tionera de beslut som varit föremål för regeringens prövning.

Det må framhållas, att politiska avdelningens konsulterande verksamhet i första hand rörde omfattningen av och formerna för kontakten, under det att det materiella innehållet i densamma var av polisiär art, d. v. s. frågor, som i första hand föllo under säkerhetstjänstens och socialdepartementets kompetens. Härunder föllo uppenbarligen även frågor rörande de ifrågasatta åtgärdernas förenlighet med svensk lagstiftning, inrikespolitiska och humanitära överväganden m. m. Detta har av politiska avdelningen ofta framhållits för säkerhetstjänstens befattningshavare, och jag vill påpeka, att detta med önskvärd tydlighet framgår av sista punkten i kriminalkommisarie Lundqvists skrivelse till säkerhetschefen den 10 november 1941, refererad i undersökningskommissionens betänkande å s. 87—88. Det oaktat uttalar kommissionen i sina allmänna slututtalanden (s. 193), att det måste anses rimligt, att säkerhetstjänsten funnit sig böra handla i enlighet med utrikesdepartementets uttalanden, vari synes böra inläggas, att kommissionen icke ansett någon prövning eller något underställande av de behandlade frågorna ens ur andra synpunkter än de utrikespolitiska ha ålegat säkerhetstjänsten. Kommissionen framlägger icke någon motivering för detta uttalande — som för en befattningshavare i utrikesdepartementet, vilken deltagit i handläggningen av ifrågavarande ärenden, måste te sig i hög grad anmärkningsvärt — men knyter till detsamma det allmänna omdömet, att någon anmärkning mot säkerhetstjänstens befattningshavare enligt kommissionens mening icke kan framställas. Då något motsvarande omdöme icke avgives rörande utrikesdepartementets befattningshavare, oaktat dessa upprepade gånger nämnas vid namn utan anknytning till konkreta fall (s. 80 och 93), hade det varit önskvärt, om kommissionen preciserat, att denna ögonskenliga olikhet i värdesättning icke har sin grund däri, att kommissionen funnit de sistnämnda ha brustit i sina tjänsteåligganden. En motsatt konklusion inställer sig annars lätt vid läsningen av kommissionens betänkande och har även i vissa fall dragits av pressen.

2. I samband med redogörelsen för statens kriminaltekniska anstalts förbindelser med Internationella kriminalpoliskommissionen (IKPK) och utländsk polis omnämner undersökningskommissionen ett fall (s. 127), där jag på en telefonförfrågan i februari 1942 av dåvarande biträdande övervakningschefen i Stockholm, huruvida hinder mötte mot framställan till IKPK om personidentifikation av en i Sverige anhållen tysk medborgare, skulle ha svarat, att från utrikesdepartementets sida något hinder mot en dylik framställan icke mötte. Ehuru jag efter fem år icke i detalj kan erinra mig ifrågavarande ärende, är det sannolikt, att jag uppfattat polisens förfrågan såsom avseende, huruvida enligt min åsikt ur utrikespolitisk synpunkt något hinder mötte mot att polisen i ett under handläggning varande brottmål verkställde en runtinförfrågan rörande vederbörandes identitet. Vad jag vid svarets avgivande i första hand övervägt torde ha varit, huruvida åtgärden kunde tänkas skapa något icke önskvärt prejudikat i fråga om förbindelserna med de tyska polismyndigheterna och av denna anledning bort avstyrkas. Hade ärendet framställts för mig som ett flyktingärende, hade jag med stor sannolikhet hänvisat vederbörande till utrikesdepartementets rättsavdelning, där löpande frågor rörande flyktingpolitikens tillämpning handlades. Det torde få erinras om att — såsom framhålles i betänkandet (s. 124) — ett samråd rörande ärenden av identiskt samma art som det föreliggande upprätthölls mellan nämnda avdelning och kriminaltekniska anstalten.

I sina allmänna slututtalanden anför kommissionen, att ovannämnda fall utgör ytterligare ett exempel på bristfälligheten i utrikesdepartementets kontroll över att sådana uppgifter, som kunde skada medborgare i Tyskland och av detsamma ockuperat område, icke utlämnades genom polismyndig-

heterna. Även med bortseende från att kommissionen icke synes fästa avseende vid hur ärendet materiellt beskrivits av den frågande parten eller att förfrågan skett genom en informell telefonpåringning till annan instans än den vanliga inom departementet — omständigheter varigenom utan den tillfrågades förvällande missförstånd lätt kunnat uppkomma — finner jag kommissionens ovannämnda uttalande anmärkningsvärt. Jag har icke haft kännedom om att bland utrikesdepartementets uppgifter ingick att utöva kontroll över säkerhetstjänsten i berört hänseende, och vid meromnämnda förfrågans besvarande har i varje fall denna synpunkt varit mig främmande. Jag har utgått ifrån att de humanitära principer, som varit och äro grundläggande för vår flyktingpolitik, varit kända för de myndigheter, som under socialdepartementet haft att handlägga flyktingfrågor och kontrollen över deras efterlevnad handhafts av de formellt ansvariga cheferna enligt anvisningar från sagda departement. Likaledes har jag utgått ifrån att säkerhetstjänsten och närstående organ haft kännedom om den tyska polisens arbetsmetoder och haft möjlighet att självständigt bedöma de risker för den enskilde, som desamma medförde. Det framgår för övrigt av kommissionens betänkande (s. 118, 125 f.), att statens kriminaltekniska anstalt, som i fortsättningen hade den avgörande befattningen med detta ärende, vid nu ifrågavarande tidpunkt hade sin uppmärksamhet riktad på nämnda risker. Även under antagande, att säkerhetstjänsten och kriminaltekniska anstalten tolkat det av mig muntligen lämnade beskedet såsom en tillstyrkan att i det förefiggande fallet av utrikespolitiska skäl bortse från ovannämnda risker och åsidosätta klara humanitära hänsyn, hade det enligt min uppfattning varit vederbörande befattningshavares plikt att anmäla detta för överordnade instanser. Men ett sådant antagande är absurt, eftersom initiativet till identifikationsframställningen utgått från polisen och det sunnda förnuftet måste ha sagt vederbörande, att ingen utrikespolitisk olägenhet kunde uppkomma, om framställningen inhiberades.

Utrikesrådet G. Engzell anför:

I de båda betänkandena har undersökningskommissionen behandlat ett stort antal spörsmål rörande den svenska flyktingpolitiken före och under kriget. Särskilt i det första betänkandet lämnas redogörelse med åtföljande kritik för behandlingen av åtskilliga individuella ärenden. Såsom chef för utrikesdepartementets rättsavdelning under den ifrågavarande tiden har jag tagit befattning med vissa grupper av de omhandlade ärendena såsom närmare framgå av betänkandena. På grund av den korta tiden för yttrandets avgivande och de många andra trängande tjänsteärendena under denna tid har det tyvärr icke varit möjligt att låta yttrandet avse en detaljerad genomgång av de frågor, som kunna anses beröra rättsavdelningen. Jag har i stället måst begränsa mig till mera allmänna uttalanden.

B e t ä n k a n d e I.

Kommissionen har själv å s. 9 i betänkande I anfört, att kommissionen ej företagit någon allmän genomgång av den sakliga behandlingen av utlänningsärenden av viss kategori utan begränsat sina undersökningar till vad som framkommit genom klagomål eller vad kommissionen eljest uppmärksammat under sitt arbete. Detta medförde enligt kommissionen att varsamhet måste iakttagas, då det gällde att basera ett allmänt omdöme om myndigheternas verksamhet på de fall som kommissionen behandlat.

De klagomål rörande enskilda flyktingar, som framförts till kommissionen, uppgå till 428. Därvid är att märka att kommissionen till ett stort antal organisationer, som haft att göra med flyktingar, utsänt en rundskrivelse

med anhållan om de uppgifter, som kunde anses vara av intresse för kommissionen. Kommissionen har även riktat samma rundskrivelse till ett antal främmande legationers flyktingkontor i Stockholm, varjämte kommissionen eller dess ledamöter företagit resor både inom och utom landet.

Nämnda antal klagomål kan i och för sig synas betydande. Men i förhållande till de hundratusentals ärenden, som utlänningsmyndigheterna haft att handlägga under den ifrågavarande tiden, bli klagomålen förvånansvärt få. Givetvis måste värdesättningen bli beroende på innehållet i klagomålen. Man måste emellertid vid bedömandet av flyktingfrågor hava i minnet att statsmakterna och myndigheterna härvidlag ställdes inför nya problem, som ofta voro av mycket ömtålig karaktär och vid vilkas behandling hänsyn måste tagas till många olika omständigheter. Det kanske också bör erinras om att den allmänna opinionen i Sverige var mycket delad i fråga om vår flyktingpolitik.

Kommissionen har närmast haft till uppgift att kritiskt undersöka och bedöma de felaktigheter som kunna ha begåtts. Men det kan icke förnekas att betänkandets innehåll lätt ger och även givit den stora allmänheten en felaktig bild av den flyktingpolitik, som förts av Sverige under dessa år och den behandling som flyktingarna i allmänhet fått här i landet. Redan titeln på betänkandet I, »Angående flyktingars behandling», synes mig ur denna synpunkt något missvisande.

Det torde utan större överdrift kunna sägas att Sveriges flyktingpolitik före och under kriget i stort sett varit liberalare än i de flesta andra länder. Detta kan naturligtvis icke försvara de misstag, som begåtts, men det kan ifrågasättas om det icke varit befogat, att kommissionens betänkande innehållit något av erkännande härutinnan, vilket skulle ha ställt de berörda myndigheterna i en mindre dålig belysning.

Vad beträffar mottagandet av flyktingar före och i början av kriget, särskilt judiska sådana, är det troligen riktigt att, såvitt man nu kan bedöma, Sverige skulle kunnat utan större svårigheter mottaga ett större antal än som verkligen kommo hit. Man måste emellertid bedöma även denna fråga efter förhållandena vid ifrågavarande tid. Så gott som alla länder stängde sina gränser för flyktingarna och ett växande stort antal sådana väntade på varje möjlighet att fly från Tyskland och av Tyskland behärskade områden. Våra legationer och konsulat voro överfyllda av besökande personer, som önskade inresetillstånd till Sverige. Regeringen intog den ståndpunkten, som omfattades av många andra länder, att en lösning av frågan om de judiska flyktingarna endast kunde nås genom en internationell reglering. Jag hade själv tillfälle att 1938 vid den av presidenten Roosevelt sammankallade flyktingkonferensen i Evian framföra denna den svenska regeringens ståndpunkt, som ju även blev konferensens. Det kan erinras om att jag i ett anförande vid konferensen uttalade, att Sverige var berett att i den omfattning landets ekonomiska och sociala förhållanden så medgäve föra en generös flyktingpolitik. Detta uttalande blev emellertid föremål för stark kritik i vissa delar av den svenska pressen.

Den i Evian konstituerade internationella flyktingorganisationen inriktade sitt arbete bl. a. på att uppnå en överenskommelse med Tyskland om ordnad emigration i stor skala av därvarande judar. Vid krigsutbrottet förelåg också ett förslag till sådant avtal, vilket dock på grund av kriget ej kunde fullföljas. Krigsutbrottet och de ytterligt skärpta förhållandena i Norden 1940 kommo givetvis att inverka i restriktiv riktning å Sveriges möjligheter att mottaga flyktingar. Men trots de föreliggande spända förhållandena kunde dock ett icke obetydligt antal flyktingar taga sin tillflykt hit eller genom Sverige fara vidare.

Så snart det ansågs möjligt med hänsyn till Sveriges allmänpolitiska läge

och andra bedömanden blevo restriktionerna mindre i fråga om mottagande av flyktingar. Beklagligtvis hade den nazistiska våldspolitiken då tagit en sådan inriktning att det icke blev möjligt för så många judar att utresa ur Tyskland.

Det är vid bedömande av de första årens flyktingpolitik också av vikt att minnas, att statsmakterna stodo främmande för att bevilja medel för flyktingars mottagande och uppehälle här, varför man i allmänhet måste se till att hitkommande flyktingar icke komme att falla det allmänna till last.

De enskilda fall av vägran av inresetillstånd, vilka kommissionen upptagit i betänkandet, kunna synas märkvärdiga och kanske upprörande. Jag har icke haft möjlighet att närmare granska dem. Vid bedömande av fallen bör man bl. a. komma ihåg, att vissa principer, för vilka regeringen svarade, måste upprätthållas och att de referade fallen, som kommissionen anmärker, endast utgöra en ringa del av samtliga under ifrågavarande tid av de svenska myndigheterna handlagda ärenden angående inresetillstånd. Sakerligen skulle de tjänstemän, som handlagt ärendena, gärna velat hjälpa vederbörande, men de måste alltid taga hänsyn till en hel del olika omständigheter och bl. a. beräkna konsekvenserna. Som ett exempel kan nämnas det fall, som refereras nederst å s. 326. Anledning till socialstyrelsens avstyrkande och utrikesdepartementets avslag torde ha varit att enligt en träffad överenskommelse med den mosaiska organisation, som omhändertog grupp-utbildning av unga judiska lantbruksarbetare, barnens föräldrar icke skulle medgivas inresetillstånd.

Vad nu senast anförts torde även vara tillämpligt i fråga om kommissionens redogörelse för avvísningar. De anmärkta fallen te sig givetvis numera stötande, men det gällde då bl. a. för de verkställande myndigheterna att genomföra den politik, som hade fått uttryck i den nederst å s. 336 omnämnda kungörelsen den 9 september 1938, vars stadgande även upptogs i tillsynskungörelsen den 1 september 1939. Beträffande detta stadgande kan hänvisas till redogörelsen å s. 317—318 angående inresetillstånd. Avsikten var att, då viseringsfrihet förelåg, de personer som sökte sig hit, skulle före hitresan skaffa sig tillstånd för att icke bliva avvísade vid gränsen. Systemet innebar således att skapa möjligheter för en reglering av invandringen och det var av betydelse att detsamma i möjligaste mån upprätthölls. Tyvärr kom detsamma att i individuella fall verka onödigt hårt.

Undersökningskommissionen har under avdelningen »Nordiska klagomål» å s. 138 och följande redogjort för frågan om avvísningar av och lämnande av nödfallsvisering åt norska flyktingar. Vid bedömande av vad denna redogörelse innehåller bör man hålla i medvetandet att de svenska myndigheterna vid behandlingen av den efter händelserna 1940 uppkommande norska flyktingfrågan ställdes inför nya och ömtåliga problem, därvid en viss tveksamhet rådde inför den politik, som borde följas. Bland de norska flyktingarna, som i växande antal sökte sig över till Sverige, funnos olika kategorier. Många flydde givetvis för att de voro hotade av ockupationsmakten, andra önskade via Sverige söka sig till de allierades eller senare norrmännens egna militärstyrkor. Men många lämnade Norge endast därför att de önskade komma till bättre förhållanden i Sverige. Det ansågs till en början nödvändigt att efter granskning av flyktingarna söka stoppa strömmen av sådana, som icke hade särskild grund för sin flykt. En viss oro förefanns att flyktingströmmen skulle snabbt växa till stora dimensioner. Från norsk sida torde man också ha varit angelägen att icke norrmännen utan orsak lämnade sitt hemland. Vid vissa tillfällen lära anmaningar i detta hänseende ha gått ut från den s. k. hemmafronten i Norge.

Den gallring, som man alltså till en början fann sig nödsakad göra, ställde ofta myndigheterna inför svåra och oangenäma avgöranden. Begreppet poli-

tisk flykting var aldrig närmare utformat och lämnade rum för olika tolkningar av olika myndigheter. När de å s. 139 intagna riktlinjerna för gränspolitiken i samråd mellan utrikesdepartementet och socialstyrelsen utformades var avsikten bl. a. att man genom tillämpning av systemet med nödfallsviseringar skulle kunna undvika att flyktingarna i avbidan på besked skulle behöva kvarhållas hos polismyndigheterna. Meningen var att polismyndigheten vid gränsen skulle i första hand avgöra huruvida fråga om politiskt flyktingskap jämlikt 20 § utlänningslagen förelåg. Om så vore fallet skulle ärendet underställas socialstyrelsen. Det torde vara riktigt som kommissionen framhåller (s. 143) att utvecklingen ledde till, att gränsmyndigheterna mestadels förfrågade sig i utrikesdepartementet. En bidragande orsak härtill torde enligt fleras utsago ha varit den större lättheten att vid vilken tid som helst på dygnet komma i kontakt med utrikesdepartementets tjänstemän. Departementet hade t. ex. nattvakt och ofta kommo frågorna efter tjänstetidens slut, ja under nattens lopp. Förfrågningarna besvarades ofta från utrikesdepartementet med att ärendet borde underställas socialstyrelsen.

Säkerligen begingos vid den ständigt ökade inströmningen av norska flyktingar flera misstag. Utrikesdepartementet, som hade ständig kontakt med den norska representationen i Stockholm, sökte, i den mån så var möjligt, tillrättalägga svårigheterna och jag har trots allt en känsla av att vi i mycket vunno förståelse för våra synpunkter. Man måste betänka att bland flyktingarna även funnos många, som de norska myndigheterna i Sverige icke ville taga emot. Risken fanns ju vidare att vi kunde få hit personer med kunskaparuppdrag för de makthavande i Norge. Flera sådana uppdagades också, såväl vid gränsen som inne i landet.

B e t ä n k a n d e II.

Undersökningskommissionen har i avdelning III bl. a. lämnat redogörelse för besvarandet av förfrågningar från tyska legationen hos socialstyrelsen och utlänningskommissionen angående utlännningar. I kommissionens allmänna uttalanden under avdelning VIII har kommissionen med avseende härå uttalat, att det kunde framhållas att det samråd, som i vissa fall ägt rum med utrikesdepartementet, icke varit ägnat att skärpa den centrala utlänningsmyndighetens vaksamhet beträffande ifrågavarande ärenden. Enligt kommissionens mening kunde utrikesdepartementet icke undgå att med den centrala utlänningsmyndigheten dela ansvaret för den praxis som tillämpats.

I den allmänna diskussionen hava de förhållanden, som sålunda blivit föremål för utredning, väckt ett stort uppseende.

De uppgifter, som i förevarande avseende förekommit i den allmänna pressen såväl vid tiden för handläggningen i underrätten av åtalet mot Paulson som senast i samband med publiceringen av undersökningskommissionens betänkande II, giva emellertid en ganska ofullständig bild av vad som egentligen förekommit.

I undersökningskommissionens redogörelse lämnas en del närmare upplysningar om arten och antalet av de förfrågningar, som tyska beskickningen gjort under åren 1941—1944. De äro huvudsakligen grundade på uppgifter, som lämnats av utlänningskommissionen i dess skrivelse till justitieombudsmannen den 28 mars 1945. I denna skrivelse har utlänningskommissionen, utöver vad undersökningskommissionen anfört, lämnat en del förklaringar, som ytterligare belysa och motivera de lämnade svaren.

Det bör påpekas att förfrågningarna kommo från tyska legationens konsulatavdelning. Redan före kriget hade denna liksom tyska konsulat i landsorten gjort dylika förfrågningar hos olika svenska myndigheter. Det är en internationell praxis att främmande länders konsulat kunna vända sig direkt till lokala eller centrala myndigheter utan att behöva göra framställningar

via utrikesdepartementet. Det var därför icke något märkvärdigt i och för sig när den anordningen träffades i december 1940, att dylika förfrågningar skulle riktas till socialstyrelsen.

Med all sannolikhet avsågo de tyska förfrågningarna i allmänhet förekommande konsulära rutinärenden av natur att under vanliga förhållanden böra besvaras. Vid samtal, som tjänstemän å utrikesdepartementets rättsavdelning hade med chefen för konsulatavdelningen år 1940, varvid man uttalade sin tveksamhet inför de gjorda förfrågningarna, framhölls alltid från tysk sida, att fråga vore om sedvanliga konsulära ärenden, där man ansågo sig kunna påräkna svenska myndigheters bistånd. De rådande förhållandena i avseende å pass-, medborgarskaps-, värnplikts- m. fl. frågor motiverade, menade man, att förfrågningar i större utsträckning än vanligt framställdes.

Vid besvarandet före 1941 av ett antal förfrågningar, som antingen riktats direkt från nämnda konsulatavdelning till utrikesdepartementet eller dit översänts från annan svensk myndighet, hade man i utrikesdepartementet alltid uppmärksamheten riktad på om besvarandet kunde vara till skada för vederbörande, särskilt om denne vore att anse som politisk flykting. Förfrågningarna remitterades vanligtvis till socialstyrelsen, som i tveksamma fall översände den efterfrågades dossier till departementet. I vissa fall lämnades negativa svar. Jag anser mig också kunna påstå att vid de samtal, som jag eller andra tjänstemän å rättsavdelningen hade med tjänstemän i socialstyrelsen eller med polismyndighet angående eventuellt besvarande av tyska förfrågningar, vi alltid utgått från att försiktighet borde iakttagas i fråga om flyktingar. Utrikesdepartementets inställning framgår även av ett par i betänkandet intagna skrivelser från departementet (s. 22 och 33). Därutöver kan framhållas hurusom från departementet vid åtskilliga tillfällen avvärjts försök från tysk sida att vinna liknande upplysningar om olika kategorier flyktingar, t. ex. förrymda sjömän, desertörer m. fl.

Sedan enligt den i december 1940 träffade överenskommelsen förfrågningarna riktades till socialstyrelsen (sedermera utlänningskommissionen), har jag icke förrän i samband med undersökningskommissionens tillkomst fått kännedom om de hos nämnda myndigheter gjorda förfrågningarna och svaren, fränsett de enstaka fall, som i kommissionens betänkande särskilt omnämnas. (Ett fåtal förfrågningar angående förrymda sjömän, vilka överlämnats till utrikesdepartementet, besvarades med att vederbörande erhållit uppehållstillstånd i riket.) Jag har därför för min del haft all anledning utgå från att den försiktighet, som vid förutnämnda samråd i enstaka frågor alltid framstått som en klar princip, jämväl iakttagits.

De avskrifter av socialstyrelsens och utlänningskommissionens svarsskrivelser, som översänts till utrikesdepartementets utländska pass expedition och som jag tidigare saknat kännedom om, hava där lagts ad acta utan mera ingående granskning. Sådan var icke heller möjlig, då handlingarna angående de efterfrågade icke funnos tillgängliga i utrikesdepartementet. Svaren hava i och för sig icke givit anledning till misstanke att icke de överenskomna principerna blivit följda.

Undersökningskommissionen har anmärkt på att utrikesdepartementet förordat och i något fall självt givit tyska legationen det svaret, att den efterfrågade vistades här som politisk flykting. Ehuru jag icke kan nu erinra mig de närmare skälen för detta skrivsätt, vill jag påpeka att jag hade många och ingående samtal med representanter för tyska beskickningen, varvid jag energiskt försvarade vår rätt att skydda politiska flyktingar medan man å tysk sida gjorde gällande att det var en dimridå, bakom vilken vi ville dölja en gentemot tyskarna ovänlig inställning i hithörande frågor. Man kom emellertid enligt min uppfattning å tysk sida att så småningom förstå att detta var något för oss betydelsefullt. Det använda svarsuttrycket torde böra

ses mot denna bakgrund. I det i noten å s. 24 anmärkta fallet finnes å handlingen antecknat att ärendet föredragits för utrikesministern.

Med hänsyn till vad jag nu anfört synes mig kommissionens uttalande å sidan 189, att samrådet med utrikesdepartementet icke varit ägnat att skärpa den centrala utlänningsmyndighetens vaksamhet beträffande ifrågavarande ärenden, icke vara riktigt.

Kommissionen har funnit angeläget undersöka i vad mån lämnandet av ifrågavarande uppgifter har kunnat lända vederbörande utlänning eller honom närstående till skada. I intet fall har visats eller ens gjorts sannolikt att besvarande av någon förfrågan medfört skada. Det är dock troligt att, om sådan verkligen inträffat, någonting därom skulle komma till kommissionens kännedom. Vid bedömande om skada skulle *ha kunnat* inträffa har kommissionen funnit att av de personer, om vilka de tyska myndigheterna framställt förfrågningar, omkring 175 enligt *kommissionens mening* varit att anse som flyktingar. Enligt utlänningskommissionens åsikt kunde icke alla dessa anses som flyktingar. Sannolikt torde flera av dem fortfarande ha stått i kontakt med tyska myndigheter vid tiden för förfrågningarna. I icke mindre än 141 fall av de 175 har tyska beskickningen i sina förfrågningar angivit vederbörandes tidigare eller dåvarande adress i Sverige och således känt till var vederbörande vistades här. Det återstår alltså 34 fall, vari under de fyra avsedda åren svar från socialstyrelsen eller utlänningskommissionen lämnats trots att det icke framgått att beskickningen känt till de efterfrågades adresser. Detta utesluter givetvis icke att beskickningen vetat att de vistades i Sverige; det är tvärtom sannolikt att deras härvaro var känt. Vad frågorna i dessa fall avsett har jag ej närmare kännedom om. Ehuru som förut framhållits desamma säkerligen endast avsett rent konsulära spörsmål (passfrågor, familjeangelägenheter eller dylikt) är det naturligtvis ej uteslutet, att de genom svaren erhållna upplysningarna kunnat användas i annat syfte.

Det bör påpekas att de tyska förfrågningarna visserligen i några enstaka fall avsett andra än tyska medborgare men att ingen förfrågan gjorts beträffande danska eller norska flyktingar med undantag för en person, som visade sig vara dansk och beträffande vilken svar ej avgavs.

Oaktat således någon skada sannolikt icke uppkommit genom besvarandet av de framställda frågorna, hava tveksamma fall förekommit, vilka bort föranleda större försiktighet i handläggningen av dessa ärenden. Det synes mig emellertid angeläget att gentemot de allehanda överdrifter, som i den allmänna diskussionen om dessa frågor otivelaktigt förekommit, framhålla att de påtalade förhållandena, viktiga i och för sig, icke haft de stora proportioner, de fått i den allmänna diskussionen.

Vad därefter beträffar i betänkande II i övrigt upptagna förhållanden har jag, såvitt jag kan erinra mig, icke haft befattning med de frågor, som avse statens kriminaltekniska anstalt.

Av naturliga skäl kom alltifrån början av kriget ett samarbete mellan utrikesdepartementet och olika andra myndigheter till stånd, vilket kanske under normala tider icke skulle ha ägt rum i samma utsträckning. Detta gällde bl. a. säkerhetstjänsten liksom andra polismyndigheter i landet. Samarbetet rörde sådana frågor, som kunde inverka på våra förhållanden till andra länder eller deras medborgare och var ofta betingat av framställningar av olika slag från främmande beskickningar. Förfrågningar gjordes ofta av polismyndigheter hos olika tjänstemän i departementet och redogörelser lämnades för polismyndigheters förfaranden och ingripanden i olika hänseenden. Rättsavdelningen har t. ex. helt naturligt fått stå till tjänst i stor utsträckning i olika rättsliga och polisära frågor, liksom avdelningen alltid har ett samarbete med olika myndigheter i internationellt-rättsliga spörsmål. Från de

partementets sida ville man icke underlåta att tillhandagå med den sakkunskap, som där kunde finnas i hithörande spörsmål. Naturligtvis hade departementet ofta även ett direkt intresse av att de åtgärder, som vidtogos, stämde överens med de utrikespolitiska strävanden, vilka regeringen eller utrikesledningen hade för ögonen. Därvid bör framhållas att från utrikesdepartementets tjänstemän vidtagna åtgärder i allmänhet företagits efter det de varit föremål för utrikesledningens eller regeringens prövning.

I den allmänna diskussionen påtalades under krigets första skede att utrikesdepartementet tillade sig en befogenhet att giva instruktioner åt polismyndigheter, som icke voro underställda departementet. Från tjänstemän i departementet har för kommissionen framhållits att det samråd, som ofta ägt rum, från deras sida blott betraktats såsom av rådgivande karaktär. I vissa fall, då frågorna underställts regeringen, hava väl anvisningar givits, men i övrigt har man givetvis i departementet utgått från att vederbörande myndigheter haft att själva bestämma eller underställa sina överordnade ärendet i fråga. Det synes ägnat att förvåna, att kommissionen i olika avseenden talar om bristfälligheten i utrikesdepartementets kontroll över polismyndigheterna. Någon skyldighet eller rättighet till sådan kontroll har utrikesdepartementet icke haft.

I anslutning härtill vill jag erinra om att frågan om utrikesdepartementets s. k. »instruktionsgivning» togs upp i en diskussion vid det av kommissionen i annat sammanhang omnämnda landshövdingmötet i december 1942. För mitt eget vidkommande kan jag bestämt intyga, att jag såväl före som i synnerhet efter denna tidpunkt för polismyndigheterna vid förfrågningar i skilda ämnen — jag bortser här från nyss antydda regeringsanvisningar — framhöll, att vad jag anförde blott finge uppfattas som ett uttryck för departementets uppfattning och icke såsom instruktion. Sådan hade vederbörande att vid behov inhämta å annat håll.

Jag har icke — frånsatt enstaka spörsmål — haft befattning med frågorna om säkerhetstjänstens allmänna samarbete med den tyska eller finska polisen i de särskilda avseenden, som kommissionen berör i betänkandet.

Vad beträffar de båda tyska polismännen Neumanns och Müllers vistelse i Sverige, vilket ärende givetvis underställts utrikesministern, kan jag vitsorda, att en bidragande orsak till att de medgåvos uppehållstillstånd var att man ville utnyttja deras inflytande för att utverka lättnader åt i Tyskland och Norge anhållna svenskar, svenska och andra judar i koncentrationsläger m. fl.

Jag ber i detta sammanhang få framföra några synpunkter, som enligt mitt förmenande icke böra förbigås, när det gäller att bedöma de av undersökningskommissionen i betänkande II behandlade spörsmålen. Kommissionens arbete har varit inriktat på att kritiskt behandla sådana förhållanden, där en felaktig handläggning förmenats föreligga. För utrikesdepartementets del liksom i övrigt är det omöjligt att göra ett riktigt bedömande utan att hänsyn tages till åtskilliga sidor av departementets övriga verksamhet under kriget. Jag tänker härvid bl. a. på att departementet då hade ett mycket betydande arbete för att bistå svenska medborgare, som i utlandet med eller utan skuld råkat ut för tyska ingripanden. Ett stort antal svenskar voro anhållna i Tyskland, Norge och Danmark. Bland dessa voro några, som av tyska domstolar dömts till döden eller livstids frihetsstraff. Utöver de för allmänheten kända dödsdomarna över de s. k. polensvenskarna hade ytterligare ett antal dödsdomar utdömts för svenska medborgare, ett par fall på grund av kommunistisk verksamhet.

Rättsavdelningen var — liksom de svenska representationerna i Berlin och Oslo — ständigt inriktad på, bl. a. genom utnyttjande av förekommande kon-

takter med tyska myndigheter och tjänstemän, att söka rädda dessa svenskar. I stort lyckades dessa strävanden. Inga dödsdomar verkställdes och flera anhållna blevo frigivna. Likaledes nedlades ett stort arbete på att från nazismens klor rädda svenska och andra judar, vilka intagits i koncentrationsläger i Norge eller Tyskland. Det är icke för mycket sagt att genom detta arbete ett stort antal sådana räddades till livet.

Slutligen kan jag icke underlåta att framhålla följande. I betänkandenas olika redogörelser utpekas namngivna tjänstemän såsom ansvariga för olika vidtagna eller underlåtna åtgärder. I vissa avsnitt påpekas helt allmänt, att t. ex. samråd ägt rum med den eller den tjänstemannen i utrikesdepartementet. I sistnämnda fall kan det vara svårt att bedöma de olika tjänstemännens andel i åtgärderna i fråga och ofta omöjligt för tjänstemännen själva att efter den relativt långa tid som förflutit, identifiera vad som förekommit vid exempelvis allehanda telefonsamtal. Kommissionen har visserligen själv framhållit (i betänkandet I s. 9) att vid bedömande av frågan om i berörda fall klander skall riktas mot någon enskild ämbets- eller tjänsteman avseende måste fästas vid åtskilliga andra omständigheter än enbart huruvida åtgärden såsom sådan varit oriktig eller olämplig, såsom i vad mån vederbörandes förfarande haft åtminstone formellt stöd i gällande författningar eller berott på meddelade instruktioner samt i vad mån arbetsbelastning eller liknande förhållanden kunde ha ursäktat hans handlande. Det synes mig dock böra understrykas, vad tjänstemännen i utrikesdepartementet angår, att alla viktigare frågor givetvis underställdes utrikesministern eller regeringen och att de direktiv som därvid erhöles blevo normerande för behandlingen av de många enskilda ärendena.

Försvarsstaben.

Yttranden ha av chefen för försvarsstaben infordrats från förutvarande avdelningschefen vid försvarsstabens underrättelseavdelning överste C. Adlercreutz, förutvarande avdelningscheferna vid försvarsstabens inrikesavdelning överstelöjtnant T. Lindquist och överste C. Bonde samt kapten R. Hanson. Major C. Petersén har på grund av resa utomlands ej kunnat anmodas att ytterligare yttra sig i ärendet.

Överste C. Adlercreutz har uttalat att de i betänkandena införda uppgifterna rörande hans person (I s. 407 och II s. 72) efter vad han numera kan minnas icke äro oriktiga.

Kapten R. Hanson har bekräftat riktigheten av det av chefen för försvarsstaben här nedan gjorda uttalandet i anledning av fallet G.

Övriga ha icke haft något uttalande att göra.

I eget utlåtande anför *chefen för försvarsstaben C. A. Ehrensvärd*:

De erinringar, vilka undersökningskommissionen funnit sig böra göra gentemot åtgärder från försvarsstabens sida, hänföra sig till

dels ett fall, i vilket uppehållstillstånd för viss ort vägrats en norsk medborgare (I, s. 384—385) och

dels e. o. byråinspektören R. Paulsons ianspråktagande för försvarsstabens räkning (I, s. 416—419 och 482).

I förstnämnda fall hade försvarsstaben avstyrkt en från socialstyrelsen remitterad framställning om tillstånd för norske pastorn G att under viss tid i maj 1943 få vistas i Nynäshamn i samband med anordnandet därstädes av ett möte och festligheter till förmån för Svenska Norgehjälpen. G hade av sagda organisation ställts till förfogande för att hålla ett tal.

Undersökningskommissionen har ansett — särskilt med hänsyn till syftet med G:s besök och den omständigheten, att finska medborgare utan särskilt tillstånd ägde vistas i Nynäshamn — att framställningen om tillstånd för G att vistas därstädes bort beviljas. Kommissionen har vidare uttalat att försvarsstabens ställningstagande i detta fall måste framstå som anmärkningsvärt.

Gentemot vad undersökningskommissionen sålunda anfört får jag framhålla följande.

Nynäshamn betraktades av chefen för försvarsstaben som en ur försvarssynpunkt mycket betydelsefull plats. Orsakerna härtill voro dels att ett oljeraffinaderi är anlagt därstädes, dels att kustflottan ofta var förankrad utanför staden, varvid ett stort antal besättningsmän vistades i Nynäshamn på permission o. d. Med anledning härav har chefen för försvarsstaben principiellt avstyrkt alla ansökningar om uppehållstillstånd för utlänningar i Nynäshamn. Försvarsstabschefen hade sålunda även avstyrkt, att finska medborgare skulle undantagas från detta förbud. Försvarsstabschefens avstyrkande av G:s ansökan om tillstånd att vistas i Nynäshamn var en följd av den principiella inställningen. Avstyrkandet var icke riktat mot G, om vilken intet ofördelaktigt var känt.

Vad därefter angår e. o. byråinspektören Paulsons ianspråktagande för försvarsstabens räkning får jag till en början meddela, att en ingående redogörelse för förbindelserna mellan nämnde tjänsteman och avdelningar eller enskilda befattningshavare inom försvarsstaben av mig överlämnats till undersökningskommissionen med skrivelser den $13/3$ 1945. Härvid ha yttranden bifogats från samtliga av ärendet berörda befattningshavare. I övrigt får jag anföra följande.

Undersökningskommissionen har anfört, att det varit oriktigt av vederbörande inom försvarsstaben att mot visst arvode av statsmedel engagera en hos utlänningsmyndigheten anställd tjänsteman för att denne skulle tillhandahålla försvarsstaben upplysningar från sitt tjänsteområde. Kommissionen har därjämte för sin del förklarat, att uppgiften att det månatliga arvodet till Paulson avsetts utgöra ersättning för expenser ej verkar övertygande.

Till Paulson har enligt hans egen, av kommissionen godtagna uppgift utbetalts 50 kronor per månad. Det är uppenbart att det omfattande arbete, som Paulson utfört för försvarsstabens räkning och som framgår av bilagor till min ovannämnda skrivelse den $13/3$ 1945, icke kunnat ersättas med en så blygsam summa. Huvuddelen av detta arbete har tydligen utförts på tjänstetid och utan särskild ersättning. Det belopp, vilket till honom utbetalats, har i stället avsetts för bestridande av omkostnader i samband med arbete utom den ordinarie tjänsten. Till stöd för detta påstående må åberopas vad som anförts i olika PM, fogade till nyssnämnda skrivelse, nämligen att Paulson tagits i anspråk för tjänster även på sin fritid och att han för dessa haft vissa utgifter. Det belopp — 50 kronor per månad — med vilket han här för sålunda ersatts, synes blygsamt. Termen expenskostnader torde kunna anses berättigad.

Åtgärden att mot visst arvode av statsmedel engagera en hos utlänningsmyndigheten anställd tjänsteman för att denne skulle tillhandahålla försvarsstaben upplysningar från sitt tjänsteområde, vilka utlänningsmyndigheten bort vara skyldig att på framställning tillhandahålla, att detta förhållande anmälts för tjänstemannens chef ter sig vid en eftergranskning olämplig. Den förklaras emellertid därav att den för åtgärden ansvarige sannolikt sett saken så, att riket befann sig i krigsfara och att det gällde för under rättelsetjänsten att begagna de utvägar som stodo till buds för att snabbt och utan långvariga omgångar lösa sina uppgifter.

I ett fall har dock uppdrag, som lämnats Paulson, obestriddigen legat helt utanför dennes tjänsteområde, i samband med vilket ett särskilt belopp om 400 kronor utbetalts.

Socialstyrelsen.

Efter därom mellan socialdepartementet och t. f. generaldirektören och chefen för socialstyrelsen Ernst Bexelius underhand träffad överenskomelse skulle genom honom tillfälle till yttrande beredas endast sådana tjänstemän hos socialstyrelsen, som fortfarande tjänstgöra i styrelsen, medan de tjänstemän, som från styrelsen överflyttats till statens utlänningskommission, skulle beredas tillfälle till yttrande genom kommissionens ordförande. Med anledning härav har generaldirektören Bexelius endast anmodat förste byråsekreteraren C. C. Schmidt att yttra sig.

Förste byråsekreteraren C. C. Schmidt anför:

På grund av synnerlig anhopning av arbetsuppgifter samt också andra orsaker har jag icke haft möjlighet att under den tid, som stått mig till buds för att avgiva detta yttrande, gå in på detaljer i betänkanterna utan får jag begränsa mig till vissa allmänna påpekanden.

Mig veterligt har tidigare icke någon förvaltningsmyndighets åtgöranden så noggrant granskats i efterhand som fallet varit beträffande socialstyrelsens och utlänningskommissionens handläggning av flyktingärenden. I ett läge, då vårt land beredde fristad åt cirka 190 000 utlänningar, därav omkring 100 000 flyktingar, vände sig undersökningskommissionen genom dagspressen till flyktingar med uppmaning att till undersökningskommissionen inkomma med anmälningar om förefintliga klagomål mot myndigheterna. Vidare utsände undersökningskommissionen en rundskrivelse till ett stort antal, delvis till utländska legationer knutna flyktingorganisationer eller flyktingkontor med anhållan om uppgifter rörande klagomål mot svenska myndigheter samt om ett allmänt omdöme om sättet för flyktingars behandling här i landet. I betraktande av att väl ofta en person, som ej får sina önskemål tillgodosedda eller blir utsatt för ingripande i en eller annan form, lätt kan anse sig orättvist behandlad, synes det mig ägnat att förvåna, att ej fler än 428 muntliga och skriftliga anmälningar framförts.

Huruvida samtliga dessa anmälningar beröra socialstyrelsens och utlänningskommissionens åtgöranden eller också andra myndigheters är mig obekant. I allt fall framgår av betänkanterna, att åtskilliga av anmälningarna hänföra sig till annan tid än de något mer än tre år (tiden ²⁴/₁₀ 1942—³¹/₁₂ 1945), då jag var byråchef å socialstyrelsens utlänningsbyrå resp. å utlänningskommissionens kontrollbyrå.

Undersökningskommissionen har (del I, s. 12) anför, att under tiden före den tyska kapitulationen en viss obenägenhet förmärkts från enskilda flyktingars sida att framträda med sina klagomål, »bland annat beroende på rädsla för att flyktingarna skulle komma på kant med de myndigheter, som i fortsättningen skulle handlägga ärenden rörande dem». Min egen erfarenhet lämnar icke stöd för att så skulle ha varit förhållandet. Den förtroendekris för den centrala utlänningsmyndigheten, som inträdde genom Paulsons anhållande och undersökningskommissionens tillsättande, tog sig enligt min erfarenhet helt andra uttryck hos utlännarna, bl. a. en benägenhet att i aktuella ärenden vilja anse undersökningskommissionen såsom besvärinstans. Vissa rätt allvarliga upplopp å interneringsförläggningarna i Rengsjö

och Florsberg torde också ha samband med denna förtroendekris. För tjänstemännen var det under denna tid ibland svårt att hävda utlänningsmyndigheters auktoritet. Olika tillmälen och förtäckta hot om anmälningar till undersökningskommissionen ha förekommit, men endast i ett fall har jag personligen utsatts för hot till livet.

Av de 428 klagomålen ha 47 (del I, s. 237) framställts av danska och norska samarbetsmän. Vidare har »ett antal tyska desertörer» (del I, s. 248) inkommit med anmälningar. Hur de övriga klagomålen fördela sig på olika grupper av flyktingar framgår icke fullt klart av betänkandena.

Bland klagomålen betraktar jag som särskilt allvarliga och beklagliga dem, vilka avse kvarhållandena i förvar utöver 2 månader. Jag har deltagit i yttranden, som avgivits av utlänningskommissionen i fem av dessa ärenden, där kvarhållandet berott på den centrala utlänningsmyndigheten, och får vad dessa ärenden beträffar hänvisa till ifrågavarande yttranden. Jag vill endast tillägga, att jag i de fall (nr 2 å s. 262 och nr 5 å s. 269), där förhållandet upptäckts på min byrå och jag erhållit anmälan därom, omedelbart beordrat telegrafiskt besked om rättelse samt sökt genom organisatoriska ändringar förebygga ett återupprepande.

I flera fall har undersökningskommissionen i interneringsärenden — särskilt rörande danskar och norrmän — funnit sig böra uttala, att internering icke bort ske. Jag kan numera anse vissa av de träffade avgörandena diskutabla, men i andra fall kan jag icke finna undersökningskommissionens bedömande riktigt, om man tillbörligt beaktar den situation som förelåg, då besluten träffades. Då unga män, besjälade av lidelsefullt hat till den dåvarande tyska regimen och väl förtrogna med underjordisk verksamhet som sabotörer i kampen mot denna regim, hitkommo såsom flyktingar, kunde i dåvarande läge ej anses obefogat befara, att de skulle vara benägna att här fortsätta kampen antingen mot härvarande institutioner och transporter, mot den svensk-tyska handeln eller genom företag från svensk botten i deras hemländer. Tillbud till sådana händelser saknades icke. Jag erinrar om att överbefälhavaren på sin tid i hemligstämplad skrivelse till Kungl. Maj:t utomordentligt kraftigt angrep socialstyrelsen för dess enligt hans mening alltför liberala utlänningspolitik. Skulle något av de planerade sabotagen mot t. ex. den tyska permittenttrafiken ha kommit till utförande, skulle i en tid, då Sverige officiellt upprätthöll neutraliteten, mycket allvarliga konsekvenser för landet ha kunnat följa och socialstyrelsens sätt att sköta sina åligganden med berättigande ha kunnat kritiseras.

Jag tillfogar också, att såvitt jag har mig bekant icke från socialstyrelsens sida någon »eftersläpning» förekom i fråga om anpassning av behandlingen av danska ärenden våren 1944.

Ytterligare får jag påpeka, att den tid, som stod till förfogande för prövning av varje ärende, var ytterst begränsad på grund av mängden av arbetsuppgifter. Under hela tiden ägde intimt och gott samarbete rum med de danska och norska flyktingorganisationerna, och man hade fördelen att gentemot de ledande personerna inom desamma kunna oförbehållsamt diskutera och motivera ståndpunktstagandena såväl i princip som i de enskilda fallen.

Slutligen får jag i detta avseende hänvisa till att utlänningsnämnden bedömt situationen i de nu påtalade fallen på samma sätt som socialstyrelsen.

Undersökningskommissionen har vid fullgörande av sitt arbete, såvitt jag kan förstå, gått till väga med utomordentlig noggrannhet och icke underlåtit att, så snart den minsta anledning till kritik mot den centrala utlänningsmyndigheten ansetts föreligga, ganska skarpt framföra densam-

ma. Jag hänvisar härutinnan till det uttalande, som undersökningskommissionen gjort i del II, s. 156, rörande socialstyrelsens och utlänningskommissionens befattning med ärenden rörande den norska kurirtrafiken, före oktober 1944. Ehuru ej heller före nämnda tid några olyckor inträffat, anser sig undersökningskommissionen böra göra gällande, att dessa ärenden då »icke behandlats med den högre grad av sekretess, som kan anses ha varit påkallad för att utesluta varje eventuell möjlighet till att uppgifter om trafiken spredes». Jag anser denna reprimand orättvis. Även det tidigare systemet för dessa ärenden var »vattentätt», då ett utletande av kurirfallen bland massan av andra ärenden hade varit en uppgift av motsvarande svårighet som att finna en knapphål i en höstack. Omläggningen av systemet skedde icke på grund av att utlänningskommissionen själv hade misstro mot det dittills praktiserade systemet utan för att gardera sig, då misstankar framkommit, att läckage förelåge på något håll. Härvid åsidosatte utlänningskommissionen medvetet gällande bestämmelse om registrering och protokollföring av förekommande ärenden.

I del II har starkt kritiserats utlämnandet till tyska konsulära myndigheter av adresser, särskilt å härvarande flyktingar, och har därvid ansetts, att jag icke tillräckligt övervakat Paulson i dennes handhavande av dylika ärenden. Undersökningskommissionens principiella ståndpunkt utgår från, att adresser å flyktingar icke bör utlämnas ens i sedvanliga konsulära ärenden, detta särskilt med hänsyn till därav eventuellt uppkommande risker för flyktingarna själva och främst deras eventuella anhöriga i hemlandet. Jag anser det vara att beklaga, att undersökningskommissionen icke uttrönt eller sökt utröna, huruvida i något fall på grund av de utlämnade uppgifterna flyktingen själv eller någon hans anhörig åsamkats skada. Min personliga erfarenhet är, att flyktingarna själva icke varit rädda för sådana påföljder. Såvitt jag kunnat finna, hyste de icke betänkligheter mot att själva besöka tyska konsulat eller att upprätthålla korrespondens (genom den tyska censuren) med hemmavarande anhöriga. Vad nu sagts om de enligt min uppfattning obetydliga riskerna på grund av adressutlämningen gäller icke mera prominenta flyktingar. På några sådana ha adresser icke utlämnats genom socialstyrelsen eller utlänningskommissionen. Jag har genom samtal med en av de flyktingar, å vilken adress utlämnats och vilken jag anser vara mycket omdömesgill, inhämtat, att han tillfullo delar de synpunkter, jag här framfört. Han har erbjudit sig att — om så skulle befinnas påkallat — skriftligen intyga detta. Med det nu sagda har jag ingalunda återkallat vad jag såsom föredragande i yttrande till justitieombudsmannen medverkat till att uttala därom, att lämnandet av uppgifterna i tre fall kunde betecknas såsom anmärkningsvärda.

Undersökningskommissionen har särskilt anmärkt på att adressuppgifter lämnats till tyska konsulat ännu under år 1944 och i ett par fall så sent som i januari 1945. Då jag vidbliver uppfattningen om att ifrågavarande framställningar om upplysningar hade karaktären av vanliga konsulära rutinförfrågningar, ser jag i det anmärkta förhållandet icke något särskilt anmärkningsvärt. Utlänningskommissionen kunde rimligen icke vägra att lämna begärda upplysningar i dylika rutinsaker, något som skulle ha inneburit att utlänningskommissionen fört en från det övriga officiella Sverige skiljaktig politik.

Undersökningskommissionen har gjort gällande, att jag underlåtit att lämna Paulson närmare instruktioner och att i övrigt följa hans verksamhet beträffande adressutlämningen. Det har också uttalats, att Paulsons chefer icke tillräckligt effektivt eljest övervakat Paulsons verksamhet. Detta är icke helt riktigt och i allt fall ej fullt rättvist. Efter Paulsons anhållande

och den våldsamma och måttlösa tidningskampanj, som i detta sammanhang igångsattes mot honom, synes en slags psykos ha gripit omkring sig. Vid de förhör, som vi, hans arbetskamrater, varit underkastade, torde vi i viss utsträckning ha påverkats härav och främst haft att omtala de anmärkningar mot Paulson, som synts oss kunna förtjäna att framhållas, medan till avbalansering härav kanske icke lika starkt framhållits hans förtjänster. Paulsons understundom framträdande bryskhet i sättet mot utlänningar och arbetskamrater föranledde mig att vid ett par tillfällen tala med honom. Hans stora arbetsamhet och expertis i arbetet på vissa områden ävensom hans alltid visade villighet att, även på kvällarna, ägna sig åt arbetet — även för att hjälpa t. ex. en enskild utlänning att utfå sitt pass — fann jag motivera omdömet, att han var en dugande tjänsteman. Att jag i detalj skulle granska hans efter givna direktiv utförda dagliga arbete, kan numera — sedan anmärkningar mot detsamma framförts — anses ha ingått i min skyldighet såsom Paulsons chef. Men Paulsons arbete med besvarandet av adressförfrågningar var en försvinnande liten detalj i hela byråns arbete, och de få ärenden av dithörande art, rörande vilka han rådfrågade mig, voro av självklar innebörd.

Överhuvud taget har jag det intrycket, att undersökningskommissionen i sin framställning i de avgivna betänkandena icke tillräckligt beaktat de svåra arbetsförhållanden, som förelågo vid socialstyrelsens och utlänningskommissionens handhavande av utlänningsärendena. Medan dessa ärenden kvarlågo hos socialstyrelsen, var ramen för personalutrustningen — förutom av de tillgängliga lokalerna — begränsade av den ram som de till förfogande ställda anslagen angav. Utlänningsbyråns personal uppgick i juni 1944 till omkring 180 personer. När jag lämnade utlänningskommissionen vid årsskiftet 1945/46, voro enbart å min byrå cirka 195 personer anställda. Under de svåra tiderna, innan denna upprustning skett, pressades personalen till bristningsgränsen.

I eget utlåtande anför t. f. *generaldirektören E. Bexelius*:

Till en början får jag erinra om under vilka tider och i vilka tjänsteställningar jag handlagt ärenden tillhörande utlänningskontrollen. I samband med att byråchefen Kurt Bergström, vilken var chef för utlänningsbyrån i socialstyrelsen, av Kungl. Maj:t förordnades till överinspektör för utlänningsförläggningar beslöt socialstyrelsen att jag, som då var chef för lagbyrån, skulle från den 17 maj 1940 tjänstgöra som chef för utlänningsbyrån. Detta förordnande sträckte sig till den 15 maj 1941, då jag återgick såsom chef för lagbyrån. Samtidigt med att jag övertog chefskapet för utlänningsbyrån blev jag av Kungl. Maj:t förordnad såsom ställföreträdare för generaldirektören. Härigenom kom jag även efter min återflyttning till lagbyrån att i viss utsträckning taga del i utlänningsärendena. Jag deltog sålunda i allmänhet i principiella resonemang om dessa frågor ävensom i viktigare överläggningar med utländska flyktingkontor eller svenska myndigheter. Under de tider, då jag på grund av generaldirektörens frånvaro uppehöll generaldirektörstjänsten, hade jag självfallet att direkt handlägga utlänningsärendena. Vid inrättandet av statens utlänningskommission den 1 juli 1944 förordnades jag till ordförande och chef för kommissionen. Detta förordnande varade till den 1 juli 1946.

Såsom en allmän anmärkning med anledning av parlamentariska undersökningskommissionens båda betänkanden vill jag framhålla, att kommissionen icke genomgått socialstyrelsens och utlänningskommissionens hela verksamhet beträffande utlänningskontrollen. Undersökningskommissionen har till behandling blott tagit upp de hos kommissionen anförda klagomålen.

Med den publicitet under vilken kommissionen arbetat kan man utgå från att klagomål anförts av praktiskt taget alla här i landet då vistande utläningar, vilka ansett sig vara felaktigt behandlade. Mot den överväldigande största delen av besluten i utlänningsärenden har emellertid någon anmärkning icke riktats. Skälig hänsyn synes böra tagas härtill vid bedömandet av myndigheternas verksamhet. Att undersökningskommissionen själv beaktat denna synpunkt framgår av ett uttalande i del I, s. 9.

Jag vill vidare betona skillnaden mellan att i efterhand pröva lämpligheten av ett beslut och att med den press och under de förhållanden, som rådde under respektive tidsperioder, taga ställning till de olika frågor, inför vilka den centrala utlänningsmyndigheten då ställdes.

I de flesta av de frågor, som behandlas i kommissionens båda betänkanden, har jag i den mån jag beröres av dem redan yttrat mig skriftligen eller muntligen till kommissionen. Detta gäller exempelvis den huvudfråga, för vilkens prövning kommissionen tillsattes, eller fallet Paulson. Beträffande vissa frågor eller speciella ärenden har jag deltagit i yttranden, som avgivits av statens utlänningskommission. Jag har i stort sett icke något att tillägga till vad jag sålunda anfört utan anser mig här kunna inskränka mig till att återberätta dessa yttranden.

Beträffande vissa särskilda punkter i de båda betänkandena får jag anföra följande.

I del I, s. 488, har parlamentariska undersökningskommissionen gjort vissa uttalanden angående förhållandet mellan utlänningsnämnden och den centrala utlänningsmyndigheten. Kommissionen anför, att utlänningsnämnden tillkom bland annat för att skapa garanti för att tveksamma ärenden skulle komma under Kungl. Maj:ts prövning, och klagorätt för utlänningsnämnden baserades på om skiljaktighet i uppfattningen förelåg mellan utlänningsnämnden eller någon dess ledamot och den centrala utlänningsmyndigheten. Systemet hade emellertid i stort sett fungerat som om den centrala utlänningsmyndigheten och utlänningsnämnden varit en myndighet. En följd av att någon skiljaktighet inom utlänningsnämnden eller mellan nämnden och den centrala utlänningsmyndighetens beslut i allmänhet ej förelegat hade blivit, att utlänningsnämndarna endast i sällsynta undantagsfall haft rätt att anföra besvär i ärenden angående frihetsberövande. Att besvärsklag sålunda i realiteten endast undantagsvis förelegat måste enligt kommissionens mening anses otillfredsställande. Kommissionen hade i åtskilliga fall av frihetsberövande annan uppfattning än den, vartill den centrala utlänningsmyndigheten och utlänningsnämnden samstämmigt kommit.

Jag kan icke dela kommissionens synpunkter på denna fråga. Utlänningsnämnden tillkom icke för att ge besvärsklag i tveksamma fall till Kungl. Maj:t utan för att skapa garantier för att den centrala utlänningsmyndigheten icke utan bärande skäl skulle meddela förpassnings- eller interneringsbeslut. Först om utlänningsnämnden eller till och med blott någon enda av dess ledamöter icke var med om åtgärden skulle besvärsklag till Kungl. Maj:t finnas för utlänningsnämnden. Den omständigheten, att socialstyrelsen och utlänningskommissionen praktiskt taget alltid rättade sig efter nämndens uppfattning, kan rimligen icke anses medföra, att systemet icke fungerade på avsett vis. Jag vill betona, att Kungl. Maj:t vid utseendet av ledamöter i utlänningsnämnden städe ställt kraven mycket högt. Såvitt jag kan finna har man genom anordningen med utlänningsnämnden haft just de garantier mot förhastade eller olämpliga beslut i de viktiga förpassnings- och interneringsärendena, som statsmakterna velat skapa. Den omständigheten, att parlamentariska undersökningskommissionen nu i efterhand ansett, att vissa interneringar icke bort ske, kan icke förändra detta mitt omdöme, så myc-

ket mera som kommissionens uttalande i flera fall avser av Kungl. Maj:t prövade ärenden.

På s. 375 i del I har undersökningskommissionen beträffande ett av statens utlänningskommission i plenum fattat beslut om förpassning av en estnisk medborgare uttalat, att utlänningskommissionen på grund av den tveksamhet, som finge anses ha förelegat i detta fall — särskilt med hänsyn till utlänningsens ungdom och hans psykiska tillstånd — bort överlämna ärendet till Kungl. Maj:ts avgörande. Jag vill härtill genmäla, att utlänningskommissionen i fråga om överlämnande till Kungl. Maj:ts avgörande av enskilda ärenden tillämpade den principen, att kommissionen överlämnade dels vissa utrikespolitiskt betonade ärenden och dels vissa typfall för att genom Kungl. Maj:ts avgörande av dessa få ledning för behandling av likartade fall. Kommissionen ansåg sig däremot icke kunna undandraga sig att avgöra ärenden, som av den ena eller andra anledningen kunde vara tveksamma. En annan tillämpning skulle ha inneburit att antalet till Kungl. Maj:t överlämnade ärenden skulle ha blivit mycket stort, enär anledning till tveksamhet givetvis förekom i ett betydande antal ärenden.

Beträffande den i del II utförligt behandlade frågan om besvarande av förfrågningar från tyska legationen kan jag i huvudsak hänvisa till det yttrande, som statens utlänningskommission avgivit till riksdagens justitieombudsman. Härutöver vill jag blott anföra, att det icke är riktigt vad undersökningskommissionen anför på s. 187, att befattninghavarna i socialstyrelsen, då styrelsen efter överenskommelse med utrikesdepartementet hösten 1940 övertog besvarandet av förfrågningar från tyska legationen och tyska konsulat här i landet, icke erinrades om den tidigare av socialstyrelsen utfärdade instruktionen av innebörd att uppgifter till tyska myndigheter skulle lämnas allenast såvitt anginge tyska medborgare, vilka icke vistades här i landet i egenskap av flyktingar. Jag har muntligen inför undersökningskommissionen förklarat, att utrikesrådet Engzell och jag, som då tjänstgjorde som chef för utlänningsbyrån, »voro överens om att beträffande politiska flyktingar skulle svar icke ges. Självfallet har jag sedan meddelat på utlänningsbyrån vad som överenskommits.» Att det för tjänstemännen hos socialstyrelsen var väl känt, att uppgifter till tyska legationen icke skulle lämnas beträffande politiska flyktingar, visas tillfyllest därav att samråd i åtskilliga fall sedermera ägde rum med utrikesdepartementet beträffande fråga om svar skulle lämnas.

Generaldirektör K. J. Höjer, som beretts tillfälle att avgiva yttrande, anför:

Kommissionen redogör för ett förpassningsärende angående den tyske medborgaren H., beträffande vilken förpassning beslutats av socialstyrelsen, innan jag tillträdde förordnandet som styrelsens chef men vilket ärende i sin sista fas handlades av mig. Kommissionen uttalar beträffande detta ärende, att det varit motiverat med ett ytterligare anstånd med förpassningens verkställande samt uttalar, att mannens återsändande till Tyskland »nu vid efterhandsgranskning måste betecknas som beklagligt» (I, s. 365). Detta uttalande kan icke gärna innebära annat än att kommissionen varit medveten om att dess utgångspunkter vid bedömandet av ärendet varit skiljaktiga från dem som förelågo för de myndigheter, vilka 1939—40 hade att taga ställning till frågan. Formuleringen av kommissionens uttalande innebär alltså ett medgivande från kommissionens sida att ett beslut, även om det nu skulle kunna betecknas som beklagligt, för det dåvarande kunde te sig såsom riktigt och kanske nödvändigt.

Den försiktighet i bedömningen som kommissionen sålunda i detta fall

ådagalagt har emellertid i flera andra sammanhang icke kommit till synes. Kommissionen uttalar i ett flertal fall att de vidtagna åtgärderna måste betecknas som beklagliga eller anmärkningsvärda eller använder annat bestämt omdöme av mer eller mindre klandrande art. Föga hänsyn synes i många av dessa fall ha tagits till de förhållanden, under vilka myndigheterna hade att fatta sina beslut. Ett exempel på detta må anföras.

Beträffande inrättandet av interneringsförläggningar uttalar kommissionen (I, s. 305), att »det ur olika synpunkter varit lämpligt med en ganska långt gående differentiering av flyktingarna för fördelning på olika förläggningar med hänsyn till dels vederbörandes politiska inställning och dels de olika grunderna för omhändertagandet». Den strävan efter dylik differentiering som lagts i dagen synes enligt kommissionens mening icke i praktiken ha lett till ett i allo tillfredsställande resultat. Härtill lägger kommissionen att inrättandet av slutna familjeförläggningar borde ha tagits upp till övervägande tidigare än som skett.

Kommissionen synes mig ha behandlat frågan om inrättandet av differentierade förläggningar ungefär som om det vore fråga om en granskning av fångvårdens anstaltsväsende. Man har alldeles bortsett ifrån att det aldrig fanns någon möjlighet att avgöra under hur lång tid framåt interneringsbestämmelserna överhuvud taget kunde antagas komma att gälla. Jag erinrar mig, att när socialstyrelsen omedelbart efter mitt tillträde av förordnandet såsom chef på grund av de nya bestämmelserna tog upp frågan, vilka förläggningar som borde inrättas m. m., och förde förhandlingar med direktionen för Långmora och Smedsbo arbetshem angående förhyrandet av dessa lokaler, vi betraktade det såsom en stor svårighet, att det icke kunde avgöras, huruvida förläggningarna kanske icke skulle behövas mer än sex månader. När under utvecklingens gång efter hand behov av nya förläggningar uppstod, stod man ständigt inför samma problem. Hur lång tid kan det gälla? Att lägga ut stora summor på en kanske kortfristig historia, vilken därjämte på grund av sin natur måste betecknas som ett visserligen nödvändigt ont, var icke tilltalande. Denna inställning som för övrigt, så vitt jag kunde finna, även var starkt markerad i socialdepartementet, föranledde att differentieringssynpunkterna icke blevo tillgodosedda förrän omständigheternas tryck praktiskt taget tvingade därtill. Ehuru jag då var och alltjämt är medveten om de allvarliga olägenheter som bristen på differentieringsmöjligheter medförde, kan jag icke finna annat än att den som verkligen sätter sig in i situationen sådan som den efter hand tedde sig under årenas lopp, borde kunna finna att åtminstone i stort en rimlig avvägning gjordes ur olika synpunkter, även om åtskilligt »nu vid efterhandsgranskning måste betecknas som beklagligt».

Beträffande frihetsberövande genom bl. a. tagande i förvar respektive internering enligt utlänningslagstiftningens bestämmelser uttalar kommissionen att den med hänsyn till lagarnas utformning icke ansett sig kunna i nu förevarade avseende rikta anmärkning mot de svenska myndigheternas handlingssätt och tillfogar: »Härmed har kommissionen självfallet icke velat fränkänna den principen giltighet, att vederbörande myndigheter, även om lagstiftningen varit oklar och lämnat myndigheterna vittgående befogenheter, likväl varit skyldiga att pröva varje enskilt fall med hänsynstagande till den allvarliga innebörd, som den allmänna rättsåskådningen i vårt land av ålder tillagt frihetsberövande åtgärder.» (I, s. 51).

Delta principuttalande visar enligt min mening, att kommissionen överhuvud taget icke fäst tillbörligt avseende vid de förutsättningar, under vilka utlänningslagstiftningens förvars- och interneringsbestämmelser kommit till. Utläningar, vilka av olika skäl ansågos icke önskvärda, sändes även tidi-

gare ut ur landet. Om det iaktogs, att vederbörande icke skickades till land, där fara kunde uppstå för honom, torde detta förfaringssätt icke ha ansetts strida mot den allmänna rättsåskådningen. Någon som helst möjlighet till jämförelse med svenska medborgares rättigheter och ställning finnes icke härvidlag. När det andra världskriget efter hand minskade och till sist förintade möjligheterna att sända icke önskvärda utlänningar ur landet, tillgreps i stället interneringsförfarandet. Det har just varit karakteristiskt för detta förfaringssätt, att det inneburit ett kvarhållande i förläggning när vederbörande ville vara kvar i landet men full frihet för honom att lämna förläggningen, om han samtidigt ville lämna landet. Att under sådana förhållanden jämställa detta frihetsberövande med det som kan vidtagas mot svenska medborgare synes mig innebära en felsyn. Om de beslutande myndigheterna skulle såsom kommissionen önskat prövat varje enskilt fall »med hänsynstagande till den allvarliga innebörd, som den allmänna rättsåskådningen i vårt land av ålder tillagt frihetsberövande åtgärder», hade överhuvud taget inga interneringar kunnat äga rum.

I samband med bedömningen av vissa långvariga interneringsfall uttalar kommissionen, att den måst säga sig att i åtskilliga av fallen dylik behandling icke kunnat anses ha varit påkallad, utan att i stället beviljande av uppehållstillstånd för begränsat område »med noggrann övervakning från polismyndighetens sida» borde ha ansetts tillfyllest. På grund härav må framhållas att polismyndigheterna själva i olika sammanhang underströko, att möjligheterna att anordna en noggrann övervakning voro ytterligt små. Den övervakning, som kunde ordnas genom brev- och telefonkontroll, kunde ju lätt kringgås, när vederbörande hade anledning misstänka, att han var övervakad. Personlig övervakning i övrigt kunde — bortsett från enstaka fall — icke få annan form än att vederbörande ålades personlig inställelse hos polismyndigheten på vissa tider. Att ålägga dylik inställelse varje dag medförde svårigheter för den övervakade i hans arbete och fick lätt i praktiken en anstrykning av trakasseri. Mindre tät inställelse utgjorde å andra sidan intet hinder för vederbörande att företaga ganska långa resor utan polismyndighetens kännedom. Svårigheterna härvidlag kommo skarpt till synes, när det gällde att upprätthålla myndigheternas beslut om uppehållstillstånd, begränsat till visst område. Såsom kommissionen även själv har exemplifierat, förekom det att i dylika fall vederbörande företog upprepade resor utanför området utan att detta för det dåvarande var för polismyndigheten känt. För min del fann jag och finner alltjämt, att det av kommissionen rekommenderade alternativet till internering, nämligen vistelse utanför förläggning men under noggrann övervakning av polismyndigheten, icke skulle kunnat realiseras annat än möjligen i rena undantagsfall. En sådan uppfattning måste leda till internering även i vissa fall, där sådan enligt kommissionens ståndpunkt icke varit påkallad, såvida icke socialstyrelsen skulle ha tagit risker, vilkas förefintlighet kommissionen blundar för med talet om noggrann övervakning. Det må erinras om Krylbokatastrofen, vars orsaker aldrig kunde klarläggas men där mycket torde ha talat för att sabotage förelåg. Situationen blev i detta avseende en helt annan, sedan tyska permittent-tåg och materialtransporter upphört att rulla genom landet.

Kommissionens majoritet har beträffande den s. k. Långmorarazzian uttalat, att det varit befogat att från socialstyrelsen och polismyndighetens sida verkställts noggranna undersökningar för utrönande av huruvida påståendena om illegal verksamhet inom förläggningarna varit riktiga (I, s. 128). Ledamoten Branting har däremot i särskilt yttrande betecknat ingripandet såsom beslutat »av socialstyrelsen och polismyndigheten i förening» och uttalat, att han funnit beslutet såsom otillräckligt grundat synnerligen

anmärkningsvärt. En utförlig redogörelse, under vilka omständigheter denna åtgärd vidtogs har lämnats i betänkandet, och skilda uttalanden refererats bl. a. beträffande frågan, vilken myndighet som hade initiativet och det formella och reella ansvaret (I, s. 127, o. f.)

Ehuru kommissionen sålunda själv i sistnämnda avseende icke gjort något uttalande, finner jag särskilt med hänsyn till ledamoten Brantings uttalande att det i den ingående redogörelsen borde ha meddelats allt, som framkommit under utredningen och som i sagda avseende kunde tillmätas någon betydelse. Så har emellertid icke skett. När jag den 17 maj 1945 var kallad inför kommissionen bl. a. rörande denna angelägenhet anmälde jag, att jag funnit angeläget kort före razzians verkställande personligen underätta statsrådet och chefen för socialdepartementet om vad som förestod, samt att jag därvid framhållit, att vi i socialstyrelsen icke ansågo vare sig det formella eller det reella ansvaret vila på styrelsen utan på säkerhetschefen. Statsrådet gjorde därvid endast ett kort uttalande av ungefärligen den innebörden, att det ankom på säkerhetschefen att pröva och avgöra frågan. Denna min upplysning finnes upptagen i stenografiskt referat hos undersökningskommissionen. Utan att tillmäta denna episod någon större betydelse har jag dock på grund av herr Brantings yttrande under hänvisning till kommissionens handlingar velat komplettera den i betänkandet lämnade redogörelsen på denna punkt.

Beträffande den intern Å på Långmora förläggning som lämnade vissa upplysningar angående vad som förekommit inom förläggningen uttalar kommissionen, att omständigheterna tala för att dennes motiv var »hans önskemål att bli frigiven från förläggningen, vilket han också blev» (I, s. 129). Ledamoten Branting har i särskilt yttrande framhållit att Å för sitt angiveri mot kamraterna belönades med friskrivning, vilket förfarande var av beskaffenhet att uppväcka berättigad ovilja. På grund härav vill jag framhålla att socialstyrelsen icke hade något annat val än att friskriva Å. Hans förfaringsätt var känt av kamraterna i Långmoraförläggningen och utan tvivel känt också på Smedsbo förläggning, mellan vilka förläggningar det uppenbarligen fanns kontakt. Varje anledning att taga honom i förvar saknades. Ett återförande av Å till Långmora eller hans placering på Smedsbo skulle för honom ha medfört fara. Övriga förläggningar voro icke av den art att man rimligen där kunde placera Å. Det fanns under sådana förhållanden intet annat val än att utskriva honom. Att detta kom att framstå såsom en belöning kan ju anses beklagligt men ändrar icke sakförhållandet. För övrigt erinrar jag mig, att redan innan Å lämnade sina uppgifter, hans utskrivning varit starkt på tal. Det må nämnas, att ombudsman Charles Lindley hade gjort upprepade framställningar av dylik innebörd. Även om Å icke blivit blivit utskriven vid tid som skedde utan kunnat placeras å annan förläggning hade han säkerligen utskrivits i samband med den allmänna omprövning av långtidsinterneringarna som företogs av Kungl. Maj:t i juni 1943.

Beträffande lämnandet av adressuppgifter m. m. till tyska legationen från socialstyrelsens sida (II), har kommissionens utredning visat, att detta i vissa fall skett i strid med givna instruktioner, vilket förhållande givetvis i och för sig är anmärkningsvärt. Huruvida därigenom vederbörande vållats någon skada är okänt. Jag önskar för min del i detta avseende endast framhålla, att hela detta öppna frågeförfarandet från tysk sida synes mig utgöra ett typiskt utslag av den tyska byråkratiska apparatens precision in absurdum. Jag vill erinra mig, att åtskilliga av de efterfrågade hade fast bostad med telefon, och upplysning, att de vistades här, kunde erhållas av telefonkatalogen. När de nazistiska myndigheterna önskade taga reda på en här-

varande tysks politiska inställning o. d. torde man ha använt sig av helt andra metoder.

Till sist må följande framhållas. När förfrågan framställdes från tysk sida om viss persons adress, torde detta åtminstone praktiskt taget alltid ha grundats på en på annat sätt redan inhämtad upplysning, att vederbörande rest till Sverige. Om personen innehade tyskt pass men likväl betraktade sig själv såsom flykting, sammanhängde detta i regel med att han icke officiellt ville bryta med hemlandets myndigheter. Om socialstyrelsen hade vägrat att lämna adressuppgift på dylik person, torde detta ha inneburit så gott som samma upplysning som om man betecknat honom såsom flykting. Genom att lämna adressuppgift men endast dylik överlät man åt personen själv att avgöra på vad sätt han ville ställa sig för den händelse tyska legationen ville pressa honom t. ex. att återvända till hemlandet.

Statens utlänningskommission.

I anledning av remissen ha 131 nuvarande eller förutvarande tjänstemän i utlänningskommissionen beretts tillfälle att yttra sig. Endast förre e. o. byråinspektören R. Paulson har begagnat sig härav.

F. e. o. byråinspektören R. Paulson anför:

Del I.

Å sidan 419 sista stycket står, att jag och Thour reste till Finland för att uppvakta Riekki på dennes femtioårsdag. Detta är fel uppfattat. Thour hade bland andra lämnat bidrag till presenten åt Riekki men jag fick ensam och på egen bekostnad resa till Finland och överlämna den.

Jag tillåter mig undra, varför säkerhetstjänsten och åklagaren trots mina upprepade påpekanden undvikit att vid förhören och under rättegången medgiva, att jag begärt och även fått med en man från säkerhetstjänsten vid mitt besök hos Lönnegren, ävensom att jag presenterat denne som min sekreterare. Denne polisman måste ju ha avlämnat någon rapport från besöket.

Även om kommissarie Magnusson är död, måste överkonstapel Söderström känna till fallet Holmberg och bedrägeriet med kartorna för vilket Holmberg dömdes till fängelse.

Del II.

Jag har icke tidigare varit i tillfälle att taga del av det yttrande som avgivits av stockholmspolisens utlänningsexpedition.

De s. k. svarta böckerna tillkommo på mitt initiativ utan order från någon överordnad. Underståthållare Hallgren var vid den tiden polismästare och chef för polisbyrån och under honom tjänstgjorde dåvarande statspolisintendenten Ros. Min närmaste chef för kommissarie Brändström. På grund av Brändströms stora arbetsbörda tog han icke någon större befattning med polisbyrån utan jag fick i många fall vända mig direkt till statspolisintendenten som i sin tur hänvisade till polismästaren Hallgren.

Vid vilken tidpunkt polismästaren första gången fick del av de s. k. svarta böckerna med uppgift om adressförfrågningar kan jag nu icke angiva, ej heller minns jag att jag fick några särskilda förhållningsorder. Jag ombads blott att fortsätta med att föra dessa anteckningar.

Att utlänningsexpeditionen fick order angående besvarandet av inkomna förfrågningar har hittills varit mig obekant. Både jag och den mig underordnade personalen levde i tron att de tjänstgörande på utlänningsexpeditionen hänvisade alla frågande till polisbyrån, sedermera socialstyrelsen, och

att detta skedde av rena avlastningsskäl. Ätminstone syntes detta framgå av de telefonförfrågningar som inkommo. Oaktat såväl jag som min personal ombad utlänningsexpeditionen att meddela, att endast skriftliga förfrågningar besvarades, framfördes detta icke alltid till de adressökande.

(I detta sammanhang bör framhållas, att en viss rivalitet rådde mellan polisbyråns och utlänningsexpeditionens personal angående efterspaningen av utläningar. Det utbetalades nämligen en viss dusör för anträffande av efterspanade utläningar. Enär polisbyråns post gick genom utlänningsexpeditionen, kunde personalen där före min personal taga del av handlingarna och finna adressen på efterspanad. När sedan kontrollen på polisbyrån meddelade att en efterspanad utlänningsinpolicerats viss dag erhöll man till svar, att detta kände man redan till.)

Upplyningsvis bör nämnas att avdelning 100, som den hemliga avdelningen för övervakande av utläningar kallades å utlänningsexpeditionen utgallrade alla ansökningshandlingar som hade intresse för den, innan posten överlämnades till polisbyrån.

Denna avdelning hade även dygnet runt tillgång till polisbyråns lokaler och register.

När polisbyrån överflyttades till socialstyrelsen följde de svarta böckerna med och sekreterare Drougge som enligt mitt förmenande var den som dagligen stod i förbindelse med U. D. fick del av dessa. Drougge meddelade, att alla förfrågningar från tyska legationen eller konsulatet skulle besvaras genom U. D. Så skedde även en tid, men enligt vad Drougge meddelade klagade tyskarna även på denna omväg, som fördröjde brådskande ärenden. Först då tillkom bestämmelsen, att socialstyrelsen skulle direkt besvara de till styrelsen ställda förfrågningarna. Alltså hade tyskarna under en viss tid fått ställa sina frågor till U. D. varifrån de remitterades till S. S. och sedan återginge till U. D. för svars avgivande.

Order gavs att en kopia av svaret skulle lämnas till U. D. och en till säkerhetschefen. Socialstyrelsen beslöt att kriminalkommisarie Thour skulle vara förbindelseman mellan S. S. och Hallgren och att Thour således skulle taga hand om kopian till Hallgren. Vidare beslöts att Thour skulle vara chef för det s. k. nationalregistret, där allt angående här vistande utläningar som kunde vara av vikt för det införda gruppsystemet skulle intagas. Så snart detta register blev användbart, tror jag att förfrågningar slogs i detta och när ingen anmärkning fanns där, besvarades förfrågningarna. Jag förmodar att detta var anledningen till att Thour förvarade ett så stort antal kopior i sitt rum.

Jag vill framhålla att Thour i många fall, då jag av sammanträden eller andra orsaker var förhindrad underskriva posten på bestämd tid, men maskinskriverskan enligt order i maskinskrift skrivit mitt namn, underskrev utgående post med min namnteckning.

Efter besparingskommissionens ingripande fick jag mindre att göra med adressregistret. Enligt vad jag kan minnas var det även Drougge som bestämde att en kvinnlig befattningshavare skulle slå och skriva svar på alla inkommande förfrågningar. En av dessa befattningshavare hade tidigare varit anställd under fru Bruzell och därvid visat sig ganska egenmäktig och oaktat tillsägelser varit väl frikostig vid besvarandet av telefonförfrågningar. Hon beklagade sig hos mig över att jag var mera sträng än Thour vid kontrollen.

Det kunde inträffa att från ett upptagningsläger inkom förfrågningar rörande 15—20 namn. Denna frågelistas kunde vara underskriven av en flykting beträffande vilken ännu ej utförlig rapport inkommit. Jag förbjöd då förfrågningens besvarande, men tillät att någon eller några av de efter-

frågade fick meddelande om, att den frågande kommit till Sverige och vistades där eller där samt önskade komma i kontakt. I många fall lades frågorna ad acta i avväntan på inkommande uppgifter.

Såsom jag tidigare framhållit hade säkerhetstjänsten en ibland två kvinnliga befattningshavare placerade å socialstyrelsen senare utlänningskommissionen. Dessutom gick så gott som dagligen en kriminalkonstapel (Lindell?) igenom registren. Om denne var från säkerhetstjänsten eller utlänningsexpeditionen vet jag ej. Men såväl säkerhetstjänstens anställda som nämnda kriminalkonstapel rapporterade till mig, att tjänstemännen på centralregistret voro för godtrogna vid besvarandet av telefonförfrågningar angående utlännningar. Man avslöjade även att en falsk polisman erhållit uppgifter.

Med ovanstående har jag velat visa, att mina försök till effektiv kontroll vid förfrågningars besvarande icke lyckades utan jag avfördes mer och mer från denna kontroll. Kamrer Eklund i besparingskommissionen framhöll även vid mer än ett tillfälle, att man ansåg min arbetskraft vara mera behövlig och önskvärd på andra håll.

Kommissarie Thour måste sitt dåliga minne till trots komma ihåg våra resonemang om detta och flera andra missförhållanden. Han hade själv insett och beaktat det osäkerhetstillstånd som inträtt på utlänningskommissionen ävensom att han även talat om saken med socialminister Möller. Detta har jag även vid rättegången framfört till min försvarsadvokat Hugo Lindberg, som torde ha talt vid Thour därom.

Angående utlännande av adresser till Lönnegren har åklagaren helt förbigått mina uppgifter, att Lönnegren första gången kom till mig å socialstyrelsen på rekommendation av generaldirektör Sigfrid Hansson. Detta har bekräftats av Lönnegren, som uppgivit att Sigfrid Hansson och hans fru varit på middag hos honom och att Hansson vid detta tillfälle hänvisat honom till mig.

Lönnegren var ej så bekant med mig att han då kände igen mig, utan det var jag som kände igen namnet Lönnegren. Enär inget framkommit under förra världskriget, som bestyrkt de då hysta misstankarna mot Lönnegren kunde jag väl knappast då han kom till mig med sådana rekommendationer misstänka Lönnegren. Misstankarna framkom först i samband med samtal med Thour, som framförde dem till Hallgren.

Statens kriminaltekniska anstalt.

I eget utlåtande anför *överdirektör H. Söderman*:

Varken nuvarande eller förutvarande tjänstemän vid anstalten ha ansett sig hava några synpunkter att framföra med anledning av remissen.

Såsom eget yttrande får jag i underdånighet framhålla, att mot de faktiska uppgifter om kriminaltekniska anstaltens mellanhavanden med tyska myndigheter, som lämnas i betänkandena, har jag intet att invända. Kommissionens anmärkningar mot den av anstalten med tyska myndigheter förda korrespondensen torde, enär ju denna i huvudsak skett i samråd med social- och utrikesdepartementen och i enlighet med ett anstalten av Kungl. Maj:ts anfallt uppdrag, icke av mig behöva bemötas. Det bör kanske dock i detta sammanhang påpekas, att någon skada för någon flykting i det fåtal fall det gäller icke kunnat påvisas. Kommissionens huvudanmärkning, åtminstone torde den hava så uppfattats i dagspressens kommentarer till kommissionens betänkande, gäller utbytet av tidningen Polisunderrättelser med vederbörande tyska organ. Kommissionen utsäger här »att på detta sätt (till mars 1942) redovisades hela grupper av utlännningar, som vistades eller vistats i Sverige, vilket uppenbarligen var olämpligt».

Jag tillåter mig till detta följande kommentar.

Polisunderrättelser har sedan år 1878 utbyttis mot bl. a. vederbörande tyska efterlysningsorgan. I Polisunderrättelser förekomma endast uppgifter om utlänningar, alltså även tyskar, vilka varit föremål för behandling från svenska rättsvårdande myndigheter, alltså sådana, vilka efterlysts av polismyndigheter, ådömts straff av domstol eller vilka varit föremål för utvisnings- eller förpassningsbeslut. Att här tala om »hela grupper av utlänningar» torde vara en överdrift såvida man icke med uttrycket »grupp» vill beteckna människor, vilka på ett eller annat sätt förstött sig mot svensk lag. Det må nämnas att under år 1940 förekommo i Polisunderrättelser 128 notiser om tyskar, vilka behandlats enligt vår utlänningslagstiftning, och under år 1941 65 sådana. Då anstalten icke har eller har haft handlingarna i dessa ärenden till förfogande, har det ej varit möjligt att göra en närmare analys av vederbörande tyskars politiska förhållanden eller anledningen till deras utvisning respektive förpassning. De myndigheter, som i realiteten behandlat ärendena och som alltså kände till omständigheterna kring vederbörande flyktingar, synas ju i varje fall i lika hög grad som kriminaltekniska anstalten, som ju endast är en publiceringsförmedlare och som saknar möjlighet till en realprövning hava kunnat uppmärksamma faran av en publicering. Det är icke någon ursäkt och ännu mindre något försvar, när jag dessutom tillåter mig påpeka, att anstalten tillkom en tid efter krigsutbrottet, att de första åren av anstaltens verksamhet voro fyllda av ett sjudande organisationsarbete samt utförandet av en mängd uppgifter, vilka genom kriget kommo anstalten till del, samt vidare att anstalten den 1 oktober 1939 övertog den lilla detaljen Polisunderrättelser med personal och alla tillbehör jämte, icke minst viktigt, en lång och fast tradition. Det i kommissionens rapport, s. 125 ff. omnämnda fallet, när en desertör från tyska armén år 1941 utvisades från landet och sändes till en tämligen säker död var för mig personligen incitamentet till en strängare realprövning av de av anstalten handlagda utlänningsärendena. Det var också på mitt eget initiativ, som samtliga utlänningsars namn helt borttogos ur Polisunderrättelser under år 1942. Jag erkänner gärna det berättigade i kommissionens anmärkning, att denna åtgärd bort följa ögonblickligen på mitt »uppvaknande» år 1941. Å andra sidan tillåter jag mig uttrycka den starka förvissningen, att någon skada icke torde kunna påvisas hava skett för någon flykting. En närmare analys av ärendena torde väl också i huvudsak kunna bekräfta detta.

I belysning av efter krigets slut vunna erfarenheter av den nazistiska polisens metoder hade det säkerligen varit bäst, om samtliga polisiära förbindelser mellan Sverige och Tyskland avbrutits vid världskrigets utbrott.

Förutvarande allmänna säkerhetstjänsten och statspolisen.

I anledning av remissen har statspolisintendenten G. Thulin, med förmälan att han icke funnit anledning yttra sig för egen del, överlämnat yttranden från häradshövdingen K.-F. Pfeiffer, t. f. landssekreteraren O. Rosengren och förste stadsfiskalen M. Lundqvist.

Häradshövdingen K.-F. Pfeiffer anför:

Såvitt jag kunnat finna beröres vad som förevarit på Golland endast på det ställe i del II, där den förfrågan, som tyska konsulatet riktade till landsfiskalerna, behandlas.

Till vad där anföres kan läggas, att landsfiskalerna omedelbart underrättade mig om konsulatets framställning varpå överenskomts, att framställ-

ningen icke skulle föranleda åtgärd från landsfiskalernas sida, ävensom att vad i betänkandet yttras därom, att uppgifter om tyska medborgare icke lämnats, gäller ej blott ett »flertal landsfiskaler» på Gotland utan länets samtliga fyra landsfiskaler och stadsfiskalen i Visby.

I övrigt vill jag endast framhålla, att jag finner titeln på del I i viss mån missvisande. Då den betecknas som betänkande angående flyktingars behandling har man anledning vänta, att åtminstone något skulle beröra det enastående och uppoffrande arbete som — kanske i första rummet av landsfiskalerna — utfördes för flyktingarnas omhändertagande och hjälpande.

T. f. landssekreteraren Otto Rosengren har funnit anledning yttra sig endast i fråga om vissa interneringsfall, varom utredning återfinnes i betänkandet I s. 191—208. Rosengren lämnar först följande redogörelse för de direktiv och synpunkter som varit vägledande för honom vid handläggandet av de ärenden som berörts av kommissionen och anför:

Då den stora danska flyktingströmmen började i slutet av augusti 1943, uppstodo polisiära spörsmål av stor vikt och svårighetsgrad. Man hade nämligen då att räkna med *dels* att bland mängden flyktingar danska samarbetsmän insmugit sig med uppdrag att till tyska eller nazistiska vederbörande i hemlandet lämna uppgift om bl. a. de danska flyktingarna, *dels* ock att hitkomna danska patrioter i sitt upprivna och labila sinness tillstånd skulle begå våldshandlingar här i riket, riktade exempelvis mot tyska konsulat. Ehuru svenska polisen vid sin kontroll av flyktingarna biträdades av ett antal danska polismän, som flytt till Sverige, blev på grund av det stora antalet flyktingar nödvändigt att sända tveksamma fall till den öppna förläggningen i Snogeholm för närmare undersökning. Även där kunde polisundersökningen emellertid icke bliva så grundlig som önskvärt var. De flyktingar, på vilkas pålitlighet man icke helt ansåg sig kunna lita, blevo därför i vissa fall anmälda till socialstyrelsen med hemställan om omhändertagande tills vidare i förläggning.

Med utgångspunkt framför allt från egna erfarenheter vill jag beröra det utgångsläge, varifrån de svenska polismyndigheterna haft att behandla hithörande ärenden. Det torde då till en början knappast behöva framhållas, att flyktingfrågorna — och då i synnerhet sådana, varom här är fråga — handlagts efter principer, vilka utformats med hänsyn främst till vad som betingats av aktuella politiska förhållanden. De underordnade myndigheterna ha givetvis icke kunnat handla efter eget huvud utan måst vid varje särskilt tillfälle tillämpa anbefallda normer. Med hänsyn härtill torde en kritik av deras handlande, i den mån densamma avser tillämpade principer, icke drabba rättvist. — Polismyndigheternas underordnade och osjälvständiga ställning är påtaglig icke minst i fråga om handläggningen av ärenden, som avse politiska flyktingar, där deras enda och huvudsakliga uppgift kan sägas vara att samla in de uppgifter och förebringa det material, på grundval av vilket överordnad myndighet därefter har att fatta beslut. Detta material bör självfallet vara fullt objektivt; den rekommendation däremot, som polismyndigheten i förekommande fall anser sig böra lämna den överordnade myndigheten beträffande blivande beslut, måste givetvis vara förestavad av den naturliga polisiära omsorgen om ordning och säkerhet. Känslan för denna omsorg vid behandlingen av flyktingfrågor torde hava varit stark hos de flesta polismyndigheter, starkast dock hos dem, som därjämte känt det kvalificerade ansvaret såsom befattningshavare inom den då existerande allmänna säkerhetstjänsten. Att kalla detta »överdriven misstänksamhet» torde låta sig göra endast om man anser en lagom grad av godtrogenhet och blåögdhet som idealet i ett dylikt sammanhang. — I valet mellan släpp-

händhet, å ena sidan, och möjligheten att till socialstyrelsen hänskjuta frågan om misstänkt utlännings framtida behandling, å andra sidan, måste jag beakta mitt tyngande ansvar såsom övervakningschef. Det kan därför knappast läggas mig till last, att jag i tveksamma fall begagnat mig av min rätt och plikt att lägga avgörandet i socialstyrelsens hand. Därest jag underlåtit detta och i stället låtit en enligt min mening farlig utlänning vistas på fri fot i Skåne med alla de möjligheter till illegal verksamhet, som där stodo till buds, och någon våldshandling eller annan olaglig gärning verkligen begåtts av honom, då hade jag för visso varit värd klander och sannolikt också fått hårt vidkännas mitt ansvar. Mitt handlingssätt att till socialstyrelsen för internering anmäla vissa danska flyktingar dikterades emellertid icke enbart av hänsyn till svenska intressen och mitt eget ansvar utan förändrades även av de bindande direktiv därom, som socialstyrelsen lämnat mig. Sålunda erhöll jag redan tidigt på hösten 1943 muntligen detta besked, som jag i en PM av den 14 december 1943 antecknade sålunda:

»Icke-kommunistiska sabotörer av utpräglad tarlighetsgrad hållas i förvar. Möjligast fullständiga polisrapport tillställs socialstyrelsen med hemställan om flyktingens omhändertagande i slutet förläggning. Socialstyrelsens beslut avvaktas. Tre exemplar av polisrapporten tillställas mig.»

Från socialstyrelsen har jag vidare erhållit en odaterad och icke underskriven PM, varav här citeras följande:

»S. k. gentlemanna-sabotörer av större format kvarhållas i Malmö och landsfogden gör framställning om internering.»

Emellertid bör vidare med skärpa framhållas, att i de fall, då undersökningskommissionen klandrat mitt handlingssätt, även danska intressen haft avgörande betydelse för mina beslut. Samtliga de danskar, varom nu är fråga, voro aktiva sabotörer, vilka åtminstone i vissa fall spelat en relativt ledande roll i danska motståndsrörelsen. Vid sin hitkomst voro de flesta upprivna och för övrigt i en sådan sinnesstämning, att de inte kunde finna sig till rätta i lugna förhållanden utan kände en avsevärd olust och irritation inför utsikten att för obestämd tid nödgas härifrån överksamma följa hemmavarande kamraters fortsatta kamp mot ockupationsmakten. Dessa stämningar togo sig icke sällan uttryck i oöverlagda expeditioner till hemlandet, riskfyllda icke minst för hemmafrontens män.

Av danska flyktingkontoret hade jag redan på ett tidigt stadium gjorts uppmärksam på de risker, som ur dansk synpunkt förelågo för flyktingars återresa till Danmark icke blott för vederbörande flykting själv utan även och framför allt för den danska motståndsrörelsen. Belysande för denna danska inställning är ett memorandum, avgivet av en tjänsteman vid danska flyktingkontoret av vilket memorandum här intages följande.

»Dette i Forbindelse med den i øvrigt skærpede Tilstand i Danmark og Krigens hele Udvikling gør, at man nu kan befrygte, at en Person, der er kommet hertil ad en illegal Rute, og som bliver forpasset og sent til Danmark, af Tyskerne vil blive forhørt eventuelt under Tortur, om den Rute, hvormed han er blevet transporteret hertil.

Jeg mener derfor, at man for Fremtiden i alle Tilfælde, hvor man fra svenske Myndigheders Side bliver afæsket en Udtalelse, bør svare, at man ønsker, at forpassning ikke finder Sted, for saa vidt den paagældende er kommet hertil ad en illegal Rute.

Med Hensyn til andre Flyktninge mener jeg, at man bør indtage samme Standpunkt, hvis den paagældende under Hensyn til det Sted, hvor han har opholdt sig, og de Personer, han er kommet sammen med her, maa antages at sidde inde med Oplysninger, som man ikke ønsker meddelt i Danmark.

Dette sidste Argument har i øvrigt særlig Betydning overfor de Personer, der er her som Flyktinge, men som nu ønsker Visum til Indrejse i Danmark. Disse Personers politiske Indstilling eller mentale Tilstand er en saadan, at jeg mener, at man ikke bør ekspedere deres Ansøgning.

Saafernt disse Retningslinier følges, vil der ikke opstaa Risiko for nogen Flygtning her, for Flygtningenes Familie i Danmark eller for Personer, der arbejder illegalt i Danmark.»

Rosengren citerar vidare en av honom till säkerhetschefen ställd skrivelse rörande ett samtal mellan Rosengren och en tjänsteman vid danska legationen:

»Under samtalet berörde jag också frågan om de danska flyktingarnas återresa till Danmark. Han förklarade då med stor skärpa, att sådan återresa bör i görligaste mån förhindras, och att detta är danska legationens bestämda uppfattning. Sedan jag upplyst honom om att denna fråga f. n. ligger under omprövning, sade han sig skola animera kammarrherre Kruuse till en personlig uppvaktning hos utrikesministern för att närmare klarlägga och utveckla den danska uppfattningen i frågan.»

I detta sammanhang hänvisar Rosengren till en skrivelse från chefen för utrikesdepartementets rättsavdelning utrikesrådet G. Engzell till säkerhetschefen underståthållaren E. Hallgren. Denna skrivelse, varav avskrift tillställts Rosengren, var av följande lydelse.

»I skrivelse den 21 mars 1944 har Ni meddelat, att viss illegal trafik påginge mellan Sverige och Danmark och att fråga uppstått i vad mån danska flyktingar i Sverige skulle förhindras att med anlitande av sådan trafik återvända till Danmark. Då olika praxis härutinnan utvecklats i Malmö och Hälsingborg, varifrån den ifrågavarande trafiken utginge, har Ni önskat erfara utrikesdepartementets uppfattning i saken.

Frågan har av mig diskuterats med härvarande danske minister — envoyén Kruuse, samt även underställts utrikes-, justitie- och socialministrarna. Det måste såväl ur svensk som dansk synpunkt anses vara ett önskemål att de härvarande flyktingarnas illegala återresor i möjligaste mån inskränkas och att de i varje fall ske under sträng kontroll, vilken bör utövas i samråd med vederbörande av danska legationen utsedda myndighetspersoner. Det synes också angeläget, att icke vid dessa resor medverka personer, som därvid handla mera i förvärvssyfte än av omtanke om de intressen av annan art, vilka böra beaktas.

Sålunda synes vid kontrollen närmast böra förfaras i enlighet med den praxis, som utbildats i Malmö. Principiellt böra danska flyktingar icke tillåtas att illegalt återvända till Danmark. Endast där synnerliga skäl föreligga för tillstånd till sådan resa, t. ex. särskilt ömmande humanitära skäl, bör tillstånd lämnas.

Då, enligt vad departementet erfarit, dylik trafik jämväl utgår från Göteborg torde därvarande polismyndigheter jämväl böra erhålla del av de instruktioner, som kunna bliva utfärdade i frågan.»

Rosengren anför i fortsättningen:

Vidare må anmärkas, att den ansvariga danska polisledningen långt före den tidpunkt, då danska polisen sattes ur spel, vid upprepade tillfällen med skärpa framhållit angelägenheten ur dansk synpunkt av att danska motståndsmän, som flytt till Sverige, skulle tvingas kvarstanna här. Motiveringen härför var följande: En dansk frihetskämpe lämnade i regel sitt land och sin

verksamhet där endast av tvingande skäl, i regel därför att han av Gestapo vore känd som aktiv sabotör och efterspanad i så hög grad, att hans gripande vore sannolikt. Flykten till Sverige hade i regel skett på order av motståndsledningen på grund av de risker för motståndorganisationen, som hans fänglande i Danmark kunde medföra. De till Sverige flyktade sabotörerna och i synnerhet de, som spelat en mera framträdande roll, borde därför betraktas som »förbrukade» krafter i den underjordiska motståndsrörelsen. Både för motståndsrörelsen och för den danska polisen vore det alltså en fråga av största vikt, att sabotörerna kvarhölls i Sverige, eventuellt med tvång.

Jag framhåller, att dessa danska synpunkter vid flera tillfällen av mig framfördes till säkerhetschefen och hos honom vunne förståelse. Den s. k. illegala trafiken över Öresund, som verksamt främjades av allmänna säkerhetstjänsten, blev också föremål för en säkerhetstjänstens kontroll, som tog sikte bl. a. just på undvikande av angivna risker för den danska motståndsrörelsen.

Då jag hos socialstyrelsen föreslog internering av de hitflyktade danska sabotörer, som kunde förväntas vilja med alla medel söka återvända till hemlandet, åberopade jag emellertid icke de danska synpunkterna utan endast de svenska polisiära intressena. Jag antog nämligen, att uti en officiell skrivelse från mig till ämbetsverket endast svenska intressen borde framhållas; för övrigt tog jag för givet, att danska flyktingkontoret i Stockholm vederbörligen orienterat socialstyrelsen såsom beslutande myndighet om de danska synpunkterna.

Efter denna allmänna redogörelse övergår jag nu till behandling av de särskilda ärendena.

Radiohandlaren A: Han hade som ledare för en synnerligen aktiv sabotagegrupp enligt egen uppgift verkställt en mängd större sprängämnesattentat, innan han funnit sin egen säkerhet så hotad, att han måst fly till Sverige. En utförlig redogörelse över hans sabotageverksamhet återfinnes i säkerhetspolisens i Hälsingborg rapport av den 13 september 1943. Ehuru han vid sin ankomst hit till riket, förklarligt nog, befann sig i en mycket nervös, desperat och uppriven sinnesstämning och viss risk sålunda förelåg för att han även här i Sverige skulle fortsätta sin illegala verksamhet, fick han dock vara på fri fot och gjordes då ingen framställning om hans omhändertagande. Emellertid erhöll jag den 24 oktober 1943 telefonmeddelande från säkerhetspolisens i Hälsingborg, att A. vistades där och uppenbarligen var sysselsatt med illegal verksamhet här i riket. På grund därav fann jag riktigtast att låta underkasta A. närmare undersökning, varför jag gav order om hans anhållande. Redan den 26 samma månad anhöll jag hos socialstyrelsen om A:s omhändertagande i förläggning. Denna framställning bifölls, och att märka är, att utlänningsnämnden enhälligt biträtt min framställning.

Undersökningskommissionen har nu uttalat, att »landsfogden som skäl för internering åberopade farhågor för fortsatt sabotageverksamhet av A. här i landet ha enligt undersökningskommissionens mening ej haft tillräckligt underlag i vad mot A. förekommit». Märkligt nog har kommissionen alltså här helt bortsett från A:s här i riket bedrivna olovliga underrättelseverksamhet, ehuru kommissionen i sitt referat av ärendet medtagit även denna omständighet. I valet mellan att eventuellt efter häktning ställa A. under åtal för olovlig underrättelseverksamhet och att hos socialstyrelsen hemställa om hans omhändertagande stannade jag för det sistnämnda alternativet. Över detta kan A. näppeligen beklaga sig. Härtill kommer, att A. vid tidpunkten i fråga befann sig i Hälsingborg med de där förefintliga möjligheterna att utan de svenska myndigheternas medgivande illegalt begiva sig till Dan-

mark. Därest han företagit en dylik resa, förelåg uppenbarligen en betydande risk för hans gripande av Gestapo, som väl kände honom. Enär han i sin framskjutna ställning inom danska motståndsrörelsen väl kände till denna, hade hans gripande givetvis inneburit en överhängande fara för rörelsen och för åtskilliga i Danmark då fortfarande verksamma medlemmar av motståndsgupper. Visserligen kan här framhållas, att A. icke ådagalagt någon avsikt att återvända till Danmark, men genom hans rastlösa och nervösa sinnesförfattning bibragtes man dock den uppfattningen, att han icke skulle stå ut med att i relativ överksamhet här i landet bevittna sina kamraters kamp i Danmark. Jag har aldrig ifrågasatt hans egenskap av »god dansk patriot», men just denna hans karaktär gjorde det ju så mycket troligare, att han i längden icke skulle kunna motstå frestelsen att förena sig med sina kämpande kamrater.

Dekoratorén C: Undersökningskommissionen har visserligen icke riktat någon direkt anmärkning mot mig i detta ärende men dock refererat Udvalgets uttalande, att »anledning saknades till det av landsfogden som grund för interneringsframställningen lagda antagandet, vilket måste betraktas som ett utslag av överdriven misstänksamhet». Häremot torde endast vara att anföra, att jag grundade min framställning på uttalande av den svenske kriminalöverkonstapel, som i Snogeholm verkställt utredning om C, att socialstyrelsen efter utlänningsnämndens enhälliga tillstyrkan bifallit min framställning, samt att Kungl. Maj:t genom att ogilla C:s besvär över omhändertagandet intagit samma ståndpunkt.

Mekanikern E: Enligt egen uppgift hade han alltifrån början av år 1943 aktivt deltagit i en mängd större sabotage med sprängämnen, därvid deltagarna varit beväpnade. Vid ett tillfälle i oktober 1943 hade härunder en vaktman troligen skjutits ihjäl. Ehuru jag nu icke längre kan erinra mig detaljerna i detta ärende, håller jag för troligt, att E. hörde till den grupp sabotörer, som vid sin hitkomst befann sig i särskilt uppriven sinnesstämning och som därför enligt mitt förmenande icke borde få vistas på fri fot i Skåne. Som E. dessutom deltagit i sabotage med dödlig utgång, tillhörde han den kategori flyktingar, som enligt Kungl. Maj:ts praxis bort tagas i förvar. Enär E. emellertid rymde från Långmora förläggning strax efter intagandet där blev ärendet aldrig underställt Kungl. Maj:ts prövning.

Landinspektören F: Han tillhörde den synnerligen aktiva sabotagegrupp, som bland sina medlemmar också hade ovannämnde radiohandlare A., och hade tillsammans med denna och andra sabotagegrupper förövat en mängd sabotage med sprängämnen. Han ägde ingående kännedom om dessa grupper sammansättning och verksamhet. Under vistelsen på Snogeholm stack han icke under stol med sin avsikt att illegalt återvända till sitt hemland; han rymde också från Snogeholm tillbaka till Danmark, där hans vistelse innebar en betydande risk för danska motståndsrörelsen innan han lyckades välbehållen taga sig tillbaka till Sverige. Här är alltså fråga om ett tyf-fall, då ett bestämt danskt intresse avgjort fordrade hans kvarhållande i Sverige.

Det må vidare här anmärkas, att, enligt en av den i säkerhetspolisen då tjänstgörande kriminalkommisarién Richard Hansen i Malmö den 23 september 1943 till mig avgiven rapport angående förhållandena i Danmark, de medlemmar uti förenämnda sabotagegrupp, som tagit sin tillflykt till Sverige »i ett visst läge skulle kunna tänka sig att här i landet fortsätta sin sabotageverksamhet mot den tyska staten. Den bör därför göras till föremål för särskild uppmärksamhet.»

Slutligen må i detta ärende framhållas, att Kungl. Maj:t genom att ogilla F:s besvär över hans omhändertagande i Långmora förläggning intagit sam-

ma ståndpunkt som jag och socialstyrelsen i fråga om lämpligheten av att låta honom vistas på fri fot.

Civilingenjören G: Undersökningskommissionen har beträffande honom förklarat sig anse, »att internering på de i handlingarna angivna skälen saknat fog». Denna uppfattning kan jag icke dela. G. hade såsom ledare och organisatör av sabotageverksamhet i sitt hemland fått sina nerver så upp-rivna, att han vid sin hitkomst knappast var vid sina sinnens fulla bruk. Detta bestyrktes för övrigt av förläggningsschefen på Sätters förläggning, som (betänkandet I s. 307) uppgav, att G. vore »en hysterisk psykopat». Om G. kunde i högre grad än någon annan dansk flykting, med vilken jag kommit i beröring, antagas, att han fullständigt huvudlöst och desperat skulle här i riket ha fortsatt sin illegala verksamhet. Fråga är dessutom, om han i sin dåvarande sinnesförfattning icke var vådlig för den allmänna säkerheten.

G. hade vidare fått för sig, att hans hustru tagits som gisslan av de tyska myndigheterna, och förklarade, att därest han icke här i Sverige fick bestämd upplysning huru härmed förhöll sig, han skulle begagna varje medel att återvända till Danmark; där ämnade han, om hans misstankar visade sig riktiga, anmäla sig för de tyska myndigheterna i ändamål att få hustrun frigiven. Detta förhållande stärkte mig i min uppfattning om nödvändigheten av att få G. omhändertagen i förläggning, ty förutom den danska motståndsrörelsens vitala intressen hade jag här att beakta G:s personliga säkerhet. Jag håller för troligt, att mitt handlingssätt räddat G:s liv, som sannolikt icke varit mycket värt, om han råkat i Gestapos våld. — Upplysningsvis meddelas, att, enligt vad jag sedermera erfarit från Danmark, G:s misstankar om hans hustrus fängslande voro felaktiga.

Jämväl i detta ärende må framhållas, att Kungl. Maj:t genom att ogilla G:s besvär över hans omhändertagande i Smedsbo förläggning intagit samma ståndpunkt som jag, socialstyrelsen och den enhälliga utlänningsnämnden i fråga om lämpligheten av att låta honom vistas på fri fot.

Avslutningsvis tillåter jag mig framhålla följande:

Av det stora antal interneringsfall, vari jag tagit initiativet, ha endast nu angivna fem blivit föremål för anmärkning från parlamentariska undersökningskommissionens sida. Det är här fråga om bedömningsfall, i vilka olika uppfattningar om de skilda på ärendet inverkande faktorernas värde och avvägning mot varandra kunna göra sig gällande. Enär emellertid kommissionen endast i ett så ringa antal fall anmält avvikande mening mot min uppfattning — som för övrigt i anmärkningsvärd grad delats av socialstyrelsen, en enhällig utlänningsnämnd och Kungl. Maj:t — torde skäligen kunna påstås, att jag icke visat prov på mindre gott omdöme. Härtill kommer, att jag, såsom ovan framhållits, korrekt följt mig givna direktiv och noga beaktat de önskemål, som beträffande den polisiära behandlingen av danska flyktingar framförts från ansvarigt danskt håll. Jag kan därför icke finna annat, än att jag bör vara helt fri från klander för mitt handlingssätt.

Jag kan vidare icke underlåta framhålla det anmärkningsvärda förhållandet, att kommissionen *först* låter i tryck offentliggöra anmärkningar och att *därefter* vederbörandes förklaring inhämtas. Jag är övertygad om, att därest jag avkrävts förklaring innan betänkandet färdigställdt, något klander mot mig icke anförts. Visserligen kunna de mot mig framställda anmärkningarna icke anses grava, men de äro dock onödiga och orättvisa. De hava också förorsakat mig personligt obehag och lidande genom att giva upphov till hätska angrepp i svensk och dansk kommunistpress och även i andra danska pressalster. Såsom torde vara känt, har jag under kriget med upppoffrande av tid och krafter nedlagt ett synnerligen betydande arbete till de danska flyk-

tingarnas och icke minst den danska motståndsrörelsens bästa, och jag hade då rimligtvis kunnat begära att åtminstone förskonas från äreröriga, offentliga angrepp av den art, vissa tidningsorgan tillåtit sig och som till sitt upphov hava undersökningskommissionens betänkande.

Förste stadsfiskalen M. Lundqvist har i skrivelse meddelat att tiden icke medgivit honom att för egen del närmare granska betänkandena, varför han icke är i tillfälle att yttra sig. Lundqvist hänvisar emellertid till ett bilagt yttrande av *Kommissarierna Erik Lönn* och *Otto Danielsson* av följande lydelse:

På grund av den korta tid, som stått till förfogande, och på grund av att vi icke haft tillgång till allt det material, på vilket kommissionen bygger sina utlåtanden, hava vi icke haft möjlighet att företaga en ingående granskning av betänkandena. Den summariska granskning, som kunnat ske från vår sida, har emellertid givit vid handen, att kommissionen bemödat sig om att så rättvist som möjligt bedöma vårt arbete, och enligt vår åsikt har undersökningsresultatet undanröjt grunden för många orättvisa beskyllningar mot säkerhetstjänstens personal och tillrättalagt och till sina rätta proportioner nedbringat många överdrivna uppgifter. Emellertid har kommissionen ansett sig böra framställa vissa erinringar mot sättet för behandlingen av en del ärenden. Dessa erinringar hava framställts efter det kommissionen tagit del av infordrade redogörelser från säkerhetstjänstens befattningshavare om sättet för handläggningen av ärendena, samt granskning av säkerhetstjänstens akter och handlingar skett. Det torde emellertid det oakta icke vara uteslutet att en ytterligare granskning från vår sida av vissa i kommissionens betänkanden närmare berörda fall skulle kunna ge en klarare bild av vad som förekommit och vad som legat till grund för olika åtgärder. En sådan granskning måste dock nödvändigtvis taga mycket lång tid i anspråk, och vi få därför hemställa, att den får anstå tills kommissionen avgivit sitt tredje och sista betänkande för det fall, om på grund av betänkandena anledning skulle uppkomma till någon preciserad anmärkning mot någon av säkerhetstjänstens befattningshavare.

Fångvårdsstyrelsen.

I anledning av remissen har överdirektören H. Göransson jämte eget yttrande överlämnat yttrande från föreståndaren för fångvårdsanstalten i Falun I. Ekelund.

Direktör I. Ekelund anför:

Betr. förutvarande tyske medborgaren, statslöse A, del I, s. 295.

Vid ifrågavarande tid höllos alla politiska fångar i enrum och övervakades mycket noga, så att de ej skulle kunna förbereda rymning eller genom andra intagna illegalt komma i förbindelse med personer utanför fängelset. Några föreskrifter om att de i förvar tagna utlänningarna skulle hållas till gemensamhet funnos icke vid ifrågavarande tid, och efter vad som framgår av läkarjournalen, har A ej heller visat någon psykisk sjukdomssymtom, som skulle ha kunnat giva anledning till, att han därför erhöle sällskap. Under den tid han vistades här, gjorde han ej heller någon hemställan eller framförde några klagomål i denna sak till högre myndigheter.

Det kan nu efteråt synas hårt och onödigt med denna isolering, men torde det vid ifrågavarande tid rått andra meningar, då säkerhetspolisen

gjorde muntliga framställningar om skärpt tillsyn över såväl A som hans vid samma tid i förvar tagne kamrat.

Betr. den förutvarande tyske medborgare, som till yrket var bokhandlare, del I, s. 298.

Den kategori intagna som bokhandlaren tillhörde, förstörde vid upprepade tillfällen kuvertämnen och färdiga kuvert och använde dem sedan att skriva och rita på. För att stävja detta missförhållande, gav jag order om att de skulle förbjudas att använda arbetsmaterialet för sådant ändamål, samt att om de trots detta fortsatte härmed, allt sådant papper skulle tagas i beslag.

Värdet av de kuvertämnen och kuvert, som på detta sätt förstördes, kan ju synas relativt obetydligt, men anser jag det ej vara förenligt med god ordning att låta de intagna förstöra det arbetsmateriel, som anförtros dem.

Jag beklagar att de av bokhandlaren gjorda anteckningarna ej arkiverats, utan av misstag blivit uppbrända.

Överdirektör H. Göransson anför:

Vad kommissionen anfört rörande klagomål över behandlingen av i förvar tagna utläningar återfinnes å s. 291—302 i betänkandet I. Kommissionen har härvid å s. 291 gjort ett allmänt uttalande och å följande sidor redovisat vissa klagomål rörande enskilda fall. Några av klagomålen rikta sig mot andra än fångvårdsmyndigheter. I andra fall hava klagomålen icke föranlett någon kommissionens vidare åtgärd. Klagomål av nu angivna slag lämnas här åsido.

I ett fall berörande fångvården — nämligen beträffande behandlingen av förutvarande österrikiske, sedermera tyske medborgaren B. — har kommissionen som sin mening uttalat (s. 300), att kommissionen ansett tillräckliga skäl icke hava förelegat att vid en i betänkandet omförmäld transport belägga B. med handbojor.

Slutligen har kommissionen uttalat, att behandlingen av två å kronohäktet i Falun intagna personer — förutvarande tyske medborgaren statslöse A. samt »en förutvarande tysk medborgare, född 1901» — varit hårdare än som betingats av omständigheterna (s. 296) respektive innefattat onödig stränghet (s. 298).

Sedan kommissionens uttalanden, i vad rör i betänkandet redovisade fall, sålunda beträffande fångvården reducerats på sätt ovan angivits, har jag icke funnit anledning inhämta yttrande av annan befattningshavare vid fångvården än styresmannen vid fångvårdsanstalten i Falun. I närslutna yttrande har styresmannen uttalat sig angående behandlingen av ovannämnda två intagna, nämligen tyske medborgaren statslöse A. samt »en förutvarande tysk medborgare, född 1901».

För egen del får jag anföra följande.

Kronohäktet i Falun började i större utsträckning tagas i bruk för i förvar tagna utläningar i samband med upprättandet år 1940 av utlänningsförläggningarna i Långmora och Smedsbo. Till kronohäktet överfördes bland andra sådana å förläggning intagna som gjort sig skyldiga till avvikande eller allvarligt hotat ordningen och disciplinen inom förläggningen. Förvarstiden var i regel högst två månader men kunde av Kungl. Maj:tt utsträckas härutöver. Efter hand intogs å kronohäktet i Falun jämväl utläningar som tagits i förvar för längre tid utan att dessförinnan hava passerat förläggning.

Beträffande behandlingen av i förvar tagna utläningar gällde under första åren den regeln, att de i stort sett skulle jämföras med fängelsefångar, vilket innebar, att då gällande bestämmelser om cellstraff blevo tillämpliga

även på utlännningar. En uppmjukning av bestämmelserna infördes genom kungörelsen den 18 september 1943 (nr 715) med vissa föreskrifter angående utlännings hållande i förvar.

Redan dessförinnan hade fångvårdsstyrelsen emellertid sökt på olika sätt åvågabringa lättnader i behandlingen. Främst beträffande dem som tagits i förvar för kort tid — på kronohäktet i Falun eller å andra fångvårdsanstalter — mötte det emellertid svårigheter att gå så långt som hade varit önskvärt. Först är att nämna, att fångelsernas beläggning oavblåtligt ökades under krigsåren, vilket starkt bidrog till att hindra en individualiserande behandling. Härtill kom vidare, att fängelsemyndigheterna icke hade tillgång till upplysningar om internerna. I regel fick anstalten nämligen icke mottaga några handlingar utöver förpassningen. I denna fanns ingen uppgift om vare sig den i förvar tagnes sinnesart eller anledningen till försvarsåtgärden. Vad nu sagts gällde också dem som ådömts förvar till följd av ordningsstörande uppträdande på förläggning. Fängelseledningarna, både i Falun och på andra fångvårdsanstalter, befunno sig alltså i det läget, att de fingo omhändertagna personer, om vilka de visste föga eller intet. Å andra sidan betonades ofta från polismyndigheternas sida vikten av att de i förvar tagna förhindrades att avvika eller att etablera otillåten kommunikation med yttvärlden. Från mina inspektioner under dessa år har jag i starkt minne mina överläggningar med styresmännen om hur långt man skulle kunna gå utan att åsidosätta säkerhetskravet. Vad man visste om de intagna, hade i regel inhämtats av deras egna berättelser, och det säger sig självt, att dessa i många fall voro otillförlitliga.

Flerfaldiga gånger sökte fångvårdsstyrelsen få till stånd en ordning, varigenom fängelsemyndigheterna skulle erhålla erforderliga upplysningar angående de personer, som höllos i förvar. Framställningar i detta syfte mötte förståelse hos myndigheterna, men åtminstone vad det gällde korttidsintagna visade det sig förenat med nära nog oöverstigligen svårigheter att åstadkomma ändring. I några fall hänvisades till att uppgifterna om de i förvar tagna voro av den art att de icke kunde utlämnas. Under sådana förhållanden är det förklarligt om styresmännen nödgades behandla de intagna mer schematiskt än som eljest varit behövt.

I vad det gällde de för kort tid (högst två månader) intagna kändes väl omhändertagandet i allmänhet mindre svårt. Där förvarstiden översteg två månader, visade det sig att särskilda åtgärder voro erforderliga för att lätta det psykiska trycket.

I februari månad 1942 framhöll undertecknad vid överläggning med förläggningsskommissionen att tagande i förvar tills vidare, d. v. s. på obestämd tid, borde ske på särskild anstalt, förslagsvis fångvårdsanstalten i Kalmar. I sitt betänkande den 26 mars 1942 anslöt sig också förläggningsskommissionen till detta förslag. I yttrande den 30 april 1942 över förläggningsskommissionens betänkande tillstyrkte fångvårdsstyrelsen att Kalmarfängelset skulle apteras såsom anstalt för utlännningar, som tagits i förvar för längre tid. Styrelsen påpekade, att en sådan anordning krävde medel för anstaltsbyggnadernas iståndsättande.

Till stöd för förslaget om anordnande av en särskild anstalt för långtidsförvarade anförde styrelsen bland annat följande:

Man har nämligen att taga hänsyn till att det nya klientelet icke blott är farligare än det nuvarande (d. v. s. de straff- och fängelsefångar som förvarades å Kalmarfängelset; anmärkning av undertecknad Göransson) utan därjämte inneslutes i anstalt utan att ha begått brott — en i och för sig anmärkningsvärd omständighet — och därtill kan komma att berövas sin frihet under längre tid. Dessa omständigheter tillsammans motivera därför åt-

gärder, som taga sikte på både säkerheten och humaniteten. Styrelsen önskar självfallet att när krigstiden är förbi icke den erinran skall kunna göras, att man för dessa främlingar använt större tvång än som varit nödvändigt.

Tyvärr dröjde det till 1943 års riksdag innan särskilda medel anvisades för modernisering av Kalmaranstalten. Hade anstalten kunnat sättas i stånd tidigare, hade den ovannämnde förutvarande tyske medborgaren statslöse A. troligen icke behövt kvarstanna i Faluanstalten så länge som nu blev fallet.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på en annan omständighet som starkt bidrog till att försvåra arbetet vid bland annat anstalten i Falun. Det förekom nämligen att utlännning, som på grund av sinnesoro eller annan rubbning i själsverksamheten intagits å den vid sinnessjukhuset i Säter anordnade utlänningsförläggningen, till följd av disciplinärt uppträdande inom förläggningen överfördes till kronohäktet i Falun. Två fall kunna anföras som exempel. Det ena rör en man, som tidigare vistats i Kalmarfängelset, men visat sig behöva vård å specialförläggningen i Säter, i annat fall gällde det en person som gjort sig skyldig till självmordsförsök å förläggningen i Rengsjö. Det behöver icke påpekas hur olämpligt det var att överföra dessa labila människor till fängelse, sedan de väl omhändertagits för sjukvård. Åtgärderna torde förklaras med att Säterförläggningen icke var utrustad med tillräckliga säkerhetsanordningar.

Innehållsförteckning.

	Sid.
I. Inledning	2
II. Utlänningskontrollen	3
A. Utlänningskommissionens tillkomst samt kommissionens nuvarande arbetsuppgifter och organisation m. m.	3
B. Utlänningskommissionens fortbestånd	13
Utredningsmannen	13
Yttrandena	17
Föredraganden	28
C. Utlänningskommissionens organisation m. m.	30
Utredningsmannen	30
Yttrandena	32
Föredraganden	35
D. Utlänningskommissionens personal	36
Utredningsmannen	36
Yttrandena	40
Föredraganden	44
E. Anslagsberäkningar för budgetåret 1947/48	46
1:o) <i>Statens utlänningskommission: Avlöningar, förslagsanslag.</i>	46
Föredraganden	48
2:o) <i>Statens utlänningskommission: Omkostnader, förslagsanslag</i>	49
Föredraganden	50
III. Flyktingshjälpen	50
A. Utlänningskommissionens sociala verksamhet	50
B. Flyktingsnämndens verksamhet	53
C. Tidigare förslag angående avveckling av flyktingsnämndens verksamhet	59
D. Flyktingshjälpens framtida bedrivande	61
Utredningsmannen	61
Yttrandena	69
Föredraganden	73
E. Anslagsberäkningar för budgetåret 1947/48	75
Föredraganden	77
IV. Bidrag till omhändertagande av utlandssvenskar m. m.	78
Föredraganden	85
V. Hemställan	86
Bilaga. Sammanställning av till socialdepartementet överlämnade yttranden rörande parlamentariska undersökningskommissionens angående flyktingärenden och säkerhetstjänst betänkanden I angående flyktingars behandling (SOU 1946: 36) och II angående utlämnande av uppgifter om flyktingar (SOU 1946:93)	88